

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

S. o. u.
o.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1943:28
FINANSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANGÅENDE

DEN STATLIGA STATISTIKENS
ORGANISATION M. M.

AVGIVET AV

*Besparingsberedningens
statistikkommitté*

S T O C K H O L M

1 9 4 3

Statens offentliga utredningar 1943

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med författnings- och organisationsförslag för genomförande av ett förstatligande av den allmänna väghållningen på landet m. m. Beckman. 321 s. K.
2. Flyttningersättningssakkunniga. Betänkande med förslag till författningar angående ersättning för flyttningskostnad. Marcus. 156 s. Fl.
3. 1941 års familjebeskattningsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade grunder för familjebeskattningen. Marcus. 170 s. Fl.
4. Utredning rörande skogsnäringens ekonomiska läge med förslag till åtgärder för höjande av näringens bärkraft. 3. Skogsbrukets transportfrågor: Vägar och järnvägar. Idun. 260 s. Jo.
5. Utredning rörande polismäns anslutning till politiska ytterlighetsriktningar m. m. Norstedt. 40 s. S.
6. Utredning och förslag angående pappersformaten inom statsförvaltningen. Beckman. 116 s. H.
7. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 1. Hygieniska förutsättningar för skolarbetet. Av U. Hjärne. Idun. 66 s. E.
8. Betänkande angående levnadskostnadsindex. Norstedt. 147 s. Fl.
9. Utredning och förslag angående statsbidrag till daghem och lekskolor m. m. Beckman. 99 s. S.
10. 1940 års civila byggnadsutredning. Betänkande 1. Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts byggnadsstadga samt till föreskrifter rörande planläggning och utförande av byggnad för vissa vårdanstalter och folktandpolikliniker. Beckman. 80 s. K.
11. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 4. Förslag till åtgärder för textilforskningens ordnande. Hæggeström. 82 s. H.
12. Betänkande med förslag till statliga åtgärder för stödjande av den privata motorlösa flygningens och modellflygningens utveckling. Beckman. 77 s. Fö.
13. Besparingsberedningens slututlåtande. Marcus. 158 s. Fl.
14. Betänkande angående åtgärder mot spekulation i vattenkraft. Norstedt. 79 s. Ju.
15. Utredning och förslag angående statsbidrag till sociala hemhjälpverksamhet. Beckman. 87 s. S.
16. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 5. Förslag till åtgärder för järn- och metallforskningens ordnande. Hæggeström. 79 s. H.
17. Tillströmningen till de fria fakulteterna och arbetförhållandena närmast efter avlagd examen samt militärtjänstgöringens inverkan på universitet och högskoleungdomens studier och ekonomiska förhållanden. Norstedt. 145 s. S.
18. Utredning och förslag angående planmässigt språnade för familjebildning och statens bosättning i län. Beckman. 68 s. S.
19. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 2. Den psykologiska forskningen nuvarande ståndpunkt i fråga om den psykiska utvecklingen hos barn och ungdom m. m. Idun. 81 s. E.
20. Betänkande med förslag angående omorganisering av rättsmedicinalväsendet i riket. Beckman. 182 s.
21. Betänkande med förslag till reglering av det militära arvodesväsendet. Beckman. 165 s. Fl.
22. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 6. Förslag till åtgärder för den geotekniska forskningens ordnande. Hæggeström. 65 s. H.
23. Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. Norstedt. 170 s. Fl.
24. Betänkande med förslag till lag om redovisning medel m. m. Norstedt. 77 s. Ju.
25. Statsmakterna och folkhushållningen under den tid följd av stormaktskriget 1939 inträdde krisen. Del Tiden juli 1941—juni 1942. Idun. 528 s. Fo.
26. Ladugårdsbyggnadsakkunniga. Meddelande nr Djurstallars planering, värmehushållning och ventilation. Rydahl. 153 s. Jo.
27. Betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet (folkskyddslag) m. m. Beckman. 406 s.
28. Betänkande med förslag angående den statliga statstikens organisation m. m. Marcus. 146 s. Fl.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1943:28
FINANSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANGÅENDE

DEN STATLIGA STATISTIKENS
ORGANISATION M. M.

AVGIVET AV

*Besparingsberedningens
statistikkommitté*

STOCKHOLM 1943
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
438002

STATENS OVERVEJNING OG DEN DANSKE POLITI
TILKØBET

REDAKTORERNE MED FØRSTEBIND

ANVENDT

DEI STATLIGE STATISTIKERENS

ORGANISATION M. M.

STATISTIK

Statistisk undersøgelse

Statistisk samfund

STATISTIK M. M.

STATISTISKE FORSKNINGER

Innehållsförteckning.

	Sid.
Utdrag av protokoll, hållet vid sammanträde med besparingsberedningen den 4 januari 1943	5
Skrivelse till besparingsberedningen	6
Kap. 1. Historik	7
Kap. 2. Direktiv	11
Kap. 3. Allmän redovisning av kommitténs verksamhet	13
Kap. 4. Statistikens värde och lämpliga omfattning	17
Kap. 5. Kraven på den statistiska utredningsapparaten	18
Kap. 6. Statistikens nuvarande allmänna organisation	20
Kap. 7. Statistikens nuvarande arbetsformer och arbetsmetoder	23
Kap. 8. Tänkbara rationaliseringsprinciper	31
Kap. 9. Förslag till allmän organisation	32
a) Principerna	32
b) Statistikkollegii sammansättning	34
c) » sammanträden m. m.	37
d) » kansli	38
Kap. 10. Statistikkollegii arbetsuppgifter: en översikt	42
Kap. 11. Den övervakande och rådgivande verksamheten	44
a) Allmänna synpunkter	44
b) Fortlöpande granskning	46
c) Ärenden som föranleda skrivelse till Kungl. Maj:t	48
d) Kommittéstatistik	49
e) Granskning av övriga ärenden	50
f) Annan verksamhet	50
Kap. 12. Gemensam reservpersonal	54
Kap. 13. Personalens kvalifikationer och utbildning	62
Kap. 14. Maskincentral	66
Kap. 15. Statistikens publicering	69
Kap. 16. Lokalfrågan m. m.	72
Kap. 17. Statistikens fördelning på ämbetsverken och de olika avdelningarnas inre organisation	74
Kap. 18. Förslag i vissa detaljfrågor	82
Kap. 19. Sammanfattning av förslagen	87

Bilagor.

Bilaga 1. Statistikens organisation hos vissa ämbetsverk och myndigheter	99
Bilaga 2. De statistiska publikationerna	135
Bilaga 3. Handelsstatistiken (ej tryckt)	—
Bilaga 4. Undervisningsstatistiken (ej tryckt)	—
Bilaga 5. Statistikens organisation i Danmark och Finland (ej tryckt)	—
Bilaga 6. Folkbokföreningen (ej tryckt)	—
Bilaga 7. Förslag till inrättande av en statistisk kår	138
Bilaga 8. Utlåtande av professor T. Sällfors	145
Bilaga 9. Karta (ej tryckt)	—

Innehållsförteckning

104	Utlägg av protokoll hållet vid sammankomsten med besöksberedningen den 4 januari 1913	5
6	Skrivelse till besöksberedningen	6
7	Kap. 1. Historik	7
11	Kap. 2. Direktiv	11
13	Kap. 3. Allmän redovisning av kommunalt verkställe	13
17	Kap. 4. Statistikkens värde och ändliga omfattning	17
18	Kap. 5. Kraven på den statistiska utredningsarbetaren	18
20	Kap. 6. Statistikkens utvärdering utifrån ekonomiska synpunkter	20
22	Kap. 7. Statistikkens utvärdering utifrån andra synpunkter	22
24	Kap. 8. Tjänstens arbetsfördelning	24
25	Kap. 9. Förelägg till allmänna organen	25
26	a) Fördelningen	26
27	b) Statistikkens sammansättning	27
27	c) Sammanfattning av m.	27
28	d) Sammanfattning av m.	28
28	e) Sammanfattning av m.	28
29	Kap. 10. Statistikkens arbetsuppgifter och arbetsfördelning	29
31	Kap. 11. Den översynande och redovisande verksamheten	31
31	a) Allmänna synpunkter	31
32	b) Fördelningen av arbetet	32
33	c) Årberäkning som föreläggande skrivelse till kommunstyrelsen	33
33	d) Kommunstatistik	33
34	e) Utvärdering av övriga källor	34
35	f) Andra verksamheter	35
35	Kap. 12. Kommunens verksamhet	35
35	Kap. 13. Personens utbildnings- och utbildnings	35
36	Kap. 14. Arbetsmarknaden	36
36	Kap. 15. Statistikkens arbetsfördelning	36
37	Kap. 16. Lokaltjänsten m. m.	37
37	Kap. 17. Statistikkens verksamhet på arbetsvetken och de olika arbetsplatserna	37
37	Interorganisations	37
38	Kap. 18. Förelägg till allmänna organ	38
38	Kap. 19. Sammanfattning av förelägg	38
Bilagor		
39	Bilaga 1. Statistikkens organisation hos den arbetsvetken och arbetsplatserna	39
40	Bilaga 2. De statistiska utredningarna	40
40	Bilaga 3. Utvärdering (af förelägg)	40
40	Bilaga 4. Utvärdering (af förelägg)	40
40	Bilaga 5. Statistikkens organisation i förhållande till kommunstyrelsen	40
40	Bilaga 6. Fördelningen af arbetet	40
40	Bilaga 7. Förelägg till allmänna organ af en statistisk källa	40
40	Bilaga 8. Utvärdering af förelägg till allmänna organ	40
40	Bilaga 9. Kartor (af förelägg)	40

Utdrag av protokoll, hållet vid sammanträde med besparingsberedningen den 4 januari 1943.

Närvarande: herrar *Akselsson, Carlström, Jonsson, Löwbeer, Nordström, Sjögren, Svensson, Sällfors, Wistrand.*

§ 4.

Av besparingsberedningen tillkallade utredningsmän angående den officiella statistiken (besparingsberedningens statistikkommitté) hade med skrivelse den 19 december 1942 till beredningen överlämnat betänkande med förslag angående den statliga statistikens organisation m. m. jämte vid betänkandet fogade bilagor.

Beredningen beslöt, att betänkandet skulle överlämnas till vederbörande departement med hemställan, att vad däri anförts och föreslagits måtte upptagas till prövning.

Till Besparingsberedningen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande beslöt besparingsberedningen den 27 januari 1941 utbryta frågan om besparingar inom den officiella statistiken för särskild sakkunnigutredning samt tillkalla följande sakkunniga att jämte beredningens ledamot direktören dr I. Sjögren deltaga i utredningen, nämligen överdirektören E. J. Höijer och professorn S. G. W. Wahlund. De sakkunniga utsågo inom sig Wahlund att vara ordförande. Samtidigt tillkallades aktuarien hos socialstyrelsen G. Hävermark och förste amanuensen hos kommerskollegium C.-W. Ankarcrona samt den 26 september 1941 bibliotekarien hos statistiska centralbyrån fil. dr J. Sjöstrand att såsom experter biträda utredningsmännen. Såsom sekreterare skulle numera byråchefen i finansdepartementet O. H. Klackenbergs tjänstgöra. Den 26 september 1941 befriades emellertid denne från sitt uppdrag. Hävermark har därefter tjänstgjort jämväl såsom de sakkunnigas sekreterare och därvid utarbetat föreliggande betänkande, med undantag av vissa bilagor.

Det inom ämbetsverken inledda besparingsarbetet skulle av de sakkunniga utsträckas till hela det ifrågavarande förvaltningsområdet med uppmärksammande av betydelsen av arbetets effektivisering och möjligheterna till begränsning eller förenkling av arbetsuppgifterna. I utredningen borde även ingå en omprövning av verksamhetens organisation och arbetsmetoder.

De sakkunniga ha antagit benämningen besparingsberedningens statistik-kommitté.

Med avgivande av föreliggande betänkande anse de sakkunniga sitt utredningsuppdrag slutfört.

Stockholm den 19 december 1942.

S. G. W. WAHLUND.

ERNST HÖIJER.

IWAR SJÖGREN.

/ Gunnar Hävermark.

7
s. 42
s. 87 f
s. 138 f

Kap. 1. Historik.

Grunden för den officiella statistikens allmänna organisation i Sverige blev lagd vid mitten av förra seklet i och med att statistiska centralbyrån och statistiska beredningen tillskapades. Statistiska centralbyrån anförtrod- des vid sin tillblivelse endast befolkningsstatistiken men utvidgades inom kort till att omfatta ett flertal andra statistikgrenar, av vilka dock alla utom jordbruksstatistiken utgjordes av sådana som ej föllo inom de förvaltande verkens område. Övriga statistikgrenar voro förlagda till de ämbetsverk, där de sakligt hörde hemma, men enligt vederbörande kommitté borde statistiska centralbyrån framdeles om möjligt anförtros all ny statistik. Statistiska beredningen, som år 1886 avlöstes av statistiska tabellkommissionen, skulle verka för den enhetlighet och jämförbarhet mellan statistikens olika grenar, som eljest vid en decentraliserad organisation knappast kunde upp- rätthållas. Detta sammanhållande organ visade sig emellertid mycket snart ej motsvara förväntningarna. Detta förhållande blev med tiden allt mera framträdande, enär uppgifterna för och därmed behovet av ett effektivt gemensamt organ ständigt växte. I och med att statistikens område vidgades, blev nämligen decentralisationen allt mer framträdande, enär denna orga- nisationsprincip framgent blev vägledande i strid mot vad som åsyftats med omorganisationen på 1850-talet. I regel blevo sålunda nya statistikgrenar icke förlagda till statistiska centralbyrån utan till de verk, som enbart med hänsyn till statistikens sakliga innehåll ansågos mest lämpade.

Frågan om att ernå en mera enhetlig och effektiv ledning av den offi- ciella statistiken har därför ständigt debatterats åtminstone sedan sekel- skiftet utan att ännu ha fått sin lösning.

Tabellkommissionens oförmåga att avhjälpa den officiella statistikens bris- tande planmässighet och enhetlighet jämte behovet av ökad skyndsamhet vid publicerandet och minskning av kostnaderna föranledde 1903 års riks- dag anhålla om utredning. I anledning därav tillsattes år 1905 den s. k. statistiska kommittén. Enligt år 1910 avgivet förslag sökte kommittén lösa frågan med en centralisering av all statistik till ett statistiskt centralverk, med undantag huvudsakligen blott för socialstatistiken och den rena för- valtningsstatistiken. Vid sidan därav skulle finnas en rådplägende institu- tion av fackmässig sammansättning, det statistiska rådet.

De år 1908 tillsatta departementalkommitterade gävo emellertid uttryck åt en helt annan uppfattning i det de föreslogo, att statistiken icke skulle centraliseras i sin helhet men väl inom vart särskilt departement, som skulle

ustrustas med ett statistiskt kontor. Tabellkommissionen skulle ersättas av en kommission, däri såsom medlemmar skulle ingå cheferna för samtliga statistiska kontor inom statsförvaltningen samt dessutom några fasta ledamöter, vetenskapsmän och andra särskilda sakkunniga.

Statistiska kommitténs speciella förslag rörande den officiella statistikens publicering och omläggning av statistikens enskilda grenar blevo i hög grad fruktbarande. Frågan om den officiella statistikens allmänna organisation fick däremot förfalla. Den togs emellertid åter upp år 1915, då riksdagen anhöll om utredning rörande möjligheterna att minska utgifterna för statistiken. I det utlåtande över denna riksdagens skrivelse, som kommerskollegium, statistiska centralbyrån och socialstyrelsen gemensamt avgåvo år 1916, men från vilket statistiska centralbyrån anmälde avvikande mening, berördes utförligt den allmänna organisationsfrågan. Kommerskollegium och socialstyrelsen förordade en stark decentralisation, medan statistiska centralbyrån däremot föreslog en centralisering i största möjliga omfattning av statistiken till ett centralverk.

Den 20 februari 1920 tillkallades emellertid sakkunniga för utredning av möjligheterna att åstadkomma dels omedelbara besparingar inom den officiella statistiken, dels en permanent kontroll ur närmast ekonomisk synpunkt över det statistiska arbetet dock utan att taga ståndpunkt till frågan om centralisation eller decentralisation. I sitt år 1922 avgivna betänkande föreslogo 1920 års statistiksakkunniga inrättande av en övervakande myndighet för den officiella statistiken, benämnd statistiska nämnden. Denna skulle bestå av tre representanter för de främsta statistikutarbetande ämbetsverken och fyra representerande näringslivet och sakkunskapen på det statsfinansiella området, inom vetenskaplig statistik och sociala frågor. Vid nämndens sida skulle ställas en föredragande, tillika sekreterare och chef för nämndens kansli med byråchefs lön.

De verk och myndigheter, som avgåvo yttrande över statistiksakkunnigas betänkande, avstyrkte i allmänhet förslaget om att inrätta en statistiknämnd. Alldeles särskilt kritisk var inställningen mot tanken att den gemensamma överledningen skulle äga att i vissa fall till vederbörandes efterrättelse fatta beslut.

Ämbetsverken voro då mer benägna att söka lösa organisationsfrågan genom en ombildning av statistiska tabellkommissionen. Tabellkommissionen, som jämväl avstyrkt statistiksakkunnigas förslag, avgav också i skrivelse den 1 september 1924 ett förslag till en dylik omorganisation. Kommissionen skulle enligt förslaget till instruktion utgöras av ordförande och 5 ledamöter jämte suppleanter. Vid behov skulle även personer kunna tillkallas som adjungerade ledamöter. En av ledamöterna eller suppleanterna skulle vara sekreterare och föredragande mot visst arvode.

Därefter uppmärksammades under 1920-talet statistiken närmast ur ekonomiska synpunkter av ett flertal besparingskommittéer. Men även i dessa sammanhang framstod uppenbart behovet av en mera effektiv central ledning för statistiken.

Sålunda upptog statens besparingskommitté, vilken tillsattes den 1 september 1923, till behandling bl. a. även frågan om möjligheterna att begränsa kostnaderna för det statistiska arbetet. Kommittén hade emellertid icke slutfört en i ämnet påbörjad utredning, när den i skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 juni 1925 anhöll om befrielse från det erhållna uppdraget. Med nämnda skrivelse överlämnades en inom kommittén utarbetad promemoria, innefattande vissa riktlinjer, vilka enligt kommitténs mening borde läggas till grund för den fortsatta utredningen rörande den officiella statistiken. I promemorian framhölls bland annat behovet av en sakkunniginstitution, som skulle övervaka det statistiska arbetet, och framkastade tanken på att inom finansdepartementet för sådant ändamål anställa en statistiksakkunnig vetenskapsman eller eljest högt kvalificerad och erfaren statistiker. Detta uppdrag skulle dock endast utgöra en bisyssla.

När i maj 1927 en statistisk sakkunnig tillkallades att deltaga i 1926 års besparingssakkunnigas arbete i vad angick de tre stora statistikutarbetande verken jämte tabellkommissionen, uttalade chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet, att frågan om inrättande i någon form av en övervakande myndighet för den officiella statistiken borde övervägas vid den fortsatta utredningen. Detta spörsmål blev emellertid ej behandlat. Besparingssakkunniga avgåvo ej heller något förslag i ämnet i samband med deras år 1929 framlagda förslag rörande statistiska centralbyrån. Riksdagen framhöll emellertid i anledning av propositionen i sistnämnda ärende angelägenheten av att frågan om en sammanhållande, direktivgivande och övervakande uppsiktsinstitution för den officiella statistiken snarast upptoges till fortsatt behandling.

Genom kungl. remiss den 26 september 1930 anbefalldes statistiska centralbyrån, socialstyrelsen och kommerskollegium att taga frågan om en sammanhållande uppsiktsinstitution för den officiella statistiken under förnyat övervägande samt att efter samråd med andra ämbetsverk i den utsträckning, som befundes erforderligt, gemensamt inkomma med utlåtande och förslag i ämnet. Något utlåtande hade emellertid icke avgivits, när Kungl. Maj:t den 22 november 1940 återkallade utredningsuppdraget.

Under 1930-talet togs organisationsfrågan åter upp i ett år 1935 avgivet betänkande om folkförsörjning och arbetsfred. Utredningsmännen funno behovet av en enhetlig och planmässig ledning av det statistiska arbetet vara påfallande och leda naturligt till tanken på en centralisation av den officiella statistiken i dess helhet. De föreslogo utredning om inrättande av en central befattning för att åstadkomma ökad enhetlighet och planmässighet i det statistiska arbetet. De ansågo att en statistisk expert borde tjänstgöra inom Kungl. Maj:ts kansli såsom rådgivare åt såväl de statistikutarbetande verken beträffande deras egen statistik som kommittéer och utredningsmän vid planläggningen och utformningen av statistiska specialundersökningar. Denne skulle vidare ha till uppgift att föreslå de förbättringar i statistiken, som samhällslivets utveckling kunde påkalla, ävensom att tillse att föråldrad eller eljest onödigt statistik utmönstrades. Genom initiativ i sistnämnda hänseende

liksom även genom åtgärder till förebyggande av onödiga utvidgningar eller specialundersökningar ansågs hans arbete kunna leda till väsentliga besparingar. I ett annat sammanhang föreslogs även, att denne statistiske expert skulle anförtros ledningen av en utredningsavdelning, antingen ställd under finansministerns ledning eller utgörande en statsministerns avdelning inom Kungl. Maj:ts kansli. Avdelningen skulle skapa en överblick ej endast över redan verkställda kommittéutredningar och deras resultat utan även över pågående utredningar och därunder samlat material för att förhindra att två eller flera utredningar gripa in i varandra eller att ett dubbelarbete äger rum i fråga om införskaffandet och bearbetandet av utredningsmaterial. När en fråga befunes böra utredas, skulle avdelningen lämna alla upplysningar av betydelse, innan utredningen igångsattes. Den skulle vidare under pågående utredning lämna vederbörande kommittéer och sakkunniga de upplysningar i arbetet, som av dem påkallades. Avdelningen borde även följa förhållandena i främmande länder och hålla sig underrättad om där pågående offentliga utredningar.

Det efter krigsutbrottet allt mer försämrade statsfinansiella läget aktualiserade behovet av att så långt möjligt nedbringa kostnaderna för statens civila verksamhet. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 juni 1940 bemyndigades chefen för finansdepartementet att tillkalla sakkunniga rörande besparingsarbetet inom statsförvaltningen. Härvid förutsattes aktiv medverkan från verksledningarna. På dessa ankommo enligt direktiven att skyndsamt verkställa en förutsättningslös utredning angående de begränsningar i förvaltningen, som vore möjliga utan att åsidosätta ofrånkomliga förvaltningsuppgifter. De besparingsmöjligheter som framkommo vid utredningen borde så vitt möjligt förverkligas omedelbart eller kunna läggas till grund för myndigheternas framställningar om anslagsäskanden till 1940 års riksdag.

Vid utredningarna skulle bland annat även det statistiska arbetet uppmärksammas. Härom anförde chefen för finansdepartementet vid föredragning av förevarande ärende bland annat följande:

»Bland rent administrativa arbetsuppgifter, som på förhand kunna antagas mera allmänt ifrågakomma till inskränkning inom de olika förvaltningsgrenarna, må nämnas allmänna utredningar i varjehanda frågor, som ej äro omedelbart aktuella. Beträffande dessa kan alltefter omständigheterna ifrågasättas ett temporärt nedläggande eller en fördröjd eller förenklad behandling. Icke minst gäller detta statistiska utredningar. — — — — —

Beträffande alla inom verken förekommande statistiska översikter och periodiska redogörelser, vare sig de äro avsedda för publicering eller icke, bör undersökas, om de äro av den praktiska vikt, att de böra bibehållas. Utarbetandet av förvaltningsberättelser o. dyl. bör i allmänhet inställas.»

Den verksledningarna anbefallda medverkan i besparingsarbetet inom statsförvaltningen har i vad statistiken angår lämnat följande resultat.

Vad då först statistiska centralbyrån beträffar, har chefen för nämnda ämbetsverk i sin P. M. angående temporära inskränkningar i statistiska centralbyråns arbetsuppgifter angivit principerna för inskränkningarna. Här utsä-

ges sålunda att den grundläggande tanken härvid varit, »att de statistiska primäruppgifterna skulle i oförändrad omfattning insändas till statistiska centralbyrån utan förändring av de nu använda formulären och av organisationen för uppgiftsinsamlingen, men att man vid bearbetningen inom ämbetsverket skulle strängt begränsa sig till att, med bortseende från mindre nödvändiga detaljer och kombinationer, framlägga de viktigaste huvudresultaten i varje gren. Bestämmande för vad som därvid ansetts böra framläggas, har varit hänsynen till administrationens och det praktiska livets behov av statistiska upplysningar samt, särskilt i fråga om befolkningsstatistiken, till den svenska och internationella statistiska vetenskapens viktigaste krav.» Vidare påpekades, att granskningen av primäruppgifterna torde i viss mån kunna eftersättas utan att resultatens tillförlitlighet bleve i allt för hög grad lidande, samt att en rationalisering av arbetsmetoderna borde genomföras i så stor utsträckning som möjligt. På så sätt komme automatiskt de tryckta berättelsernas tabellavdelningar att bli avsevärt förminskade till omfånget och därmed tryckningskostnaderna i samma mån nedbringade. Även berättelsernas textframställning och upplagornas storlek kunde i en del fall begränsas. Efter dessa principer genomförda inskränkningar i statistiska centralbyråns verksamhet beräknades motsvara arbetskapaciteten för 18 årsbiträden. Därtill komme minskade tryckningskostnader. De föreslagna inskränkningarna i centralbyråns verksamhet fastställdes av Kungl. Maj:t.

Vad övriga statistikutarbetande ämbetsverk beträffar, ha de ifrågavarande besparingssträvandena i regel berört det statistiska trycket. I en del fall gingo förslagen ut på att man genom minskning eller omläggning av detta skulle söka uppnå besparingar. Detta gäller i högre eller lägre grad fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, domänstyrelsen och kommerskollegium. Helt har t. v. upphört utgivandet av pensionsstyrelsens publikation Folkpensioneringen, riksräkenskapsverkets årsbok, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens statistiska tabell över allmänna väghållningsbesväret på landet samt lantbruksstyrelsens berättelse. I flertalet fall har emellertid icke angivits någon motsvarande minskning av behovet av arbetskrafter. Undantag härvid utgör kontrollstyrelsen, där nedskärningen av publikationerna och då särskilt Rusdrycksförsäljningen ansågs möjliggöra minskning av arbetskrafterna med 1 biträde. I generaltullstyrelsen noterades en minskning med 5 extra tjänstemän men detta som en följd av nedgången i importen.

Kap. 2. Direktiv.

Den 30 november 1940 tillsattes en särskild beredning inom finansdepartementet för att under departementschefens ordförandeskap handlägga det fortsatta besparingsarbetet inom statsförvaltningen. Denna besparingsberedning beslöt den 27 januari 1941 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande bryta ut frågan om den officiella statistiken för särskild sakkunnigutredning samt

tillkalla följande sakkunniga att jämte beredningens ledamot dir. I. Sjögren deltaga i utredningen, nämligen överdirektören E. J. Höijer och professorn S. G. W. Wahlund. Samtidigt tillkallades aktuarien hos socialstyrelsen G. Hävermark och förste amanuensen hos kommerskollegium C.-W. Ankarcrona samt den 26 september 1941 bibliotekarien hos statistiska centralbyrån fil. dr J. Sjöstrand att såsom experter biträda utredningsmännen. Såsom sekreterare skulle numera byråchefen i finansdepartementet O. H. Klackenbergtjänstgöra. Den 26 september 1941 befriades emellertid denne från sitt uppdrag.

Efter ett omnämnande av det inom ämbetsverken påbörjade besparingsarbetet gav besparingsberedningen följande riktlinjer för utredningsarbetet:

»Det sålunda inledda besparingsarbetet bör, med tillämpning av enhetliga riktlinjer, utsträckas över hela det ifrågavarande förvaltningsområdet. Därvid bör jämväl uppmärksammas betydelsen av en effektivisering i möjligaste mån av arbetet med hänsyn till de krav, vilka alltjämt komma att ställas på det statistiska material, som skall belysa förhållanden av väsentlig betydelse för den statliga verksamheten.

Det bör vid utredningen tillses, att mindre väsentliga arbetsuppgifter utgallras och att handläggningen av kvarstående uppgifter förenklas i den mån det kan ske utan verkligt men för arbetsresultatet. Där det finnes icke vara tillrådligt att inskränka det statistiska primärmaterialet, bör undersökas huruvida icke likväl en begränsning i materialets bearbetning eller i offentliggörandet av bearbetningsresultatet är möjlig.

I utredningen bör även ingå en omprövning av verksamhetens organisation och arbetsmetoder. Bland annat bör därvid undersökas, om den nuvarande arbetsfördelningen mellan olika verk beträffande uppgiftsmaterialets insamling och bearbetning är den lämpligaste. Särskild uppmärksamhet bör vidare ägnas frågan, i vad mån överkvalificerad arbetskraft ännu kommer till användning.»

|| Ovan angivna direktiv hava fattats så, att det gäller att tillse att den officiella statistiken kan fylla sina uppgifter för lägsta möjliga kostnader. En direkt förenkling och beskärning över lag av statistikens innehåll och omfattning ger visserligen bokföringsmässiga besparingar på statistikens konto, men därmed begränsas också statistikens värde. Genom statistiken skall nämligen kunskap vinnas om samhällslivets tillstånd och förändringar icke till självändamål utan till ledning för statsmakternas samhällsvårdande verksamhet, statens och kommuners förvaltning och annan samhällelig och enskild verksamhet inom näringsliv, organisationsväsen, vetenskap etc. Äro möjligen enstaka statistikgrenar överdimensionerade, bör deras omfattning givetvis begränsas. Men jämsides därmed kunna också finnas sådana områden av samhällslivet, som behöva ökad statistisk belysning. Långt viktigare än att engångsåtgärder vidtagas härvidlag är dock att möjligheter givas till en snabb, kontinuerlig anpassning av olika statistikgrenars omfång efter deras ständigt växlande betydelse. Det får i detta sammanhang ej heller förglömmas, att statistiken genom den kunskap den ger kan bli medlet till besparingar för

samhället icke minst inom statsförvaltningens olika grenar. Vad som bör eftersträvas är sålunda kort uttryckt, att *den officiella statistiken endast inrymmer behöblig statistik av god kvalitet för lägsta möjliga kostnader.*

Besparingsarbetet skulle sålunda ytterst gå ut på *dels* att söka få varje statistikgren i nuvarande omfattning att draga lägsta möjliga framställningskostnader genom förbättring av organisation, arbetsresurser och arbetsmetoder, *dels ock* att genom vägning av dessa kostnader mot det utbyte ifrågavarande statistik ger nå den lämpligaste anpassningen av de olika statistikgrenarnas omfattning. Det förra ledet får anses ingå i kommitténs uppdrag, däremot ej det senare annat än till en viss begränsad del.

Kap. 3. Allmän redovisning av kommitténs verksamhet.

Kommittén har först och främst haft att göra sig underrättad om förekomsten av statistiskt arbete inom ämbetsverk och andra statliga myndigheter. Kommittén har sålunda genom förfrågningar sökt erhålla en om möjligt fullständig förteckning eller katalog över all statistik inom statsförvaltningen.

I fråga om att inhämta en mera ingående kännedom om statistiken har kommittén begränsat sig till de ämbetsverk, som äga större statistiska avdelningar eller utge publikationer i serien Sveriges officiella statistik. Denna begränsning har varit helt naturlig, då endast en ringa bråkdel av allt statistiskt arbete inom statsförvaltningen torde vara förlagd till andra statliga myndigheter, om det bortses från kriskommissionerna.

Avsikten har varit att lära känna de statistiska avdelningarnas organisation, arbetsmetoderna vid och arbetsåtgången jämte arbetskostnaderna för olika statistikgrenar, publiceringen etc. Från inalles 20 ämbetsverk ha sålunda införskaffats förteckningar över befattningar och personal för de statistiska arbetsuppgifterna såväl inom som eventuellt utanför de särskilda statistiska avdelningarna med uppgift om lönegrad, tjänsteinnehavarens namn, dennes tjänstgöring m. m. För varje arbetsgren för sig har vidare uppgivits antal dagsverken utförda under år 1940 av dels kvalificerade tjänstemän, dels biträdespersonal, en fördelning av dagsverken per kalendermånader och, beträffande biträdesdagsverken, en fördelning på olika arbetsmoment (granskning, skriftväxling, kodifiering, stansning, tabellering, maskinskrivning etc.). En förteckning över maskiner, avsedda för det statistiska arbetet samt användningen (antal dagar) av maskiner av olika slag vid olika statistikgrenar ha även varit av intresse.

Slutligen ha uppgifter inhämtats rörande alla av vederbörande ämbetsverk sedan 1 januari 1931 utgivna publikationer, tidskrifter etc. såväl de i serien Sveriges officiella statistik ingående som andra. För varje publikation har uppgivits dess titel och karaktär av årlig, periodisk eller tillfällig publikation, antalet trycksidor, totala upplagens och restupplagens storlek samt tryckningskostnaderna. Till sist har infordrats en förteckning över alla frågeformulär, arbetsformulär och arbetstabeller, registerkort, hålkort o. dyl.

Övriga statliga myndigheter, däri medräknat statsdepartementen och kris-kommissionerna, ha i den mån något arbete av statistisk natur förekommer anmodats lämna en förteckning över de arbeten, som regelbundet utföras eller tillfälligt utförts under år 1941, och ange antalet kvalificerade tjänstemän i olika befattningar samt biträden, som helt eller delvis sysselsättas med statistiskt arbete. Även dessa myndigheter ha ombetts lämna exemplar av publikationer innehållande statistik av något slag (den senast utgivna årgången och alla under åren 1936—41 utgivna tillfälliga redogörelser).

Det kan vidare nämnas, att samtliga under åren 1936—40 utkomna kungliga propositioner granskats med hänsyn till sidoutrymmet av sådan statistik, som ej publicerats på annat håll.

Slutligen har förekomsten av statistiskt arbete inom kungl. kommittéer konstaterats, dock endast i den mån denna statistik utmynnat i redogörelser av något slag i kommittébetänkanden. Vid granskning av det statistiska trycket har nämligen jämväl medtagits under åren 1936—1940 utgivna kommittébetänkanden (bilaga 1).

Ett avsnitt av kommitténs arbete har varit att granska infordrade publikationer främst ur tekniska synpunkter. Denna granskning har föranlett förslag i olika hänseenden, ägnade att reducera tryckningskostnaderna och i vissa fall även att öka publikationernas överskådlighet. Överenskommelse har nåtts under hand med vederbörande ämbetsverk, och i åtskilliga fall ha de av kommittén givna förslagen redan kunnat genomföras (se kap. 17 och 18).

Denna granskning har övertygat kommittén om behovet av att vissa principer finnas formulerade till ledning vid utredning av statistiskt tryck. Likaså synes listan över de publikationer, som skola ingå i serien Sveriges officiella statistik, böra revideras. Utgivningstiden och utgivningsfrekvensen för oregelbundet utkommande redogörelser bör också uppmärksammas i syfte att genom snabb publicering få ut aktuellare siffror.

I bilaga 2 lämnas en redogörelse för omfattningen av och kostnaderna för de publikationer, som under åren 1931—1940 utgivits i serien Sveriges officiella statistik.

Vidare har utförts en ingående granskning av det statistiska arbetet i alla dess stadier, såsom frågeformulären, insamlings- och bearbetningsmetoderna etc. Detta har skett närmast inom ämbetsverk, där samarbete kunnat upptagas med besparingsberedningens avdelning för kontorsorganisation. Genom detta samarbete har kommittén haft tillgång till de synnerligen utförliga uppgifter rörande arbetet å de statistiska avdelningarna, som finnas i de arbetsredogörelser varje tjänsteman lämnat till vederbörande organisationsavdelningar.

I fråga om socialstyrelsens statistik har samarbetet skett i den formen, att en av kommitténs experter, aktuarien Hävermark, såsom ledare för organisationsavdelningen inom detta verk själv utfört granskningen av ämbetsverkets båda statistiska byråer. Kommittén biträder utredningsmannens förslag, vilka innebära en årlig nettobesparing av cirka 20 000 kronor. Social-

styrelsen har ej heller haft något att erinra mot ett genomförande av förslagen.

Kommittén har vidare efter studium av arbetet inom skolöverstyrelsens statistiska avdelning framlagt en rad detaljförslag innebärande förenklingar av frågeformulären och rationalisering av det statistiska arbetet (bilaga 4 — ej tryckt). Vid överläggningar med ämbetsverket har överenskommelse nåtts om att en omläggning skall ske av undervisningsstatistiken med beaktande av de förslag kommittén givit. Kommittén har jämväl framlagt förslag till en förändring av den statistiska avdelningens organisatoriska ställning.

I samarbete med vederbörande organisationsavdelningar har även handelsstatistiken inom generaltullstyrelsen och kommerskollegium varit föremål för omprövning. Förslag till vissa förändringar framläggas (bilaga 3 — ej tryckt). Kommittén har även tagit del av organisationsavdelningarnas memorior rörande den statistiska verksamheten i övrigt inom dessa verk.

Slutligen har kommittén för egen del närmare studerat kontrollstyrelsens statistiska avdelning. Denna granskning har ej föranlett något förslag till organisatoriska förändringar.

Dylika ingående undersökningar av den statistiska verksamheten ha visat sig vara värdefulla för att vinna en god kunskap om vederbörande statistik och för att vid behov kunna få verksamheten omlagd efter rationellare och därmed mera kostnadsbegränsande metoder. Undersökningarna äro emellertid med nödvändighet tidskrävande. Kommittén har därför ej utsträckt de mera detaljerade undersökningarna till att omfatta andra delar av den officiella statistiken än de ovan nämnda, då kommittén kommit till den uppfattningen, att det är av största vikt för den statliga statistikens rationella bedrivande att snarast möjligt åstadkomma ett tjänstedugligt gemensamt organ för all statlig statistik. Kommittén har i stället måst koncentrera sin uppmärksamhet på denna sin mest angelägna uppgift. Emellertid kan ett dylikt permanent gemensamt organ lämpligen fullfölja den av kommittén påbörjade detaljundersökningen av statistiken inom de olika ämbetsverken.

Utarbetandet av kommitténs förslag i nämnda fråga har föregåtts av studier rörande statistikens organisation i allmänhet i Sverige och andra länder. För kommitténs räkning har bl. a. utarbetats redogörelser för den officiella statistikens organisation i Danmark av ekspeditionssekretær i det Danske Statistiske Departement Rigmor Skade och i Finland av överaktuarien i Finlands statistiska centralbyrå Mikko Strömmer (bilaga 5 — ej tryckt).

Beträffande kommitténs verksamhet i övrigt må nämnas följande.

Kommittén har under hand anmodats avgiva utlåtande över en av pensionsstyrelsen den 24 oktober 1940 till Kungl. Maj:t avgiven framställning angående sjukkassebyråns statistik. Med anledning härav avgav kommittén den 7 juli 1941 yttrande samt överlämnade ett av kommittén inhämtat yttrande av den 5 juni 1941 från Svenska Sjukseförbundet.

Kommittén har vidare den 7 juli 1941 på begäran tillställt 1940 års arkivsakkunniga ett utlåtande rörande frågan om gallring av räkenskapsverifikationer ur statistisk synpunkt. Dessutom har undersökts möjligheten till be-

sparingar vid arkivering av statistiskt primärmaterial genom ersättande av originalhandlingar med fotografiska reproduktioner.

Till sist bör omnämnas, att statistikkommittén vid inventeringen av den officiella statistiken uppmärksammat, att möjligheterna till en rationell organisation på områden, som nyttja uppgifter av folkbokföringsnatur, begränsats av att vår nuvarande folkbokföring i vissa avseenden icke fungerar tillfredsställande.

Då förvaltningens behov av tillförlitliga folkbokföringsuppgifter vidgats avsevärt sedan krigsutbrottet, kunde det förmodas att folkbokföringssystemets brister skola framträda mer uppenbara och dess ineffektivitet innebära långt allvarigare olägenheter än förr. Statistikkommittén studerade för den skull ur dylika synpunkter förhållandena framför allt i de delar av förvaltningen, där under nuvarande omständigheter nya behov av medverkan från folkbokföringen uppstått eller där kraven på uppgiftsmaterialet måst skärpas. I en särskild promemoria har redogjorts för resultaten beträffande arbetsmarknadskommissionen, livsmedelskommissionen, pensionsstyrelsen och den militära rullföringen (bilaga 6 — ej tryckt).

I samtliga fall visade det sig, att vid en folkbokföring efter nutida krav arbetena med registrering m. m. skulle kunna begränsas och i övrigt rationaliseras eller rent av slopas med avsevärda besparingar till följd.

Kommittén framhöll i en skrivelse till besparingsberedningen den 5 september 1941 betydelsen av en rationell, modern folkbokföring för befolkningsstatistiken, socialstatistiken och all annan statistik med behov av personuppgifter. En avsevärd begränsning av kostnaderna för denna statistik skulle kunna vinnas. Folkräkningar i hittillsvarande bemärkelse skulle sålunda kunna slopas och möjligheter till kostnadsbegränsande stickprovundersökningar erbjuda sig. Men samtidigt kunde statistiken på många områden bli ett bättre kunskapsinstrument än hittills. Det påpekades likaså, att befolkningsstatistiken skulle erhålla väsentligt större möjligheter att motsvara de stora krav, som genom befolkningsfrågans aktualitet komma att ställas på densamma i framtiden.

Kommittén fann en snar omorganisation av folkbokföringsväsendet vara en trängande nödvändighet. En utredning av denna fråga vore visserligen inrymd i de kommittén tidigare givna direktiven, men frågan ansågs likväl vara av alltför vittomfattande natur och även kräva sakkunskap på andra områden än dem statistikkommittén representerade. Med anledning härav hemställde kommittén i sin skrivelse till besparingsberedningen, att en särskild kommitté måtte tillsättas för frågans behandling, bestående av statistikkommitténs ledamöter jämte en person med erforderlig speciell sakkunskap. Med anledning härav tillsattes den 26 september 1941 den s. k. folkbokföringskommittén.

Kap. 4. Statistikens värde och lämpliga omfattning.

Kommittén kan ej i detalj pröva statistikens sakliga innehåll, varken ur kvalitativ eller kvantitativ synpunkt, med hänsyn till den nytta den kan äga för samhället. Man går nämligen här utanför den rent fackmässigt statistiska bedömningen. Detta hindrar dock ej, att kommittén vid jämförelse mellan kostnaderna för olika statistikgrenar kan finna extrema fall, där beloppen ej stå i rimlig proportion till dem som andra statistikgrenar disponera. Skälen härtill kunna i sådana fall efterlysas.

I detta sammanhang är det för kommittén mest angeläget att för framtiden möjligheter föreligga att pröva statistikgrenarnas sakliga innehåll och att avväga deras omfattning inbördes. Dylig prövning bör kunna ske med korta tidsintervaller av statsmakterna, av något organ ovan ämbetsverken eller av något för ämbetsverken gemensamt samarbetsorgan. Härför behövas först och främst uppgifter rörande de faktiska kostnaderna för de olika statistikgrenarna.

För närvarande äger Kungl. Maj:t möjlighet att pröva statistikens värde i förhållande till kostnaderna endast när det gäller tillfälliga undersökningar, som utföras med särskilda för ändamålet beviljade medel. Däremot saknas i allmänhet kostnadsuppgifter för de olika ordinarie statistikgrenarna. Det är därför angeläget, att dylika uppgifter sammanställas och göras tillgängliga årligen. Statsmakterna skulle därmed på ett annat sätt än nu är fallet få tillfälle att uppmärksamma utvecklingen av de olika statistikgrenarnas omfång och tillse att vid varje tid den med hänsyn till behov och kostnader lämpligaste dimensioneringen råder. Ett regelbundet offentliggörande av dylika uppgifter skulle för övrigt i och för sig mana till sparsamhet å de olika statistikavdelningarna. Det kan tilläggas, att ett dylikt klarläggande av kostnaderna givetvis är tacknämligt även för statistikens utöware på grund av de större möjligheter till en rättvis bedömning av det statistiska arbetet, som därigenom vinnas.

I bilaga 1 ha lönekostnaderna för varje ordinarie statistikgren under år 1940 sammanställts med ledning av från de ämbetsverk, som ha särskilda statistiska avdelningar eller utge publikationer i serien Sveriges officiella statistik, inhämtade upplysningar om dagsverksåtgång och personallöner. Här kan blott nämnas, att inom dessa ämbetsverk, vilka svara för praktiskt taget all officiell statistik i landet — med bortseende från statistiken inom kris-kommissionerna —, utfördes år 1940 av kvalificerad personal 23 545 och av biträdespersonal 105 273 dagsverken vid statistiskt arbete. Dessa siffror innebära en personal av i runt tal 90 kvalificerade tjänstemän och 480 biträden. Lönekostnaden beräknades uppgå till 2 365 000 kr.

De totala kostnaderna för statistiken utgöras visserligen till övervägande delen av lönekostnader — i regel mellan 70 och 90 % — men därutöver komma en rad andra smärre poster, såsom maskiner, lokaler, tryckning av formulär och undersökningsberättelser m. m. Särskilt maskinparkens andel av

totalkostnaderna varierar emellertid avsevärt mellan olika grenar av statistiken beroende på i vilken omfattning arbetet är mekaniserat. Av de totala utgifterna för exempelvis statistiska centralbyrån under budgetåret 1941/42 utgjorde avlöningar 71·5 %, lokaler 6·8 %, maskiner 5·1 %, publikationer 6·6 % och övriga utgifter (blanketter m. m.) 10·0 %.

Med vetskap om dessa förhållanden får man dock av i bilagan lämnade uppgifter en god upplysning om storleksordningen av de olika statistikgrenarna ur kostnadssynpunkt. Här ha emellertid endast kostnaderna för det centrala arbetet med statistiken beaktats och ej de kostnader för det statistiska materialets insamlande och eventuella lokala förstahandsbearbetning, vilka åvila statliga och kommunala lokalorgan ävensom enskilda sammanlutningar, industriföretag och andra uppgiftslämnare. Dessa kostnader kunna i vissa fall vara avsevärda, t. o. m. överstiga kostnaderna för det centrala arbetet, åtminstone i de fall då materialet granskas lokalt och där undergår en första bearbetning. Dessa kostnader böra beaktas, även om de givetvis äro mycket svåra att uppskatta.

En regelbunden sammanställning av uppgifter rörande kostnaderna för den officiella statistikens olika grenar utgör lämpligen ett led i det arbete, som bör åvila ett för all statlig statistik gemensamt organ — se härom närmare i kap. 10—14.

Kap. 5. Kraven på den statistiska utredningsapparaten.

Såsom tidigare uttalats i kap. 2 har kommittén funnit besparingsarbetet böra i första hand gå ut på att söka få varje statistikgren i nuvarande omfattning att draga lägsta möjliga framställningskostnader genom förbättring av organisation, arbetsresurser och arbetsmetoder.

Det kan då vara skäl att närmare precisera de krav som därmed ställas på den statliga statistiken, för att därigenom vid en jämförelse med nu rådande förhållanden vinna klarhet om i vilka hänseenden ingripanden krävas.

Statistikens organisation bör vara sådan, att möjligheter finnas till lämplig avvägning mellan olika statistikgrenars omfattning och till åstadkommande av enhetlighet och jämförbarhet inbördes i fråga om deras innehåll.

Den stora svårigheten härvidlag är att samhällslivets utveckling ofta kräver förändringar i fråga om de olika statistikgrenarnas innehåll och omfattning. Dessa böra kunna tillgodoses snabbt. Inom områden, som sedan gammalt pläga statistiskt behandlas, kunna stundom nya frågor kräva huvudintresset, medan andra förlora i betydelse. Icke någon fortlöpande statistik får stelna i en gång givna former utan måste anpassas efter de nya frågeställningar, som uppstå. Nya ämnesområden, även utanför de statistikutarbetande myndigheternas verksamhetsområde, kunna kräva att bli statistiskt belysta. Statistiken skall m. a. o. vara ständigt aktuell. Men det är ej blott det dagsaktuella behovet, som skall tillgodoses. Det får nämligen ej förglömmas, att det också finnes behov av statistiska uppgifter på längre sikt, som stundom skymmas bort av det för stunden mest trängande. Sifferserier kunna behöva full-

följas, även om de ej fånga intresset för ögonblicket. Mycket får sitt värde såsom en del i en obruten tidsserie. Även om frågeställningarna växla för varje ny undersökning av årlig eller intermitterent natur, kunna jämförelser i tiden vara av värde. Det är därför nödvändigt att beakta möjligheterna till jämförbarhet med tidigare undersökningar.

Statistiken bör sålunda till innehåll och omfattning motsvara både aktuella och mera långsiktiga behov. Men därtill kommer även kravet på en inbördes anpassning mellan statistikens olika grenar för att i fråga om innehållet nå enhetlighet och jämförbarhet och beträffande omfånget vinna en ur kostnadssynpunkt önskvärd, rättvis proportion. Detta är emellertid uppgifter, som ej kunna lösas inom varje statistikutarbetande ämbetsverk för sig utan som förutsätta en central överblick över all statlig statistik.

Först och främst bör dubbelstatistik undvikas. Men därutöver står mycket att vinna genom att tillämpa enhetliga principer för gruppering av materialet inom olika statistikgrenar, t. ex. vid grupperingar efter ålder, yrke, näringsgren, inkomst etc. Därigenom kunna exempelvis resultat av folkräkningarna tjäna som jämförelsematerial vid socialstatistiska och andra undersökningar. Olika statistikgrenar kunna ömsesidigt berikas utan extra kostnader genom att vid formulärens utarbetande och vid materialets bearbetning önskemål från ömse håll beaktas. Genom en samordning av uppgiftsinsamlingen kunna i vissa fall även besparingar tänkas uppstå. Det gäller kort uttryckt att tillse att inom statens utredande verksamhet »den ena handen vet vad den andra gör».

För att statistikens resultat skola kunna tillfullo utnyttjas, kräves emellertid enhetlighet och jämförbarhet icke blott mellan dess olika grenar och mellan aktuella och äldre sifferserier inom ett och samma land. Särskilt i fråga om de viktigare statistikgrenarna, såsom befolknings-, närings- och socialstatistik, är det även angeläget, att jämförbarhet i så stor utsträckning som möjligt eftersträvas med motsvarande uppgifter från andra länder, i främsta rummet de nordiska grannländerna. Kravet på internationell jämförbarhet måste sålunda beaktas.

Statistikens organisation bör vidare medge bästa möjliga användning av dess samlade resurser i form av personal, fackkunskaper och erfarenheter samt maskinella hjälpmedel av olika slag. Personalen bör kunna användas där den bäst behövs. Den erfarenhet i statistisk-tekniska frågor, som under årens lopp förvärvats på olika håll, bör komma alla statistikgrenar till godo. Förefintliga tekniska hjälpmedel skola kunna användas i alla de fall där de äro till fördel, oavsett vilken statistikgren det gäller, varvid utvecklingen på ifrågavarande område bör kunna snabbt tillgodogöras. Det gäller sålunda att göra befintliga resurser organisatoriskt tillgängliga där de bäst behövas; därigenom bli de mest ekonomiskt utnyttjade.

För att med lägsta möjliga kostnader få en högklassig statistik räcker det emellertid ej med gynnsamma organisatoriska förutsättningar. Ett uppfyllande av de krav, som därmed ställas på statistiken i fråga om dess innehåll och tekniska utförande, förutsätter ytterst, att den statistiska organisa-

tionen äger tillgång till statistiska tjänstemän med god teoretisk och praktisk utbildning och erfarenhet, en väl skolad biträdespersonal och behövliga tekniska hjälpmedel av olika slag.

Vad som bör uppmärksammas är sålunda icke blott statistikens organisation ur olika, ovan angivna synpunkter utan även personalens utbildning och praktiska skolning samt tillgången på olika tekniska hjälpmedel.

Kap. 6. Statistikens nuvarande allmänna organisation.

Den svenska officiella statistiken är starkt decentraliserad i en utsträckning som få andra länder kunna uppvisa. De olika statistikgrenarna äro nämligen i stort sett förlagda till de ämbetsverk och andra myndigheter, till vilkas förvaltningsområde ämnet för statistiken hör. Blott enstaka undantag från denna regel finnas. Sålunda har statistiska centralbyrån anförtrotts, förutom sådana statistikgrenar, som falla utanför särskilda statliga myndigheters verksamhet, även viss statistik inom områden, som höra till andra ämbetsverks förvaltning, exempelvis statistiken rörande jordbruket och rättsväsendet. Socialstyrelsen utför likaså i allmänhet socialstatistiska undersökningar oavsett om de sammanhånga med styrelsens förvaltning eller ej.

Därtill kommer ytterligare, att statistiken är decentraliserad i åtskilliga fall även inom de enskilda ämbetsverken efter huvudsakligen två olika linjer. Statistiken är sålunda icke alltid samlad till en för hela verket gemensam avdelning utan är ofta förlagd till de byråer eller avdelningar, som handlägga de ärenden statistiken omfattar. En dylik anordning är emellanåt motiverad av att det statistiska arbetet ej gärna kan utskiljas, enär det utgör ett naturligt led i den huvudsakliga verksamheten. Men även där större delen av det statistiska arbetet är samlat till en avdelning med statistiska tjänstemän, saknar statistiken utanför avdelningen i regel ett direktivgivande eller konsulterande stöd från denna avdelning. På en del håll åter äro de första leden i det statistiska arbetet decentraliserade till uppgiftslämnarna eller underlydande lokalförvaltningar. Primärmaterialet granskas och sammanställs lokalt till tabeller för lokala eller andra enheter (skola, sjukhus, län etc.). Materialet insändes i denna form till vederbörande verk för att där bearbetas och sammanföras centralt. Denna anordning är utmärkande t. ex. för vissa delar av skol- och medicinalstatistiken.

I bilaga 1 redogöres närmare för den svenska officiella statistikens organisation, omfattning och kostnader genom sammanställning av uppgifter kommittén infordrat från ämbetsverk och myndigheter.

Här må endast nämnas att statistik självständigt utarbetas inom praktiskt taget alla centrala ämbetsverk och ett stort antal andra statliga myndigheter förutom flera statsdepartement och samtliga kriskommissioner eller inalles omkring 50 olika ställen inom den centrala statsförvaltningen. Därtill kommer att även kommittéer ofta på egen hand utföra statistiska undersökningar.

Omfattningen av de olika myndigheternas statistik växlar emellertid. Sålunda har man å ena sidan statistiska centralbyrå, som är ett huvudsakligen statistiskt verk, socialstyrelsen och kommerskollegium med särskilda statistiska byråer och ett större antal kvalificerade tjänstemän samt järnvägsstyrelsen, generaltullstyrelsen, pensionsstyrelsen, skolöverstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, domänstyrelsen och kontrollstyrelsen, vilka ha större eller mindre avdelningar för statistik med endast en eller ett fåtal kvalificerade tjänstemän. Härtill komma kriskommissionerna med i flera fall stora statistiska avdelningar. De ovannämnda 11 ämbetsverken samt kriskommissionerna svara för större delen av det statistiska arbetet inom den centrala statsförvaltningen. Den övriga, relativt ringa delen av den officiella statistiken är emellertid fördelad på icke mindre än ett 30-tal myndigheter, där statistiken sålunda har en mycket obetydlig omfattning och kräver endast ett fåtal dagsverken per år, i regel av personal, som ej har statistisk specialutbildning.

Av myndigheter som utge publikationer i serien Sveriges officiella statistik, kunna följande räknas till denna grupp: fångvårdsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, medicinalstyrelsen, arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, överfältveterinären, chefen för flygvapnet, marinöverläkaren, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, bank- och fondinspektionen, lantmäteristyrelsen, lotsstyrelsen och försäkringsinspektionen. Även hos följande myndigheter förekomma enligt uppgift statistiskt arbete: flera statsdepartement, arbetsrådet, försäkringsrådet, statens institut för folkhälsan, statens byggnadslånebyrå, byggnadsstyrelsen, statens biltrafiknämnd, mynt- och justeringsverket, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, egnahemsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning samt patent- och registreringsverket. Statistiskt arbete förekommer även inom andra, av statsmedel bekostade institutioner, t. ex. de statistiska seminarierna vid universiteten, rasbiologiska institutet, lantbrukshögskolan och lantbrukets försöksverksamhet.

Den officiella statistiken utarbetas sålunda på sammanlagt omkring 50 olika ställen inom den centrala statsförvaltningen, på varje håll självständigt för sig. Denna decentraliserade organisation förutsattes dock redan från början vara kompletterad med en central rådpläggande institution, som skulle verka för den enhetlighet och jämförbarhet mellan statistikens olika grenar, som eljest knappast kunde vinnas vid en så splittrad organisation. Det gemensamma organet, statistiska tabellkommissionen, erhöll för den skull vissa icke obetydliga befogenheter. Kommissionens arbetsuppgifter och organisation voro enligt Kungl. Maj:ts instruktion av den 22 okt. 1886 i korthet följande:

»Statistiska tabellkommissionen är en rådpläggande myndighet med huvudsakligt ändamål att mellan de ämbetsverk, som hava att offentliggöra bidrag till Sveriges officiella statistik, åstadkomma nödigt samband i vad deras statistiska verksamhet rör; åliggande det kommissionen:

att till granskning upptaga så väl allmänna planen, i avseende på innehåll och form, för de redogörelser, vilka hädanefter skola ingå i Sveriges officiella statistik,

som ock formulären för inhämtande av uppgifter till dessa redogörelser, ävensom förslag om viktigare förändringar i avseende på allmänna planen eller formulären för redogörelser, som redan äro införlivade med nämnda statistik;

att söka åstadkomma enhet i redogörelsernas uppställning och offentliggörande genom tryck; samt

att i allmänhet verka för införandet i Sveriges officiella statistik av de förbättringar, som betingas av odlingens framsteg och samfundslivets utveckling.

Kommissionen äger att för beredande av tillämpning åt sina åsikter göra framställning hos Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsverk.» (1 §.)

Statistiska tabellkommissionen utgöres enligt 2 § i instruktionen av chefen för statistiska centralbyrån såsom ordförande och av en representant för vart och ett av de ämbetsverk, som hava att offentliggöra bidrag till Sveriges officiella statistik, såsom ledamöter. (F. n. är ledamöternas antal 22 utom ordföranden.) Kommissionen kan ock (3 §) inkalla en eller flera personer såsom adjungerade ledamöter.

Kommissionen sammanträder, så ofta ärendena det fordra (4 §).

Sekreterare utses av statistiska centralbyråns chef bland centralbyråns tjänstemän (5 §).

Kommissionens ordförande, ledamöter och sekreterare åtnjuta i denna sin egenkap ej något arvode (6 §).

Statistiska tabellkommissionen skall sålunda utgöra ett organ för samordning huvudsakligen mellan de ämbetsverk, som utge publikationer i serien Sveriges officiella statistik och som för övrigt alla äro representerade i kommissionen, f. n. 22 till antalet. Utanför stå därmed ett minst lika stort antal andra myndigheter, av vilka några ha betydande statistiska avdelningar, t. ex. generaltullstyrelsen. Enligt instruktionen skola uppmärksammas alla de stadier av det statistiska arbetet, som vid tiden för instruktionens utfärdande voro av den naturen, att ett samarbete därvid ansågs önskvärt. Det är sålunda blott naturligt att i instruktionen ej särskilt talas om granskning av arbetsmetoderna och utbyte av erfarenhet i fråga om statistisk teknik i allmänhet.

Tabellkommissionens uppdrag är sålunda omfattande inom den ram behoven vid nämnda tid utstakade. Under vissa förutsättningar hade därför kommissionen kunnat få ett icke ringa inflytande på den officiella statistiken. Kommissionen har emellertid icke visat sig vara funktionsduglig. Organisationen har varit för tung genom det alltför stora antalet medlemmar. Dessutom representeras åtskilliga förvaltande ämbetsverk av dem som endast formellt föredraga de statistiska ärendena, medan de verkliga ledarna av det statistiska arbetet saknas i kommissionen. Den främsta orsaken till dess bristande effektivitet ligger dock i avsaknaden av ett kansli med verkställande tjänstemän. Tabellkommissionen har varit av så gott som ingen betydelse. Den har ej sammanträtt sedan år 1924 och dessförinnan blott sporadiskt, i flera fall endast för att dryfta sin egen omorganisation.

Kap. 7. Statistikens nuvarande arbetsformer och arbetsmetoder.

Strävandena att effektivisera och förbilliga det statistiska arbetet innebär icke blott att söka skapa en rationell allmän organisation, som ger de yttre förutsättningarna för ett rationellt arbete, utan även att direkt förbättra arbetsformerna och arbetsmetoderna i alla behövliga hänseenden. Det kan därför vara skäl att här helt kort kritiskt granska de arbetsformer och metoder i övrigt, som för närvarande tillämpas vid det statistiska arbetet inom statsförvaltningen.

Det bör till att börja med påpekas, att arbetsformerna självfallet växla mellan statistikens olika områden därigenom, att statistiken är organisatoriskt fördelad på en rad olika verk med egna avdelningar av mycket växlande storlek och för den skull med mycket olika arbetsresurser. Olikheterna i arbetets bedrivande betingas emellertid även av, att man icke överallt lika snabbt kunnat tillgodogöra sig de praktiska och teoretiska erfarenheter och kunskaper, som under årens lopp vunnits ifråga om statistiskt arbete, och ej heller i samma takt kunnat följa med i de tekniska hjälpmedlens hastiga utveckling.

Det är i detta sammanhang av central betydelse *hur arbetet planeras* beträffande den tekniska uppläggnings och genomförandet (däri inbegripet frågeformulär, insamlingsmetod, materialets granskning och bearbetning samt resultatens tolkning och publicering). Planeringen blir i hög grad bestämmande för, huruvida statistiken skall kunna ge vad som åsyftas för lägsta möjliga kostnader.

När det gäller att bedöma det planeringsarbete som sker på de olika verken, frågar man sig framför allt, om planläggningen göres fullständig och om däri även inrymmes en fullständig kostnadsberäkning, om all behövlig expertis anlitas ifråga om statistikens ändamål, sakliga innehåll och tekniska genomförande, samt hur resultatet av planeringsarbetet blir.

Det bör till att börja med göras klart, att förhållandena ställa sig olika för den årliga, fortlöpande statistiken, för intermittenta undersökningar och för tillfälliga specialundersökningar.

Vid den årliga statistiken kan arbetet fortlöpa i givna fåror, medan succesivt erfarenhet samlas om ändamålsenligheten av den uppläggnings arbetet fått. Här gäller det blott att regelbundet revidera gällande arbetsplan på sådant sätt, *att* utvecklingen på ifrågavarande sakområde återspeglas i statistiken, *att* erfarenheter som vinnas vid utarbetandet av denna statistik och andra liknande undersökningar tillgodogöras, samt *att* utvecklingen ifråga om statistikens teori och teknik och de tekniska hjälpmedlen tillvaratagas. Arbetsplanerna böra med andra ord årligen revideras. Hur grundlig denna revision bör vara, bestämmas dock ej enbart av behoven i och för sig utan även av resultatet vid en vägning mellan vinsten av de förbättringar, som kunna göras, och det merarbete revisionen innebär för arbetsledningen.

En fortlöpande revision av den årliga statistikens uppläggnings och tek-

niska genomförande torde icke förekomma på alla håll. Den sker emellanåt endast med åtskilliga års mellanrum, i första hand vid ombyte av arbetsledare. Kommittén har vid sitt granskningsarbete t. o. m. funnit statistikgrenar, där arbetet stelnat i för många år sedan givna former och där rentav under årtionden utvecklingen, närmast på det statistisk-tekniska området fått passera utan några väsentliga spår.

I fråga om intermittenta undersökningar kan arbetsplaneringen ställa sig något annorlunda, i det att både arbetsledare och personal mycket väl kunna växla för varje nytt tillfälle. Ofta behöver undersökningen läggas upp efter delvis nya frågeställningar, givetvis med iakttagande av en viss jämförbarhet med tidigare undersökningar. Planeringen av arbetet kan sålunda ske till en del obunden av tidigare undersökningar. En särskilt framträdande brist är, att de erfarenheter icke kunna tillgodogöras, som samlats vid tidigare undersökningar beträffande såväl arbetsplanering och genomförande i stort som lösningen av de mångskiftande detaljfrågor, som pläga uppstå under arbetets gång. Det synes t. o. m. vara regel, att noggranna anteckningar i sådana frågor icke förekomma. Dylika anteckningar böra ske för att arkiveras till tjänst för kommande undersökningar, vid vilka eljest åtskiligt onödigt arbete måste utföras framför allt av arbetsledaren.

Vid tillfälliga specialundersökningar finnas icke alltid erfarenheter från liknande undersökningar att bygga på. En noggrann, i detalj genomtänkt planering är i dylika fall särskilt betydelsefull. En bristfällig planering å andra sidan kan om ock ej äventyra undersökningen i dess helhet så i varje fall göra den onödigt dyrbar eller ock leda till en begränsning av resultatets värde. Utan en fast arbetsplan måste arbetet improviseras med risk för sämre arbetsresultat. Det vore otvivelaktigt till fördel, om mer arbete nedlades på förberedandet av specialundersökningar, än vad emellanåt torde vara fallet. Ökad insikt om betydelsen av noggrann och sakkunnig förberedelse av undersökningar vore önskvärd. Denna förberedelse bör gälla icke blott utformningen av frågeformulär utan även valet av uppgiftslämnare och bearbetningsmetoder samt utarbetandet av tabellplan och kostnadsberäkningar.

Arbetet brukar planläggas av den som skall leda det, i de större statistikutarbetande verken oftast under vederbörande byråchefs tillsyn. När det gäller viktigare omläggningar av ordinarie statistik och utförande av en ny intermittert eller tillfällig statistisk undersökning, anlitas stundom även utanför stående expertis (på området sakkunniga och representanter för berörda intresseparter) närmast för rådgivning beträffande statistikens sakliga innehåll. Detta sker dock icke över allt systematiskt utan bestämmes från fall till fall. Praxis härvidlag växlar för övrigt från verk till verk. När det gäller planläggningen i statistisk-tekniskt hänseende, litar man som regel endast till den sakkunskap som kan finnas inom vederbörande verk.

Någon garanti finns ej för att erfarenheter, vunna inom statistiska avdelningar i andra verk komma verket till godo. Så sker endast i den mån vederbörande tjänstemän frivilligt sträva att personligen hålla sig underrättade om förhållandena inom andra statistikgrenar. Möjligheterna för intres-

serade tjänstemän att hålla kontakt med kollegor inom andra verk äro dock i viss mån begränsade inte minst på grund av statistikens splittring. Möjligheter till regelbundet utbyte av erfarenheter ges för närvarande endast inom statistiska föreningen vid de månatliga sammankomsterna. Det förhåller sig otvivelaktigt så, att särskilt mindre statistiska avdelningar med högst en eller ett fåtal statistiker arbeta isolerade för sig utan livligare kontakt med andra statistikgrenar. Det kan dessutom ej förutsättas, att samtliga undersökningsledare äga samma fallenhet och håg för arbetsplanering och arbetsledning. Det kan ej heller förutsättas, att samtliga tjänstemän äga all den erfarenhet och kunskap, som utgör en borgen för att arbetet blir planerat och genomfört på mest rationella sätt. Det räcker emellertid icke alltid med att vederbörande är väl skickad att planera en utredningsorganisatoriska uppläggnig. Han behöver även tillräcklig tid för detta arbete just då det bör utföras. Men annat, trängande arbete hindrar honom ofta vid denna tid. Innan en tillfällig undersökning igångsättes, skall han nämligen framför allt så snabbt som möjligt sätta sig in i utredningsämnets sakliga innehåll, utforma frågeformulär etc. Det är givet att under dylika förhållanden planeringen icke på alla håll blir lika väl utförd.

En god planering är uppenbarligen en fråga om tillgång till expertis beträffande både det sakliga innehållet och statistikens teori och teknik men torde ytterst vara en fråga om statistikens organisation och statistikernas utbildning och skolning. Statistikens nuvarande decentraliserade organisation utgör säkerligen, i brist på ett centralt organ, ett hinder för att de erfarenheter och kunskaper, som vinnas beträffande arbetsplanering på olika håll, komma andra delar av den officiella statistiken till godo. Det är särskilt de minsta avdelningarna som lida därav. Dessa äro i stort sett isolerade från andra och större avdelningar, från vilka lärdomar stå att hämta. De största statistikutarbetande verken förlora ej i samma grad. Deras statistiska avdelningar kunna nämligen, tack vare sin storlek och sin mer mångskiftande statistik, ge relativt vida erfarenheter och för övrigt sysselsätta ett större antal tjänstemän, vilka komplettera varandra i fråga om kunskaper och lämplighet för olika slag av statistiska arbeten. Oavsett de statistiska avdelningarnas storlek kan emellertid den nuvarande bristen på organiserat samarbete lätt leda till ett visst dubbelarbete, såsom förekommer exempelvis mellan statistiska centralbyrån och livsmedelskommissionen på jordbruksstatistikens område.

Denna de olika statistikavdelningarnas inbördes isolering förhindrar sålunda spridning av vunna erfarenheter. Betydelsen av detta hinder förstärkes därav, att kunskaper i arbetsplanering icke är en för alla statistiker allmän egendom. Flertalet nu verksamma statistiker ha icke vid sin utbildning erhållit någon grundlig och allsidig undervisning i dylika frågor, utan de ha först vid sitt praktiska arbete inhämtat kunskaper därom eller på egen hand utexperimenterat lämpliga metoder. Några allmänna principer för planering av statistiskt arbete finnas ej heller utförligt formulerade och samlade i någon lärobok. Förutom en sådan systematisk utbildning i praktiskt statistiskt arbete, som numera förekommer i viss utsträckning i samband med universi-

tetsstudierna, skulle även något praktikår vid tjänstgöring i statistiskt ämbetsverk säkerligen medföra besparingar inom den statliga statistiken på längre sikt.

Det är såsom framhållits av stor betydelse, att en statistisk undersökning blir väl planlagd, innan den genomföres. Endast med stöd av en detaljerad och noga genomtänkt arbetsplan, kan det nämligen bli möjligt att på ett lyckligt sätt *organisatoriskt genomföra undersökningen* och därvid effektivt använda de penningmedel som stå till disposition. För den skull fordras, att den som svarar för undersökningen är en kunnig arbetsledare och att han disponerar över behövliga resurser i fråga om personal och tekniska hjälpmedel.

Planeringen och genomförandet av statistiska undersökningar ha otvivelaktigt förbättrats mycket under årens lopp, icke minst under de senaste åren. Det oaktat torde ännu åtskilligt återstå att göra, innan över lag alla möjligheter till rationalisering och effektivisering av arbetet kunna sägas vara iakttagna. Utan tvivel finnes utrymme för ytterligare besparingar i olika hänseenden icke minst med tanke på att alla yttre förutsättningar för en rationell statistisk apparat ännu icke föreligga.

En fråga som hittills icke torde ha vunnit den uppmärksamhet den förtjänar är *materialets anskaffande och kontakten med uppgiftslämnarna*. Denna fråga plägar behandlas vid planeringen av de olika undersökningarna var för sig. Materialet utgöres av primärmaterial i egentlig mening eller ock av sammanställningar för ett visst område, en anstalt, en skola etc. och lämnas av underlydande organ, kommunala myndigheter och enskilda sammanslutningar, företag eller personer antingen frivilligt eller också obligatoriskt. Det förekommer som regel icke något systematiskt samarbete vid uppgiftsinsamlingen olika undersökningar emellan, ehuru säkerligen åtskilligt skulle kunna vinnas därmed. T. o. m. ren dubbelstatistik kan förekomma, exempelvis beträffande dödsorsaksstatistiken, som hittills utarbetats både inom statistiska centralbyrån och medicinalstyrelsen (se kap. 18). På flera håll kunna behov finnas av uppgifter från samma krets av uppgiftslämnare. En samordning av uppgiftsinsamlingen skulle vara till fördel både för uppgiftslämnarna och för statistiken. I den mån de uppgifter som önskas äro av likartad natur eller äro av intresse att ställas samman, skulle undersökningsresultaten på ömse håll berikas, om frågeformulären sammanloges eller uppgjordes parallellt. Det kan förhålla sig så, att blott en av de statistiska avdelningarna, som ha behov därav, äger medan övriga sakna en fast kontakt med en viss kategori uppgiftslämnare, t. ex. i form av ett adressregister. Ett samarbete beträffande uppgiftsinsamlingen behöves även för att tillse, att uppgiftslämnarna ej besväras mer än nödvändigt och ej gärna på ett sätt, som ur deras synpunkt framstår som planlöst. Det sistnämnda är av vikt förutom för uppgifternas riktighet även med tanke på statistikens anseende hos allmänheten.

Det kan även nämnas, att vid kontakten med allmänheten alltför sällan försök göras att väcka uppgiftslämnarnas intresse för statistiken. För att

väcka deras intresse borde man så långt möjligt låta dem få del av undersökningsresultaten. Detta går givetvis lättast, när det gäller en mindre krets av uppgiftslämnare eller en organiserad grupp, särskilt om dessa äga en facktidsskrift, där resultaten kunna publiceras och eventuellt även notiser lämnas under arbetets gång.

Med hänsyn både till uppgiftslämnarna och till möjligheterna att nedbringa bearbetningskostnaderna böra så vitt möjligt statistiska undersökningar grundas på stickprovsmaterial. Kommittén har funnit, att möjligheterna till stickprovundersökningar icke beaktats tillräckligt på alla håll.

Icke ovanligt är att onödigt mycket arbete nedlägges på *granskning av materialet* med fördyring och försening av undersökningen till följd. Under senare tid har visserligen på många håll detta arbete förenklats, men det torde dock i åtskilliga fall kvarstå möjligheter till förenklingar utan att tillförlitligheten av undersökningen skadas. Det synes icke över allt stå klart, att den mängd små, icke systematiska fel, som pläga ingå i primärmaterial, icke inverka på slutresultatet och att man därför ej behöver offra arbete på att avhjälpa dessa fel.

Under senare årtionden har bearbetning av statistiskt material allt mer underlättats genom tillkomsten och utvecklingen av olika *tekniska hjälpmedel*. Additionsmaskiner och andra räknemaskiner ha förbättrats och finnas numera i användning praktiskt taget överallt vid statistiskt arbete. Den 1 oktober 1941 funnos vid de 20 ämbetsverk, som ha större statistiska avdelningar eller utge publikationer i serien Sveriges officiella statistik, 158 additions-, 212 multiplikations- och 7 räknemaskiner av annat slag.

Hålkortsmaskiner ha kommit till användning särskilt under de senaste åren. Dylka användas numera i statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen, generaltullstyrelsen och, ehuru i mycket ringa omfattning för statistiskt ändamål, i domänstyrelsen. Den 1 oktober 1941 funnos i dessa verk 51 primärstansningsmaskiner, 5 kontrollstansningsmaskiner, 12 sorterare och 7 tabulatorer. Dessutom ägde domänstyrelsen ett antal maskiner för huvudsakligen annat än statistiskt ändamål.

Hålkortsbearbetning förekommer inom statistiska centralbyrån vid folkräkningar och jordbruksräkningar, inom socialstyrelsen vid konsumtionsundersökningar, prisstatistiska undersökningar för dyrortsgrupperingsändamål, bostadsräkningar, utlänningsstatistiken, fattigvårds- och barnavårdsstatistiken, vissa delar av lönestatistiken och en del tillfälliga specialundersökningar, inom kommerskollegium vid företagsräkningar samt inom järnvägsstyrelsen och generaltullstyrelsen vid huvudparten av där förekommande statistik.

Emellertid ha hålkortsmaskinerna ännu icke kommit till användning överallt där de äro ändamålsenliga. Så är ej helt fallet ens inom ämbetsverk, som redan disponera hålkortsmaskiner. Inom övriga verk finnas statistikgrenar, för vilka hålkortsbearbetningen torde vara den lämpligaste och billigaste bearbetningsmetoden. Dessa verk torde emellertid ej ha så stora statistiska arbeten, att de för dem kunna skaffa en uppsättning maskiner. Skola dessa

verk kunna få sin statistik bearbetad efter de mest kostnadsbesparande metoder, måste de därför för hålkortsbearbetning kunna få anlita någon slags central anläggning, som kan åtaga sig den maskinella bearbetningen för deras räkning. Någon sådan för statsförvaltningen gemensam maskincentral finnes emellertid ej.

Utrymmen för besparingar finnas sålunda därigenom, att vissa statistikgrenar torde kunna omläggas till hålkortsbearbetning med en betydande reducering av arbetsåtgången och ett snabbare färdigställande av statistiken till följd. Det bör uppmärksammas, att hålkortsmetoden kan vara till fördel icke blott för bearbetning av primärmaterialet, vilket därvid överföres till hålkort, utan även för olika avsnitt av sammanställningsarbetet och den fortsatta bearbetningen av råtabellernas uppgifter, vilka i så fall överföres å hålkort med exempelvis ett kort för vissa i tabellen redovisade grupper av primärmaterialet.

En annan sak som är värd att uppmärksamma är, att dessa maskiner utgöra relativt stora arbetsenheter. Det är därför svårt att för varje verk för sig, även vad beträffar de största verken, anpassa maskinparkens storlek efter behovet. Om maskinparken ej någonsin får bli otillräcklig, är det ofta svårt att undvika, att maskinerna emellanåt stå oanvända. Den outnyttjade kapacitet, som sålunda kan finnas, bör på något sätt tillvaratagas. Det bör alltså undersökas icke blott på vad sätt maskinerna skola kunna stå disponibla för alla de tillfällen de kunna behövas, utan även hur de skola till antalet så avpassas, att den samlade outnyttjade kapaciteten blir så liten som möjligt. Genom åtgärder i dessa hänseenden torde besparingar kunna vinnas.

Hålkortsbearbetningen är givetvis den lämpligaste metoden endast för vissa statistiska material, medan bearbetning för hand fortfarande är att föredraga i en hel del fall. Det finnes emellertid en typ av material som ej lämpligen bör överföras på hålkort men som med fördel kan bearbetas mer maskinellt än vad som sker vid handbearbetning, då vanliga additions- och andra räknemaskiner äro de enda viktigare mekaniska hjälpmedlen. Det gäller material, som har relativt få sorteringsbegrepp men däremot ett större antal poster för summering. I dylika fall kan en typ av kassaregistermaskiner, innehållande upp till 30 räkneverk, användas med stor besparing av arbetskraft till följd. Dessa maskiner ha sin givna uppgift för vissa typer av undersökningar men äro ännu i det närmaste oprövade inom den statliga statistiken. Sådana maskiner ha varit i bruk inom statsförvaltningen närmast för vissa icke rent statistiska arbeten inom telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen. Socialstyrelsen och livsmedelskommissionen ha även nyligen prövat denna maskintyp vid några statistiska undersökningar med besparingar till följd.

Det finnes även en hel del andra arbetsbesparande tekniska hjälpmedel för olika delar av det statistiska arbetet, vilka synas vara okända på åtskilliga håll. De äro därför ej heller använda i alla de fall, där de kunna vara till nytta. Det finnes sålunda åtskilliga arbetsuppgifter, där nomogram av olika slag, pegboardsystem etc. borde komma till användning.

Statistikens värde är i hög grad beroende av bl. a. hur snabbt statistiken

färdigställes och hur resultaten göras tillgängliga. De möjligheter till ett snabbare utförande av det statistiska arbetet, som olika tekniska hjälpmedel och en ändamålsenlig personaldisposition kunna erbjuda, synas emellertid icke vara tillvaratagna på alla håll. Behovet av att på ett för allmänheten lämpligt sätt sammanställa och snabbt offentliggöra undersökningsresultaten uppmärksammas ej heller i tillräcklig grad på alla håll. Flertalet ämbetsverk sakna tillräckliga möjligheter att snabbt publicera preliminära resultat av statistiska undersökningar och redogörelser för sådana mindre statistiska utredningar, som ej kunna få en särskild publikation. Frånvaron av en allmän statistisk tidskrift är sålunda en kännbar brist.

Hur *personalfrågan* plägar ordnas, förtjänar att närmare beröras.

De statistiska arbetsuppgifterna inom de enskilda verken pläga till omfattningen stundom variera ganska avsevärt. De ordinarie arbetsuppgifterna äro sålunda i regel icke jämnt fördelade över året. Om så är fallet på något håll, torde detta ofta bero på att arbetet med t. ex. en årlig statistik utsprides och först slutföres strax innan nästa årgång skall bearbetas i syfte att ge personalen jämn sysselsättning under hela året, ehuru ett tidigare färdigställande av statistiken kunde vara önskvärt. Dessutom tillkomma mer eller mindre sporadiskt olika specialundersökningar av växlande omfattning.

På så sätt kan personalbehovet växla betydligt från månad till månad och från det ena året till det andra. Inom de större statistikutarbetande verken söker man så långt möjligt anpassa arbetsstyrkan inom de olika avdelningarna efter behovet genom överflyttning av personal från den ena statistikgrenen till den andra. Men det kan ändå, särskilt vid större specialundersökningar, bli nödvändigt att återintaga eller nyanställa tillfällig biträdespersonal, som sedan vid minskning av personalbehovet åter måste avskedas eller tillfälligt hempermitteras. Detta innebär allvarliga olägenheter för både ämbetsverk och personal. För personalen synas arbetsförhållandena otrygga. För ämbetsverken blir nuvarande system onödigt kostsamt, inte minst därigenom, att otränad personal måste intagas ständigt på nytt, för att sedan ofta försvinna, när den väl blivit skolad. Dessa förhållanden kunna befaras medföra en sämre rekrytering av den fasta statistiska biträdespersonalen.

Personalfrågan vållar emellertid än större svårigheter i ämbetsverk med relativt ringa statistiskt arbete. Där kan personalbehovet växla relativt sett betydligt mer än inom stora statistiska avdelningar. Behovet av biträdespersonal fylles i sådana fall vanligen genom överflyttning från andra avdelningar inom verket. Det är dock i så fall icke fråga om i statistiskt arbete skolade biträden. Möjligheterna äro mindre att erhålla kvalificerad arbetskraft t. o. m. för ordinarie statistiska arbetsuppgifter. Är arbetet av så ringa omfattning, att här för ej kräves hel arbetskraft, anförtros det i regel åt tjänstemän, som ha huvudsakligen andra arbetsuppgifter inom verket och sakna särskild statistisk utbildning. Det statistiska arbetet är visserligen i flera fall ej mera komplicerat än att denna anordning kan vara tillfredsställande, men oftast torde handledning av en fackman vara önskvärd. I några fall har dock frågan lösts genom att såsom konsulent anlita statistiker, anställd i större statistikutarbe-

tande ämbetsverk. Vederbörande verk kan också tillfälligtvis behöva för en kortare tid helt engagera en kvalificerad statistiker. Som regel torde man emellertid knappast kunna påräkna att härför erhålla statistiker, som redan innehar befattning i annat verk. En tillfällig förflyttning från ett större verk till ett mindre torde knappast kunna förekomma. I varje fall torde svårigheter möta att få någon villig till en förflyttning med hänsyn till de risker detta kan medföra beträffande befordringsgången inom det egna verket. Som regel torde dylikt tillfälligt arbete endast kunna utgöra en första anställning för en yngre statistiker omedelbart efter avslutade studier. Även ämbetsverk, som ha en egen statistisk avdelning med en enda kvalificerad statistiker anställd, kunna emellertid ha svårigheter, då tillfälligtvis någon extra undersökning behöver utföras. Det finnes även verk, där en kvalificerad tjänsteman ej räcker till, medan kanske två tjänstemän ej skulle behövas. Då de mindre statistikavdelningarna behöva kvalificerad arbetskraft i en utsträckning, som sällan motsvarar ett helt antal personer året om, lyckas det i regel ej att få behovet precis fyllt. Det blir antingen för mycket eller också för litet, i båda fallen en ur ekonomisk synpunkt olämplig anordning.

Det framstår därför som önskvärt att erhålla en sådan organisatorisk anordning, att personaltillgången kan anpassas bättre efter behovet i varje särskilt verk. Samtidigt bör personalen bli mer systematiskt skolad och därefter också bättre tillvaratagen. Den för närvarande alltför livliga omsättningen av ny arbetskraft bör begränsas, så att den andel av utförda biträdesdagsverken, som kan sägas utgöras av utbildningstid, blir reducerad. Beträffande den kvalificerade personalen böra de enskilda verken tillförsäkras större möjligheter att erhålla dylik arbetskraft även för tillfälliga behov under kortare tider. Samtidigt är det önskvärt, att den yngre kvalificerade personalen (amanuenserna) under de första åren i statstjänst får en mera allsidig erfarenhet och skolning i praktiskt statistiskt arbete. Därigenom skulle bland annat statistikens isolering på småverken kunna motverkas. Verk med små statistiska avdelningar kunna ej var för sig ge annat än rätt begränsade erfarenheter för en statistiker. Dylika verk äro mest betjänta av att den isolering, vari för närvarande deras statistiska avdelningar befinna sig, motverkas genom att deras statistiska tjänster kunna besättas av tjänstemän, som redan samlat sådana vidare erfarenheter som endast kunna vinnas genom tjänstgöring å en större statistisk avdelning eller i ett flertal ämbetsverk.

Om de brister kunna avhjälpas, som sålunda vidlåda nuvarande organisation i fråga om möjligheterna att anpassa personaltillgången efter behovet, skulle säkerligen beaktansvärda direkta besparingar kunna göras dels genom en höjning av personalens kvalitet, dels genom ett bättre utnyttjande av arbetskraften vid en sådan smidigare disposition som för närvarande blott kan ske inom större avdelningar.

Kap. 8. Tänkbara rationaliseringsprinciper.

Såsom ovan påvisats är den officiella statistiken behäftad med vissa brister, vilka synas i första hand vara en följd av statistikens decentraliserade organisation. Dessa brister visa sig däri, att de erfarenheter och kunskaper rörande arbetsplanering, organisation och andra tekniska och teoretiska frågor, som finnas samlade inom statistikerkåren i dess helhet, inte komma alla delar av statistiken till godo, att önskvärd samordning mellan olika statistikgrenar icke alltid förekommer, att varken den kvalificerade personalen eller biträdespersonalen kan disponeras på bästa sätt samt att tillgång till vissa dyrbarare tekniska hjälpmedel icke alltid finnes där behov föreligger.

Kommittén har därför betraktat det som sin huvuduppgift att söka finna en annan, mer rationell form för statistikens organisation, sådan att de nu påpekade bristerna kunna avhjälpas.

Då den hittillsvarande organisationen för statistiken genom dess splittning av verksamheten utgör själva grunden till ovan nämnda brister, ligger det nära till hands att lösa frågan genom en centralisering av större delen av den officiella statistiken till ett enda ämbetsverk. I den tidigare diskussionen har som regel denna väg anvisats. Redan 1905 års statistiska kommitté föreslog som bekant en dylik lösning.

En total centralisering av den officiella statistiken har givetvis allvarligt övervägts av kommittén. En dylik förändring skulle dock uppenbarligen bli av olika innebörd och betydelse för olika statistikgrenar, icke minst på grund av att statistiken i växlande grad sammanhänger med ämbetsverkens övriga verksamhet. Med hänsyn till att möjligheterna av en centralisering sålunda otvivelaktigt växla avsevärt, har också prövats olika former för en partiell centralisering. En stor del av fördelarna med en total centralisering skulle kunna vinnas genom att sammanföra endast statistiska centralbyråns, kommerskollegii, socialstyrelsens, generaltullstyrelsens och skolöverstyrelsens statistik till ett ämbetsverk, vilket därmed skulle handhava minst $\frac{3}{4}$ av all officiell statistik. Övriga statistikgrenar skulle däremot kvarbliva inom respektive ämbetsverk, ehuru ställda under ett visst inflytande av det statistiska centralverket eller av ett för all statlig statistik gemensamt organ.

En centralisering skulle otvivelaktigt i och för sig lösa personalfrågan och maskinfrågan och ävenledes underlätta spridningen av de statistisk-tekniska erfarenheter och kunskaper, som nu finnas på olika håll. Men det bör även beaktas, att nuvarande organisationsform har vissa fördelar, som ej kunna med säkerhet bibehållas vid en dylik omorganisation. Dess styrka är att den medger en intim kontakt med den förvaltande eller verktällande myndigheten inom de områden statistiken behandlar. Statistikens sakliga innehåll kan bestämmas av dem som böra äga de mest ingående kunskaperna och erfarenheterna i de sakfrågor statistiken skall belysa och som därför bäst ange frågeställningarna. I vissa fall ingår även det statistiska arbetet som ett naturligt led i vederbörande myndigheters huvudsakliga verk-

samhet. Härtill kommer, att med den nära förening, som nu råder inom de flesta grenar mellan statistik och administration, en centralisering av statistiken otvivelaktigt skulle innebära organisatoriska svårigheter.

Kommittén har därför sökt att, med bibehållande av statistikens nuvarande decentraliserade förläggning, finna en form för en bättre disposition av den statistiska personalen och de dyrbarare tekniska hjälpmedlen samt ett bättre tillgodogörande av samlade statistisk-tekniska erfarenheter och kunskaper.

Det är givetvis tänkbart att med bibehållande av statistikens lokala förläggning till de enskilda ämbetsverken lösa personalfrågan genom att samla all statistisk personal till en gemensam kår. Personalen skulle i så fall kunna disponeras på samma sätt som vid en total centralisering av statistiken. Ett utkast till ett förslag härom har också på ett tidigt stadium utarbetats av en av kommitténs experter, förste amanuensen Ankarcrona (bilaga 7).

Detta förslag innebär en lösning av personalfrågan efter linjer, vilka äro hittills i det närmaste nya och oprövade inom den svenska civilförvaltningen. Framför allt skulle vinnas en önskvärd rörlighet av den statistiska personalen mellan de statistikarbetande ämbetsverken, vilken är en nödvändig förutsättning för att arbetskraften skall på bästa sätt skolas och sedan bäst tillvaratagas, d. v. s. mest ekonomiskt sysselsättas. Verkens bestämmanderätt över statistikens sakliga innehåll skulle självfallet ej rubbas, men ett genomförande av förslaget skulle verka synnerligen ingripande i nuvarande personalförhållanden. Det skulle även kunna uppstå en viss oklarhet mellan de enskilda verken och den centrala statistiska myndigheten i fråga om såväl befogenheterna gentemot personalen som tjänstemännens ansvarighet gentemot dessa myndigheter.

Kommittén har även övervägt möjligheterna att sammanföra all dyrbarare maskinell utrustning i en fast central institution eller i någon annan form, varigenom de maskinella hjälpmedlen skulle kunna bli tillgängliga för alla statliga myndigheter och kommittéer, som kunna ha behov därav.

Kommittén har efter dylika överväganden funnit sig böra framlägga ett förslag till ny allmän organisation för den statliga statistiken efter i viss mån andra grunder. En redogörelse härför lämnas i det följande.

Kap. 9. Förslag till allmän organisation.

a) Principerna.

Kommittén har sökt att med minsta möjliga ändringar av nuvarande organisation nå en sådan form för den statliga statistiken, att de krav kunna uppfyllas, som enligt föregående framställning måste ställas på en fullgod organisation. Den direkta kontakt, som framför allt genom den decentraliserade förläggningen finnes mellan statistiken och företrädarna för de ämnesområden statistiken behandlar, bör ej brytas. Den måste dock kompletteras med en kontakt mellan de olika statistikgrenarna i och för sam-

ordning av statistiken samt för stärkande och ömsesidigt utnyttjande av tillgängliga kunskaper, erfarenheter och andra resurser på det statistisk-tekniska området.

När den decentraliserade förläggningen föreslås i stort sett bibehållen, sker detta under den bestämda förutsättningen, att det föreslagna samordningsorganet får möjligheter att bli handlingskraftigt och aktivt verkande efter de linjer, som närmare uppdragas i det följande. Sammanfattningsvis kan sägas, att nämnda organ skall framför allt kunna tillse, att statistikens samtliga grenar, oavsett deras lokala placering, alltid äga tillgång till de erfarenheter och kunskaper i statistikens sakfrågor jämte arbetsplanering och andra statistisk-tekniska frågor, som kunna behövas, samt tillgång till erforderlig personal och lämpliga tekniska hjälpmedel. Skall detta bli fallet, måste centralorganet äga ett verkställande kansli med kvalificerade statistiker till disposition, vilka förutsättas kunna upprätthålla ett intimt och förtroendefullt samarbete med de enskilda ämbetsverken.

En rationell allmän organisation förutsätter emellertid även en lämplig fördelning av statistiken mellan de olika ämbetsverken och en ändamålsenlig organisation inom dessa.

Det bör redan här understrykas, att den stora splittring, som nu råder i fråga om den statliga statistikens förläggning, icke bör få skäras ytterligare genom en uppdelning av den nuvarande statistiken på än flera verk eller genom förläggning av nya ordinarie statistikgrenar eller tillfälliga undersökningar till verk, som ej redan äga statistiska avdelningar.

När kommittén förordar ett bibehållande av nuvarande decentralisation, får detta ej tolkas så, att kommittén skulle anse det vara lämpligt att i varje särskilt fall frågan om förläggningen av en statistikgren uteslutande bestämmas av var de aktuella sakfrågorna behandlas eller av vilka de representeras. Behovet av att tillgodose den direkta kontakten mellan statistikens utövare och sakfrågans representanter behöver icke alltid vara avgörande för statistikens förläggning. Denna kontakt behöver emellertid ej förloras därigenom, att det tillses att arbetet alltid blir utfört inom tillräckligt stora arbetsenheter med alla behövliga resurser av olika slag tillgängliga. För övrigt kunna erfarenheter från statistiskt arbete inom närliggande områden vara till stor nytta vid utformningen av statistikens sakliga innehåll. En socialstatistisk undersökning exempelvis förlägges lämpligen till socialstyrelsen, där erfarenheter och resurser finnas, även om möjligen undersökningens ämnesområde i viss mån hör under ett annat ämbetsverk.

Även med ett handlingskraftigt centralt organ i verksamhet förblir dock den nuvarande splittringen av statistiken på ett 50-tal olika ställen inom den centrala statsförvaltningen mindre tillfredsställande. En minskning av antalet statistikutarbetande myndigheter skulle sålunda vara önskvärd. I många fall kunna visserligen skäl tala för ett bibehållande av statistiken där den är förlagd för närvarande. Dess utarbetande kan sålunda anses utgöra ett

svåriligen utbrytbart led i det icke-statistiska arbetet eller också uteslutande tjäna vederbörande ämbetsverk till ledning i det fortlöpande arbetet. Men i andra fall kan anledning föreligga att närmare pröva huruvida bärkraftiga skäl finnas för ett kvarhållande av statistiken inom det administrativa ämbetsverket, särskilt om detta verk icke äger en större statistisk avdelning med tillfredsställande resurser. Har ifrågavarande ämbetsverk relativt ringa statistiskt arbete utan särskild statistisk avdelning eller med blott en eller ett par statistiker, kan det vara anledning att pröva, om icke statistiken kunde med fördel anförtros ett annat ämbetsverk som äger en större, välutrustad statistisk avdelning och där utför statistik inom näraliggande områden, eller ock det samordningsorgan, som behöves för den statliga statistiken. I åtskilliga fall synes kommittéstatistiken böra utföras inom sistnämnda organ.

Det kan vara skäl att precisera vilka förändringar en dylik förflyttning av statistiken medför. Om arbetet fortfarande utföres inom vederbörande verk, skulle visserligen enligt kommitténs förslag vid behov lämpliga arbetskrafter, maskiner etc. ställas till förfogande och likaså skulle bistånd lämnas i fråga om den statistisk-tekniska planläggningen, men arbetet skulle ske i vederbörande verks egen regi och på deras ansvar. Bleve däremot arbetet anförtrott ett större statistikutarbetande ämbetsverk, skulle det kunna utföras i detta verks regi under övervakning av en högre kvalificerad statistiker. Arbetet skulle givetvis ske i samarbete med det verk, som handlägger sakfrågorna. När det gäller att befordra ett intimt samarbete, kan givetvis centralorganets stöd påräknas.

Kommittén föreslår sålunda,

att det statistiska arbetet i regel förblir förlagt till de enskilda ämbetsverken enligt hittillsvarande principer;

att statistiska tabellkommissionen upphör;

att i dess ställe ett samarbets- och koordineringsorgan för all statlig statistik insättes, förslagsvis kallat *statistikkollegium*, med ett begränsat antal ledamöter och med såväl statistik-vetenskapligt som lekmaninslag; samt

att detta kollegium utrustas med ett *kansli*.

b) Statistikkollegii sammansättning.

För att kollegium skall kunna bli funktionsdugligt och arbeta snabbt, bör antalet ledamöter vara starkt begränsat. Att detta är ett nödvändigt villkor framgår av de erfarenheter tabellkommissionen givit.

Till att börja med synas de tre största statistikutarbetande ämbetsverken: statistiska centralbyrån, socialstyrelsen och kommerskollegium, böra få var sin ledamot i kollegium. Dessa verk böra alltså i första hand vara representerade i kollegium, när de svara för större delen av den statliga stati-

stiken, tillsammans omkring $\frac{2}{3}$. Kollegium tillföres därigenom den mera mångsidiga erfarenhet, som finnes inom de största statistiska avdelningarna, såväl för ömsesidigt utbyte dessa avdelningar emellan som till tjänst för andra, mindre statistikavdelningar. De tre nämnda medlemmarna skulle sålunda bli chefen för statistiska centralbyrån, chefen för kommerskollegii statistiska byrå och chefen för en av socialstyrelsens statistiska byråer, den socialstyrelsen därtill utser. Med samma styrka kan emellertid ej motiveras särskild representation för andra ämbetsverk eller grupper av ämbetsverk. Kontakt med dessa verk vinnes dock genom att deras tjänstemän kunna vara föredragande inför kollegium rörande den statistik de utarbета. När det dessutom gäller att begränsa medlemsantalet till det minsta möjliga, torde ej fler än de tre ovan nämnda verken böra äga permanent särskild representation i kollegium.

Vidare bör chefen för det kansli, som kollegium enligt kommitténs förslag utrustas med, vara ledamot av kollegium med hänsyn till såväl den ställning han bör äga som det arbete han har att utföra och de ingående kunskaper om den statliga statistikens samtliga grenar han genom sin verksamhet vinner.

Den statistiska vetenskapen bör vara representerad av en professor i ämnet. Dennes närvaro vid behandlingen av de statistiska frågorna inom kollegium bör kunna bli av stort värde. Alla statistikutarbetande ämbetsverk kunna härigenom oavsett statistikens omfattning, självfallet påräkna medverkan av bästa teoretiska sakkunskap vid utformningen av sin statistik. Även för den statistiska vetenskapen bör en ständig levande kontakt med den praktiska, tillämpade statistiken vara värdefull. Det får ej heller förglömmas, att det är till fördel för statistikerutbildningen och rekryteringen av statistikerkåren att i kollegium äga en dylik fast representant.

Därmed ha redan angivits fem ledamöter, som under alla omständigheter synas böra tillhöra ett statistikkollegium.

För att skapa en fullgod statistik behövs emellertid icke blott statistisk sakkunskap utan även expertis inom de såväl vetenskapliga som praktiska ämnesområden, som statistiskt behandlas, liksom även en impulsgivande kontakt med statistikens intressenter. Detta är nödvändigt för att statistiken skall kunna ständigt motsvara behoven, trots att frågeställningarna ofta växla. En dylik kontakt förekommer också vid planering av nya statistiska undersökningar eller vid omläggning av olika statistikgrenar. I sådana fall överlägger eller rådgör emellanåt vederbörande ämbetsverk med olika experter och representanter för de parter, vilkas intressen kunna beröras. Ett dylikt fast samarbete förekommer emellertid icke överallt i alla de frågor, där ett utbyte därav skulle kunna vinnas. I de stora statistikutarbetande ämbetsverken har dock utbildats en praxis att före avgörandet av större frågor (fastställandet av nytt formulär, planering av specialundersökningar etc.) inhämta expertisens omdöme bl. a. genom överläggningar med representanter för de organisationer och samhällsgrupper, som äga intresse och sakkunskap

i den speciella frågan. I en del andra verk åter utnyttjas sällan eller aldrig sådana möjligheter. Det får dock erinras om, att icke alla ämbetsverk ha behov av ett dylikt samarbete med enskilda personer eller organisationer utanför verket, nämligen sådana affärsdrivande eller förvaltande verk som utarbete statistik huvudsakligen till ledning för den egna verksamheten och själva äga tillgång till erforderlig sakkunskap.

Det kan sägas föreligga behov av en fastare form för kontakt mellan statistiken och tillgänglig erfarenhet och kunskap beträffande statistikens saksfrågor liksom även för tillgång till impulsgivande lekmannasynpunkter. Det har för den skull inom kommittén diskuterats, huruvida icke rum borde beredas i statistikkollegium för vissa representanter från näringslivets olika grenar, arbetsmarknadens olika parter etc. Dessa skulle i så fall icke blott tjänstgöra som rådgivare för kollegium och de statistiska ämbetsverken utan även dela det inflytande eller den bestämmanderätt, som eventuellt komme att tillfalla kollegium.

Att förlägga anknytningen till den utom-statistiska sakkunskapen inom kollegium är emellertid ej absolut nödvändigt, när kollegium föreslås bli till övervägande delen ett statistisk-tekniskt organ. Skulle likväl ett dylikt arrangemang prövas, ställes man emellertid genast inför det förhållandet, att det finnes ett mycket stort antal områden av samhällslivet, som kunde kräva representation. Att tillmötesgå alla sådana anspråk är dock omöjligt, när det skulle leda till ett alltför stort antal ledamöter; det skulle bli ett organ jämförligt med den nuvarande tabellkommissionen, endast principerna för valet av ledamöter skulle vara annorlunda. Att i stället begränsa antalet ledamöter till några få, av vilka var och en skulle representera ett större fält av samhällslivet, är ej heller lyckligt. Även om därtill skulle utses personer, som ej redan äro belastade med flera uppdrag av olika slag, måste man betänka, att det knappast är möjligt för dessa att överblicka så stora områden, som de skulle svara för. Var och en skulle behöva avsätta en betydande del av sin arbetstid för att hålla sig underrättad om förhållandena inom det vida område han har att svara för och för att kunna hävda dess behov och intressen inom kollegium. Det torde för övrigt ställa sig svårt att finna personer med så vida och grundliga kunskaper, som här förutsättas. Dessutom skulle givetvis behovet av att i särskilda frågor anlita specialsakkunniga eller representanter för specialintressen kvarstå. Det synes sålunda föreligga alltför stor risk för att en representation i kollegium av olika samhällsområden och intressegrupper skulle bli i huvudsak blott formell och sålunda av ringa värde. Kommittén har för den skull funnit sig ej böra föreslå en dylik permanent representation i kollegium.

Kommittén har stannat inför att föreslå ytterligare en ledamot av kollegium att utses av Kungl. Maj:t. Denne bör bl. a. äga till uppgift att vaka över, att sakkunniga inom de områden statistiken behandlar och representanter för de intressen som beröras bliva vid behov hörda och deras synpunkter i tillbörlig utsträckning beaktade.

Antalet medlemmar i statistikkollegium blir sålunda begränsat till 6. Av

dessa bör statistiska centralbyråns representant, överdirektören och chefen för detta verk, vara självskrivnen ordförande.

På så sätt kvarstår i oförminskad grad behovet av tillgång till speciell sakkunskap på olika områden och anknytning till olika intressegrupper. Det bästa utbytet vinnes givetvis, om i varje särskilt fall anlitas de i den speciella frågan mest kunniga och intresserade för diskussion inom ifrågavarande ämbetsverk eller inom kollegium eller dess kansli. Kontakt efter sådana principer bör kunna ske i en fastare form än nu är fallet. Därigenom skulle kunna vinnas dels viss garanti för att tillgänglig sakkunskap alltid anlitas, när något står att vinna därmed, dels ett större utbyte av sådana överläggningar. Olika organisationer etc. skulle nämligen kunna i förväg utse fasta representanter, vilka kunna av kollegium eller enskilt verk i varje särskilt fall tillkallas för att delta vid behandlingen av sådana frågor, som kräva deras närvaro. Därmed skulle dessa personer kunna bli mer beredda för sina uppgifter såsom förbindelsemän mellan sina organisationer och den statliga statistiken genom att fortlöpande särskilt uppmärksamma sina speciella behov och intressen på statistikens område. Ett för statistiken värdefullt samarbete av dylik art kan tänkas organiserat efter olika former. Såsom i liknande fall förekommit, kan möjligen ett råd bildas, eventuellt fördelat på flera sektioner för statistikens olika huvudgrenar. Enligt erfarenheter från andra områden kan dock ett dylikt råd lätt bli en inaktiv institution. Samma risk föreligger även om ifrågavarande experter i stället skulle bli exempelvis adjungerade ledamöter av statistikkollegium för att tillkallas vid behov.

Kommittén vill icke nu framlägga något förslag till fastare former för kontakt med statistikens intressenter och den utom-statistiska expertisen. Det synes nämligen vara lämpligast att framgå med försiktighet och avvakta ett genomförande av kommitténs huvudförslag och de erfarenheter, som kunna vinnas av den nya organisationen. Det föreslagna statistikkollegium bör ha varit i verksamhet en tid, varunder givetvis vederbörligt samarbete får ske i vedertagna former. Dessa former böra sålunda först prövas under de nya förhållanden, som inträda efter statistikens omorganisation. Kollegium bör ha sin uppmärksamhet riktad på frågan och bl. a. verka för att en intim och livlig kontakt med de i sakfrågorna kunniga skapas och upprätthålles i fråga om statistikens samtliga grenar.

e) Statistikkollegii sammanträden m. m.

Statistikkollegium har ett ordinarie sammanträde varje månad och sammanträder dessutom vid förefallande behov.

Kollegium eller dess ordförande har att vid behov tillkalla experter från administrationen, näringslivet, vetenskapen etc. Sålunda tillkallade experter äga rätt att till beslutsprotokoll anföra avvikande mening.

Ledamot skall i god tid till kansliets chef anmäla ärenden att upptagas vid ordinarie sammanträde samt äger anmoda ordföranden att sammankalla kollegium till extra sammanträde för ärenden av brådskande natur.

Varje ledamot är skyldig att vid ordinarie sammanträde för sitt område inom statistiken anmäla frågor, som äro eller veterligen bliva aktuella under tiden till nästa ordinarie sammanträde.

Kansliets chef är ordinarie föredragande och annan tjänsteman i kollegii kansli sekreterare. I särskilda frågor kan även annan ledamot i kollegium eller annan tjänsteman i kansliet än chefen samt, på anmodan av kollegium, statistisk tjänsteman i ämbetsverk vara föredragande. Kortfattade diskussionsprotokoll skola föras.

Särskilda arvoden böra utgå till ordförande och ledamöter.

d) Statistikkollegii kansli.

Statistikkollegii kansli handhar den fortlöpande verksamheten och beredning av alla ärenden, som skola föredragas i kollegium.

Kansliet förestås av kanslichefen, som leder arbetet å kansliet. Denne måste äga såväl vetenskaplig som administrativ och praktisk statistisk utbildning och erfarenhet och bör med hänsyn till dessa krav och till de maktpåliggande arbetsuppgifterna i lönehänseende placeras åtminstone i byråchefs grad. Med hänsyn till angelägenheten av att till denna befattning erhålla en särskilt duglig kraft är det tillrådligt att ge vederbörande en något högre tjänstställning, förslagsvis såsom kanslichef i lönegrad C 6. Att denne därmed får i lönehänseende något försteg före ordinarie statistiska byråchefer är naturligt även med tanke på att det icke är fråga om en ordinarie befattning.

Arbets- och ansvarsfördelningen mellan kollegium, ordförande och kansli (kansliets chef) bör närmare angivas i särskild instruktion. Såsom en huvudregel bör gälla, att ärenden av mindre vikt, särskilt sådana av brådskande natur, skola kunna handläggas av kanslichefen i samråd med vederbörande avdelningschef för att undvika en tungrodd organisation. Behandlingen av dylika ärenden, vilka icke äro av rutinmässig art, skola dock anmälas vid nästkommande ordinarie sammanträde. Vid behov och särskilt i tveksamma fall har kanslichefen att rådgöra med kollegii ordförande.

Kanslichefen skall hålla ordföranden underrättad om arbetets fortskridande samt för denne anmäla alla ärenden, som skola behandlas i kollegium.

Arbetet inom kansliet uppdelas på en planeringsavdelning och en maskinavdelning. Dessutom kunna en del arbetsuppgifter, t. ex. handläggning av vissa personalärenden, höra direkt under kanslichefen.

Till planeringsavdelningen höra ärenden i samband med övervakningen och samordningen av statistiken, upplysning, rådgivning, arbetsplanering, frågor rörande publicering och publikationer, beräkning av personal- och maskinbehov (anskaffning av annan material ombesörjes ej av kansliet), sammanställande av rapporter om behov av arbetskrafter för närmast fastställda tidsperiod och anslagsfrågor.

Å maskinavdelningen handläggas alla frågor, som röra användningen av den maskinella bearbetningsmetoden, fördelningen av maskinparken på de olika arbetsgrenarna samt själva utförandet av bearbetningen.

Tillfälliga utredningar och andra statistiska undersökningar utföras av för ändamålet anställd personal direkt under kanslichefen.

Såsom chef för planeringsavdelningen och kanslichefens närmaste man kräves en såväl teoretiskt som praktiskt högt kvalificerad tjänsteman. Denne bör placeras i lönegrad Eo 28.

Å kansliets stat behöver uppföras 1 kanslibitråde (Eo 7) för tjänstgöring å planeringsavdelningen.

Det blir icke möjligt varken för kanslichefen eller planeringschefen att direkt handlägga de löpande personalärenden som åvila kansliet utan härför skulle erfordras en särskild tjänsteman i 21 eller 24 lönegraden med en registrator och något arbetsbiträde till förfogande. Denne tjänsteman skulle emellertid liksom registratorn icke behöva bli fullt sysselsatt med avlöningsärenden och andra personalärenden, registrering av in- och utgående skrivelser m. m.

Det är att märka att handläggningen av dylika ärenden inom kollegii kansli medför en viss arbetslättning särskilt inom sådana större statistikutarbetande ämbetsverk, som pläga behöva relativt stor personal för tillfälliga utredningar, i första hand statistiska centralbyrån. Inom detta verk är inrättad en kansliavdelning under ledning av en aktuarie med en registrator förutom ett extra skrivbiträde under en del av året. Dylika omständigheter tala för att denna arbetskraft inom statistiska centralbyrån anlitas även för handläggning av personalärenden inom statistikkollegii kansli.

Sådana personalärenden, som skola behandlas inom kollegium, böra handläggas och inför kollegium föredragas av kanslichefen eller planeringschefen. Dit höra utnämning av kollegii egen fasta personal, yttrande vid tillsättande av statistiska tjänster i andra ämbetsverk samt frågor rörande amanuensernas anställning och tjänstgöring. Planeringschefen svarar för anställning av reservpersonal och clearing av denna mellan ämbetsverken. För handläggning av övriga personalärenden och kassarörelsen förordnas aktuarien och registratorn å statistiska centralbyråns kansliavdelning. Dessa skola sålunda vid sidan av tjänstgöringen inom centralbyrån, för vilken de framdeles icke torde behöva avsätta hela arbetsdagen, såsom tjänstemän i kollegii kansli under kanslichefens ledning svara för följande ärenden:

a) uppläggnig och förande av register över reservpersonal, däri inbegripet all registrering rörande sjukdom, tjänstledighet, semester, tjänstgöring i och överflyttning mellan olika ämbetsverk, löneställning etc. jämte motsvarande registrering för kollegii egen personal;

b) frågor rörande löneklassplacering av reservpersonal och kollegii egen personal;

c) upprättande av avlöningslistor och utbetalning av avlöningar för både reservpersonal och kollegii egen personal;

d) uträkning av kostnaderna för till ämbetsverken utlånad personal;

e) kollegii kassarörelse; samt

f) registrering av in- och utgående handlingar.

Aktuarien är i dylika ärenden föredragande inför kanslichefen.

Genom denna anordning skulle kostnaderna för ifrågavarande arbetsuppgifter bli starkt begränsade. De stanna vid ett arvode till aktuarien och registratören, förslagsvis resp. 1 500 och 500 kr., och avlöning av ett kanslibiträde (Eo 7), som bör vara anställd i kansliet för att biträda aktuarien och registratören i deras arbete.

På chefen för maskinavdelningen böra förutom krav på teoretisk utbildning ställas höga fordringar på praktisk erfarenhet och teknisk kännedom om statistikmaskiner. Denne föreslås placerad i lönegrad Eo 26.

Då särskilt arbete på maskinavdelningen dels måste bli mycket betungande, dels är av den art, att det fordrar ständig eftersyn, torde det vara ofrånkomligt att tilldela i första hand chefen för maskinavdelningen en kvalificerad medhjälpare. Det bör lämpligen vara en genomgångsplacering för amanuenserna på ett mera framskridet utbildningsstadium. Tjänstemannen i fråga bör placeras i lönegrad Eo 18.

De för maskinavdelningen avsedda biträdena behöva icke belasta kansliets stat, när den personal som blir behövlig skall kunna avlönas med de medel, som disponeras för varje särskilt arbete. Sedan maskinavdelningen väl utbyggt och fått större fasta arbetsuppgifter, behövs emellertid en fast stab av biträden i högre lönegrader än dem reservpersonalen tillhör (se kap. 12). När detta blir aktuellt, kan en överflyttning av befattningar ske från statistiska centralbyrån eller annat större statistikutarbetande ämbetsverk, varför någon merkostnad ej kommer att uppstå.

Enär kollegii kansli bör ligga lokalt i omedelbar anslutning till statistiska centralbyrån, kan vid behov av vakttjänst o. dyl. expeditionsvakt anställd i statistiska centralbyrån anlitas.

Följande befattningar skulle sålunda erfordras å kansliet:

	Lönegrad
1 kanslichef	C 6
1 avdelningschef (byrådirektör)	Eo 28
1 avdelningschef (förste aktuarie)	Eo 26
1 amanuens	Eo 18
2 kanslibiträden	Eo 7.

Därtill komma 2 arvodesbefattningar med en ersättning av förslagsvis 1 500 resp. 500 kr. per år, avsedda för aktuarien och registratören å statistiska centralbyråns kansliavdelning. Med nuvarande rörligt tillägg och kristillägg, 31 %, skulle den totala lönekostnaden, inkl. arvoden, bli c:a 61 300 kr. per år.

Gentemot denna personalkostnad för kansliet stå vissa, av kansliets tillkomst betingade indragningar av befattningar och nedflyttningar av tjänsteställningen inom de större statistikutarbetande ämbetsverken (se förslag här om i kap. 17). Om skolöverstyrelsens statistiska avdelning flyttas till statistiska centralbyrån, skulle sålunda en befattning såsom förste aktuarie i lönegrad A 26 och en befattning såsom expeditionsvakt i A 5 i statistiska centralbyrån kunna indragas, vilket innebär en årlig besparing av c:a 17 400 kr. Förste aktuariebefattningen kan sägas bli överförd till kollegii kansli för

att där utbytas mot en extra ordinarie befattning i samma lönegrad. Vid tillkomsten av en maskinavdelning i kansliet skulle den amanuens-tjänst i 18:e lönegraden, som för närvarande är knuten till socialstyrelsens maskinavdelning, indragas och överföras till kansliet. En e. o. byråchefsbefattning i socialstyrelsen föreslås vidare ersatt med en ordinarie byrådirektörsbefattning. Den årliga besparingen för detta ämbetsverk skulle bli c:a 8 400 kr. Slutligen medför en föreslagen förändring av personalstaten för kommerskollegii statistiska byrå en utgiftsminskning med c:a 7 500 kr. Dessa besparingar utgöra sammanlagt 33 300 kr.

Upprättandet av statistikkollegii kansli skulle sålunda innebära en formell ökning av de årliga löneutgifterna för den statliga statistiken med 28 000 kr. Därtill kommer ett mindre engångsanslag för anskaffning av möbler, registerkort o. dyl. samt ett visst årligt expensanslag, förslagsvis 2 000 kr. Statistikkollegium torde böra erhålla lokaler i huset Birger Jarls torg 5. Man behöver ej räkna med att kansliets tillkomst skall orsaka någon nämnvärd utökning av det samlade lokalbehovet, om blott de större statistikutarbetande ämbetsverkens statistiska avdelningar samlas i nämnda byggnad och därigenom möjligheter ges att tillvarata och fördela lokalutrymmena på bästa sätt.

Ett statistikkollegii kansli, som sålunda formellt kostar årligen c:a 30 000 kr., skulle emellertid genom sin verksamhet åstadkomma en avsevärd begränsning av kostnaderna för den statliga statistiken, vilken ej kan exakt beräknas. Enligt professor C. T. Sällfors plägar dock rationalisering av liknande slag medföra en besparing på mellan 10 och 30 % eller mer (se bilaga 8 och kap. 19, sid. 97). Med 10 eller 15 procents reduktion skulle kostnaderna för enbart biträden och lokaler minskas med 130 000 resp. 200 000 kr.; därtill komma även besparingar på andra poster.

Enär revisionen av statistiken blir särskilt arbetskrävande under de första åren, då de olika statistikgrenarna granskas för första gången, torde man för något år böra räkna med en tillfällig förstärkning av kansliets kvalificerade personal. Denne tjänsteman bör tillerkännas ett arvode motsvarande lönegrad Eo 26. Genom denna förstärkning skulle den förstagångsrevision, som kommittén påbörjat, kunna slutföras på omkring hälften så lång tid som eljest. De besparingar, som granskningsarbetet kan leda till, kunna sålunda tillgodogöras tidigare. Den ökade besparing detta innebär torde mer än väl betala denna tillfälliga förstärkning. Därtill kommer att kansliets verksamhet får en betydligt kortare övergångsperiod och snabbare inordnas i för framtiden normala banor. Bl. a. kommer maskinavdelningen att tidigare anlitas av dem som ha behov därav.

Kap. 10. Statistikkollegii arbetsuppgifter: en översikt.

Statistikkollegium skall vara den naturliga centralpunkten för all statistik, som bekostas av staten. Det skall såsom ett samordnings- och centralorgan först och främst ha en rad allmänna uppgifter. Kollegium har att övervaka och samordna statistiken och bistå statliga myndigheter och kommittéer med råd och upplysningar och att i denna sin verksamhet verka för en höjning av statistikens kvalitet och nytta och för iakttagande av största möjliga sparsamhet vid dess utförande.

Kollegium bör genom sin verksamhet och tack vare den centrala överblick det så småningom erhåller kunna övervinna de skrankor, som nu finnas mellan de statistikarbetande myndigheterna, och bli en förmedlande länk mellan dessa för att på så sätt upphäva de nackdelar den decentraliserade förläggningen av statistiken hittills inneburit. Kollegium skall svara för, att inom statsförvaltningen »den ena handen vet vad den andra gör» ifråga om statistik. Kollegium kommer vidare att genom sin centrala ställning representera den statliga statistiken.

Kollegium skall emellertid icke blott vara ett centralt organ för samordning, övervakning, upplysning och rådgivning utan även svara för vissa funktioner inom den statliga statistiken såsom ett serviceorgan rörande arbetsplanering, maskinell bearbetning och personalanskaffning. Kollegium kan även helt utföra statistiska utredningar närmast för kommittéer och de ämbetsverk, vilka så önska i brist på egen statistisk avdelning eller av annan anledning.

De arbetsuppgifter, som böra åvila statistikkollegium — kollegium självt eller dess kansli — kunna sammanfattningsvis sägas vara:

1) att vid direkt samarbete med vederbörande verk eller genom efterhandsgranskning systematiskt övervaka den årliga och intermittenta statistiken i fråga om uppgiftsformulär, arbetsplanering, bearbetningsmetoder och publicering i syfte att verka för samordning, enhetlighet och jämförbarhet mellan olika statistikgrenar i fråga om statistikens innehåll (t. ex. förekomma dubbelstatistik) och för iakttagande av största möjliga sparsamhet genom förbättringar av organisation, arbetsplanering och arbetsmetoder i takt med utvecklingen på det statistisk-tekniska området;

2) att pröva förslag om nya statistiska undersökningar och förändringar av befintlig statistik, som framläggas inför Kungl. Maj:t av ämbetsverk, kommissioner eller kommittéer, antingen och helst genom samarbete med vederbörande myndigheter vid förslagets utarbetande eller genom behandling av förslagen remissvägen; beträffande kommittéstatistik böra dock förslagen utarbetas obligatoriskt i samarbete med statistikkollegium;

3) att även beträffande nya statistikgrenar och tillfälliga statistiska utredningar samt förändringar av befintlig statistik, som ej föranleda framställning till Kungl. Maj:t, vid anfordran bistå vederbörande myndigheter vid formulärens uppgörande, vid avgörandet av lämplig bearbetningsmetod

(manuell eller maskinell) och arbetsplanering i övrigt. I övriga fall har kollegium att verkställa en granskning i efterhand av vidtagna dispositioner;

4) att allmänt taget lämna ämbetsverk och andra myndigheter samt kommittéer råd och upplysningar beträffande statistiska uppgifters insamlande, bearbetning, uppställning och tryckning samt angående åtgärder för kostnadernas begränsning;

5) att lämna ämbetsverk och andra myndigheter samt kommittéer upplysningar och hänvisningar om förefintliga statistiska primäruppgifter, råtabeller etc. och tryckta uppgifter; häri inbegripes även under bearbetning varande statistik;

6) att vid ovannämnda verksamhet tillse eller verka för, att statistiken utarbetas och publiceras med önskvärd snabbhet och till minsta möjliga kostnad, bl. a. genom användande av maskinella arbetsmetoder och tillämpning av den representativa undersökningsmetoden i alla därför lämpliga fall;

7) att tillse att enhetlighet i fråga om det statistiska tryckets yttre anordning genomföres och bevaras och att varken onödigt stora eller för små upplagor tryckas;

8) att tillse att statistikens innehåll anpassas kontinuerligt efter de växlande behoven inom administration och samhällsliv och i anslutning därtill framlägga de förslag till rationalisering av statistiken, som kunna vara påkallade;

9) att genom en till kollegii kansli förlagd central för maskinell bearbetning (med hålkorts- och andra statistikmaskiner) med utgångspunkt från färdigställt primärmaterial ombesörja utarbetandet av statistiska råtabeller i fråga om de statistikgrenar och utredningar, som befunnits lämpliga för dylik bearbetningsmetod. Maskincentralen skall även handhava utlåning till ämbetsverk och myndigheter av vissa dyrbara elektriska räknemaskiner, som endast vissa delar av året kunna finna användning på de olika ämbetsverken;

10) att i vissa fall, t. ex. för kommittéer, genom kansliet låta utföra statistiska utredningar även i andra delar än som avse den maskinella bearbetningen;

11) att med hjälp av en för vissa ämbetsverk gemensam grupp av biträdespersonal och amanuenser eller genom nyanställning tillhandahålla den extra arbetskraft, som kan behövas för statistiskt arbete inom dessa ämbetsverk eller hos andra myndigheter;

12) att före varje budgetårs början med ledning av från ämbetsverken erhållna uppgifter om de olika statistikgrenarnas behov av arbetskrafter och maskiner upprätta en allmän plan för fördelning under budgetåret av den rörliga personalen samt för den del av den maskinella bearbetningen, som skall utföras genom kollegii försorg;

13) att i vad avser befattningar, som helt eller till större delen äro av statistisk art:

a) anställa amanuenser och biträden samt avgöra befodringsärenden rörande dessa, då de ingå i den för verken gemensamma personalen;

b) avgiva förord vid tillsättande av de aktuariefattningar, som tillsätts av ämbetsverk, utom kommunikationsverken;

c) avgiva yttrande över chefs- eller ämbetsverks förord i fråga om befattningar, som tillsätts av Kungl. Maj:t, utom beträffande kommunikationsverken.

Av ovan angivna arbetsuppgifter beröra endast de av allmän natur hela den centrala statsförvaltningen och avse all statistik som bekostas av staten. Däremot skulle kommunikationsverken (järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen) vara uteslutna från skyldigheten att vid behov anlita maskincentralen och den gemensamma personalen. När det gäller driftsstatistik som utföres å statistiska avdelningar med statistiskt skolad arbetskraft, äga nämligen skälen för en samordning i fråga om personal och maskiner ej samma tyngd. För dessa verk gälla sålunda icke punkterna 9 och 11—13. Av praktiska skäl böra även sådana andra ämbetsverk, som regelbundet använda hålkortsmaskiner för huvudsakligen andra än statistiska ändamål, i första hand utnyttja dessa maskiner även för statistiska undersökningar. Denna begränsning utesluter dock ej, att kommunikationsverken m. fl. äga förmånen att anlita maskincentralen och den gemensamma personalen, i den mån övriga ämbetsverks behov därmed icke bli eftersatta.

De ämbetsverk, som torde kunna avstå personal att överföras till den gemensamma personalgruppen, skulle i första hand bli endast statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, kommerskollegium, generaltullstyrelsen och skolöverstyrelsen.

Kap. 11. Den övervakande och rådgivande verksamheten m. m.

a) Allmänna synpunkter.

Statistikkollegium skall övervaka den årliga och intermittenta statistiken genom regelbunden granskning. Kollegium bör uppgöra och följa ett flerårigt program, enligt vilket så småningom all statistik skall bli behandlad. Varje statistikgren skall sålunda åter studeras efter ett antal år. Detta granskningsarbete bör ske i intimt samarbete med vederbörande ämbetsverk.

Denna fortlöpande granskning får karaktären av revision i den meningen, att de iakttagelser som göras skola inom kort kunna nyttiggöras och föranleda en revision av planerna för pågående eller i varje fall följande årgång av den löpande statistiken i fråga om innehåll, arbetsplan, bearbetningsmetoder etc.

När det gäller statistik med flerårig intermittens, dröjer det innan resultatet av granskningen kunna nyttiggöras. Då en ny undersökning skall igångsättas, kunna andra förutsättningar för arbetets uppläggning föreligga. En eftergranskning av intermittent statistik har därför ett rätt begränsat värde. När det gäller intermittent statistik bör i stället ett samarbete på ett tidigare stadium, redan vid undersökningens planering, eftersträvas. En-

dast om ett samarbete med vederbörande myndighet vid undersökningens planerande och genomförande icke kunnat förekomma, bör en eftergranskning ske.

Då en eftergranskning av tillfälliga undersökningar icke alltid kan medföra en revision, är i dylika fall i särskilt hög grad ett samarbete redan vid förberedelserna att föredraga.

Under det löpande granskningsarbetets gång försiggå givetvis ständigt förändringar av den årliga statistiken. Även i dessa fall är ett samarbete med kollegium vid planeringen av dylika förändringar av största vikt. Om så ej sker, skall anmälan om planerna göras, vilka i så fall skola omedelbart granskas. Här bortses givetvis från alla de mera rutinmässiga förändringar av mindre vikt, som alltid pläga företagas under arbetets gång. Gränsen mellan sådana förändringar, som böra anmälas till kollegium för diskussion eller för eftergranskning, och andra, mindre förändringar är givetvis svår att draga. En praxis härvidlag får utbilda sig så småningom, vilken torde kunna bli olika för de större och de mindre statistikutarbetande ämbetsverken. I den mån samarbete ej skett och efter anmälan granskning ej hunnit utföras före planernas genomförande, kunna behövliga korrigeringar vidtagas i bästa fall först vid en följande årgång. Risk finns även att de förändringar som genomförts »låsa» statistiken en längre tid i den form den därigenom fått.

I den mån planerade omläggningar av årlig statistik och igångsättande av intermittenta och tillfälliga undersökningar förutsätta att särskilda medel beviljas härför av Kungl. Maj:t, och detta gäller flertalet större ärenden, får kollegium i särskild ordning kontakt med dessa ärenden på ett tidigt stadium.

I övriga fall är emellertid ett samarbete på ett tidigt stadium beroende av om vederbörande verk så önska. Att ett dylikt samarbete kommer till stånd är av största vikt med hänsyn till statistikens bästa och till nödvändigheten av att tillvarata alla möjligheter till besparingar.

Det bör ligga i verkens intresse att så tidigt som möjligt söka samarbete med statistikkollegium. Verken erhålla då allt önskvärt bistånd i arbetet av kollegium och dess kansli, som lämnar all service vid planeringar etc. och ger eller förmedlar tillgång till all behövlig sakkunskap utifrån.

Därest ämbetsverken ej sökt samarbete med kollegium vid planeringen av intermittenta och tillfälliga undersökningar eller av större förändringar beträffande den årliga statistiken, skola de emellertid snarast anmäla hos kollegium de åtgärder de vidtagit och på anfordran lämna alla önskade upplysningar. Denna anmälan bör ske, innan de uppgjorda planerna sättas i verket.

I det följande diskuteras var för sig den fortlöpande revisionsgranskningen, kollegii medverkan i ärenden som föranleda anslagsäskanden, kollegii samarbete med statliga myndigheter i andra ärenden, kommittéstatistiken, upplysningsverksamheten, utförandet av statistiska undersökningar i deras helhet inom kansliet m. m.

b) Fortlöpande granskning.

Den fortlöpande granskningen av den årliga statistiken blir omfattande, när de olika statistikgrenarna för första gången behandlas. I fortsättningen torde dock kollegii verksamhet få mera karaktär av en inventering av föreliggande statistik i samråd med vederbörande ämbetsverk och därför även kräva väsentligt mindre arbete.

Kollegium kan själv påfordra granskningen och kalla representanter för vederbörande statistikgren till överläggningar. Denna genomgång av statistiken sker i fråga om detaljarbetet och utarbetandet av förslag inom kollegii kansli under ledning av ordföranden eller kansliets chef. I regel framläggas för kollegium endast fullt utarbetade förslag. Denna arbetsordning hindrar givetvis ej dem av kollegii ledamöter som så önska att deltaga i detaljarbetet.

Kollegii delaktighet i arbetet gör detta ej mer omständligt än det skulle vara, om vederbörande ämbetsverk ensam utförde det. Genom kollegium kan emellertid granskningen ske mera planmässigt, bortsett från att kollegii medverkan ger garanti för att en granskning ur enhetliga synpunkter faktiskt kommer till stånd. Ett utnyttjande av kollegii sakkunskap är därför synnerligen önskvärt. Kollegium bör även ha helt andra möjligheter än ett enskilt verk att sammanföra alla som kunna lämna något positivt bidrag vid arbetet. Vidare kan kollegium genom den centrala överblick det äger, inplacera vederbörande statistikgren på dess plats i den officiella statistiken och tillvarata alla de möjligheter till statistikens förbättrande som kunna vinnas därmed.

Genom granskningen tillföres varje statistikgren vid revisionen de ytterligare kunskaper och erfarenheter, som finnas samlade rörande såväl statistikens sakinhåll som statistikens teori och teknik. Där så befinnes önskvärt, tillkallas nämligen av kollegium eller dess kansli sakkunniga och intressenter på det område statistiken behandlar liksom även vid behov den eller de statistiker i andra ämbetsverk, som av särskild anledning kunna förväntas bidra till bästa möjliga lösning av frågan. Kollegium och ämbetsverket kunde gemensamt avgöra vilka personer som böra anlitas vid revisionsarbetet.

Vid granskningsarbetet bör kollegium uppmärksamma alla stadier i det statistiska arbetet: uppgiftsinsamling, formulär, granskning, bearbetning, analys, publicering samt arbetsplanering jämte arbetets organiserande och genomförande. Ur vilka synpunkter dessa frågor kunna betraktas framgår i någon mån av redogörelsen för nuvarande arbetsformer och metoder (kap. 7).

Vid kollegii verksamhet böra alla möjligheter till besparingar iakttagas. Såvitt möjligt bör även statistikens värde ökas bl. a. genom snabbare färdigställande av resultaten. Både kostnads- och tidsbesparingar kunna vinnas, om bearbetningen kan ske maskinellt och likaså om undersökningsmaterialet kan begränsas till ett representativt urval eller stickprov. Ett belysande exempel på vad som kan vinnas är den ingående specialbearbetning, som för befolkningsutredningens räkning på mycket kort tid utförts av statistiska centralbyrån på ett mindre urval av materialet från den senaste folkräkning-

en. Arbetet slutfördes inom 2 månader och kostade 7 000 kr., medan det eljest skulle ha krävt en mycket lång tid och kostat säkerligen minst 200 000 kr. Större snabbhet kan också vinnas genom att under omfördelning av biträdespersonalen mellan verken göra det möjligt att koncentrera arbetet till kortare tid på varje statistikgren för sig. Möjligheter härtill finnas säkerligen utan att rubba det totala arbetskraftsbehovets fördelning på årets olika månader.

Kollegium bör särskilt sträva efter att sätta ifrågavarande statistikgren i sitt sammanhang med andra delar av den officiella statistiken i syfte att förhindra dubbelarbete, att tillvarata möjligheterna till samarbete eller samordning i fråga om uppgiftsinsamling, formulär, bearbetning etc., och att beakta behovet av jämförbarhet i fråga om materialets gruppering efter ålder, yrke etc. Jämförbarheten bör ej gälla blott i förhållande till andra statistikgrenar inom landet utan även samma statistik i andra länder. Detta är frågor som ett ämbetsverk ej har samma möjligheter att bemästra som ett statistikkollegium med en central position inom den svenska statistiken.

I fråga om statistikens sakliga innehåll är kollegium i första hand en förmedlande länk mellan de i sakfrågorna speciellt insatta och intresserade och vederbörande ämbetsverk, givetvis med undantag för de fall då vederbörande ämbetsverk ensam svarar för sakkunskapen. Kollegii främsta intresse i detta sammanhang är att alla grupper av sakkunniga och intressenter få tillfälle att diskutera statistikens utformning.

Kollegium kommer att fungera som ett permanent besparingsorgan, arbetande efter positiva linjer för att tillvarata alla möjligheter till kostnadsbegränsning genom granskning av statistiken ur statistisk-tekniska synpunkter. Besparingssträvandena måste emellertid även direkt inriktas på statistikens omfång. Detta omfång bestäms av såväl materialets omfattning (både blanketternas innehållsrikhet och deras antal) som »materialinsamlingsfrekvensen». I det föregående ha redan berörts möjligheterna att begränsa omfattningen genom att göra stickprovsundersökningar. Materialets omfattning bestäms även i hög grad av den fyllighet statistikens innehåll anses böra få. Kollegium har därför även ur besparingssynpunkt att i diskussionerna rörande statistikens innehåll vaka över att verkligt bärande motiveringar kunna givas från de specialsakkunnigas m. fl. sida rörande behovet av att olika anförda synpunkter och frågeställningar bli statistiskt belysta. Vad kollegium kan kräva är sålunda, att statistikens sakliga innehåll i alla delar grundligt diskuteras. Slutligen kan man fråga sig, om material behöver insamlas och bearbetas månatligen, kvartalsvis, årligen eller om det kan räcka med en flerårig intermittens. Undersökningar böra sålunda ej företagas oftare än nödvändigt. Det bör beaktas att exempelvis ett område, där förhållandena på grund av sakens natur aldrig kunna förändras språngvis utan endast så småningom år från år, icke alltid behöver årligen statistiskt observeras. I fråga om statistikens omfång äger därjämte kollegium ensam möjligheter att jämföra ifrågavarande statistikgrens kostnadsram med andra grenar inom den statliga statistiken i och för en rättvis avvägning.

Granskningsarbetet sker inom kollegium i samarbete med vederbörande ämbetsverk. Kollegium skall svara för att vid detta arbete alla möjligheter iakttagas att för lägsta möjliga kostnad få en årlig statistik av god kvalitet, som inrymmer endast vad som är strängt nödvändigt. Arbetet bör kunna utmynna i ett för kollegium och vederbörande ämbetsverk gemensamt förslag till justering av den årliga statistiken att snarast genomföras. Då förslaget, som i regel torde bli fallet, håller sig inom eller understiger hittillsvarande kostnadsram, kan ämbetsverket på eget initiativ genomföra det. Skulle kollegium och ämbetsverket vara oense i olika punkter av förslaget, står det givetvis verket fritt att vid genomförandet följa sina egna intentioner. I så fall kan kollegium till verket skriftligen framföra sina erinringar. Kollegii roll är i första hand rådgivarens.

c) Ärenden som föranleda skrivelse till Kungl. Maj:t.

Införandet av nya fortlöpande statistikgrenar, viktigare förändringar av den fortlöpande statistiken och igångsättandet av intermittenta och tillfälliga undersökningar förutsätta i regel att särskilda medel härför beviljas av Kungl. Maj:t. Ämbetsverken torde kunna vidtaga endast relativt obetydliga utökningar av den fortlöpande statistiken och möjligen utföra tillfälliga mindre specialundersökningar inom ramen för de fasta anslag de disponera. För övrigt kräves i varje särskilt fall antingen en hemställan hos Kungl. Maj:t om ett engångsanslag eller ock, vid en permanent ökning av det ordinarie statistiska arbetet, en framställning i verkets petita om förstärkning av de fasta anslagen.

Denna anordning, som kan ge tillfälle till effektiv kontroll av kostnadsökningar inom den officiella statistiken, synes kommittén vara i och för sig ändamålsenlig.

Kollegii roll i dylika ärenden anknytes därmed naturligen till den hemställan verket gör till Kungl. Maj:t. Två olika vägar för kollegii medverkan stå därvid öppna.

Den ena är att ämbetsverken alltid skola utarbeta sina förslag och sin hemställan till Kungl. Maj:t i samarbete med statistikkollegium. Att så skett bör uttryckligen angivas i skrivelsen. Därest kollegium anser sig icke kunna helt biträda förslaget, har det möjlighet att i särskild skrivelse framföra sina erinringar.

Den andra vägen är, att varje hemställan från en statlig myndighet i en särskild skrivelse eller i de årliga anslagsäskandena om särskilda medel för statistiskt arbete skall remitteras till kollegium för yttrande.

Det mest ändamålsenliga synes vara att tillämpa det förstnämnda förfarandet. Det dubbelarbete och den tidsutdräkt som remissförfarandet innebär undvikas då helt. Det samarbete det blir fråga om torde ej försena ärendets behandling inom verket, enär samarbetet innebär att representanter för kollegium deltaga i de diskussioner, som ändå böra hållas. De resurser kollegium förfogar över kunna nyttiggöras vid förslagens utarbetande i den mån

behov därav föreligga. De synpunkter som kollegium kan ha att anföra kunna bli från början inarbetade i förslaget.

Det kan emellertid diskuteras om verken skola vara skyldiga att utarbeta förslagen i samråd med statistikkollegium eller om de skola äga frihet att handla efter eget gottfinnande. Då allt talar för att samarbetsvägen med undvikande av remissförfarandet är att föredraga, torde i regel ämbetsverken komma att utarbeta framställningar i statistiska frågor, vari särskilda medel äskas, i samråd med kollegium. Kommittén anser emellertid, att ett åläggande för ämbetsverken att så göra icke torde behöva införas. Då samarbete ej skett, skola givetvis förslagen sändas till kollegium för yttrande.

Saken ställer sig annorlunda, när det gäller statistik, som kommittéer önska få utförd. I sådana fall skola obligatoriskt förslagen utarbetas i samarbete med statistikkollegium. Se härom närmare i det följande.

d) Kommittéstatistik.

Kommittéstatistiken är själfvallet av tillfällig natur och utföres därför i regel efter särskild hemställan hos Kungl. Maj:t. Endast mindre bearbetningar och sammanställningar ur tillgänglig statistik torde utföras av kommittésekreterare eller biträde för kommittéernas allmänna medel.

Enär kommittéer i regel äro i behov av bistånd rörande statistiska frågor på ett helt annat sätt än ämbetsverk, som regelmässigt utarbeta statistik, böra kommittéerna obligatoriskt anlita kollegium och dess kansli, när de behöva upplysningar eller uppgifter av statistisk natur.

Så snart en kommitté finner sig ha behov av statistiska uppgifter av något slag, skall den vända sig till statistikkollegium och anhålla att kollegium låter sig representeras vid överläggningar rörande kommitténs behov av statistiska uppgifter. Kommittén kan då under diskussionens gång i allmänhet omedelbart erhålla upplysning om vilka statistiska uppgifter, som redan finnas tillgängliga i tryck eller i opublicerat skick eller som kunna erhållas från andra pågående utredningar och undersökningar inom statliga myndigheter eller på annat håll. Det kan genast klargöras om särskilt material behöver insamlas eller ej. Kommittén kan samtidigt få klargjort på vad sätt detta material lämpligen införskaffas, såsom ett led i annan samtidig undersökning eller såsom en självständig utredning. Kommitténs behov av statistik blir på ett tidigt stadium konkretiserat till en praktisk form och ett rimligt omfång. Enligt erfarenhet pläga ofta av icke statistiskt erfarna framförda önskemål om statistiska upplysningar till ledning för utredningsarbetet kunna vid en dylik diskussion komprimeras avsevärt till det väsentliga därigenom att önskemålen bli omedelbart översatta till en konkret statistisk form. Statistikern kompletterar därvid de på vederbörande fackområde sakkunniga genom att visa det praktiskt möjliga och genom att finna lämpliga utvägar att på enklast möjliga sätt ernå det väsentliga. Genom dylik diskussion blir det ursprungliga programmet ofta avsevärt reducerat. Dylika överläggningar på ett tidigt stadium äro önskvärda ur besparingssynpunkt dels därför att pro-

grammet blir reducerat genom att ur statistisk synpunkt mindre givande delar avlägsnas, dels därför att det kan konstateras, att vad som åsyftas med undersökningen också kan vinnas. Det är ett besparingsintresse, att diskussion på ett tidigt stadium upptages av kommittéer med statistiskt sakkunniga därigenom, att materialinsamlingen omedelbart kan begränsas till sådana frågor som med största möjliga trygghet kunna erhålla tillfredsställande svar och utesluta sådana som äro onödiga. Kommittéarbetet i övrigt kan därigenom snabbare bli inriktat på den egentliga uppgiften.

Kollegium tillhandahåller kommittén de uppgifter som eventuellt behövas ur tillgängligt material och gör de sammanställningar och eventuellt ytterligare bearbetningar därav som kunna önskas. Behöver en särskild statistisk undersökning utföras, uppgör collegium en plan därför i samarbete med kommittén och eventuellt det ämbetsverk, som plägar utföra statistik inom ifrågasvarande ämnesområde. I skrivelse till Kungl. Maj:t hemställs i så fall, att medel måtte anvisas för undersökningen att utföras inom collegii kansli eller eventuellt av ett visst ämbetsverk i samråd med vederbörande kommitté och collegium.

Kommittéer skola sålunda obligatoriskt samarbeta med statistikcollegium i alla statistiska frågor och få därigenom tillgång till all behöflig statistisk sakkunskap och service i övrigt på ett sätt som hittills ofta icke varit möjligt.

e) Granskning av övriga ärenden.

Nya statistikgrenar kunna tillkomma, tillfälliga specialundersökningar utföras och förändringar i olika hänseenden av befintlig statistik genomföras av sådan storleksordning att de ej innebära någon nämnvärd kostnadsökning eller eljest av den naturen att de ej föranleda någon framställning till Kungl. Maj:t. I dylika fall kunna vederbörande ämbetsverk, om de så önska, anlita collegium eller dess kansli.

Det är att förmoda att framför allt de mindre statistikutarbetande myndigheterna komma att i större utsträckning anlita collegium, särskilt om verken sakna egna statistiker, medan ämbetsverk med större statistiska avdelningar i regel sköta dylika frågor på egen hand. Därest collegium ej medverkat, böra emellertid verken vara skyldiga att snarast anmäla till collegium de åtgärder som vidtagits. Collegium kan då anhålla om föredragning av tjänsteman inom verket, om så anses behöfligt. Collegium kan skriftligen till vederbörande ämbetsverk framställa anmärkningar, vilka självfallet ej böra avse annat än principiellt mera viktiga frågor. Som regel torde dock den enda åtgärden inom collegium bliva en notifiering av verkets åtgärder i det register kansliet skall föra över den officiella statistiken.

f) Annan verksamhet.

Vid den kontinuerliga revisionen av statistiken (kap. 10, punkt 1) och vid behandlingen av förslag till större förändringar eller till nya statistikgrenar (punkt 2) men även vid mindre ärenden (punkt 3) ges collegium tillfälle att

få statistikens innehåll anpassat efter behoven och i någon mån även i takt med de förändringar behoven undergå. Dylika frågor kunna även tagas upp efter framställning därom till kollegium från något håll eller på kollegii eget initiativ. Det gäller att begränsa eller avlägsna de delar av statistiken som förlorat i betydelse men även att vidga statistiken eller införa ny statistik där så är behövt. En utbyggnad av statistiken kan vara motiverad även ur rent ekonomiska synpunkter. Vid de organisationsundersökningar besparingsberedningen verkställt inom olika ämbetsverk (postverket m. fl.) har exempelvis framkommit behov av ökad driftstatistik såsom ett medel vid en rationell organisation. Det gäller att tillse att både utökning och minskning i statistiken sker i lämpliga proportioner. Det är i båda fallen frågan om ett besparingsarbete. Kollegii roll som initiativtagare är särskilt viktig, när det gäller behov av statistik inom ämnesområden, som ej representeras av något statistikutarbetande ämbetsverk.

Kollegium skall även ägna alla områden av samhällsverksamheten en allmän uppmärksamhet med hänsyn till att förändringar i statistikens ställning och förutsättningar i olika hänseenden kunna uppstå. Såsom ett belysande exempel kan påpekas, att kollegium bör uppmärksamma en kommande omläggning av folkbokföringen ur den synpunkten att denna kommer att ändra grundvalen för olika statistikgrenar, särskilt dylika med behov av personuppgifter. Icke minst torde en samverkan mellan olika grenar inom befolknings-, närings- och socialstatistiken få en väsentligt större betydelse än nu är fallet. I en del fall kunna de statistisk-tekniska förutsättningarna för den nuvarande statistiken komma att förändras. De möjligheter till förbättringar och besparingar, som därigenom eventuellt uppstå för åtskilliga statistikgrenar, kunna helt tillvaratagas blott genom ett statistiskt centralorgans verksamhet.

Kollegii kansli skall på anfordran lämna råd och upplysningar i statistiska frågor. Rådgivning och upplysningsverksamhet ingå som ett led i den fortlöpande granskningen och övervakningen av det statistiska arbetet inom statsförvaltningen. Såsom en komplettering härtill äga givetvis statliga myndigheter att vid behov anlita kansliets sakkunskap i de statistisk-tekniska och andra frågor som kräva sin lösning vid statistikens utförande. Det kan förväntas att framför allt de mindre statistikutarbetande ämbetsverken komma att begagna denna möjlighet.

Uppenbarligen föreligger även ett trängande behov av en institution, som äger överblick över statistiken inom landet och som vet var uppgifter av statistisk natur kunna erhållas, såväl hos statliga myndigheter som på annat håll. Att ett sådant centralt organ finnes är av intresse icke blott för statsförvaltningen utan även för kommunala myndigheter, sammanslutningar och institutioner inom näringslivet etc., andra organisationer, pressen och enskilda, vilka för forskning, direkt praktisk verksamhet och allmän upplysning behöva uppgifter av statistisk natur. Statistikkollegii kansli bör söka fylla detta behov. Kansliet bör stå till tjänst med att ge anvisning om vilka statistiska uppgifter, som stå att erhålla och att därjämte anskaffa de önska-

de uppgifterna eller ange var de finnas att få. Därigenom kan statistiken nyttiggöras på bästa sätt. Genom att kansliet anlitas även utanför statsförvaltningen kan först och främst dubbelarbete undvikas men även ett fruktbarande samarbete etableras icke blott mellan statliga myndigheter utan även mellan dessa och sådana enskilda institutioner, som för egen del insamlar och bearbeta statistiskt material.

Icke minst med hänsyn till dessa möjligheter är det angeläget, att ett centralorgan för statistiken snarast blir inrättat. Statistikkollegium bör för den skull helst vara i verksamhet, när inför den kommande efterkrigstiden den ekonomiska forskningen och planeringen, vilken i hög grad bygger på statistiskt material, sannolikt mycket starkt intensifieras.

Den rådgivnings- och upplysningsverksamhet, som bör åvila kansliet, blir närmast av den art, som ovan antytts. Vid sidan härav bör givetvis även framdeles den upplysningsverksamhet, som de olika ämbetsverken bedriva, kunna fortgå i de former, som hittills följts. Myndigheter och enskilda vända sig i stor utsträckning med förfrågningar särskilt rörande uppgifter ur tillgänglig statistik till de ämbetsverk, som svara för vederbörande ämnesområde eller till statistiska centralbyråns bibliotek. Detta bibliotek utgör sedan länge en allmän statistisk upplysningscentral vartill det är väl rustat. Dess möjligheter därvidlag torde dock icke ännu vara så allmänt kända som förtjänas. I den mån kansliet mottager förfrågningar, bör det kunna hänvisa till statistiska centralbyråns bibliotek eller i särskilda fall till vederbörande ämbetsverk.

Att icke minst departementen och riksdagsutskotten behöva statistiska uppgifter på skilda områden framgår bl. a. av innehållet i propositioner och utskottsutlåtanden (se bilaga 1). Utan att på detta sätt komma till synes föreligger därjämte behov av statistik i deras verksamhet. Det förefinnes säkerligen även ett latent behov, som ej kunnat tillfredsställas på grund av svårigheten att erhålla det önskade materialet. Kansliet bör kunna stå till tjänst icke blott med att anvisa tryckt och otryckt material utan även genom att för vederbörandes räkning göra de sammanställningar som önskas. Enbart vetskapen om att äga en dylik institution är av ett visst värde.

Kansliet bör för den skull skapa sig möjligheter att såsom ett centralt statistiskt organ kunna på bästa sätt fullgöra sin rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Kansliet bör sålunda vidmakthålla en intim kontakt med på olika ämnesområden sakkunniga och intresserade, vilka kunna anlitas för rådfrågning tillfälligtvis och vid överläggningar rörande statistiken på de områden de representera.

Alla de erfarenheter och kunskaper, som vid kollegii och kansliets verksamhet vinnas i statistisk-tekniska och andra frågor, böra systematiskt samlas.

Kansliet bör upprätta och hålla aktuell en aktsamling jämte register över all statistik, som utarbetas av såväl statliga och kommunala myndigheter som enskilda sammanslutningar, organisationer och forskare.

Kansliet bör äga vetskap om vad de olika ämbetsverken arkivera i fråga

om material från de statistiska avdelningarna (primärmaterial och hålkorts-kartotek, arbetstabeller m. m.). Det bör även tillses, att alla handlingar och anteckningar i övrigt rörande uppläggnings och genomförandet av de statistiska undersökningarna bevaras (kostnadsberäkningar, arbetsplaner, arbetsinstruktioner för personalen, anteckningar om hur viktigare frågeställningar under bearbetningen blivit lösta etc.). De arbetsstatistiska uppgifterna bör likaså förr eller senare samlas. På detta sätt bevaras åt eftervärlden uppgifter av största betydelse för kannedomen om de genomförda undersökningarna. En dylik aktsamling blir också av stort värde vid framtida planeringar av nya, likartade eller andra undersökningar.

Det kan i detta sammanhang vara lämpligt att upptaga till behandling en av 1940 års arkivsakkunniga till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ingiven hemställan angående arkivering och gallring m. m. av infortrade primäruppgifter, vilken hemställan under hand underställts kommittén för yttrande.

Tidigare ha statistiska centralbyrån och socialstyrelsen avgivit utlåtanden beträffande denna hemställan och därvid redogjort för förfaringssättet i hit-hörande hänseenden i resp. ämbetsverk. Såsom framhållits i nämnda utlåtanden äro statistiska primärmaterial av en mångfald olika slag och måste med hänsyn till arkivering och gallring behandlas på olika sätt allt efter arten. Statistiska centralbyrån framhåller sålunda, »att det i många fall även med den omsorgsfullaste planläggning och bearbetning måste vara mycket svårt eller t. o. m. omöjligt att avgöra, om ett statistiskt primärmaterial kan få ytterligare användning eller icke. Det torde därför vara klart, att stor försiktighet måste iakttagas vid utgallring av dylikt material och att det säkerligen skulle vara med stora svårigheter förenat att uppställa några fullt allmängiltiga regler i detta avseende.» Kommittén vill instämma häri och föreslå att dylika frågor hänskjutas för yttrande till statistikkollegium, som genom den överblick detsamma äger över hela statistiken bättre än annan myndighet bör kunna bedöma sådana spörsmål.

Det bör åligga kansliet att för sitt löpande arbete från de statistiska avdelningarna å de olika ämbetsverken regelbundet införskaffa uppgifter, som medge en säker uppskattning av de olika statistikgrenarnas kostnader åtminstone för personal och maskiner. Då det får anses vara av synnerligt värde att erhålla regelbundna upplysningar om statens utgifter för den officiella statistikens olika delar, bör statistikkollegium allmänt taget tillse att uppgifter regelbundet lämnas till kansliet av den art, att de medge beräkning av de totala kostnaderna för det statistiska arbetet hos de statliga centrala myndigheterna. Dessa uppgifter bör sammanställas årligen och hållas tillgängliga för statsmakterna exempelvis i en statistikkollegii årsberättelse. Uppgifterna kunna lämpligen vara tillgängliga vid överläggningar inom ämbetsverken och med kollegium rörande äskande av anslag för kommande budgetår och vid omprövning av någon statistikgren. Uppgifterna bliva även av värde för statsmakterna vid prövning av ämbetsverkens anslagsäskanden.

Till sist kan erinras om den i annat sammanhang nämnda verksamhet kansliet kan få genom att åtaga sig att helt utföra statistiska undersökningar framför allt åt kommittéer men även åt ämbetsverk, som så önska på grund av avsaknad av egen statistisk avdelning eller av annan orsak.

Kap. 12. Gemensam reservpersonal.

Kommittén har ingående övervägt olika möjligheter att ernå merparten av de fördelar en enhetlig disposition av personalen medför med minsta möjliga förändringar i nu gällande organisationsformer. Den har stannat inför följande förslag:

I princip bör varje ämbetsverk självt ha fast anställd personal till antalet så avvägd, att den ej någon gång under året överstiger behovet för ordinarie arbetsuppgifter. Den personal, som utöver nämnda minimum behövs för att utföra dels den överskjutande delen av ordinarie arbete under vissa tider på året, dels extra arbetsuppgifter, bör däremot efter behov erhållas ur en för de statistikarbetande verken gemensam reserv av arbetskraft.

Beträffande statistiska centralbyrån och socialstyrelsen bör i nämnda minimibehov kunna inräknas en viss del av den arbetskraft, som behövs för tillfälliga undersökningar, enär dessa verk kunna sägas ha till ordinarie arbetsuppgift att utföra dylika undersökningar och hittills veterligen ständigt samsatt någon personal vid sådant tillfälligt arbete.

De dagsverksuppgifter kommittén sammanställt (bilaga 1) synas visa att för flertalet ämbetsverk nämnda minimibehov av kvalificerad arbetskraft fyllas väl av verkens ordinarie tjänstemän.

Minimibehovet av arbetsbiträden synes emellertid i flertalet verk ej fyllas av ordinarie utan härför kräves även en större del av de extra ordinarie biträden, som för närvarande finnas anställda. Det bör nämnas, att siffrorna i bilaga 1 över dagsverksåtgången under olika kalendermånader icke kunna användas utan vidare, utan hänsyn bör tagas till semestertiden, om ovan nämnda minimum inträffar under en semestermånad. Uppskattningen av minimibehovet kan därför blott bli ungefärlig.

På så sätt skulle från ämbetsverkens statistiska avdelningar till en gemensam grupp, underställd statistikkollegium, överföras samtliga amanuenser och av biträdena samtliga tillfälliga och extra befattningshavare jämte eventuellt biträden i lägsta extra ordinarie graderna. Övriga tjänstemän kvarbliva bundna till vederbörande verk under hittillsvarande former. Detta gäller av kvalificerade tjänstemän samtliga i ordinarie eller andra befattningar tillhörande 21:a och högre lönegrader och av biträdena samtliga i ordinarie befattningar och extra ordinarie i lönegraderna över en gräns, som senare fastställs.

Bland de ämbetsverk, från vilka dylik personal föres till en gemensam grupp, böra först och främst kommunikationsverken (järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen) ej ingå, enär där utföres huvudsak-

ligen driftstatistik inom särskilda statistiska avdelningar med statistiskt skolad arbetskraft. Av övriga myndigheter kunna endast sådana tänkas bidra, som ha åtminstone ett flertal statistiska tjänster. På så sätt skulle följande verk avstå en viss del av sin personal för gemensam disposition: statistiska centralbyrån, kommerskollegium, socialstyrelsen, generaltullstyrelsen och skolöverstyrelsen. Såsom komplettering härtill bör dock tillses, att övriga ämbetsverk, som sålunda äga endast en eller ett fåtal statistiska tjänster, icke i något fall komma att få fler tjänster, än som behövas året om. I princip bör sålunda ett verk, som behöver t. ex. 1 tjänsteman hela året och en andra tjänsteman 6 månader årligen, ha 1 befattning, medan förstärkning i övrigt erhålles genom att någon av kollegii personal tjänstgör halva året inom verket. På så sätt kan i varje särskilt fall verken erhålla arbetskraft i precis den utsträckning som behövs, trots att i dessa fall som regel behovet sällan utgör ett helt antal årsanställda. Det bör därvid givetvis tillses, att vederbörande ämbetsverk så vitt möjligt erhålla samma tjänstemän år från år.

Sålunda skulle i stort sett endast från de större statistiska verken avdelas viss personal för att disponeras gemensamt av icke blott dessa verk utan även andra, i första hand icke-kommunikationsverken.

Systemet är tänkt att fungera på följande sätt:

Vid behov av ytterligare statistisk arbetskraft inom ett ämbetsverk, vänder detta sig i så god tid som möjligt till statistikkollegii kansli för att efterhöra lämplig personal, personer som vid tidigare tillfälle tjänstgjort i verket eller andra lämpliga. Finnes personal disponibel för den tid det gäller, överföres denna. I annat fall får nyanställning ske för verket genom kansliets förmedling. Givetvis skall den största omsorg nedläggas av kollegium för att finna den för vederbörande ämbetsverk lämpligaste personalen.

Det kan inträffa tillfällen, då ökat behov av arbetskraft uppstår å den statistiska avdelningen i ämbetsverket, medan samtidigt personal å andra icke statistiska avdelningar blir övertalig. För att nå den för ifrågavarande statistiska arbete och för personalen i gemen bästa lösningen bör i dylika fall övervägas, om personalbehovet å den statistiska avdelningen lämpligen fylles genom överflyttning från annan avdelning i verket eller genom anlitande av kansliet. Flyttning från en icke-statistisk avdelning bör emellertid alltid betraktas som en rent tillfällig åtgärd och kan näppeligen få avse längre tider. Om en sådan tillfällig flyttning sker, behöver ifrågavarande personal ej anses tillhöra den gemensamma statistiska personalen.

Att utjämna de tillfälliga växlingar av personalbehovet, som emellanåt uppstå inom de olika avdelningarna i ett verk, genom överföring av personal mellan avdelningarna, är i och för sig ett naturligt arrangemang. När det gäller att överföra personal till en statistisk avdelning, kan överflyttningen emellertid av tvenne skäl ej få annat än en begränsad räckvidd. Då bortses från de fall, där avsikten är att fylla ett tillfälligt behov av extra arbetskraft å en statistisk avdelning för arbetsuppgifter av icke statistisk natur, maskinskrivning och dylikt. När det gäller arbeten av statistisk natur är det i det långa

loppet för statsverket förmånligast att kunna så långt möjligt disponera arbetskraft, som är utbildad för och tränad i den speciella art av arbeten varom här är fråga. Statistiskt arbete är nämligen till viss del artskilt från annat kontorsarbete och kräver därför speciell skolning, t. ex. att använda räknemaskiner, stansningsmaskiner m. fl., att granska uppgifter, att göra sammanställningar ur material, att göra tabelluppställningar, att överhuvud handskas med siffror. Detta behöver inläras och går för övrigt snabbare och säkrare först efter träning. Det andra skälet är, att en duglig gemensam reservpersonal kan upprätthållas endast, om den konsekvent anlitas, när behov av sådan personal uppstår. Denna fråga torde vara av någon betydelse blott i socialstyrelsen, kommerskollegium och generaltullstyrelsen. I övriga, icke helt statistiska verk äro de statistiska avdelningarna så små i förhållande till resp. verk i övrigt, att de näppeligen ha någon betydelse för utjämning av arbetskraftbehovet inom verket i dess helhet. Vid ett gott samarbete mellan kollegii kansli och ämbetsverken bör dock dylika frågor kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt.

En förutsättning för att det föreslagna systemet med gemensam reservpersonal skall fungera är att ämbetsverken regelbundet föra personalstatistik (utförda dagsverken för olika arbetsuppgifter) att användas för debitering av personalkostnaderna.

Det formella genomförandet av förslaget bör kunna ske utan större svårigheter. Några ändringar i verkens instruktioner behöva sålunda ej företagas, enär till den gemensamma personalen ej komma att räknas tjänstemän med föredragning. Särskilda anstalter vid uppgörandet av ämbetsverkens petita behöva emellertid vidtagas. Frågan om fördelning av anslag för avlöningar till ämbetsverk och statistikkollegium böra dock kunna lätt ordnas, särskilt som det numera torde finnas förebilder härför, tillkomna under nuvarande krisläge.

Det kan diskuteras, om löneutbetalning m. m. för reservpersonalen skall skötas av de verk, där denna personal tjänstgör, eller av kansliet. I båda fallen kan ett visst dubbelarbete ej undvikas. Å kansliet behöva under alla omständigheter personaluppgifter av alla slag registreras (löner, tjänstgöring, sjukdom, semester, tjänstledighet). Om vederbörande verk ej handhar löneutbetalningarna, behöver där endast registreras andra slag av personaluppgifter. Kansliet behöver däremot uppgifter om avlöningar, även om det ej handhar utbetalningen, enär kansliet måste centralt uträkna de lönekostnader, som skola debiteras verken. Det blir därför mindre dubbelarbete, om löneutbetalningen förlägges till ett centralt ställe (kansliet eller ett visst verk). En dylik anordning torde därför vara att föredraga. Den möter ej heller några praktiska hinder.

Frågor rörande semester, kortare tjänstledigheter och sjukdomsfall behandlas av vederbörande verk, vilket därom endast underrättar kansliet. Dessa ärenden få naturligtvis blott avse den tid vederbörande tjänsteman enligt överenskommelse skall tjänstgöra i ämbetsverket.

Fråga om uppflyttning i löneklass och befordringar inom de befattningar reservkåren omfattar är av den natur att den avgöres av statistikkollegium. Dylika frågor böra behandlas i ett sammanhang för all reservpersonal, oavsett deras tjänsteplacering. Därigenom kan befordringsgången inom ifrågasvarande grader ske enhetligt oavsett tjänsteplaceringen. Tjänstetiden inom olika verk blir dessutom automatiskt tillgodogjord vid löneklassuppflyttningar, m. a. o. de svårigheter undvikas som för närvarande finnas vid tjänstgöring i flera verk. Om vidare ämbetsverken debiteras icke den faktiska lönekostnaden för just de personer, som tjänstgöra i ämbetsverket, utan en för all reservpersonal (biträden och amanuenser var för sig) genomsnittlig kostnad per dagsverke, ha verken ej heller något direkt intresse av den individuella lönesättningen. En debitering av lönekostnaderna efter dylika grunder får också anses vara att rekommendera, då reservpersonalen därvid kan fördelas med hänsyn endast till lämpligheten, oavsett storleken av deras lön. Därigenom bör mindre svårigheter föreligga för överenskommelser om personalförflyttningar. Likaså underlättas kostnadsberäkningarna av olika planerade undersökningar.

När reservpersonal på anmodan ställes till ett verks förfogande, bör detta ske uttryckligen antingen tillsvi vidare utan tidsbegränsning eller ock för viss angiven tid. Under den överenskomna tiden disponerar verket helt över personalen på samma sätt som över sin egen fasta personal i motsvarande ställning. Personalen lyder under denna tid uteslutande under vederbörande verk och ej under statistikkollegium. Verket för personalstatistik efter vissa för statistikavdelningar i allmänhet av kollegium angivna riktlinjer. Dessa uppgifter skola regelbundet sändas till kollegii kansli. Verket bör i så god tid som möjligt i förväg underrätta kansliet, när reservpersonal blir överflödig och kan lämna verket, för att kansliet skall kunna på bästa sätt taga hand om personalen och i god tid sörja för dess fördelning på olika arbetsplatser.

Systemet kommer därmed att, sett från ett ämbetsverks synpunkt, i praktiken ej skilja sig från nuvarande förhållanden i fråga om dispositionen av tillfällig personal. Vid anställningen är skillnaden blott den, att vid det föreslagna systemet urvalet i bästa fall sker ej ute på öppna marknaden (eventuellt arbetsförmedlingen) bland sökande, som sakna särskild statistisk utbildning eller tjänstgöring och vilkas kvalifikationer icke äro kända, utan bland personal, som i andra verk och eventuellt tidigare i samma verk redan haft arbete av statistisk natur och därvid vunnit vitsord om lämplighet och duglighet. Detta måste anses som ett framsteg. Skulle vid ett tillfälle ingen reservpersonal finnas ledig, måste nyanställning ske. Nyanställningar skulle emellertid ej som förut utföras av verket självt utan skulle ske genom kansliets förmedling, varigenom den nyanställde bleve upptagen i reservpersonalen för omedelbar placering på ifrågasvarande verk. Även i detta fall bör förslaget anses innebära endast en vinst för verket. En fördel med förslaget är vidare, att det blir större möjligheter att ordna

en viss utbildning av biträdespersonal innan praktiskt arbete vidtar. Urvalet av lämpliga personer bör bli utfört lika effektivt som nu, vare sig vederbörande verk gör urvalet när sökande hänvisas dit eller urvalet sker å kansliet, enär man får utgå ifrån att urvalsprinciperna i båda fallen bli desamma. En tjänsteman i kansliet skulle möjligen samla större erfarenhet och så småningom kunna säkrare göra urvalet bland de sökande, om detta i regel anförtros honom, än vederbörande i de olika verken, som mera sporadiskt bli ställda inför en sådan uppgift. I varje fall medför kansliets förmedling, oavsett om urvalet sker där eller av vederbörande verk, den fördelen, att varje särskilt verk får ett större antal att välja emellan än eljest. Så blir fallet dels därför att kansliet får mera mångsidiga och fasta förbindelser med arbetsförmedling, skolor och universitet än ett verk torde ha, dels därför att aspiranter till statistiska befattningar genom att anmäla sig som sökande i kansliet automatiskt på en gång bli anmälda till alla verk med statistiska tjänster (nu söka de till varje verk särskilt).

Vad slutligen angår avskedandet av personal får detta numera ske när vederbörande bli övertaliga, oavsett om de äro dugliga eller ej. Enligt det föreslagna systemet återgå de till reservpersonalen, varvid kansliet med ledning av de vitsord verket lämnar avskedar eller söker finna annan placering. Denna anordning bör innebära fördelar för både ämbetsverk och personal.

Upprättandet av en gemensam reservpersonal och den därav föranledda anpassningen av personalbehovet mellan de olika verken kommer ej att innebära en större bundenhet för verken än den som för närvarande råder. Det bör fastmer bli större möjligheter för verken att få önskemål om variationer i arbetskraftstillgången tillgodosedda genom att de gemensamt äga större resurser och växlingarna på ett håll kunna jämnas ut av dem på andra håll.

Även ur personal synpunkt skulle föreliggande förslag innebära åtskilliga fördelar. Både för biträden och kvalificerade tjänstemän, som ämna söka statistiskt arbete, är det för närvarande svårt att få kontakt med alla statistikutarbetande verk, när dessa ha behov av att nyanställa personal. Anställningen är sedan också för biträden osäker och tillfällig, varför de duktigaste kanske draga sig för detta arbete. Att skaffa sig specialutbildning synes vara för riskfyllt. Det blir till en början blott tillfälliga anställningar, som avbrytas av arbetslöshetsperioder, om de ej söka sig till andra banor. Vid ett genomförande av förslaget bör situationen te sig gynnsammare. Ansökan om tjänst kan inlämnas bara på ett håll. Specialutbildning för lämpliga biträden kan bli ordnad. En fastare sysselsättning kan erbjuda sig genom att anställning i olika verk förmedlas av kansliet. Tillfälliga permitteringar på grund av arbetsbrist kunna undgås i större utsträckning. Det bör bli större likhet i befordringschanserna för tjänstemännen (för närvarande råda naturligen stora olikheter mellan de olika verken), i varje fall i graderna upp till och med den lägsta av de i verken fasta tjänsterna. Särskilt för kvalificerade yngre tjänstemän blir det ej längre några risker för befordringsgången, när de söka vinna mångsidigare erfarenhet genom att tjänstgöra i flera ämbetsverk.

Kansliets befattning med personalfrågorna avser framför allt rekry-

tering, utbildning av personal, förmedling av extra personal till ämbetsverken, avskedande, befordringar, löneklassuppflyttning och löneutbetalningar. Däremot behöver kansliet ej befatta sig med sjukdomsfall och beviljande av semester och kortare tjänstledigheter under de tider personalen är anställd i ett ämbetsverk. Kansliet behöver endast dels meddela vederbörande verk, som erhåller personal, uppgift om personalen tillkommande semesterförmåner, dels i sitt personalregister införa de uppgifter rörande sjukdom, semester och tjänstledighet som komma från ämbetsverken i efterhand.

Kansliet har att för ämbetsverkens räkning verka för bästa möjliga rekrytering av statistiska tjänster genom att hålla intim fortlöpande kontakt med arbetsförmedling, skolor och universitet och genom att där så är möjligt anordna kurser för statistisk biträdespersonal, där handledning ges i de för statistiken speciella arbetena, maskinräkning etc. eller att hänvisa sökande till för dem lämpliga meriterande kurser på annat håll (t. ex. kurs för stansoperatriser). Kansliet har vidare att sörja för, att de som antagas som statistiska amanuenser få till att börja med under första tjänsteåret en så rik erfarenhet som möjligt av statistiskt arbete, varvid samtidigt tillfälle bör ges att erhålla en säker uppfattning om vederbörandes kvalifikationer och lämplighet för sådant arbete. Det första året bör få karaktären av ett provår. I denna fråga förutsättes samarbete mellan ämbetsverk och kansli. Efter ett års tjänst bör frågan om fortsatt tjänstgöring tagas under omprövning efter överläggningar med de avdelningschefer, varunder vederbörande arbetat. Det kan möjligen övervägas att icke debitera de olika ämbetsverken den lön, som utgår under utbildningsåret, utan låta kansliet ensamt bokföringstekniskt svara för denna kostnad. I detta sammanhang har kommittén noterat, att förslag väckts om viss auskultanttjänstgöring i ämbetsverken och funnit förslaget värt beaktande vad gäller det statistiska ämnesområdet.

Hur kansliets förmedling av biträdespersonal tillgår framgår av tidigare beskrivning. Kansliet behöver för detta sitt arbete en registrering av reservpersonalen, överenskommelse med ämbetsverken om tiden för anställningen och med ledning därav planer över personalens placering framåt i tiden. För att få underlag för fördelning av reservpersonalens lönekostnader och för att kunna observera växlingarna i behovet av reservpersonal behöver kansliet ta del av ämbetsverkens arbetsstatistik. I samband därmed ha verken att rapportera i vad mån de önska modifikationer i planerna för den närmaste framtiden, vilket skall föranleda därav betingade förändringar i planerna över fördelningen av reservpersonalen. Kansliet har icke blott att sköta rekrytering av reservpersonalen och utgöra arbetsförmedling för densamma utan även att med ledning av ämbetsverkens erfarenheter av personalen söka hålla hög standard genom att söka placera i första hand den bästa arbetskraften och vid arbetsbrist verkställa de i så fall nödvändiga entledigandena. Skall det bli möjligt att hålla en viss gemensam reservpersonal jämnt sysselsatt, måste kansliet nedlägga ett omsorgsfullt arbete för att söka anpassa de olika verkens behov inbördes efter diskussioner med vederbörande verk. Givetvis kommer ändå att kvarstå nödvändigheten att emellanåt entlediga och åter anställa eller

nyanställa personal. Men detta bör kunna ske i väsentligt mindre omfattning än vad är fallet, när varje verk handlar för sig. Samtidigt bör särskilt för mindre statistiska avdelningar bli möjligheter att koncentrera det statistiska arbetet under året på sådant sätt att de olika statistiska undersökningarna bli snabbare färdigställda.

Kansliet sköter vidare för reservpersonalen löneklassuppflyttningar och befordringar inom de grader den gemensamma kåren äger. Detta kan ske efter enhetliga och fasta grunder, när det handhaves centralt. Därigenom åstadkommas lika utsikter inom alla ämbetsverk i varje fall under de första anställningsåren. Därigenom kommer ej att finnas olikheter i verkens möjligheter att konkurrera om personalen. Saken ställer sig dock annorlunda, när man kommer upp till högre tjänster, såsom påpekas i annat sammanhang. Nämnade frågor äro av intet intresse för vederbörande verk utan kunna skötas självständigt av kansliet.

Genom att skapa en gemensam reservpersonal för de statistiska avdelningarna i olika verk poängteras det förhållandet, att statistiskt arbete är, såsom förut framhållits, i vissa hänseenden till arten skilt från annat kontorsarbete, som förekommer i ifrågavarande verk. En dylik avgränsning mellan statistiskt och annat arbete finnes naturligtvis redan som en nödvändig följd av den faktiska artskillnaden. När det gäller kvalificerad befattning, kräves sålunda i regel en akademisk examen i vissa ämnen. Rekryteringen bestämes därav och likaså befordringarna, vid vilka dessutom förutsättes föregående praktisk tjänstgöring med statistiskt arbete. För biträdespersonal ha av naturliga skäl ej uppställts sådana regler. Vid rekryteringen värderas naturligtvis vissa färdigheter och betyg mer än när det gäller andra arbeten. Vid befordringar däremot begränsas dock som regel urvalet till dem som uppvisa föregående tjänstgöring å statistiska avdelningar och därmed besitta praktisk erfarenhet i arbete av ifrågavarande art.

Vid tillskapandet av den gemensamma personalgruppen framhäves naturligtvis detta sakförhållande, men därmed är ej givet, att därigenom dragits upp en skarpare skiljegräns mellan statistiskt och annat arbete samt mellan statistiska tjänstemän och andra än nu är fallet. En nyhet är att rekryteringen kommer att ske gemensamt efter enhetliga principer i stället för av varje verk för sig; sak samma är förhållandet med befordran av biträden till extra befattningshavare och eventuellt lägsta extra ordinarie grad. Detta är dock av blott formell natur. Nu sker vid befordringar till statistiska tjänster naturligtvis som regel urvalet bland sådana som inneha statistisk tjänst av en lägre grad. Vid tillkomsten av den gemensamma personalen blir givetvis detta redan existerande och i och för sig självklara sakförhållande markerat, när det gäller tillsättande av befattningar närmast ovan dem som tillhöra personalreserven eller lägsta i verken förekommande, d. v. s. aktuarie resp. extra ordinarie skrivbiträde (Eo 2) eller kontorsbiträde (Eo 4). Vederbörande ämbetsverk har då att göra urvalet bland sådana sökande, som tillhöra den gemensamma personalen.

Detta förhållande jämte den enhetliga, centralt ledda fördelningen är dock av vital betydelse för möjligheten att hålla en gemensam kår av statistisk personal. I fråga om tillsättning av tjänster i högre grader medför däremot tillkomsten av viss gemensam personal ej någon väsentlig ändring av nuvarande förhållanden.

För att det skall bli möjligt att erhålla en duglig kår av gemensam reservpersonal, varur de högre befattningarna inom verken kunna rekryteras, måste förutsättas att verken ej själva på egen hand nyanställa personal med förbigående av denna personalreserv. All nyrekrytering måste sålunda ske till denna gemensamma personalgrupp. Detta hindrar naturligtvis ej att, om nyrekrytering skall ske omedelbart på grund av behov inom ett visst verk, vederbörande inom detta verk kan medverka vid urvalet och få beaktansvärda önskemål vid urvalet tillgodosedda. Denna form för rekrytering kan ej innebära annat än fördelar för de enskilda ämbetsverken.

För att det skall vara möjligt att hålla duglig personal som en gemensam grupp måste det naturligtvis vara uppenbart, att vägen ligger öppen för befordringar från denna grupp och till de högre tjänsterna inom verken. Så blir också fallet, då vid befordringar förutsättes viss praktisk erfarenhet i statistiskt arbete genom tidigare tjänstgöring. Samtliga sådana sökande, som befinna sig i tjänstgöring å statlig statistisk avdelning, tillhöra nämligen den gemensamma personalgruppen. Vid dylika tjänstetillsättningar kan förekomsten av den gemensamma personalgruppen ej innebära annat än en fördel för verken, som därigenom få större möjligheter att välja för tjänsten lämpliga och dugliga. Befordringar ske för närvarande i regel blott inom resp. verk eller avdelningar isolerade för sig. Även om varje verk kommer att anlita endast en viss krets av den gemensamma personalen såsom tillfälligt anställda i verket och urvalet oftast kommer att begränsas till dessa på grund av den erfarenhet om ifrågavarande arbete de inhämtat, kommer ändå den krets, inom vilken valet kan stå, att bli vidare än nu är fallet.

Förslaget om att statistikkollegium skall äga att yttra sig vid tillsättande av statistiska befattningar inom ämbetsverken har däremot intet samband med tillskapandet av en gemensam reservpersonal.

Syftet med det förslag, som ovan givits till en lösning av personalproblemet huvudfråga, skulle vara dels att skapa tillgång till statistiskt skolad personal överallt där behov förefinnes och detta precis i den omfattning som behövs, dels att nyttiggöra den personal som finns på bästa möjliga sätt. För att nå detta vore en viss koncentration av personalen nödvändig. Denna föreslås ske i den formen, att viss personal sammanföres till en grupp gemensam för de olika statliga myndigheterna. Genom en dylik koncentration av personalen måste personalkostnaderna för den statliga statistiken kunna nedbringas icke oväsentligt.

Kap. 13. Personalens kvalifikationer och utbildning.

I föregående kapitel har framlagts förslag om att samla viss del av den statistiska personalen till en för ämbetsverken gemensam reserv för att därigenom få möjligheter att fördela den tillgängliga arbetskraften på bästa sätt. Genom tillskott av lämplig reservpersonal skulle ämbetsverken kunna vid varje tidpunkt få precis den personalstyrka som behövs. För att personalen skall kunna sysselsättas mest effektivt kräves emellertid därutöver en ändamålsenlig arbetsfördelning inom varje avdelning. Resultatet bör bli sådant, att å ena sidan varje person placeras där han gör den största nyttan och att å andra sidan varje arbetsuppgift är tilldelad en person, vars kvalifikationer och löneställning motsvara arbetets svårighetsgrad.

Ur besparingssynpunkt kan denna fråga förenklas därhän, att det gäller att tillse att överkvalificerad arbetskraft så vitt möjligt icke förekommer någonstades. Kommittén skall för övrigt enligt givna direktiv särskilt uppmärksamma denna fråga.

Det är givet att i enstaka fall överkvalificerad arbetskraft kan förekomma inom statistiska avdelningar likaväl som på andra områden inom statsförvaltningen i den meningen, att en tjänsteman permanent eller tillfälligtvis utför arbete av enklare natur än hans kvalifikationer bort föranleda. När alltså tjänstemän utföra arbete, som likaväl skulle kunna anförtros sådana med lägre formella meriter och i lägre löneställning, bör man skilja mellan de fall, då vederbörande är skickad att utföra mer krävande arbete, och de fall då hans användbarhet är begränsad till enklare arbete än det hans formella meriter motsvara.

Huruvida någon tjänsteman ständigt endast är delvis utnyttjad är icke alltid lätt att konstatera. Kommittén har emellertid funnit att i vissa fall högre kvalificerade tjänstemän under en del av sin arbetstid även utföra arbeten, som skulle kunna anförtros en amanuens eller rentav ett biträde. Detta är uttryck för en mindre god arbetsfördelning, som kan förekomma av i vissa fall förklarliga skäl närmast å mindre statistiska avdelningar.

Proportionen mellan de mera krävande arbetsuppgifterna och biträdesarbetet kan där ständigt eller tidvis vara sådan, att det med en fast personalstyrka, bestående av ett fixerat antal tjänstemän av olika grader, blir nödvändigt för kvalificerade tjänstemän att påtaga sig en del enklare arbeten. Genom tillkomsten av en för ämbetsverken gemensam personalreserv och därigenom av möjligheterna att anpassa tillgången på arbetskraft av olika slag efter behovet bortfaller emellertid denna anledning till förekomsten av överkvalificerad arbetskraft.

Kommittén har även funnit att orsaken i vissa fall ligger i en mindre god organisation av arbetet. Ett viktigt led i organiserandet av en statistisk undersökning är nämligen att särskilja sådana arbetsmoment, som med nödvändighet kräva särskilda kvalifikationer, ifrån andra enklare arbeten. Vid en god organisation och arbetsfördelning göres ett sådant särskiljande och

anförtrors därefter de olika slagen av arbetsuppgifter åt de härför mest lämpade. I den mån statistikkollegii kansli vid behov anlitas för arbetsplanering eller kansliet granskar statistiken inom ifrågavarande mindre statistiska avdelningar, kan även denna anledning till förekomsten av överkvalificerad arbetskraft elimineras.

I den mån tjänstemän befinnas vara ur stånd att tillfredsställande fullgöra så pass krävande arbete, som plägar åtfölja deras befattningar, har man att göra med ett problem, som icke är speciellt för statistikerkåren. Problemet bör därför, om så anses nödvändigt, angripas i ett sammanhang för statsförvaltningen i dess helhet. Kommittén anser sig ändock böra antyda denna frågas natur för att påvisa i vad mån frågan kan — oberoende av en allmän lösning — reduceras inom den statliga statistiken genom bl. a. tillkomsten av ett centralorgan.

Problemet's räckvidd kan på längre sikt begränsas genom en omsorgsfull rekrytering av personalkåren, innefattande bl. a. en noggrann prövning under ett första tjänstgöringsår. Genom att rekryteringen sker centralt och genom att både högre och lägre tjänstemän under sina första tjänsteår tillhöra reservpersonalen, bliva möjligheterna större att systematiskt utvälja de lämpligaste för fortsatt anställning vid statistiskt arbete. Statistikkollegium får på detta område en betydelsefull uppgift sig anförtrodd och kan bli de statistikutarbetande ämbetsverken till stor hjälp.

Oberoende av rekryteringen kvarstår givetvis det förhållandet, att tjänstemännens arbetskapacitet så småningom avtar vid högre ålder. Vid vilken ålder tillbakagången börjar och hur snabbt den sedan sker är emellertid mycket individuellt. För en del av tjänstemannakåren kan det därför oavsett tidigare arbetsförmåga under ett större eller mindre antal år före pensionsålderns inträde icke längre bli möjligt att prestera ett arbete, som kvalitativt och kvantitativt motsvarar vederbörandes tjänsteställning och lönevillkor. Den lämpligaste pensionsåldern är med andra ord individuell.

Denna fråga är av betydelse icke enbart ur besparingssynpunkt, åtminstone när det gäller det statistiska arbetsområdet. Önskvärda tjänsteförflyttningar äro i regel icke möjliga bl. a. på grund av statistikens decentraliserade förläggning. Tjänstemännen äro relativt starkt specialiserade och svara oftast var och en för sitt ämnesområde. När en sådan tjänsteman får sin arbetsförmåga nedsatt men ändå kvarstår i sin befattning, blir hans ämnesområde lätt avstängt från förnyelser och sålunda kvalitativt allt sämre tillgodosett.

Sysselsättning för eller pensionering av dylika partiellt arbetsföra tjänstemän är ej någon för statistikens område speciell fråga utan äger en vidare giltighet. Eftersom statistikerkåren givetvis beröres till sin del därav, har dock kommittén ansett sig böra påpeka förekomsten av detta problem.

Det är icke minst ur besparingssynpunkt av värde att alla som utföra kvalificerat statistiskt arbete äga en god grund av teoretiska och praktiska kunskaper i statistik och de andra ämnen, framför allt övriga samhällsvetenskaper, vari insikter kunna vara till nytta för arbetet.

Oavsett vilka arbetsuppgifter och vilka områden av statistiken verksamheten avser, behöver självfallet var och en väl känna statistikens arbetsinstrument och arbetsmetoder och väl veta att bruka dem. Ett visst mått av teoretiska och praktiska insikter i ämnet statistik är sålunda ett nödvändigt och oefftergivligt krav på var och en som ägnar sig åt statistiskt arbete. Ju större kunskaperna äro, desto bättre är det. Det kan vara anledning att här särskilt framhålla detta i och för sig självklara förhållande.

Men även en god teoretisk underbyggnad i övriga samhällsvetenskaper (nationalekonomi m. fl.) är i många fall nödvändig för att vederbörande skall kunna snabbt sätta sig in i de sakfrågor, som skola statistiskt behandlas. Även om dylika kunskaper icke behöva, såsom insikter i statistik, vara obligatoriska för varje statistiker, kunna de i särskilda fall vara i och för sig betydelsefulla.

Ätminstone de större statistikutarbetande ämbetsverken ha därför uppställt vissa kompetenskrav på innehavare av statistiska befattningar. De äro i flertalet fall väl allmänt formulerade och äro ej heller enhetliga. För övrigt tillämpas de ofta med mycket vid tolerans.

Kommittén har därför sökt utarbeta vissa normalbestämmelser att införas av varje ämbetsverk, som äger en eller flera statistiska tjänster. Det är dock givet, att vissa modifikationer kunna göras med hänsyn till de ämnesområden ifrågavarande statistik omfattar. Men kravet på insikter i statistik står givetvis fast helt oberoende av statistikens ämnesområde.

Kommittén har stannat inför följande *kompetenskrav*:

»För vinnande av anställning såsom tjänsteman av aktuarier eller högre grad med statistiska arbetsuppgifter erfordras ådagalagd förfarenhet i praktiskt statistiskt arbete, i fråga om de statistiska avdelningarnas chefer särskilt i sådant arbetes planläggning och ledande.

Därjämte erfordras

för ordinarie anställning som aktuarie eller motsvarande befattning att hava inför filosofisk eller juridisk fakultet avlagt examen med minst vitsordet Med beröm godkänd i ämnet statistik och med ett eller flera andra ämnen, vilka med hänsyn till statistikens ämnesområde prövas vara av vikt, i första hand nationalekonomi, matematik, geografi, statskunskap och historia;

för ordinarie anställning såsom tjänsteman av förste aktuarier eller högre grad att hava avlagt filosofie licentiatexamen i ämnet statistik eller därmed jämförliga bestyrkta prov på teoretiska kunskaper i samma ämne ävensom att i sistnämnda fall hava ådagalagt förmåga av statistiskt författarskap.

För vinnande av extra ordinarie eller ordinarie anställning som befattningshavare i lönegraderna 1—14 erfordras att hava tjänstgjort inom statlig myndighet vid statistiskt arbete under minst ett år; dock att undantag härifrån må kunna medgivas, då sökandens lämplighet för befattningen annorledes styrkes. För erhållande av kontorist- eller högre befattning erfordras härjämte att hava avlagt minst realexamen eller avgångsexamen från statens normalskola för flickor i Stockholm eller med denna i fråga om kompetensvärdet

av avgångsbetyg jämnställd skola; likväl obetaget att härifrån medgiva undantag, då sökandens skicklighet prövas vara annorledes ådagalagd.»

I den mån vissa specialbefattningar förekomma (bibliotekarie etc.), kunna för varje fall särskilda bestämmelser fastställas.

Åtskilliga inom den administrativa statistiken verksamma tjänstemän uppfylla icke ovan givna kompetenskrav. Detta förhållande kompenseras dock i flertalet fall av vidare erfarenheter i praktiskt statistiskt arbete. Det är givet att med hänsyn härtill vissa övergångsbestämmelser skola gälla.

I statistikkollegii instruktion bör vidare ingå en bestämmelse om, att ordföranden skall äga vida erfarenheter i såväl teoretiskt som praktiskt statistiskt arbete, det senare ådagalagt genom långvarig praktisk tjänstgöring. Då ordföranden även är chef för statistiska centralbyrån, ställas sålunda samma krav på innehavare av sistnämnda befattning.

Det är även ur besparingssynpunkt av intresse, att inom statistikerkåren för arbetet mindre lämpade personer undvikas men även att så långt möjligt den allmänna nivån höjes i fråga om skicklighet att utföra de olika arbetsuppgifter som möta vid statistiskt arbete. Härför räcker det emellertid ej med att tillämpa vissa krav på formell teoretisk kompetens sådana som de ovan angivna. Därutöver behövs en viss utbildning i praktiskt statistiskt arbete. Dessa frågor böra tillkomma statistikkollegium att särskilt uppmärksamma.

För att höja de kvalificerade tjänstemännens kunskapsstandard bör mycket kunna väntas av ett mera intimt samarbete med universiteten i fråga om statistikerutbildningen och av en genom statistikkollegii försorg ordnad systematisk skolning och prövning av aspiranter under något utbildnings- och provår med tjänstgöring inom olika statistiska avdelningar. Denna fråga har något berörts redan i föregående kapitel.

Statistikkollegium bör uppgöra närmare planer över hur nämnda tjänsteår skola ordnas för att tillämpas i samarbete med de olika ämbetsverken. Det är givetvis icke fråga om en större apparat, enär det i regel torde bli högst 3—4 aspiranter årligen. Tjänstgöringen bör så ordnas, att en viss erfarenhet kan vinnas rörande de olika slag av arbeten en statistiker har att utföra. Han bör följa de olika stadierna i en statistisk undersöknings tillblivelse och genomförande. Tillfälle bör ges att medverka vid ett flertal undersökningar å minst ett par olika avdelningar bl. a. för att få insikt i olika bearbetningsmetoder (sålunda även användning av hålkortsmaskiner). En viss allmän statistisk-teknisk kunskap bör vinnas och förkovras genom praktiskt arbete. Men även sakkunskap i ett flertal statistikgrenars ämnesområden blir av värde för en framtida verksamhet inom ett enda specialområde.

Det bör tilläggas att det självfallet ej får bli ett ständigt kringflackande på de olika ämbetsverken under den första anställningstiden, vars dubbla syfte att vara en utbildningstid och en prøvotid eljest kan äventyras. Tjänstgöringen kan begränsas till en viss ämneskrets och bör på varje ställe omfatta en icke alltför kort period.

Att för statistiskt arbete avsedda biträden bliva skolade för sina, från an-

nat kontorsarbete artskilda arbetsuppgifter är av största betydelse ur besparingssynpunkt.

Någon obligatorisk, speciell utbildning av statistiska biträden saknas emellertid för närvarande. Statistikkollegium bör därför pröva de lämpligaste vägar att fylla denna brist. Möjligheterna att systematiskt utbilda och träna arbetsbiträden bliva för övrigt uppenbarligen större, när personalen kommer att anställas centralt och samlas i en reservkår under de första tjänsteåren.

Kap. 14. Maskincentral.

Det har i kapitel 7 redogjorts för de tekniska hjälpmedlens roll inom det statistiska arbetet. För stora delar av den statliga statistiken innebär bearbetning med hjälp av hålkortsmaskiner och kassaregistermaskiner den mest kostnadsbesparande metoden; samtidigt som större möjligheter att utnyttja uppgiftsmaterialet vinnas. Dylika maskiner utgöra emellertid jämförelsevis stora arbetsenheter. De kunna sålunda årligen betjäna ett större antal olika statistikgrenar, om det bortses från sådana av t. ex. folkräkningarnas storlek. Vid statistikens decentraliserade organisation har detta också lett till svårigheter att överallt där de vore till nytta erhålla tillgång till dylika maskiner.

Endast de största statistikutarbetande ämbetsverken ha därför haft möjligheter att begagna dylika maskiner. För närvarande finnas sålunda fasta aggregat av hålkortsmaskiner för statistiska ändamål inom socialstyrelsen och generaltullstyrelsen, inom statistiska centralbyrån tillfälligt vid den pågående folkräkningen samt bland kommunikationsverken inom järnvägsstyrelsen. Dylika maskinanläggningar finnas givetvis även på andra håll inom statsförvaltningen men i så fall uteslutande eller huvudsakligen för andra än statistiska ändamål, exempelvis riksförsäkringsanstalten, domänstyrelsen och centrala värnpliktsbyrån. Av kassaregistermaskiner finnas för närvarande endast en för statistiskt ändamål; den är i socialstyrelsens ägo.

Behov av dylika maskiner finnas emellertid även inom andra statistikutarbetande myndigheter, men på varje håll för sig endast tillfälligt eller i så liten omfattning att en uppsättning maskiner icke kunnat anskaffas.

Det är givetvis ett besparingsintresse att överallt de mest kostnadsbesparande metoderna följas. Detta måste därför självfallet bliva en möjlighet på alla håll, även för de mindre statistikutarbetande ämbetsverken och för kommittéer och andra, som endast ha tillfälligt behov därav.

Att skapa en för alla statliga myndigheter gemensam maskincentral synes sålunda vara nödvändigt. Därigenom kan varje myndighet få möjlighet att vid behov maskinellt bearbeta sin statistik, oavsett dess storlek. Maskinerna böra disponeras centralt även därför, att de endast därigenom kunna bli mest ekonomiskt utnyttjade; den samlade outnyttjade kapaciteten blir därvid den minsta möjliga. En fördel är också att under dylika omständigheter den samlade tekniska kunnigheten och erfarenheten nyttiggöras på alla håll.

Det torde ej vara möjligt att lösa maskinfrågan efter en principiellt annan linje. Man skulle möjligen kunna överväga en viss decentralisation i den formen att de ämbetsverk, som så kunna, inrätta och i stort sett ensamma begagna var och en sin egen maskinavdelning, medan de övriga mindre statistikutarbetande ämbetsverken tillsammans driva en särskild maskincentral, vilken dessutom möjligen skulle åtaga sig att taga hand om toppbelastningen å de enskilda maskinavdelningarna. En dylik organisationsplan strandar redan på den omständigheten, att en sådan maskincentral icke skulle kunna under åtskilliga år framåt i tiden äga fasta arbetsuppgifter tillsammans så stora, att en hel maskinuppsättning härför vore ekonomiskt försvarbar. Även om det räknades med en viss utjämning av belastningen mellan de olika maskinavdelningarna i frivilliga former, skulle dessutom den samlade utnyttjade kapaciteten bli onödigt stor. Alla besparingsmöjligheter vore därmed icke iakttagna. Den samlade tekniska sakkunskapen skulle ej heller bli tillräckligt utnyttjad. Vissa specialmaskiner torde slutligen icke kunna anskaffas på något håll, varför de ekonomiska och andra fördelarna av att äga eller permanent hyra dylika maskiner icke kunna tillvaratagas.

En gemensam maskinell utrustning för statistiska ändamål bör sålunda finnas för den centrala statsförvaltningen. Såsom redan påpekats i kap. 10 behöva kommunikationsverken (järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen) ej vara delaktiga i denna maskincentral. Av praktiska skäl skulle vidare även sådana andra ämbetsverk, som regelbundet använda hålkortsmaskiner för huvudsakligen andra än statistiska ändamål i första hand utnyttja dessa maskiner även för statistiska undersökningar. Denna begränsning utesluter dock ej att dessa ämbetsverk kunna anlita maskincentralen i den mån övriga ämbetsverks behov därmed icke bli eftersatta. Av de nämnda ämbetsverken innehar f. n. endast järnvägsstyrelsen hålkortsmaskiner för huvudsakligen statistiska ändamål. Denna maskinavdelning skulle sålunda såsom hittills arbeta helt självständigt. Detta hindrar emellertid ej att ett samarbete mellan maskincentralen och järnvägsstyrelsens statistiska kontor bör kunna ske till ömsesidigt bistånd särskilt vid toppbelastning av deras maskinpark. Ett samarbete med liknande syfte bör naturligtvis ej heller vara uteslutet mellan statistikkollegii maskinavdelning och de hålkortsanläggningar, som finnas för huvudsakligen andra än statistiska ändamål inom olika statliga institutioner (centrala värnpliktsbyrån m. fl.).

Av de ämbetsverk, som sålunda skulle äga en gemensam maskinanläggning för statistiskt ändamål, ha endast socialstyrelsen och generaltullstyrelsen egna fasta maskinanläggningar. Det kan för dessa ämbetsverk synas önskvärt att det maskinella arbetet såsom hittills förblir samlat lokalt i nära anslutning till det övriga statistiska arbetet.

Det bör för den skull undersökas, om det är möjligt att finna en med hänsyn härtill modifierad form för tillgodoseende av de statliga myndigheternas behov av maskinella hjälpmedel. Man bör därvid utgå ifrån att det för dessa ämbetsverk mest väsentliga torde vara att kunna ensamma helt förfoga över en maskinpark, tillräcklig för de ordinarie arbetsuppgif-

terna utan att riskera att komma i efterhand vid eventuella anspråk på disposition av någon del av maskinerna från andra myndigheters sida. De böra själva alltid äga förhandsrätt till dessa maskiner. De önska givetvis därvid ha obehindrad möjlighet att själva bestämma vilka arbeten som skola utföras och i vilken ordning de skola upptagas.

Med hänsyn härtill anser kommittén, att den centrala dispositionen av maskinerna kan begränsas på så sätt, att socialstyrelsen och generaltullstyrelsen behålla sina maskinavdelningar med den för arbetet lämpligaste lokala placeringen, varvid maskinuppsättningen avväges så, att den blir tillräcklig för det ordinarie behovet men får minsta möjliga outnyttjade kapacitet. Även till den eventuella outnyttjade kapaciteten äger vederbörande ämbetsverk förtursrätt för extra arbeten, som prövas böra utföras maskinellt.

I andra hand förfogar statistikkollegium över denna outnyttjade kapacitet för att tillvarata denna till förmån för andra myndigheter, som kunna ha behov därav. Vid sådana tillfällen bedrivs arbetet helt i kansliets regi med maskinchefen såsom ledare. Då vederbörande verks egen maskinpersonal i sådana fall liksom maskinerna icke torde vara upptagna med arbeten för verket, synes det vara mest ändamålsenligt att denna anlitas. Den omständigheten att denna personal ej tillhör reservkåren utgör intet hinder. En dylik »utlåning» av personal har sålunda åtskilliga gånger förekommit inom exempelvis socialstyrelsen till förmån för andra ämbetsverk och kommittéer utan att bereda svårigheter av något slag. Ersättning för löner och maskiner gottskrivas givetvis ämbetsverket vid den allmänna avräkningen med kansliet.

Arbetet utföres såsom hittills av verkens egen personal efter ett arbetschema, som uppgjorts i vanlig ordning efter samråd mellan vederbörande ämbetsverk och kollegium på samma sätt som sker för andra moment i den statistiska verksamheten. Maskinavdelningarna skola emellertid äga tillgång till samma tekniska sakkunskap som de övriga ämbetsverken. Det sker på så sätt, att kansliets maskinavdelningschef fungerar utan särskilt arvode såsom dessa båda ämbetsverks maskintekniska konsulent och i denna egenskap, såsom en tjänsteman i vederbörande verk, ansvarar för den tekniska skötseln av dessa avdelningar. En sådan anordning utgör icke någon oprövad nyhet, enär analoga fall förekommit sedan många år inom statsförvaltningen.

När socialstyrelsens och generaltullstyrelsens maskinparker ej räcka till, äga verken att anlita kansliets maskinavdelning, liksom även vid behov av vissa specialmaskiner, varöver de själva ej förfoga (collator, multipler etc.).

Icke minst för samarbetet i maskinfrågorna är det av största vikt att dessa ämbetsverks statistiska avdelningar äro lokalt förlagda intill varandra. Sålunda borde socialstyrelsens statistiska byråer vara inrymda i huset Birger Jarls torg 5, där statistiska centralbyrån och kommerskollegium ha sina lokaler och där statistikkollegium bör inrymmas.

Med undantag för socialstyrelsens och generaltullstyrelsens maskinupp-

sättningar skulle för övrigt alla övriga hålkortsmaskiner samt alla kassaregistermaskiner och eventuellt andra dyrbarare maskintyper, avsedda för statistiskt ändamål inom statsförvaltningen vara placerade i kansliets maskincentral. Skulle sålunda statistiska centralbyrån, såsom troligt är, komma att äga en fast maskincentral vid tiden för kansliets organiserande, bör denna avdelning upphöra och överföras till kansliet. Statistiska centralbyrån skulle sålunda framdeles icke äga en egen maskinavdelning med hänsyn till att maskincentralen eljest icke skulle kunna försäkras om en tillräcklig mängd fasta arbetsuppgifter redan vid sin tillblivelse.

Kansliets maskincentral skall äga en uppsättning hålkortsmaskiner (tabulator, sorterare, stansningsmaskiner samt vissa specialmaskiner såsom multipler, collator etc.). Kassaregistermaskiner böra även finnas; eventuellt kunna socialstyrelsens maskiner placeras där, i varje fall om de äro endast till en mindre del utnyttjade i verket. Maskincentralen förfogar emellertid även över den eventuellt outnyttjade kapaciteten å socialstyrelsens och generaltullstyrelsens maskinavdelningar. Denna tillgång blir dock i viss mån osäker, enär vederbörande ämbetsverk alltid disponera även dem i förhand.

Maskincentralen har till uppgift, att i maskinfrågor deltaga i kansliets löpande planerings- och granskningsverksamhet, att svara för den tekniska ledningen av socialstyrelsens och generaltullstyrelsens maskinavdelningar genom centralens chef, att utföra den maskinella bearbetningen med hålkorts- och kassaregistermaskiner för samtliga ämbetsverk utom de ovannämnda och kommunikationsverken liksom även för egen räkning (t. ex. kommittéstatistik) samt att utföra de extra arbeten socialstyrelsen och generaltullstyrelsen ej kunna själva omhändertaga och att tillhandahålla dessa verk vissa specialmaskiner.

Maskinavdelningen har även att i andra hänseenden tillhandagå ämbetsverken med teknisk service av olika slag. Sålunda bör avdelningen exempelvis bistå verken med att på begäran iordningställa nomogram för olika statistiska undersökningar.

Kap. 15. Statistikens publicering.

Statistikens värde är icke en fråga som hänför sig enbart till dess innehåll, undersökningsresultaten i och för sig och dess möjligheter att ge tillförlitliga svar på olika frågeställningar. Värdet är även avhängigt av hur snabbt statistiken färdigställs och i vad mån resultaten därvid göras bekvämt tillgängliga för alla som ha behov av dem.

Det behöver först vara klargjort till vilka statistiken vänder sig, innan det blir möjligt att finna det lämpligaste sättet att göra resultaten tillgängliga. Redan vid statistikens planerande och vid fixerandet av dess innehåll bör det givetvis stå klart vilka statistikens intressenter äro: statsmakterna, förvaltande myndigheter, andra samhälleliga institutioner, vetenskapen, samman slutningar, företag och enskilda. När det gäller publicering, får ej heller för dagens behov förglömmas det intresse statistiken kan äga för framtiden.

Det bör därvid beaktas, att emellanåt endast huvudresultaten eller vissa delar av statistiken kunna äga intresse för en vidare krets, medan speciella delar och i synnerhet detaljupplysningar intressera blott ett fåtal. Om en statistik eller delar därav sakna allmänt intresse, är det tillräckligt att intressenterna få vetskap om vilka uppgifter som finnas och var de stå att erhålla. Detta gäller exempelvis driftstatistik eller annan statistik, som endast ett fåtal inom vederbörande ämbetsverk behöva för sin verksamhet, eller sådana delar av en statistikgren, varav endast ett antal vetenskapsmän ha intresse. Dylik statistik behöver som regel ej publiceras i en tryckt redogörelse. När de delar av en statistisk undersökning, som äga allmänare intresse, offentliggöras i en publikation, bör emellertid samtidigt lämnas en utförlig förteckning över allt opublicerat material (i form av råtabeller, arbetstabeller etc.). Det exempel folkräkningsberättelserna utgöra i detta sammanhang är värt efterföljd. Om en undersöknings resultat icke till någon del offentliggöras, kunna dylika förteckningar lämnas i en statistisk eller annan lämplig facktidskrift.

Äro resultaten av en statistisk undersökning av allmänare intresse, böra de spridas genom en särskild publikation eller, om endast ett mindre utrymme kräves, i en tidskrift. Eftersom undersökningen får sitt värde först när dess resultat nå dem som ha behov av uppgifterna, är det sålunda knappast lämpligt att söka spara genom att inskränka eller helt inhibera publiceringen i de fall uppgifterna kunna nå intressenterna endast genom publicering.

Det får ej förglömmas, att icke alla statistikens intressenter ha behov av en fullständig redogörelse för undersökningsresultaten men att alla torde önska, åtminstone till att börja med, en allmän sammanfattning i lättillgänglig form. Detta behov bör uppmärksammas i större utsträckning än som plägar ske. Vid den granskning av de statistiska publikationerna kommittén företagit har det också framstått som en brist att en sammanfattande framställning av resultaten i regel icke lämnas. En resumé på franska språket lämnas visserligen i åtskilliga fall, men för inhemskt bruk borde även en svensk sammanfattning lämnas. Möjligen bör den vara något utförligare än vad de franska pläga vara.

En översiktlig redogörelse för huvudresultaten kan lämpligen givas även på annat håll, beroende på den krets statistiken vänder sig till. Det finns otvivelaktigt behov av sådana mera populära redogörelser, som vederbörande undersökningsledare kunna lämna i tidskrifter och i pressen. I dylika fall belastas för övrigt statsverket icke av några tryckningskostnader. Dylik publicering bör ej inskränkas till några enstaka uppsatser efter undersökningarnas slutförande, utan preliminära resultat torde i många fall kunna offentliggöras under arbetets gång.

De statistiska undersökningarnas värde bör dessutom höjas genom att snarast möjligt publicera resultaten. Kraven på snabbhet gälla framför allt delar som kunna få omedelbar användning. I andra fall är det däremot möjligt att avvakta undersökningsarbetets slutförande. Av dylika skäl böra preliminära resultat offentliggöras så snart ske kan under arbetets gång, gärna successivt

för olika delar av undersökningen. Särskilt om det gäller att snabbt lämna resultaten till offentligheten, är det emellertid icke alltid tillrådligt att lita endast till publicering i tidskrifter, som ej utgivas av statlig myndighet.

För åtskilliga statistiska utredningar saknas ännu lämplig tidskrift. För närvarande torde endast socialstyrelsen, kommerskollegium och järnvägsstyrelsen äga goda möjligheter att offentliggöra undersökningsresultat genom publicering i Sociala meddelanden, Kommersiella meddelanden och Järnvägsstatistiska meddelanden. Statistiska centralbyrån och övriga statistikutarbetande myndigheter sakna däremot motsvarande möjligheter. En allmän statistisk tidskrift öppen för alla myndigheter skulle sålunda behövas. Statistiska centralbyrån har för övrigt för sin del tidigare i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om att för egen del få utge en statistisk tidskrift. Skulle de olika numren av en allmän statistisk tidskrift kunna tryckas oberoende av vissa utgivningsdagar och sålunda så snart behov föreligger, skulle snabbast möjliga publicering kunna ernås.

De belopp som för närvarande stå till buds för tryckning av statistiska publikationer skulle otvivelaktigt bli mer effektivt använda, om en del därav disponerades för en allmän statistisk tidskrift. Statistikkollegium synes lämpligen böra närmare undersöka möjligheterna att skapa en dylik tidskrift inom den anslagsram, som för närvarande gives för statistiskt tryck.

Funnas en dylik tidskrift, skulle viktiga särresultat ur årliga statistikgrenar och specialundersökningar kunna snabbt publiceras utan att undersökningarnas slutförande avvaktas. En del mindre publikationer kunde möjligen nedläggas och en del statistik, som nu ej alls blir tryckt, kunde bringas till allmännare kännedom än som på andra vägar är möjligt. Statistiken skulle därigenom kunna få större användning och oftare bli tillgänglig när den bäst behövs. I många fall torde detta kunna indirekt medföra besparingar på olika håll. I fråga om publikationer, som huvudsakligen äro förvaltningsberättelser men även inrymma statistiska delar, kunde de sistnämnda tryckas endast i tidskriften. Ifrågavarande häften av tidskriften eller särtryck därur kunde som bilagor läggas till de på så sätt renodlade förvaltningsberättelserna.

Genom de år 1911 upprättade serierna Sveriges officiella statistik och Statistiska meddelanden kunna statistiska publikationer utges och samlas på ett översiktligt sätt. Det är för all statlig statistik ett gemensamt intresse att kunna bl. a. genom en dylik serie vinna och bevara enhetlighet rörande det statistiska tryckets yttre anordning. Statistikkollegium bör därför liksom tabellkommissionen verka härför.

Tabellkommissionen fastställde den 2 december 1911 vissa noggrant utarbetade bestämmelser rörande den yttre anordningen av publikationer i serierna Sveriges officiella statistik och Statistiska meddelanden. Dessa bestämmelser ha emellertid på sina håll icke blivit konsekvent följda och torde för övrigt ha fallit i glömska på senare tid. Det bör ankomma på statistikkollegium att modernisera bestämmelserna och sedan verka för att de efterföljas.

Statistikkollegium har att avgöra vilka publikationer som skola ingå i serien. Det kan utanför serien finnas publikationer som till innehållet äro av sådan art att de böra kunna ingå. Det kan å andra sidan hända att en årlig publikation i serien så småningom förändras till karaktären, exempelvis blir till allt mindre del statistisk för att i stället utgöra en förvaltningsberättelse för vederbörande myndighet; det kan i sådant fall övervägas huruvida den fortfarande bör ingå i serien eller icke. Även andra frågor rörande trycket och dess distribution (upplagornas storlek, utdelningslistor etc.) böra kunna prövas av statistikkollegium.

Vid en prövning av vilka publikationer som böra ingå i serien Sveriges officiella statistik aktualiseras framför allt principfrågan i vad mån förvaltningsberättelser böra ingå eller ej. En publikation kan till större delen utgöra förvaltningsberättelse och endast till en mindre del statistik, i vissa fall i form av en statistisk bilaga. Den första fråga som då uppställes är huruvida det är möjligt att särskilja förvaltningsberättelsen och den statistiska framställningen. Om så vore möjligt, kunde lämpligen förvaltningsberättelsen utgå ur serien, medan den statistiska redogörelsen ensam bleve en publikation i serien eller hellre, såsom ovan nämnts, offentliggjordes i ovannämnda statistiska tidskrift för att sedan kunna såsom bilaga bifogas förvaltningsberättelsen. Kommittén har undersökt frågan och funnit, att förvaltningsberättelse och statistik som regel höra organiskt samman och därför behöva följas åt. I övrigt synes sättet för dylika berättelsers publicering vara av relativt ringa betydelse, i den mån det berör frågan om statistikens publicering i allmänhet. Kommittén kan dock ej underlåta att påpeka, att det råder vissa inkonsekvenser i fråga om publiceringen av de olika myndigheternas förvaltningsberättelser. Oberoende av omfattningen av den statistik, som ingår i berättelserna, tillhöra en del serien, medan andra utkomma på annat sätt; åtskilliga tryckas för närvarande överhuvud icke. Frågan om statliga myndigheters utgivande av förvaltningsberättelser i tryck eller på annat sätt synes böra behandlas i ett sammanhang. Därvid böra beaktas fördelarna av att berättelserna finnas lätt åtkomliga för alla som ha behov av dem, exempelvis genom att vara registrerade i en gemensam serie, vilket kan ske oavsett om de tryckas eller ej. I den mån denna fråga berör statistiken, bör det ankomma på statistikkollegium att behandla densamma.

Kap. 16. Lokalfrågan m. m.

I det föregående ha uppmärksammats möjligheterna att nå en rationellare organisation och planering av statistiken, en ändamålsenligare disposition av personal och maskinella hjälpmedel samt lämpligaste publicering av de statistiska undersökningsresultaten. Besparingar genom olika föreslagna åtgärder i dessa hänseenden kunna väntas. Men därutöver finnas även vissa andra besparingsmöjligheter.

De olika arbetsmaterial, som komma till användning inom statistiken, kunna sålunda möjligen ge utrymme för vissa förbättringar, som medföra besparingar. Detta gäller närmast blanketter och tabellpapper.

Den viktigaste av de ännu icke avhandlade frågorna är emellertid den om de statistiska avdelningarnas lokala förläggning.

Lokalfrågan. För de statistiska avdelningarna utgör lokalhyran (faktisk hyra eller beräknat hyresvärde) en relativt stor utgiftspost. Av de totala utgifterna för exempelvis statistiska centralbyrån under budgetåret 1941/42 beräknas sålunda 6.8 % utgöras av lokalhyra. En prövning av huruvida denna post kan reduceras genom en rationellare planering av utrymmen torde ej behöva upptagas av kommittén utan kunna ske inom avdelningen för kontorsorganisation, i den mån de olika ämbetsverkens organisation blir föremål för granskning.

Kommittén har däremot anledning framhålla olägenheterna av att de olika statistiska avdelningarna äro lokalt spridda över en stor del av Stockholm (se bilaga 9, ej tryckt) såsom en följd av statistikens decentralisation och de olika ämbetsverkens lokala spridning. Den behövliga kontakten mellan de olika avdelningarna inbördes och statistikkollegium skulle därigenom försvåras i hög grad. Åtskilligt vore emellertid vunnet, om statistikkollegium och de största statistikutarbetande ämbetsverken eller deras statistiska avdelningar vore förlagda i samma byggnad. Såsom ett angeläget önskemål framstår då en förflyttning av socialstyrelsens statistiska byråer från Medborgarhuset till Birger Jarls torg 5, där redan statistiska centralbyrån och kommerskollegium äro förlagda och där oundgängligen statistikkollegii kansli bör inrymmas. Socialstyrelsens maskinavdelning bör därvid förläggas intill kansliets maskincentral. En sådan förflyttning skulle dessutom vara till fördel för socialstyrelsen i övrigt, enär därigenom de statistiska byråerna komme närmare verkets övriga avdelningar. Därtill borde i synnerhet kommittéer erhålla närbelägna lokaler med hänsyn till deras intima samarbete med statistikkollegium.

En regelbunden personlig kontakt mellan de olika verkens tjänstemän skulle därigenom kunna ske utan omgång. Förflyttningar mellan verken av reservpersonal skulle kunna bli mindre ingripande för personalen. I samband därmed skulle ämbetsverken kunna bistå varandra vid tillfälliga lokalbehov. Icke minst betydelsefullt är att de olika verkens anlitande av den gemensamma maskinparken liksom även maskinavdelningarnas samarbete inbördes skulle underlättas.

En för statistiken särskilt brännande fråga utgör svårigheten att erhålla lämpligt belägna lokaler för tillfälliga undersökningar. De större statistikutarbetande ämbetsverkens arbetsvolym, särskilt statistiska centralbyråns och socialstyrelsens, växlar stundom avsevärt. Därigenom varierar icke blott personalbehovet utan även behovet av lokaler. Även om de ordinarie utrymmena i någon mån äro elastiska, händer det att tillfälliga, ofta rätt avlägset belägna lokaler måste hyras med många olägenheter till följd. Detta problem

skulle kunna lösas, om å Riddarholmen eller dess omedelbara närhet reservlokaler kunde inrättas för tillfälliga statistiska undersökningar och lämpligen även för kommittéer.

Blankettrycket utgör en icke obetydlig utgiftspost. De möjligheter till besparingar, som kunna finnas, böra lämpligen tillvaratagas från fall till fall och kunna konsekvent genomföras vid statistikkollegii deltagande i planeringen av de olika statistiska undersökningarna. Men även genom vissa allmänna åtgärder kunna möjligen vissa kostnadsbegränsningar göras, exempelvis genom standardisering av formulärens format. Denna fråga är emellertid föremål för särskilt övervägande av pappersformatsakkunniga.

Tabellpapper. Vid arbetet inom statistiska avdelningar göras siffersammansättningar i tabellform, först i råtabeller, därur i hjälptabeller eller arbetstabeller för att till sist nå fram till manuskripttabeller. Emellanåt kunna vissa stadier överhoppas; manuskripttabeller göras sålunda stundom direkt ur primärmaterialen eller ur tabulatorslistor. När vissa tabelluppställningar förekomma i ett större antal, kan det vara förmånligast att trycka dessa. Så sker emellertid icke alltid, då det är lämpligast. I annat fall användes vanligen såsom hjälpmedel rutat papper, å vilka arbetsbiträden upprita de för tillfället behövligen tabellerna, vilket ofta kan vara ganska arbetskrävande. Det synes här föreligga utrymme för arbetsbesparingar, i vissa fall icke oväsentliga, genom standardisering av rutpapper för tabeller.

Kommittén har sig bekant, att frågan är föremål för behandling av standardiseringsavdelningen vid Sveriges mekaniska verkstäders förbund i samarbete med statens standardiseringskommission genom ett särskilt utskott för »standardisering av de för statistiska och tekniska ändamål använda rutpapren».

Kap. 17. Statistikens fördelning på ämbetsverken och de olika avdelningarnas inre organisation.

En rationell allmän organisation förutsätter vid ett bibehållande av statistikens decentraliserade förläggning icke blott en samordning och koordinering mellan de olika statistikgrenarna genom ett handlingskraftigt och aktivt centralorgan utan även en lämplig fördelning av statistiken mellan de olika ämbetsverken och en ändamålsenlig organisation inom deras statistiska avdelningar.

Att för varje statistikgren pröva dess lämpligaste förläggning är en uppgift, som naturligen tillkommer ett för statistiken centralt organ. Statistikkollegium har alltså att taga befattning därmed. När det gäller den nuvarande statistiken, ingå dylika överväganden såsom ett led i den granskning eller revision, som kollegium skall successivt vidtaga av all statistik. I fråga om nya ordinarie grenar och tillfälliga undersökningar blir det för kollegium till-

fälle att överväga deras förläggning vid arbetets planläggning eller vid behandlingen av den i dylika fall vanligen behövligen framställningen till Kungl. Maj:t.

En hel del omständigheter behöva beaktas vid avgörandet av statistikens förläggning. Det statistiska materialet bör kanske lämpligen inhämtas av eller insamlas inom ett visst ämbetsverk. Det kan i så fall behöva övervägas, om detta utgör något hinder för att bearbetningen utföres på annat håll. Bearbetningen kan också behöva ingå som ett led i annat arbete inom ett visst ämbetsverk. Statistiken skall möjligen tjäna huvudsakligen ett ämbetsverk till ledning i det fortlöpande arbetet. Den behövligen kontakten med sakkunskapen på ifrågavarande område kanske vinnes eller underlättas genom att statistiken utföres av ett visst ämbetsverk. Det kan förekomma erfarenheter inom samma eller liknande ämnesområde på något håll. Det är till sist för alla statistikgrenar lämpligast, om de kunna utföras inom en större välutrustad statistisk avdelning, som kan direkt erbjuda en god arbetsledning, skolad personal och tekniska resurser.

Det gäller givetvis att väga dylika omständigheter mot varandra. En ledande princip bör därvid vara att så vitt möjligt flytta statistik till större statistiska avdelningar och att förlägga ny ordinarie eller tillfällig statistik icke till myndigheter, som tidigare saknat statistiska arbeten, utan helst till ett större statistikutarbetande ämbetsverk eller eventuellt kollegii kansli. Det måste finnas mycket vägande skäl för att frångå denna princip. Den nuvarande splittringen av statistiken på ett 50-tal olika myndigheter är nämligen icke tillfredsställande och förblir oläglig även med ett handlingskraftigt centralt organ i verksamhet. En minskning av antalet statistikutarbetande myndigheter är sålunda önskvärt.

Allt eftersom statistiken under årens lopp vuxit till med nya statistikgrenar, har dess splittring blivit allt mer framträdande. Utvecklingen skulle ej ha behövt vara sådan, om under den gångna tiden funnits ett centralorgan i verksamhet, som kunnat leda den i en mera sund riktning. Splittringen skulle i så fall ej ha behövt ökas, såsom exempelvis genom kriskommissionernas upprättande av egna statistiska avdelningar vid sidan av ämbetsverken med en säkerligen onödigt stor stegring i kostnaderna till följd. Kommissionerna skulle blott ha behövt upprätta mindre kalkylationsavdelningar, vilka för det statistiska arbetet anlita kollegii kansli eller genom dess förmedling statistisk avdelning i något ämbetsverk. Den tendens som nu finnes till dubbelstatistik eller annat dubbelarbete skulle ha kunnat förhindras. Såsom tidigare påpekats förekommer för närvarande ett visst dubbelarbete mellan statistiska centralbyrån och livsmedelskommissionen. Vidare tenderar universitetsstatistiken, som statistiska centralbyrån handhar, att dubbleras av arbetsmarknadskommissionen, vilken anser sig behöva liknande material för sin arbetsförmedlingsverksamhet inom de intellektuella yrkena.

Prövningen av de olika statistikgrenarnas förläggning kommer sålunda att utgöra ett led i statistikkollegii fortlöpande verksamhet. Kommittén har för den skull ej funnit anledning att själv vidtaga en dylik allmän prövning av

hela den statliga statistiken. Frågan om statistikens förläggning synes fastmer böra anstå till dess statistikkollegium begynt sin verksamhet för att då kunna bedömas även med hänsyn till de nya organisatoriska förutsättningar, som då föreligga för de olika ämbetsverken att handha statistiskt arbete. Har emellertid förläggningen av någon statistikgren ansetts behöva omprövas under senare tider och har frågan icke ännu blivit löst, finnas skäl att nu söka nå en lösning. Så är fallet särskilt om vissa besparingar kunna vinnas därmed.

Kommittén har för den skull haft anledning att närmare uppmärksamma *undervisningsstatistiken*, vilken skolöverstyrelsen handhar inom en särskild statistisk avdelning med en förste aktuarie som chef. Kommittén har sålunda i detalj, studerat nämnda statistik, dess innehåll och utförande (bilaga 4, ej tryckt samt följande kapitel) men även övervägt dess lämpligaste organisatoriska inordning i statsförvaltningen.

Frågan om undervisningsstatistikens förläggning har varit föremål för omprövning bl. a. av statens organisationsnämnd, vilken år 1934 framlade förslag om den statistiska avdelningens överflyttning till statistiska centralbyrån. Därigenom ansågos de svårigheter för personalrekryteringen, som avdelningens isolering medfört, bliva avlägsnade. En i och för sig önskvärd omorganisation av avdelningen skulle för övrigt i väsentlig grad underlättas. Nämndens förslag i denna del vann emellertid ej bifall; däremot godkändes vissa förslag om inskränkning av antalet ordinarie befattningar.

De sakkunniga för frågan om skolöverstyrelsens organisation upptogo frågan i sitt år 1938 avgivna betänkande. De ansågo att en överflyttning till statistiska centralbyrån skulle medföra betydande hinder för skolöverstyrelsen vid dess ämbetsförvaltning (bl. a. behövdes ständig tillgång till arbetsmaterialet). De föreslogo att statistiken skulle kvarbli hos skolöverstyrelsen, men att ett visst samarbete borde komma till stånd mellan skolöverstyrelsen och statistiska centralbyrån. Beträffande utarbetandet och utgivandet av de fortlöpande statistiska berättelserna borde tillfälle beredas statistiska centralbyrån att framföra sina synpunkter och önskemål. Vidare borde chefen för statistiska centralbyrån äga rätt att taga kännedom om arbetet inom den statistiska avdelningen samt meddela de råd och anvisningar han kunde finna från statistisk synpunkt erforderliga. De sakkunniga ansågo dessutom, att statistiska centralbyrån skulle, då det gäller tillsättande av aktuariefattningar, yttra sig över de sökandes kompetens. Genom dylika anordningar förmodades de speciellt statistiska intressena bli tillgodosedda och avdelningens isolering bliva hävd. Förslaget blev emellertid aldrig upptaget till slutlig prövning.

Den statistiska avdelningens personalstat omfattar följande befattningar: 1 förste aktuarie och chef (A 26), 1 aktuarie (A 21), 2 kansliskrivare, 2 kanslibiträden, 3 kontorsbiträden, 1 skrivbiträde och 1 expeditionsvakt. Därutöver skall en amanuens förordnas för 6 månader per år; medel härför finnas dock ej beviljade. Så snart en kansliskrivarbefattning blir ledig, skall

emellertid denna enligt organisationsnämndens förslag indragas och ersättas med en extra ordinarie kontorsbiträdesbefattning.

Kommittén har efter studium av arbetet inom avdelningen för sin del funnit en annan arbetsfördelning vara önskvärd. Avdelningschefen och aktuarien böra sålunda lämna en icke obetydlig del av det arbete de för närvarande pläga utföra för att omhändertagas av en amanuens och av arbetsbiträden. Genom viss rationalisering av arbetet skulle biträdesarbetet icke behöva därigenom ökas i någon nämnvärd utsträckning. Förste aktuarien och aktuarien skulle däremot få tid till vissa arbeten, som för närvarande icke utföras men som böra återupptagas. Förste aktuarien torde icke behöva bli helt upptagen av undervisningsstatistiken utan kunna i någon mån åtaga sig även andra arbetsuppgifter.

Kommittén föreslår för den skull,

att den statistiska avdelningen visserligen förblir lokalt förlagd inom skolöverstyrelsen med hänsyn till verkets behov av direkt tillgång till arbetsmateriet och till den statistiska sakkunskapen men att avdelningen organisatoriskt ingår i statistiska centralbyrån.

Framför allt med tanke på det samarbete, som behövs mellan kommerskollegium och generaltullstyrelsen i fråga om *handelsstatistiken*, har kommittén även funnit anledning att närmare studera denna statistikgren samt överväga dess organisatoriska förläggning efter i viss mån samma principiella linjer som följts beträffande undervisningsstatistiken.

Kommittén har emellertid ej ansett sig kunna framlägga något positivt förslag i denna fråga, emedan denna så intimt sammanhänger med frågan om ett centralorgan för statistiken. Såvida ett effektivt centralorgan icke skapas inom en snar framtid, torde det emellertid vara nödvändigt att frågan om handelsstatistikens förläggning upptages på nytt till behandling. I detta sammanhang bör frågan om en allmän rationalisering av handelsstatistiken upptagas, varvid, såsom framgår av bilaga 3 (ej tryckt), icke obetydliga besparingar stå att vinna.

Det är givetvis även angeläget, att statistiken inom varje ämbetsverk för sig äger en rationell organisation. Där bör i princip råda en total centralisation av allt statistiskt arbete till en enda arbetsenhet — en statistisk avdelning. Några bärande skäl för en fördelning av det statistiska arbetet på flera ställen inom ett ämbetsverk kunna näppeligen åberopas. Även om det i något fall skulle vara praktiskt eller nödvändigt att låta någon gren av ämbetsverkets statistik utföras utanför den statistiska avdelningen med hänsyn till materialets art, kan arbetet ledas och utföras av den statistiska avdelningen. Även om i något enstaka fall statistiken utgör ett svårigen utbrytbart led i annat arbete utanför den statistiska avdelningen och om arbetet sålunda behövs utföras av icke-statistisk biträdespersonal, så bör det likväl ledas av den statistiska avdelningens chef. Den statistiska sakkunskap som finns inom verket bör givetvis överallt nyttiggöras. Det viktigaste därvidlag är att allt

statistiskt arbete inom ett ämbetsverk står under en och samma ledning och att därvid endast i undantagsfall arbetet förblir förlagt utanför den statistiska avdelningen. Varje annan anordning fördyrar onödigtvis statistiken.

Kommittén har funnit det statistiska arbetet inom vissa, särskilt de affärsdrivande ämbetsverken vara i viss mån decentraliserat. Där borde arbetet kunna med fördel på ett eller annat sätt sammanföras. Vederbörande ämbetsverk kunna givetvis lämpligen när som helst under hand själva vidtaga nödiga dispositioner i denna riktning. I flertalet fall gäller det endast att dels klargöra vilka statistiska arbeten som utföras utanför den statistiska avdelningen, dels inordna dessa allt efter omständigheterna på lämpligaste sätt under denna avdelning. Statistikkollegium äger emellertid att vid sitt fortlöpande granskningsarbete uppmärksamma även dylika organisationsfrågor och att därvid söka sträva för ett konsekvent iakttagande av ovan angivna principer.

Vad *statistiska centralbyrån* beträffar, har kommittén kommit till den uppfattningen, att, i den händelse kommitténs förslag till statistikens omorganisation skulle komma att genomföras, centralbyrån borde erhålla en sådan organisation, att dess chef, för att bli i tillfälle handlägga vissa enligt förslaget maktpåliggande nya uppgifter, bleve befriad från handläggande av en del av honom nu åvilande göromål. Beträffande centralbyråns organisation bör vidare hänsyn tagas till att kommittén tänkt sig som en möjlighet, att centralbyråns tjänstemän vid ett genomförande av kommitténs förslag i viss utsträckning kunde ställas till statistikkollegii förfogande. Kommittén har slutligen ansett, att man kunde ifrågasätta om centralbyråns nuvarande organisation är den lämpligaste, med fyra sinsemellan parallella statistikutarbetande avdelningar, av vilka två ha byråchefer (A 30) och två förste aktuarier (A 26) som avdelningschefer.

Då emellertid statistiska centralbyrån omorganiserades så sent som 1929 och de sakkunniga för finansstatistikens effektivisering torde komma att framlägga förslag, som nära beröra centralbyråns arbetsuppgifter, har kommittén ansett sig icke böra upptaga frågan om centralbyråns organisation till närmare behandling. Härmed sammanhängande spörsmål böra givetvis lösas i ett sammanhang. Det kan dessutom vara anledning att först avvakta erfarenheterna av ett samarbete med statistikkollegium och dess kansli.

Under alla omständigheter synes emellertid ett verksamt statistikkollegii kansli kunna mycket snart medföra en viss arbetslättnad för de kvalificerade tjänstemännen inom statistiska centralbyrån. Arbetsbesparingen för dessa tjänstemän torde, sedan undervisningsstatistiken överförts till centralbyrån, kunna möjliggöra en indragning av en förste aktuariefattning i lönegrad A 26, vilket kan ske så snart vakans uppstår (se kap. 9 d).

Statistikens organisation inom *socialstyrelsen* utgör ett problem av särskild natur. Där är visserligen det statistiska arbetet praktiskt taget helt samlat, men det är icke sammanfört till en arbetsenhet utan fördelat på två skilda byråer, statistiska byrån och utredningsbyrån, under var sin byråchef, den ene å ordinarie och den andre å extra ordinarie stat.

Vid socialstyrelsens tillkomst år 1913 inrättades en byrå för statistiska ärenden. Särskilt under de följande krigsåren vidgades emellertid arbetsuppgifterna avsevärt, varför det så småningom befanns nödvändigt att inrätta en särskild byrå på extra stat främst för nytillkommande tillfälliga specialundersökningar. Under följande årtionden har emellertid denna byrå (numera utredningsbyrån) erhållit betydande fortlöpande ordinarie arbetsuppgifter, medan även statistiska byrån omhänderhaft tillfälliga utredningar. Arbetsfördelningen mellan de båda byråerna innebär numera i första hand en uppdelning av socialstatistikens ämnesområde. Uppdelningen av statistiken på tvenne byråer kan motiveras av att arbetet är för omfattande och mångskiftande för att kunna ledas av en enda byråchef. Byråerna ha också för närvarande en jämförelsevis betydande storlek.

Uppdelningen av statistiken på två skilda byråer har däremot allt mer visat sig vara en olägenhet ur organisatorisk synpunkt. Ämbetsverkets chef skall visserligen vara den sammanhållande kraften, men hans möjligheter härtill ha med tiden blivit allt mindre genom att den arbetsbörda, som i övrigt åvilar honom, vuxit i hög grad under det senaste årtiondet, i synnerhet genom utlänningsärendenas tillkomst och alltmer ökade omfattning. Olägenheterna av statistikens uppdelning har emellertid skärpts framför allt genom de statistiska arbetsmetodernas snabba utveckling, vilka allt mer förutsätta en hög grad av samverkan för att nå största möjliga effektivitet.

Det synes kommittén därför angeläget att söka snarast möjligt organisatoriskt sammanföra socialstyrelsens statistik under en gemensam ledning.

Med hänsyn till socialstatistikens vida omfattning kan det i och för sig synas lämpligt att skapa den erforderliga gemensamma ledningen på följande sätt. De båda byråerna sammanförs till en socialstyrelsens statistiska avdelning, fördelad på två byråer, men med vissa gemensamma avdelningar. De båda byråchefsbefattningarna kvarstå sålunda, ehuru båda uppförda å ordinarie stat. Den ene byråchefen utses att därjämte vara chef för hela avdelningen och såsom sådan inom verket den ytterst ansvarige för socialstatistiken. (För denna anordning kan organisationen inom skolöverstyrelsen tjäna som mönster.) Avdelningschefen blir i verkschefens ställe den för statistiken sammanhållande kraften. De båda byråcheferna bli var och en såsom hittills föredragande för ärenden som tillhöra den egna byrån, medan avdelningschefen föredrager gemensamma ärenden. Inom denna statistiska avdelning blir det möjligt att organisera arbetet efter enhetliga linjer och att samordna verksamheten i alla behövliga hänseenden. Vissa arbeten av för byråerna allmän natur kunna sålunda sammanförs till för hela avdelningen gemensamma organ, ställda direkt under avdelningschefen. Den nuvarande maskinavdelningen, som för närvarande organisatoriskt »hänger i luften», ställes direkt under avdelningschefen. Kansliarbetet samlas till ett gemensamt kansli. Tidskriften Sociala meddelanden och biblioteket höra lämpligen direkt under avdelningschefen. Personalutbytet mellan byråerna bör kunna underlättas.

Genom en dylik mera ändamålsenlig organisation torde vissa besparingar

kunna vinnas. Den omedelbara följden blir dock en viss, om ock obetydlig ökning av lönekostnaderna. Även om denna ökning inom kort mer än väl torde uppvägas av de besparingar den rationellare organisationen leder till, synes det dock böra undersökas, om icke en likvärdig omorganisation kan genomföras utan en dylik ökning av lönekotot.

Efter dylika överbåganden föreslår kommittén,

att, så snart den ena byråchefsbefattningen blir ledig, den icke ordinarie byråchefstjänsten ombildas till en ordinarie byrådirektörsbefattning, och

att de båda statistiska byråerna sammanslås till en byrå, benämnd statistiska byrån, under den kvarvarande byråchefens ledning och med byrådirektören som ställföreträdare.

För att det skall bli möjligt för byråchefen att leda verksamheten inom en sådan osedvanligt stor byrå böra vissa arbetsuppgifter, som vanligen åvila en byråchef, åläggas byrådirektören. Denne bör därför tillika vara ledamot av styrelsen och såsom sådan föredragande i vissa ärenden, exempelvis ärenden rörande tillfälliga utredningar eller ett visst ämnesområde. Byrådirektören bör vara byråchefen behjälplig med ledningen av byråns verksamhet och därvid såsom en organisationschef ansvara för den fortlöpande arbetsfördelningen samt samordningen mellan de olika statistikgrenarna bl. a. med ledning av arbetsstatistiken. Häri kan ingå den direkta tillsynen över maskinavdelningen. Byråchefen skulle därigenom avlastas de mera rutinemässiga arbetsledande uppgifterna och i stället få mera tid till att bl. a. följa det sakliga innehållet i byråns verksamhet.

Genom att det statistiska arbetet samlas inom en enda byrå, kan det organiseras mera rationellt. De båda nuvarande kanslierna sammanslås, och maskinavdelningen får en fullt naturlig ställning såsom en avdelning vid sidan av andra inom byrån.

Förslagets genomförande medför direkt en mindre lönebesparing, men framför allt torde därutöver vissa besparingar vinnas genom att arbetet sammanföres till en större enhet. Enligt erfarenhet plägar omorganisation i sådan riktning medföra kostnadsbegränsningar.

Beträffande de kvalificerade tjänsterna på *kommerskollegii statistiska byrå* må anföras, att ett genomförande av den av kommittén föreslagna nya organisationen torde kunna medföra vissa besparingar. Under förutsättning av att det föreslagna centralorganet och dess kansli skapas, skulle nämligen den minskade arbetsbördan, som inrättandet av kansliet skulle innebära bl. a. genom möjligheten att för specialutredningar erhålla tillfällig förstärkning av den kvalificerade personalen, kunna motivera att den ena avdelningschefen, en förste aktuarie i 24:e lönegraden, kunde utbytas mot en aktuarie och samtidigt antalet amanuens tjänster minskas med en. Enligt kontorsorganisationsakkunnigas förslag skulle nämligen den på handelsstatistiska avdelningen placerade heltidsamanuensen, som handhar ledningen av kollegii partiprisindexberäkningar, i viss utsträckning kunna frigöras för arbete på annan avdelning. Såvida en större del av det arbete, som nu utföres av chefen för denna avdelning, i stället tillsammans med det kvalificerade ar-

betet för partiprisindexberäkningarna bleve arbetsuppgift för en aktuarie, torde chefen för sjöfartsstatistiska avdelningen, under ovannämnda förutsättning, kunna vara chef jämväl för den handelsstatistiska avdelningen.

Den såväl ur rekryteringssynpunkt som med tanke på arbetets art riktiga fördelningen av tjänsterna på denna byrå torde emellertid innebära, att en av de resterande amanuens tjänsterna samtidigt uppflyttades till en aktuarie-tjänst. I stället för att nu förutom byråchefen finnas 3 förste aktuarier, 1 redaktör, 2 aktuarier och för närvarande 4 amanuenser, skulle finnas 2 förste aktuarier, 1 redaktör, 4 aktuarier och t. v. 2 amanuenser. Här är då varken medräknat den halvtidsamanuens på handelsstatistiska avdelningen, som kontorsorganisationssakkunniga föreslagit indragen under år 1943, eller den amanuens å Kommersiella meddelandens redaktion, som på grund av genom krigsförhållandena minskat arbete efter att först hava nedsatts till en halvtidstjänst nu helt indragits. Vid den utökning av arbetet, som återinträdandet av fredsförhållanden måste förutsättas medföra, torde emellertid ett utökande av antalet amanuens tjänster åter bli nödvändigt. Nettobesparingen torde i runt tal motsvara lönekostnaden för en amanuens i 18:de lönegraden eller — med dyrtids- och kristillägg — c:a 7 500 kr. per år.

Statistiska avdelningar inom ämbetsverk, som icke ha någon eller blott en eller ett fåtal heltidsanställda statistiska tjänstemän, torde ej erbjuda några större inre-organisatoriska problem. Det är här närmast en fråga om tillgång till kompetent ledning av det statistiska arbetet. Behovet av kansliets medverkan är här större än på andra håll. Åtminstone sådana ämbetsverk, som ej ha en heltidsanställd statistiker, kunna möjligen låta kansliet leda eller helt överta det statistiska arbetet. Att lösa frågan genom att anlita statistiker, anställd i ett större statistikutarbetande ämbetsverk, kan även vara i och för sig en rationell lösning.

Medicinalstyrelsen tillämpar sistnämnda metod. Medicinalstatistiken synes dock vara ett alltför stort arbetsfält för att ledningen därav skall kunna omhändertagas på ett tillfredsställande sätt såsom en bisyssla. Särskilt anmärkningsvärt är dock, att statistikern icke har något arbetsbiträde till förfogande utan är nödsakad att med sitt arvode (3 000 kr. per år) själv avlöna den arbetshjälp som behövs (utom närmast för statistiken över veterinärvården). Detta innebär att ju mer arbete statistikern nedlägger, desto mindre ersättning erhåller han. Denna anordning torde sedan länge ha varit ohållbar; den bör för den skull snarast upphöra.

Detta förhållande kunde synas vara ur ekonomisk synpunkt lämpligt men är i verkligheten motsatsen. Med de resurser som finnas måste det insamlade statistiska materialets bearbetning bli starkt begränsad; uppgifterna kunna ej bli annat än till en del tillvaratagna. Det synes föreligga ett betydande latent behov av utförligare statistisk bearbetning. Sålunda skulle exempelvis de ekonomiska uppgifter, som vårdanstalter av olika slag årligen insända, behöva bearbetas och analyseras utförligare till ledning vid besparingssträvanden inom sjukvårdens område. Medicinalstatistiken synes även i andra delar utgöra ett område, där en viss utvidgning vore även ur rent ekonomiska synpunkter synnerligen angelägen.

Det torde därför vara önskvärt, att i varje fall möjligheter beredas medicinalstyrelsen att bättre utnyttja det material, som regelbundet insamlas, och helst att därjämte utföra sådana mindre utredningar, som kunna vara påkallade. Såsom en omedelbar åtgärd borde åtminstone något arbetsbiträde ställas helt till förfogande för det statistiska arbetet utan att avvakta de förslag, som de sakkunniga för omorganisation av medicinalstyrelsen kunna komma att framlägga rörande bl. a. medicinalstatistikens framtida gestaltning. En sådan åtgärd synes vara ur besparingssynpunkt väl motiverad.

Kap. 18. Förslag i vissa detaljfrågor.

Kommittén har av skäl, som tidigare angivits (kap. 3), huvudsakligen inriktat sin uppmärksamhet på allmänna organisatoriska frågor framför allt behovet av ett för all statlig statistik centralt organ. Kommittén har emellertid även företagit en ingående granskning av det statistiska arbetet i alla dess stadier (frågeformulären, insamlings- och bearbetningsmetoderna, publiceringen m. m.) inom vissa ämbetsverk, närmast sådana, där samarbete kunnat upptagas med besparingsberedningens avdelning för kontorsorganisation.

Såsom i kap. 3 omnämnes har kommittén tagit del av resultaten av den utförliga granskning av arbetet inom *socialstyrelsens* statistiska byråer, som utförts för avdelningen för kontorsorganisation. Kommittén har biträtt de av utredningsmannen gjorda förslagen, vilka innebära bl. a. en omläggning av bearbetningen efter maskinella metoder (hålkortsbearbetning) och införande av vissa tekniska hjälpmedel (kassaregistermaskiner och nomogram) för olika delar av arbetet. Förslagen beröra närmast utlännings-, pris-, kooperations-, industriarbetarlöne- och sysselsättningsstatistiken. De äro numera till stor del förverkligade.

Såsom tidigare nämnts, har kommittén även varit i tillfälle att i samarbete med kontorsorganisationssakkunniga studera det statistiska arbetet på *generaltullstyrelsen* och *kommerskollegium*. Beträffande utarbetandet av handelsstatistiken redogöres i bilaga 3 (ej tryckt), för frågorna om granskningsarbetet och den maskinella bearbetningen av det handelsstatistiska materialet. Kommittén har emellertid även undersökt frågorna om eventuell maskinell bearbetning av vissa delar av sjöfartsstatistiken, om förläggningen av arbetet med bearbetningen av handelsstatistiken och ett eventuellt sammanförande av detta arbete på ett ställe samt om de handelsstatistiska publikationerna. Kommittén har för sistnämnda frågas behandling haft sammanträden med representanter för styrelsen och kollegium. Vissa besparingar hava föreslagits, och underhandlingarna hava hittills resulterat i att kommerskollegium igångsatt en undersökning rörande möjligheten av att i viss utsträckning minska tryckningskostnaderna för publikationen »Handel» genom borttagande av en del i och för sig relativt värdelösa uppgifter (avseende »övrige länder» och »övrige varor inom grupp . . .»), tillsammans representerande ett 30-tal sidor. En föreslagen omläggning av hela uppställ-

ningen av denna publikation, med en väsentlig förenkling i själva bearbetningen som följd, ansågs icke kunna genomföras, utan att denna fråga först i detalj undersöktes, varvid det vore nödvändigt att lämna näringslivet, i vilket publikationen ju har sin huvudsakliga användning, möjlighet att uttala sig om den föreslagna uppställningen. En dylik omläggning bör enligt kommittén heller icke ifrågakomma, förrän utrikeshandeln återgått till mera normala förhållanden.

Kommittén har ävenledes tagit del av kontorsorganisationssakkunnigas promemorior rörande det statistiska arbetet hos generaltullstyrelsen och kommerskollegium och därvid konstaterat sig icke hava något att andraga beträffande av dem framställda förslag.

Kommittén har vidare haft kontakt med de hos *pensionsstyrelsen* arbetande kontorsorganisationssakkunniga och har intet att erinra mot det av dem framlagda förslaget om förenkling av visst statistiskt arbete på sjukkassebyrån genom övergång till pegboardsystem. Kommittén vill dock därjämte framhålla, att det torde finnas anledning för styrelsen att närmare undersöka möjligheten av, att de erkända sjukkassornas revisorer finge sig ålagt att granska och styrka kassornas statistiska uppgifter, i vad dessa avse den ekonomiska sidan av verksamheten. Det har nämligen konstaterats, att granskningsarbetet i hög grad tynges genom nödvändigheten av att hos kassastyrelserna begära förklaring till bristande överensstämmelser mellan de i redogörelserna lämnade uppgifterna. I regel synas dessa vara förorsakade av felföringar i kassans räkenskapsböcker, felskrivningar i den statistiska redogörelsen, uteglömda bokföringsposter i denna redogörelse o. dyl. I en del fall har tillsynsmyndigheten ansett det nödvändigt, att av kassastyrelse lämnade förklaringar styrkas av kassans revisorer. Det är t. o. m. möjligt att granskningsarbetet — i den mån styrelsens tillsynsskyldighet så tillåter — skulle kunna något minskas, genom att i så fall en omläggning till stickprovskontroll eventuellt skulle kunna genomföras.

Kommittén har även studerat frågan om publicering av pensionsstyrelsens statistik. Det noteras, att publikationen *Folkpensioneringen* år 1938 innehöll bl. a. följande uppgifter: lagstiftningen på folkpensionsväsendets område, pensionsavgifter, folkpensioner och invalidunderstöd, pensionsansökningar och utfärdade pensionsbrev, kostnader för folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag, blindhetsersättning och invaliditetsförebyggande verksamhet. Det måste vara av stor betydelse för statliga och kommunala myndigheter, den frivilliga hjälpverksamheten och i övrigt intresserade enskilda personer att utan större svårighet kunna ta del av dylika uppgifter. Då berättelserna numera icke utgivas, måste detta i fall av behov ske genom förfrågning hos pensionsstyrelsen eller genom efterforskning i tidskriften *Folkpensioneringen*, som åtminstone icke torde vara mera allmänt känd bland allmänheten. Tryckningskostnaderna för en årlig berättelse torde för övrigt vara ganska obetydliga, särskilt i jämförelse med kostnaderna för den för pensionsstyrelsens verksamhet nödvändiga bearbetningen av primärmaterial.

Kommittén har ingående studerat undervisningsstatistiken, vilken utarbetas av *skolöverstyrelsen* huvudsakligen inom dess statistiska avdelning. Därvid ha frågeformulärens innehåll, deras insamlande och bearbetning samt arbetet i övrigt uppmärksamrats i alla detaljer. En redogörelse för resultaten av dessa undersökningar samt de förslag denna granskning föranlett lämnas i en särskild promemoria (bilaga 4 — ej tryckt). Vid överläggningar med ämbetsverket har överenskommelse nåtts om att en omläggning skall ske av undervisningsstatistiken och den statistiska avdelningens verksamhet med beaktande av de förslag och synpunkter i övrigt kommittén framfört i nämnda promemoria. Förslagen innebära framför allt en förenkling av formulären och en rationalisering av arbetet.

Förslagen till förenkling av formulären för statistiken över folkundervisningen (folkskolor, fortsättningsskolor m. fl.) ha tagit form i utkast till nya blanketter avsedda att tjäna som underlag för diskussion om formulärens definitiva utformning. Genom att utesluta sådana delar, som icke alls komma till användning, och framför allt de delar, som ej behövas för statistiska men möjligen för andra ändamål, skulle formulären kunna reduceras till omfånget högst avsevärt och därigenom bli väsentligt lätthanterligare vid bearbetningen. Här åsyftas särskilt de i de statistiska blanketterna ingående nominativa förteckningarna över samtliga lärare i nämnda skolor. Det föreslås även vissa förenklingar av de rent statistiska delarna i formulären.

Inhämtandet av årliga uppgifter från ersättningsskolor med undervisning gemensam med fortsättningsskolor föreslås upphöra. Materialet för statistiken över ersättningsskolor skulle därigenom reduceras med två tredjedelar.

För statistiken över det högre skolväsendet, skolor för yrkesundervisning och folkskoleseminarier insamlas material med hjälp av ett stort antal olika formulär (ett tjugotal), vilka äro relativt olika för skilda skoltyper. Statistikkens omfattning bör kunna begränsas genom att utesluta en del mindre viktiga frågor och genom att inskränka den årliga uppgiftsinsamlingen och i vissa fall ersätta denna med insamling av uppgifter endast vart 5:e eller 10:e år. För övrigt bör primärmaterialet vara enhetligt för alla skoltyper och bearbetas efter samma grunder och i samma omfattning. En enhetlig plan för uppgiftsinsamlingen bör eftersträvas, varigenom även bearbetningen underlättas.

En viss arbetslättnad för både de kvalificerade tjänstemännen och för biträdena skulle vinnas icke blott genom begränsning av uppgiftsmaterialet och förenkling av formulären utan även genom rationalisering av arbetet. Förslag till förenklingar av tabelleringsarbetet har lämnats liksom även anvisningar för lämpliga tekniska hjälpmedel i särskilda fall.

En av den statistiska avdelningens främsta uppgifter borde vara att utföra specialundersökningar och tillfälliga utredningar av statistisk natur till tjänst för skolöverstyrelsens löpande administrativa arbete och till ledning för den allmänna organisatoriska planläggningen av skolväsendet. Det har emellertid visat sig, att avdelningen hittills icke kunnat fylla denna sin uppgift i någon nämnvärd utsträckning, varför det oundgängligen nödvän-

diga arbetet oftast utförts inom andra avdelningar inom verket. Vid en inventering av tillfälliga statistiska undersökningar, som utförts inom skolöverstyrelsen under tiden 1 juli 1936—30 juni 1941 befanns sålunda icke ens en tiondel av alla tabellsammanställningarna ha utförts inom den statistiska avdelningen. Det får emellertid anses vara nödvändigt att sätta avdelningen i stånd att med sin statistiska sakkunskap svara för alla förekommande statistiska utredningar rörande undervisningsväsendet. Genom den arbetslättnad avdelningens tjänstemän skulle vinna vid genomförandet av de olika framställda förslagen torde det i stort sett bli möjligt för avdelningen att omhändertaga förekommande tillfälliga statistiska undersökningar.

Bearbetningen av folkskolestatistiken har blivit avsevärt försenad. Kommittén har för den skull föreslagit, att den senast inkomna årgången av uppgiftsmaterial omedelbart bearbetas, medan för de överhoppade årgångarna endast vissa huvudsiffror sammanställas. Endast på detta sätt kan det bli möjligt att få denna statistik fortlöpande aktuell. Detta förslag har redan följts. Övriga grenar av undervisningsstatistiken äro ej försenade i samma grad; arbetet har för övrigt kunnat läggas så, att sifferserier av särskilt stort intresse färdigställas på ett tidigt stadium.

Publiceringen av resultaten har i brist på anslag härför varit inställd tills vidare. De senast utgivna berättelserna äro Folkskolorna läsåret 1929—30, Det högre skolväsendet 1935—36, Yrkesundervisningen 1936—37 och Lärarutbildningen 1938—39. De delar av undervisningsstatistiken, som äga allmänt intresse, böra emellertid bli tillgängliga i tryck. Publiceringen bör därför återupptagas, varvid förutsättes att publikationerna kunna utkomma jämförelsevis snabbt och att de begränsas endast till uppgifter av stort allmänt intresse. Tre årsberättelser skulle utgivas, nämligen Folkskolorna, Det högre skolväsendet och Yrkesundervisningen. Statistiken över lärarutbildningen synes däremot vara av för liten omfattning och av alltför ringa allmänt intresse för att lämpligen publiceras i särskild berättelse. Vissa summariska uppgifter kunna däremot ingå i berättelserna rörande folkskolor och högre undervisning. Den första publicerade årgången bör kunna innehålla vissa mycket summariska uppgifter för tiden från den senast publicerade årgången. Kommittén beräknar, att årsberättelsen Folkskolorna bör kunna för normala år omfatta uppskattningsvis högst 55 sidor mot 130 sidor för den senast utgivna årgången. De båda övriga publikationerna böra begränsas i proportion härtill.

Kommittén har företagit ett närmare studium av *kontrollstyrelsens* statistiska avdelning. Därvid har konstaterats, att ett intimt och ändamålsenligt samarbete äger rum mellan förvaltningen och statistiken, vilket icke torde kunna upplösas utan men för kontrollstyrelsens verksamhet. Såsom nämnts i kap. 1 har ämbetsverket med anledning av den verksledningarna anbefallda medverkan i besparingsarbetet inom statsförvaltningen nedskurit sina statistiska publikationer avsevärt, därav Rusdrycksförsäljningen till mindre än hälften och Accispliktiga näringar med mer än en tredjedel. Kommittén har granskat publikationerna i deras senare skick, vilket föranlett en del

smärre förändringar med en viss förenkling av framställningen och i någon mån besparingar till följd.

På kommitténs förslag har den statistik över dödsorsaker upphört, som *medicinalstyrelsen* publicerat på grundval av sammanställningar avgivna av hälsovårdsnämnderna i rikets städer. Här förelåg nämligen dubbelstatistik, enär även statistiska centralbyrån offentliggör en dödsorsaksstatistik, vilken dock omfattar hela landet och grundas på individualuppgifter.

Efter granskning av de publikationer, som medicinalstyrelsen utger i serien Sveriges officiella statistik (Allmän hälso- och sjukvård, Sinnessjukvården i riket och Det civila veterinärväsendet), har kommittén avgivit detaljerade förslag till förenklingar och omredigeringar. Publikationen Sinnessjukvården i riket har föreslagits utgå för att efter en genomgripande omredigering ingå i Allmän hälso- och sjukvård såsom ett särskilt kapitel, varav särtryck kunna utges. Samtliga förslag ha numera blivit genomförda. Förutom större överskådlighet genom omredigeringen har även vunnits en icke oväsentlig besparing av kostnaderna för publiceringen genom att reducera sidantalet med en femtedel och genom att slopa inbindningen av berättelsen över sinnessjukvården.

I detta sammanhang kan nämnas att kommittén även granskat följande publikationer: Hälso- och sjukvård vid armén utgiven av *arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse*, Hälso- och sjukvård vid flygvapnet av *chefen för flygvapnet* och Veterinärvård vid armén av *överfältveterinären*, vilka alla plåga sammanföras i ett band, samt Hälso- och sjukvård vid marinen av *marinöverläkaren*, vilken publiceras för sig. I enlighet med av kommittén givna utförliga anvisningar ha vissa besparingar eller indragningar av tabeller och framför allt en utrymmesbesparande omredigering av tabellbilagorna vidtagits. Förutom en större överskådlighet har även vunnits en reducering av sidantalet med omkring en fjärdedel. Även primärmaterialet till dessa statistikgrenar har uppmärksamats. Framför allt ha studerats de formulär, som ligga till grund för statistiken över sjukligheten inom armén och flygvapnet, de s. k. kvartals-(månads-)sjukbeskeden. En arbetsbesparande förenkling av dessa har kunnat genomföras framför allt genom att utesluta sådana delar, som visat sig icke komma till användning vid den centrala bearbetningen. Det är anmärkningsvärt att inom marinen användes ett annat formulär än inom armén och flygvapnet; till och med sjukdomsnomenklaturen är en annan. Kommittén får därför föreslå, att samma nomenklatur användes och att uppgiftsformulären bli i möjligaste mån enhetliga för att vinna full jämförbarhet mellan samtliga försvarsgrenar.

Kommittén har även granskat publikationer utgivna av andra ämbetsverk i serien Sveriges officiella statistik. Med lotsstyrelsen och domänstyrelsen har exempelvis överenskommelse nåtts om vissa smärre begränsningar i årsberättelserna. I en del andra fall ha emellertid icke möjligheter till några egentliga förenklingar förelegat. I telegrafstyrelsens årsberättelse skulle sålunda vissa tabeller kunna uteslutas. En dylik indragning gör det emellertid nödvändigt att i stället placera tabellerna i fråga i det supplement, som utges

för internt bruk; den medför i så fall ej någon besparing. För övrigt har genomgången av det statistiska trycket föranlett vissa förslag av allmän natur, vilka redovisas i kap. 15.

Kap. 19. Sammanfattning av förslagen.

Kommittén har funnit sin huvuduppgift vara att söka begränsa statistikens kostnader genom förbättring av organisation, arbetsresurser och arbetsmetoder och därigenom avlägsna de brister, som råda närmast som en följd av statistikens nuvarande decentraliserade organisation. En intim kontakt måste skapas mellan de olika statistikgrenarna i och för samordning av statistiken, för stärkande och ömsesidigt utnyttjande av tillgängliga kunskaper, erfarenheter och andra resurser på det statistisk-tekniska området. Även med ett handlingskraftigt centralt organ i verksamhet förblir dock den nuvarande splittringen av statistiken på ett 50-tal olika ställen inom den centrala statsförvaltningen mindre tillfredsställande. En minskning av antalet statistikutarbetande myndigheter skulle sålunda vara önskvärd.

Kommittén föreslår,

att det statistiska arbetet i regel förblir förlagt till de enskilda ämbetsverken enligt hittillsvarande principer;

att statistiska tabellkommissionen upphör;

att i dess ställe ett samarbets- och koordineringsorgan för all statlig statistik insättes, förslagsvis kallat *statistikkollegium*, med ett begränsat antal ledamöter och med såväl statistik-vetenskapligt som lekmannainslag; samt

att detta kollegium utrustas med ett *kansli*.

Frågan om statistikkollegii sammansättning har prövats ingående. För att kollegium skall kunna bli funktionsdugligt och arbeta snabbt, bör antalet ledamöter vara starkt begränsat. Under alla omständigheter synas representanter för de tre största statistikutarbetande ämbetsverken (statistiska centralbyrån, socialstyrelsen och kommerskollegium), chefen för kollegii kansli och en professor i ämnet statistik böra vara ledamöter av kollegium. Det har vidare övervägts, om dessutom näringslivets olika grenar, arbetsmarknadens olika parter etc. borde vara representerade. Kommittén har emellertid av närmare angivna skäl stannat inför att endast föreslå ytterligare en ledamot av kollegium att utses av Kungl. Maj:t.

Antalet medlemmar i statistikkollegium blir sålunda begränsat till 6. Av dessa bör statistiska centralbyråns representant, överdirektören och chefen för detta verk, vara självskriven ordförande.

På så sätt kvarstår i oförminskad grad behovet av tillgång till speciell sakkunskap på olika områden och anknytning till olika intressegrupper. Det bästa utbytet vinnes givetvis, om i varje särskilt fall anlitas de i den speciella frågan mest kunniga och intresserade. Kontakt efter sådana principer bör kunna ske i en fastare form än nu är fallet. Något förslag härom lämnas emellertid icke. Kollegium bör emellertid verka för att en intim och livlig

kontakt med de i sakfrågorna kunniga skapas och upprätthålles i fråga om statistikens samtliga grenar.

Statistikkollegium har ett ordinarie sammanträde varje månad och sammanträder dessutom vid förefallande behov.

Statistikkollegii kansli handhar den fortlöpande verksamheten och beredning av alla ärenden, som skola föredragas i kollegium. Det förestås av kanslichefen. Arbets- och ansvarsfördelningen mellan kollegium, ordförande och kansli (kansliets chef) bör närmare angivas i särskild instruktion.

Arbetet inom kansliet uppdelas på en planeringsavdelning och en maskinavdelning med tjänstemän i lönegraderna Eo 28 resp. Eo 26 såsom chefer. En del arbetsuppgifter (handläggning av vissa personalärenden, utförande av tillfälliga och andra statistiska undersökningar etc.) höra direkt under kanslichefen. Av fast personal inom kansliet tillkommer ytterligare 1 amanuens och 2 kanslibiträden. För handhavande av kassarörelsen och sådana löpande personalärenden, som ej handläggas av kanslichefen eller chefen för planeringsavdelningen, förordnas aktuarien och registratören å statistiska centralbyråns kansliavdelning mot ett mindre arvode vardera.

Statistikkollegium skall vara den naturliga centralpunkten för all statistik, som bekostas av staten. Det skall såsom ett samordnings- och centralorgan först och främst ha en rad allmänna uppgifter. Kollegium har att övervaka och samordna statistiken och bistå statliga myndigheter och kommittéer med råd och upplysningar och att därvid verka för en höjning av statistikens kvalitet och nytta och för iakttagande av största möjliga sparsamhet vid dess utförande. Kollegium bör genom sin verksamhet och tack vare den centrala överblick det så småningom erhåller kunna övervinna de skrankor, som nu finnas mellan de statistikutarbetande myndigheterna, och bli en förmedlande länk mellan dessa för att på så sätt upphäva de nackdelar den decentraliserade förläggningen av statistiken hittills inneburit. Kollegium skall svara för, att inom statsförvaltningen »den ena handen vet vad den andra gör» i fråga om statistik. Kollegium skall tillse att statistikens samtliga grenar, oavsett deras placering i organisatoriskt hänseende, alltid äga tillgång till de erfarenheter och kunskaper i statistikens sakfrågor jämte arbetsplanering och andra statistisk-tekniska frågor, som kunna behövas, samt tillgång till erforderlig personal och lämpliga tekniska hjälpmedel.

Statistikkollegium skall, följande ett flerårigt granskningsprogram, systematiskt övervaka den årliga statistiken i intimt samarbete med vederbörande verk; dess roll är därvid i första hand rådgivarens. Vid denna granskning böra alla stadier i det statistiska arbetet uppmärksammas efter enhetliga synpunkter för samtliga statistikgrenar. Alla kunskaper och erfarenheter, som finnas tillgängliga rörande såväl statistikens sakinnehåll som statistikens teori och teknik, böra därvid nyttiggöras.

Kollegium bör placera ifrågavarande statistikgren i sitt sammanhang med andra delar av den officiella statistiken i syfte att förhindra dubbelarbete, att tillvarata möjligheterna till samarbete eller samordning i fråga om

uppgiftssamling, formulär, bearbetning etc. och att beakta behovet av jämförbarhet i fråga om materialets gruppering efter ålder, yrke etc.

Vid denna granskning av statistiken ur statistisk-tekniska synpunkter och ur innehållssynpunkt, kommer kollegium att fungera som ett permanent besparingsorgan för att tillvarata alla möjligheter till kostnadsbegränsningar.

Införandet av nya fortlöpande statistikgrenar, viktigare förändringar av den fortlöpande statistiken och igångsättandet av intermittenta och tillfälliga undersökningar förutsätta i regel att särskilda medel härför beviljas av Kungl. Maj:t. Denna anordning, som kan ge tillfälle till effektiv kontroll av kostnadsökningar inom den statliga statistiken, synes kommittén vara i och för sig ändamålsenlig. Kollegium skall pröva förslag, som framläggas inför Kungl. Maj:t, antingen och helst genom samarbete med vederbörande myndigheter vid förslagens utarbetande eller genom behandling av förslagen remissvägen.

Kommittéer skola däremot obligatoriskt samarbeta med kollegium i alla statistiska frågor. De ernå därigenom tillgång till all behövlig statistisk sakkunskap och service i övrigt på ett sätt som hittills ofta icke varit möjligt.

Kollegium tillhandahåller vederbörande kommitté de uppgifter, som eventuellt behövas ur tillgängligt material, och gör de sammanställningar och eventuellt ytterligare bearbetningar som önskas. Behöver en särskild statistisk undersökning utföras, uppgör kollegium en plan därför i samarbete med kommittén och eventuellt det ämbetsverk, som plägar utföra statistik inom ifrågavarande ämnesområde.

Beträffande nya statistikgrenar och tillfälliga statistiska utredningar samt förändringar av befintlig statistik, som ej föranleda framställning till Kungl. Maj:t, skall kollegium på anfordran bistå vederbörande myndigheter vid formulärens uppgörande, vid avgörandet av lämplig bearbetningsmetod (manuell eller maskinell) och arbetsplanering i övrigt. I övriga fall har kollegium att verkställa en granskning i efterhand av vidtagna dispositioner.

Kollegium skall vid ovannämnda verksamhet verka för samordning, enhetlighet och jämförbarhet mellan olika statistikgrenar i fråga om statistikens innehåll (t. ex. förekomma dubbelstatistik) och för iakttagande av största möjliga sparsamhet genom förbättringar av organisation, arbetsplanering och arbetsmetoder i takt med utvecklingen på det statistisk-tekniska området. Det bör likaså tillses, att statistiken utarbetas och publiceras med önskvärd snabbhet och till minsta möjliga kostnad, bl. a. genom användande av maskinella arbetsmetoder och tillämpning av den representativa undersökningsmetoden i alla därför lämpliga fall.

Kollegium har olika möjligheter att få statistikens innehåll anpassat efter behoven och i någon mån även i takt med de förändringar behoven undergå. Det gäller att begränsa eller avlägsna de delar av statistiken som förlorat i betydelse men även att vidga statistiken eller införa ny statistik där så är behövligt. En utbyggnad av statistiken kan sålunda vara motiverad

även ur rent ekonomiska synpunkter. Det gäller att tillse att både utökning och minskning i statistiken sker i lämpliga proportioner. Det är i båda fallen fråga om ett besparingsarbete.

I en del fall kunna de statistisk-tekniska förutsättningarna för den nuvarande statistiken komma att förändras. De möjligheter till förbättringar och besparingar, som därigenom eventuellt uppstå för åtskilliga statistikgrenar, kunna i regel snabbt tillvaratagas blott av ett statistiskt centralorgan.

Kollegii kansli skall på anfordran lämna råd och upplysningar beträffande statistiska uppgifters insamlande, bearbetning, uppställning och tryckning samt angående åtgärder för kostnadernas begränsning. Rådgivning och upplysningsverksamhet ingår som ett led i den fortlöpande granskningen och övervakningen av det statistiska arbetet inom statsförvaltningen. Såsom en komplettering härtill äga givetvis statliga myndigheter att vid behov anlita kansliets sakkunskap i statistisk-tekniska frågor. Det kan förväntas att framförallt de mindre statistikutarbetande ämbetsverken komma att begagna denna möjlighet.

Uppenbarligen föreligger även ett trängande behov av en institution, som äger överblick över statistiken inom landet och som vet var uppgifter av statistisk natur kunna erhållas, såväl hos statliga myndigheter som på annat håll. Att ett sådant centralt organ finnes är av intresse icke blott för statsförvaltningen utan även för kommunala myndigheter, sammanslutningar och institutioner inom näringslivet etc., pressen och enskilda personer, vilka för forskning, direkt praktisk verksamhet och allmän upplysning behöva uppgifter av statistisk natur. Kansliet bör stå till tjänst med att ge anvisning om förefintliga statistiska primäruppgifter, råtabeller etc. och tryckta uppgifter — häri inbegripes även under bearbetning varande statistik — och att därjämte anskaffa de önskade uppgifterna eller ange var de finnas att få. Därigenom kan statistiken nyttiggöras på bästa sätt.

Kansliet bör för den skull skapa sig möjligheter att kunna på bästa sätt fullgöra sin rådgivnings- och upplysningsverksamhet. Det bör sålunda vidmakthålla en intim kontakt med på olika ämnesområden sakkunniga och intresserade, vilka kunna anlitas för rådfrågning tillfälligtvis och vid överläggningar rörande statistiken på de områden de representera. Alla de erfarenheter och kunskaper, som vid kollegii och kansliets verksamhet vinnas i statistisk-tekniska och andra frågor, böra systematiskt samlas. Kansliet bör upprätta och hålla aktuell en aktsamling jämte register över all statistik, som utarbetas av såväl statliga och kommunala myndigheter som enskilda sammanslutningar, organisationer och forskare.

Statistikkollegium bör regelbundet inhämta uppgifter av den art, att de medge beräkning av de totala kostnaderna för det statistiska arbetet hos de statliga centrala myndigheterna. Dessa uppgifter böra sammanställas årligen och hållas tillgängliga för statsmakterna exempelvis i en statistikkollegii årsberättelse. Uppgifterna bli av värde vid överläggningar inom äm-

betsverken och med kollegium samt för statsmakterna vid prövning av ämbetsverkens anslagsäskanden.

Till sist kan erinras om den verksamhet kansliet kan få genom att åtaga sig att helt utföra statistiska undersökningar framför allt åt kommittéer men även åt ämbetsverk, som så önska på grund av avsaknad av egen statistisk avdelning eller av annan orsak.

Kommittén har ingående övervägt olika möjligheter att ernå merparten av de fördelar en enhetlig disposition av personalen medför med minsta möjliga förändringar i nu gällande organisationsformer. Den har stannat inför följande förslag.

I princip bör varje ämbetsverk självt ha fast anställd personal till antalet så avvägd, att den ej någon gång under året överstiger behovet för ordinarie arbetsuppgifter. Den personal, som utöver nämnda minimum behöves för att utföra dels den överskjutande delen av ordinarie arbete under vissa tider på året, dels extra arbetsuppgifter, bör däremot efter behov erhållas ur en för de statistikutarbetande verken gemensam reserv av arbetskraft.

På så sätt skulle från ämbetsverkens statistiska avdelningar till en gemensam grupp, underställd statistikkollegium, överföras samtliga amanuenser och av biträden samtliga tillfälliga och extra befattningshavare jämte eventuellt biträden i lägsta extra ordinarie graderna. Övriga tjänstemän kvarbliva bundna till vederbörande verk under hittillsvarande former. Detta gäller av kvalificerade tjänstemän samtliga i ordinarie eller andra befattningar tillhörande 21:a och högre lönegrader och av biträden samtliga i ordinarie befattningar och extra ordinarie i lönegraderna över en gräns, som senare fastställs.

Bland de ämbetsverk, från vilka dylik personal föres till en gemensam grupp, ingå ej kommunikationsverken och av övriga myndigheter endast sådana, som ha åtminstone ett flertal statistiska tjänster. På så sätt skulle i varje fall följande verk avstå en viss del av sin personal för gemensam disposition: statistiska centralbyrån, kommerskollegium, socialstyrelsen, generaltullstyrelsen och skolöverstyrelsen. Det bör dock tillses, att även andra ämbetsverk, som äga endast en eller ett fåtal statistiska tjänster, icke få fler tjänster än som behövas året om.

Sålunda skulle i stort sett endast från de större statistiska verken avdelas viss personal för att disponeras gemensamt av icke blott dessa verk utan även andra, i första hand icke-kommunikationsverken.

All nyrekrytering måste ske till denna gemensamma personalgrupp. När reservpersonal på anmodan ställes till ett verks förfogande under en viss tid, disponerar verket helt över personalen på samma sätt som över sin egen fasta personal i motsvarande ställning. Personalen lyder under denna tid uteslutande under vederbörande verk och ej under statistikkollegium. Verket för personalstatistik efter vissa av kollegium angivna riktlinjer, vilket är nödvändigt bl. a. för debiteringen av personalkostnaderna.

Kansliets befattning med personalfrågorna avser framför allt nyanställning och utbildning av personal, förmedling av extra personal till ämbetsverken, avskedande, befordringar, löneklassuppflyttningar och löneutbetalningar. Ämbetsverken sköta ärenden rörande sjukdomsfall och beviljande av semester och kortare tjänstledigheter under de tider personalen är anställd i verken.

Upprättandet av en gemensam reservpersonal bör medge större möjligheter för verken att få önskemål om variationer i arbetskraftstillgången tillgodosedda, enär de gemensamt äga större resurser och växlingarna på ett håll kunna jämnas ut av dem på andra håll. Särskilt för mindre statistiska avdelningar uppstå möjligheter att koncentrera det statistiska arbetet under året på sådant sätt, att de olika statistiska undersökningarna bli snabbare färdigställda.

Även ur personalsynpunkt skulle föreliggande förslag innebära åtskilliga fördelar. Tjänsteansökan kan inlämnas bara på ett håll. Specialutbildning för arbetsbiträden kan ordnas. En fastare sysselsättning kan erbjuda sig genom att anställning i olika verk förmedlas av kansliet. Tillfälliga permitteringar på grund av arbetsbrist kunna undgås i större utsträckning. Det bör bli större likhet i befordringschanserna för tjänstemännen i olika verk, i varje fall i graderna upp till och med den lägsta av de i verken fasta tjänsterna.

Ämbetsverken debiteras icke den faktiska lönekostnaden för just de personer, som tjänstgöra därstädes, utan en för all reservpersonal (biträden och amanuenser var för sig) genomsnittlig kostnad per dagsverke. Därigenom böra överenskommelser om personalförflyttningar erbjuda mindre svårigheter. Likaså underlättas kostnadsberäkningarna av olika planerade undersökningar.

Syftet med det förslag, som ovan givits till en lösning av personalproblemet huvudfråga, skulle vara dels att skapa tillgång till statistiskt skolad personal överallt där behov förefinnes och detta precis i den omfattning som behöves, dels att nyttiggöra den personal som finnes på bästa möjliga sätt. För att nå detta vore en viss koncentration av personalen nödvändig. Personalkostnaderna för den statliga statistiken böra därigenom nedbringas icke oväsentligt.

Genom att rekryteringen sker centralt och genom att både högre och lägre tjänstemän under sina första tjänstår tillhöra reservpersonalen, bliva möjligheterna större att systematiskt utvälja de lämpligaste för fortsatt anställning vid statistiskt arbete. Statistikkollegium får på detta område en betydelsefull uppgift sig anförtrodd.

Det är icke minst ur besparingssynpunkt av värde att alla som utföra kvalificerat statistiskt arbete äga en god grund av teoretiska och praktiska kunskaper i statistik och de andra ämnen, framförallt övriga samhällsvetenskaper, vari insikter kunna vara till nytta för arbetet. Kommittén har därför sökt utarbета vissa normalbestämmelser att införas av varje ämbetsverk, som äga en eller flera statistiska tjänster. Vissa modifikationer kunna göras med hänsyn till de ämnesområden ifrågavarande statistik omfattar. Eftersom

åtskilliga inom den administrativa statistiken verksamma tjänstemän icke uppfylla de givna kompetenskraven, böra vissa övergångsbestämmelser gälla.

De kvalificerade tjänstemännens kunskapsstandard bör kunna höjas på längre sikt genom ett mera intimt samarbete med universiteten i fråga om statistikerutbildningen och genom en av kollegium ordnad systematisk skolning och prövning av aspiranter under en viss utbildnings- och prövotid med tjänstgöring inom olika statistiska avdelningar. Närmare planer böra uppgöras över hur nämnda tjänsteår skola ordnas för att tillämpas i samarbete med de olika ämbetsverken. Även arbetsbiträden böra systematiskt utbildas och tränas för statistiskt arbete. Möjligheterna härtill böra vara goda, eftersom personalen anställs centralt och samlas i en reservkår under de första tjänsteåren.

För stora delar av den statliga statistiken innebär bearbetning med hjälp av hålkortsmaskiner och kassaregistermaskiner den mest kostnadsbesparande metoden. Dylika maskiner utgöra emellertid jämförelsevis stora arbetsenheter. Vid statistikens decentraliserade organisation har det därför icke varit möjligt att erhålla tillgång till dylika maskiner överallt där de vore till nytta.

Att skapa en för alla statliga myndigheter gemensam maskincentral synes sålunda vara nödvändigt, icke minst ur besparingssynpunkt. Varje myndighet skall på så sätt kunna vid behov maskinellt bearbeta sin statistik, oavsett dess storlek. Maskinerna böra disponeras centralt även därför att de endast därigenom kunna bli mest ekonomiskt utnyttjade; den samlade outnyttjade kapaciteten blir därvid den minsta möjliga. En fördel är också att under dylika omständigheter de samlade tekniska kunskaperna och erfarenheterna nyttiggöras på alla håll.

En gemensam maskinell utrustning för statistiska ändamål bör sålunda finnas för den centrala statsförvaltningen, utom kommunikationsverken. Av de ämbetsverk, som sålunda skulle äga en gemensam maskinanläggning för statistiskt ändamål, ha endast socialstyrelsen och generaltullstyrelsen sedan åtskilliga år egna fasta maskinanläggningar. Dessa verk kunna därför behålla sina maskinavdelningar med den för arbetet lämpligaste lokala placeringen, varvid maskinuppsättningen avväges så, att den blir tillräcklig för det ordinarie behovet men får minsta möjliga outnyttjade kapacitet. Arbetet utföres såsom hittills av verkens egen personal. Maskinavdelningarna skola emellertid äga tillgång till samma tekniska sakkunskap som de övriga ämbetsverken genom att kansliets maskinavdelningschef fungerar utan särskilt arvode såsom dessa båda ämbetsverks maskintekniska konsulent.

Med undantag för socialstyrelsens och generaltullstyrelsens maskinuppsättningar skulle för övrigt alla övriga hålkortsmaskiner samt alla kassaregistermaskiner och eventuellt andra dyrbarare maskintyper, avsedda för statistiskt ändamål inom statsförvaltningen, vara placerade i kansliets maskincentral.

Maskincentralen har till uppgift att i maskinfrågor deltaga i kansliets lö-

pande planerings- och granskningsverksamhet, att svara för den tekniska ledningen av socialstyrelsens och generaltullstyrelsens maskinavdelningar genom centralens chef, att utföra den maskinella bearbetningen med hålkorts- och kassaregistermaskiner för samtliga ämbetsverk utom de ovannämnda verken och kommunikationsverken liksom även för egen räkning (t. ex. kommittéstatistik) samt att utföra de extra arbeten socialstyrelsen och generaltullstyrelsen ej kunna själva omhändertaga och att tillhandahålla dessa verk vissa specialmaskiner. Maskinavdelningen har även att i andra hänseenden tillhandagå ämbetsverken med teknisk service av olika slag.

Statistikkollegium bör modernisera de bestämmelser, som tabellkommissionen fastställde den 2 december 1911 rörande den yttre anordningen av publikationer i serien Sveriges officiella statistik och Statistiska meddelanden, och sedan verka för att de efterföljas. Även andra frågor rörande trycket och dess distribution (upplagornas storlek, utdelningslistor etc.) kunna prövas av kollegium. Kollegium synes lämpligen böra närmare undersöka möjligheterna att skapa en allmän statistisk tidskrift inom den anslagsram, som för närvarande gives för statistiskt tryck.

Den behövliga kontakten mellan de olika avdelningarna inbördes och statistikkollegium försvåras i hög grad därigenom att de äro lokalt spridda över en stor del av Stockholm. Åtskilligt vore emellertid vunnet, om socialstyrelsens statistiska byråer flyttade från Medborgarhuset till Birger Jarls torg 5, där redan statistiska centralbyrån och kommerskollegium äro förlagda och där statistikkollegii kansli oundgängligen bör inrymmas. Socialstyrelsens maskinavdelning bör därvid förläggas intill kansliets maskincentral. Önskvärt är även att reservlokaler för tillfälliga utredningar och kommittéer finnas i samma eller annan näraliggande byggnad.

En rationell allmän organisation förutsätter vid ett bibehållande av statistikens decentraliserade förläggning icke blott en samordning och koordinering mellan de olika statistikgrenarna genom ett centralorgan utan även en lämplig fördelning av statistiken mellan de olika ämbetsverken och en ändamålsenlig organisation inom deras statistiska avdelningar. Att för varje statistikgren pröva dess lämpligaste förläggning är en uppgift, som naturligen tillkommer statistikkollegium.

Frågan om undervisningsstatistikens förläggning har emellertid varit föremål för omprövning vid flera tillfällen utan att ha blivit löst. Kommittén har därför övervägt denna fråga och föreslår, att den statistiska avdelningen visserligen förblir lokalt förlagd inom skolöverstyrelsen med hänsyn till verkets behov av direkt tillgång till arbetsmaterialet och till den statistiska sakkunskapen men att avdelningen organisatoriskt ingår i statistiska centralbyrån.

Även förläggningen av den hos generaltullstyrelsen och kommerskollegium utarbetade handelsstatistiken har prövats utan att dock något positivt förslag framlagts.

Det bör tillses, att statistiken inom varje ämbetsverk för sig äger en rationell organisation. Där bör i princip råda en total centralisation till en enda arbetsenhet; i varje fall bör allt statistiskt arbete stå under en och samma ledning och endast i undantagsfall vara förlagt utanför den statistiska avdelningen. Varje annan anordning fördyrar onödigtvis statistiken. Statistikkollegium bör uppmärksamma även dylika organisationsfrågor.

Ett verksamt statistikkollegii kansli torde mycket snart medföra en viss arbetslättnad för de kvalificerade tjänstemännen inom statistiska centralbyråer. Arbetsbesparingen för dessa tjänstemän torde, sedan undervisningsstatistiken överförts till centralbyråer, kunna möjliggöra en indragning av en förste aktuariefattning i lönegrad A 26 och en expeditivaktjänst i lönegrad A 5.

Statistikens organisation inom socialstyrelsen utgör ett problem av särskild natur. Där är visserligen det statistiska arbetet praktiskt taget helt samlat, men det är icke sammanfört till en arbetsenhet utan fördelat på två skilda byråer under var sin byråchef, den ene å ordinarie och den andre å extra ordinarie stat. Detta har allt mer visat sig vara en olägenhet ur organisatorisk synpunkt.

Med hänsyn till socialstatistikens vida omfattning kan det i och för sig synas lämpligt att de båda byråerna sammanföras till en socialstyrelsens statistiska avdelning, fördelad på två byråer men med vissa gemensamma avdelningar. Avdelningschefen blir i verkschefens ställe den för statistiken sammanhållande kraften. Genom en dylik mera ändamålsenlig organisation torde vissa besparingar kunna vinnas. Den omedelbara följden blir dock en viss, om ock obetydlig ökning av lönekostnaderna.

Denna löneökning undvikes dock, om, såsom kommittén föreslår, den icke ordinarie byråchefstjänsten så snart den ena byråchefsbefattningen blir ledig, ombildas till en ordinarie byrådirektörsbefattning och de båda statistiska byråerna sammanslås till en byrå, benämnd statistiska byrå, under den kvarvarande byråchefens ledning. För att det skall bli möjligt för byråchefen att leda verksamheten inom en sådan osedvanligt stor byrå böra vissa arbetsuppgifter, som vanligen åvila en byråchef, åläggas byrådirektören, vilken därför bör vara ledamot av styrelsen och såsom sådan föredragande i vissa ärenden. Genom att det statistiska arbetet samlas inom en enda byrå, kan det organiseras mera rationellt. De båda nuvarande kanslierna sammanslås, och maskinavdelningen får en fullt naturlig ställning såsom en avdelning vid sidan av andra inom byråen.

Å kommerskollegii statistiska byrå föreslås 1 försteaktuarie- och 2 amanuensbefattningar indragna och ersatta med 2 aktuariefattningar, varav följer en besparing av c:a 7 500 kr. per år.

För att bereda medicinalstyrelsen möjligheter att bättre utnyttja det material, som regelbundet insamlas, föreslås, att något arbetsbiträde ställes helt till förfogande för det statistiska arbetet.

Kommittén har även företagit en ingående granskning av det statistiska arbetet i alla dess stadier inom vissa ämbetsverk, närmast sådana, där sam-

arbete kunnat upptagas med besparingsberedningens avdelning för kontorsorganisation (socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, generaltullstyrelsen och kommerskollegium).

Kommittén har ingående studerat undervisningsstatistiken inom skolöverstyrelsen. Vid överläggningar med ämbetsverket har överenskommelse nåtts om att en omläggning skall ske av statistiken med beaktande av de förslag och synpunkter i övrigt kommittén framlagt. Förslagen innebära framför allt en förenkling av formulären och en rationalisering av arbetet samt ett återupptagande av publiceringen.

Kommittén har slutligen granskat publikationer utgivna i serien Sveriges officiella statistik och därvid framlagt förslag till begränsningar, av vilka flertalet numera blivit genomförda.

Inrättandet av statistikkollegii kansli medför omedelbart en viss formell ökning av kostnaderna för den statliga statistiken.

Med nuvarande rörliga tillägg och kristillägg, 31 %, skulle den totala lönekostnaden för kansliet bli c:a 61 300 kr. per år. Gentemot denna personalkostnad stå vissa, av kansliets tillkomst betingade indragningar av befattningar och nedflyttningar av tjänsteställningen inom de större statistikutarbetande ämbetsverken. Härigenom uppstå besparingar av sammanlagt 33 300 kr. årligen. Kansliets tillkomst innebär sålunda en formell ökning av de årliga löneutgifterna för den statliga statistiken med 28 000 kr. Därtill kommer ett mindre engångsanslag för anskaffning av möbler, registerkort o. dyl. samt ett visst årligt expensanslag av förslagsvis 2 000 kr. Ett statistikkollegii kansli, som sålunda formellt kostar årligen c:a 30 000 kr., skulle emellertid genom sin verksamhet åstadkomma en avsevärd begränsning av kostnaderna för den statliga statistiken.

Statistikkollegium kommer att med sitt kansli i hög grad verka som ett permanent besparingsorgan, enär det har till uppgift att bl. a. ständigt uppmärksamma möjligheterna till besparingar. Detta sker, såsom närmare utvecklas i kap. 10 o. f., genom att vid den fortlöpande granskningen av den ordinarie statistiken, vid prövningen av förslag till nya statistiska undersökningar och förändringar av befintlig statistik samt vid den rådgivande verksamheten i övrigt verka för samordning, enhetlighet och jämförbarhet mellan olika statistikgrenars innehåll (varigenom bl. a. dubbelarbeten av olika slag undvikas) och för ständig förbättring av organisation, arbetsplanering och arbetsmetoder i takt med utvecklingen på det statistisk-tekniska området. Möjligheter till kostnadsbegränsningar genom att använda maskinella arbetsmetoder och tillämpa den representativa undersökningsmetoden skola observeras. Upprättandet av en maskincentral och skapandet av en för ämbetsverken gemensam grupp av reservpersonal åsyfta en mera effektiv disposition av tillgängliga resurser trots statistikens spridning på ett stort antal olika myndigheter. Ett sammanförande av de tre största statistikutarbetande ämbetsverken och statistikkollegium till gemensam byggnad torde medge en mera ekonomisk planering av såväl personalanvändning som

lokalutrymmen. Besparingar kunna mellertid vinnas icke blott genom att rationalisera arbetet utan även genom att verka för en riktig dimensionering av statistiken efter de växlande behoven. Slutligen bör kansliets anlåtande för kommittéstatistik leda till en icke obetydlig begränsning av kostnaderna.

På olika vägar bör sålunda ett verksamt statistikkollegii kansli kunna åstadkomma betydande besparningar av kostnaderna för den statliga statistiken. Därtill kommer att en höjning av statistikens kvalitet bör kunna förväntas på längre sikt.

Beträffande de kostnadsbesparingar, som på längre sikt kunna uppnås vid ett genomförande av kommitténs förslag, är det ej möjligt att göra någon exakt beräkning på grund av de många olika faktorer, som inverka på kostnaderna. Professor C. Tarras Sällfors erinrar härom i ett av honom avgivet utlåtande över kommitténs förslag ur driftsekonomisk synpunkt (bilaga 8). Erfarenheter som vunnits vid rationalisering på andra håll ge dock möjligheter att uppskattningsvis ange storleksordningen av de besparingar som kunna förväntas. Sålunda framhålles i nämnda utlåtande följande:

»Erfarenheter från rationalisering av kontorsarbeten av de slag, som det här gäller, vilka finnas såväl från statsförvaltningen som från olika grenar av det privata näringslivet, ge emellertid vid handen, att man bör kunna räkna med en kostnadsbesparing på mellan 10 och 30 %, i vissa fall t. o. m. mer.»

Besparingarna gå väsentligen ut på en reduktion av personalbehovet, främst biträdespersonal, och i följd därav även en minskning av lokalutgifterna i nästan samma proportion. Räknas här försiktigtvis med 10 procents reduktion av kostnaderna för enbart biträdespersonal och deras lokalutrymmen, skulle en årlig besparing av c:a 130 000 kr. kunna förväntas. Man utgår då från kostnaderna år 1940 för alla ämbetsverk utom kommunikationsverken. Mycket talar emellertid för att besparingarna bli större. Skulle nämnda utgiftsposter reduceras med 15 procent, bleve besparingarna c:a 200 000 kr. per år. Därutöver bör så småningom kunna förväntas även viss besparing i fråga om den kvalificerade personalen. Även kostnaderna för publikationer och en del andra expenser böra kunna reduceras något. Genom användande av representativ undersökningsmetod, såsom i det i kap. 11 b omnämnda fallet, kunna därtill uppstå stundom mycket betydande besparingar.

Statistikens organisation hos ämbetsverk och myndigheter, i Kungl. Maj:ts propositioner inrymd statistik samt kommittéstatistik.

1. Statistikens organisation i de ämbetsverk, som ha särskilda statistiska avdelningar eller utgiva publikationer i serien Sveriges officiella statistik.

I skrivelse den 30 september 1941 inforrades från ämbetsverk, som ha särskilda statistiska avdelningar eller utge publikationer i serien Sveriges officiella statistik, förteckning över all personal med statistiskt arbete, såväl å de särskilda statistiska avdelningarna som å annan avdelning. Därvid skulle angivas namn, befattning, teoretisk samt tidigare praktisk utbildning, ålder, antal tjänsteår och löneförhållanden.

Vidare begärdes uppgifter, särskilt för kvalificerad personal och särskilt för biträdespersonal, beträffande varje arbetsgren om fördelningen av antalet effektiva dagsverken på årets olika månader. Såsom särskilda arbetsgrenar skulle redovisas icke huvudgrenar av statistik utan uppdelning göras åtminstone för varje del därav, som grundas på eget primärmaterial. Till kvalificerad personal räknades befattningshavare i 12:e eller högre lönegrad. För kvalificerad personal lämnades dessutom uppgift för varje tjänsteman om antalet dagsverken, som utförts vid de olika arbetsgrenarna, och för biträdespersonalen en fördelning inom varje arbetsgren på de olika arbetsmomenten, såsom granskning, skriftväxling, kodifiering, stansning, maskintabulering, tabellarbete, maskinskrivning och korrekturläsning. Slutligen inhämtades uppgifter om antalet av ämbetsverken disponerade och för statistiskt arbete avsedda maskiner av olika slag och om användningen (antal dagar) av dessa maskiner.

Undantag gjordes vid denna undersökning för de myndigheter, som utarbete statistiken över hälso- och sjukvården vid försvarsväsendets olika grenar, för vilka mera summariska uppgifter sedermera inhämtats.

Ovan nämnda uppgifter inforrades från följande ämbetsverk:

Fångvårdsstyrelsen	Statistiska centralbyrån
Socialstyrelsen	Bank- och fondinspektionen
Riksförsäkringsanstalten	Kontrollstyrelsen
Pensionsstyrelsen	Skolöverstyrelsen
Medicinalstyrelsen	Domänstyrelsen
Generalpoststyrelsen	Lantmäteristyrelsen
Telegrafstyrelsen	Kommerskollegium
Järnvägsstyrelsen	Lotsstyrelsen
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	Försäkringsinspektionen
Vattenfallsstyrelsen	Generaltullstyrelsen

De sålunda inhämtade uppgifterna ha använts till sammanställningar, avsedda att belysa omfattningen och kostnaderna för det statistiska arbetet i ämbetsverken. Undantag utgöra uppgifterna om fördelningen på olika arbetsmoment, vilka endast äro av intresse i fråga om de skilda arbetsgrenarna och därför icke sammanställts. Enär riksförsäkringsanstalten endast lämnat ofullständiga uppgifter, har densamma ej medtagits i ifrågavarande sammanställningar.

I *tab. 1* lämnas sålunda uppgifter om antalet effektiva dagsverken, beräknad lönekostnad och dagsverkskostnad för olika ämbetsverk år 1940. För samtliga ifrågasvarande ämbetsverk uppgick vid den ordinarie (årliga) statistiken antalet dagsverken till 19 803 för kvalificerad och 74 685 för biträdespersonal. Den beräknade lönekostnaden uppgick till 748 403 kronor för kvalificerad och 1 181 611 kronor för biträdespersonal, varvid lönekostnaden per dagsverke belöpte sig till 37·79 resp. 15·82 kronor. Hela lönekostnaden slutade på 1 930 014 kronor. Beträffande metoden för beräkning av löne- och dagsverkskostnad redogöres nedan (se kommentaren till *tab. 4*).

Till detta komma emellertid specialutredningar under år 1940 med 3 742 dagsverken för kvalificerad och 30 588 för biträdespersonal och med en beräknad lönekostnad av sammanlagt 435 331 kronor. Dagsverkskostnaden vid specialutredningarna var lägre än vid den ordinarie statistiken, nämligen 36·60 för kvalificerad och 9·63 kronor för biträdespersonal. Skillnaden i detta hänseende är särskilt betydande i fråga om biträdespersonalen, 9·63 mot 15·82, beroende på att specialutredningarna till stor del utföras med yngre tillfällig biträdespersonal.

Vid all statistik i de ifrågasvarande ämbetsverken utfördes år 1940 av kvalificerad personal 23 545 och av biträdespersonal 105 273 dagsverken för en beräknad lönekostnad av 2 365 345 kronor. Genomsnittskostnaden per dagsverke var för kvalificerad personal 37·60 och för biträdespersonal 14·05 kronor.

Ämbetsverkens procentuella andelar av antalet dagsverken och lönekostnaden framgå av *tab. 2*. På de fem viktigaste ämbetsverken, statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, kommerskollegium, järnvägsstyrelsen och generaltullstyrelsen kommo i fråga om den ordinarie statistiken 80·3 resp. 80·6 % av dagsverkena för kvalificerad och biträdespersonal samt 80·4 % av den beräknade lönekostnaden. Beträffande sammanlagda lönekostnaderna för den ordinarie statistiken kommer statistiska centralbyrån främst med 23·1 %, närmast följd av järnvägsstyrelsen med 17·7, socialstyrelsen med 15·8, generaltullstyrelsen med 12·3 och kommerskollegium med 11·5 %. Jämföras emellertid de olika ämbetsverken med avseende på andelarna i lönekostnaderna för kvalificerad resp. biträdespersonal, möter man delvis en annan bild. Detta beror dels på fördelningen mellan de båda slagen av personal, dels på placeringen i lönegradshänseende.

Vad angår specialutredningarna, kommo på statistiska centralbyrån och socialstyrelsen 80·0 resp. 95·0 % av dagsverken utförda av kvalificerad resp. biträdespersonal och av lönekostnaderna 86·6 %.

Beträffande lönekostnaderna vid all statistik under år 1940 kom på statistiska centralbyrån 27·2, på socialstyrelsen 20·5, på järnvägsstyrelsen 14·5, på kommerskollegium 10·7 och på generaltullstyrelsen 10·0 % eller sammanlagt 82·9 %.

I *tab. 3* lämnas uppgifter om den procentuella andel specialutredningarna utgjorde av 1940 års statistik med hänsyn till dagsverken och lönekostnader inom ämbetsverk med specialutredningar år 1940. Det visar sig, att i samtliga de berörda ämbetsverken 15·9 resp. 29·1 % av dagsverken utförda av kvalificerad resp. biträdespersonal föllo på dessa utredningar. Motsvarande lönekostnader utgjorde sammanlagt 18·4 %, varvid procenttalet för kvalificerad personal uppgick till 15·5 eller ungefär detsamma som i fråga om dagsverkena men på biträdespersonalen till endast 20·2 % mot 29·1 beträffande dagsverkena. Skillnaderna mellan de olika ämbetsverken äro emellertid betydande. Under det att i statistiska centralbyrån och socialstyrelsen en väsentlig del, särskilt i fråga om biträdespersonalen, av antalet dagsverken utföres vid specialutredningarna, hade dessa ganska liten betydelse i de andra ämbetsverken. I flertalet av de senare utgjorde av kvalificerad personal utförda dagsverken större procentuell andel än vad angår biträdespersonalen.

I *tab. 4* redovisas för olika arbetsgrenar antalet dagsverken, lönekostnad och dagsverkskostnad med fördelning på kvalificerad och biträdespersonal år 1940. Vad angår dagsverkskostnaden har för den kvalificerade personalen räknats med veder-

börande tjänstemäns verkliga löneförmåner men för biträdespersonalen med den genomsnittliga dagsverkskostnaden för ämbetsverket i fråga. Genom en enkel multiplikation av antalet dagsverken och dagsverkskostnaden har sedan lönekostnaden beräknats.

Vad socialstyrelsen angår, har uppdelning icke kunnat ske av byråchefernas å de statistiska byråerna arbete på de olika arbetsgrenarna, och detsamma gäller i fråga om kommerskollegium för kommerserådet å den statistiska byrån.

Vid den ordinarie statistiken särskiljas 139 arbetsgrenar. Avgränsningen mellan arbetsgrenarna synes på grund av olika förhållanden ha skett på något olika sätt på skilda håll, och arbetsgrenarnas omfattning är givetvis väsentligt olika. En jämförelse mellan olika ämbetsverk med avseende på arbetsgrenarnas antal är därför av mindre intresse. Inom de största ämbetsverken återfinnas helt naturligt både de flesta och de största arbetsgrenarna.

De ordinarie statistikgrenar, som betinga de högsta lönekostnaderna, återfinnas hos generaltullstyrelsen med dess års- och månadsstatistik (81 852 kr.), hos järnvägsstyrelsen med persontrafikstatistiken (78 348 kr.) samt lok-, vagn- och allmänna godsstatistiken (76 905 kr.), hos statistiska centralbyrån med statistiken över kommunernas finanser (69 744 kr.) och statistiken över befolkningsrörelsen (66 151 kr.) samt hos kommerskollegium med industristatistiken (59 050 kr.).

Vad dagsverkskostnaderna beträffar iakttagas särskilt i fråga om den kvalificerade personalen betydande skillnader mellan olika statistikgrenar, beroende dels på statistikens art, dels på organisationen inom vederbörande ämbetsverk. Rena tillfälligheter kunna dock spela in i fråga om mindre arbetsgrenar. Dagsverkskostnaderna för kvalificerad personal variera sålunda mellan maximum 62·80 och minimum 13·00 kronor.

I tab. 5 redovisas för de olika ämbetsverken antalet tjänstemän med statistiskt arbete i olika lönegrupper. Dessa uppgifter avse ställningen den 1 oktober 1941. Då en del tjänstemän icke helt syssla med statistik, anges i vissa fall bråkdelar.

Samtliga kvalificerade tjänstemän uppgingo till 88 och tjänstemännen i biträdesgrad till 481. Av de förra voro c:a 25 i högre grad än aktuariegrad (21:a lönegraden), 16 $\frac{1}{2}$ i sistnämnda grad och övriga, 46 $\frac{1}{2}$, i lönegraderna 12—20. Av tjänstemännen i aktuariegraden och däröver voro alla utom en ordinarie, av de övriga alla utom 5 ordinarie eller extra ordinarie. Av biträdespersonalen voro 140 ordinarie, 106 extra ordinarie och 235 extra eller tillfälliga.

Vad de olika ämbetsverken angår, iakttagas väsentliga skillnader såväl i fråga om fördelningen mellan kvalificerad och biträdespersonal som beträffande placeringen i lönegrad inom de båda personalgrupperna. Fördelningen mellan kvalificerad och biträdespersonal kan närmare studeras i tab. 2, som angiver dagsverkenas procentuella fördelning på de båda grupperna. Beträffande placeringen i lönegrad observeras (se tab. 5) i fråga om den kvalificerade personalen särskilt det stora antalet tjänstemän i lönegraderna A 14—18 i järnvägsstyrelsen. Vad angår biträdespersonalen kan påpekas å ena sidan det relativt stora antalet ordinarie biträden i de högre lönegraderna i järnvägsstyrelsen, skolöverstyrelsen, kommerskollegium samt generaltullstyrelsen och å andra sidan de över huvud taget relativt få ordinarie biträdena i statistiska centralbyrån och i ännu högre grad i socialstyrelsen. De tillfälliga biträdena vid specialutredningarna lämnas härvid utom räkningen.

Anledningen till skillnaderna mellan ämbetsverken i båda nämnda hänseenden, vilka givetvis i hög grad påverka dagsverks- och lönekostnaderna (se tab. 1), bero delvis på det statistiska arbetets art, men i icke ringa grad torde ock den olikartade utvecklingen inom olika ämbetsverk vara orsaken.

I tab. 6 lämnas uppgifter för de olika ämbetsverken om den absoluta och i tab. 7 om den procentuella fördelningen av antalet dagsverken på de olika månaderna under år 1940.

Vad först den ordinarie statistiken beträffar, äro skillnaderna betydande mellan

å ena sidan sådana ämbetsverk, vilka antingen som statistiska centralbyrån så gott som helt är ett statistiskt ämbetsverk eller vilka ha särskilda statistiska avdelningar med helt eller övervägande statistiskt arbete, och å andra sidan sådana ämbetsverksområden. I det förra slaget av ämbetsverk finnes en för det statistiska arbetet särskilt avsedd och utbildad personal, och arbetet måste därför planläggas så att denna personal har jämn sysselsättning hela året. I de övriga ämbetsverken, där det statistiska arbetet icke är på samma sätt avskilt från det övriga arbetet, kan överflyttning av personal mellan olika avdelningar jämförelsevis lätt äga rum vid behov eller vid från arbetssynpunkt lämpliga tider. Där kan därför det statistiska arbetet koncentreras till vissa tider på året. Med undantag för ett helt naturligt lägre procenttal under sommarmånaderna och julmånaden och något högre under vår och höst iakttages icke någon nämnvärd periodicitet i fråga om de största statistiska ämbetsverken, statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen, kommerskollegium och generaltullstyrelsen. Detsamma gäller även i högre eller lägre grad skolöverstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, kontrollstyrelsen och vattenfallsstyrelsen. I övriga är periodiciteten starkare och i vissa fall mycket utpräglad. I lotsstyrelsen verkställdes sålunda hela det statistiska arbetet under april år 1940, men det är att märka, att detta arbete är av mycket ringa omfattning. I bank- och fondinspektionen samt lantmäteristyrelsen, där det statistiska arbetet också är obetydligt i kvantitativt hänseende, verkställdes detsamma under ett par månader.

Vad specialutredningarna angår, är det av ringa intresse att lämna redogörelse för året 1940, då förhållandena i detta avseende växla mycket från år till år.

I *tab. 8* lämnas uppgifter om ungefärliga antalet dagar maskiner kommit till användning för statistiskt arbete inom olika ämbetsverk vid utarbetande av senaste årgång statistik. Därvid har uppdelning ägt rum på additionsmaskiner, andra räknemaskiner (huvudsakligen multiplikationsmaskiner), stansningsmaskiner, sorterare och tabulatorer. Sammanlagt hade additionsmaskiner använts under 16 465, andra räknemaskiner under 12 335, stansningsmaskiner under 6 166, sorterare under 1 685 och tabulatorer under 1 177 effektiva arbetsdagar. Additionsmaskinerna hade den största användningen i statistiska centralbyrån, socialstyrelsen och kommerskollegium, andra räknemaskiner i socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen och statistiska centralbyrån. Härvid ha emellertid specialutredningarna stor betydelse för ordningen mellan ämbetsverken. Detta är i ännu högre grad fallet i fråga om hålkortsmaskinerna, enär hålkortsbearbetning i stor utsträckning just kommer till användning vid särskilt större specialutredningar. Hålkortsmaskiner användas endast i statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, järnvägsstyrelsen, generaltullstyrelsen och för statistiskt ändamål i mycket ringa omfattning i domänstyrelsen.

I *tab. 9* lämnas uppgifter om antalet additions- och multiplikationsmaskiner, handdrivna och elektriska, av olika ålder, som de olika ämbetsverken ägde eller förhyrde den 1 oktober 1941, och i *tab. 10* lämnas motsvarande uppgifter beträffande hålkortsmaskiner. Sammanlagt funnos vid ovannämnda tidpunkt 158 additionsmaskiner, varav 131 egna och 27 förhyrda. Vidare funnos 212 multiplikationsmaskiner, varav 206 egna och 6 förhyrda. Dessutom funnos 7 räknemaskiner av annat slag. Största antalet räknemaskiner disponeras givetvis av de större statistiska ämbetsverken. I en del ämbetsverk, såsom fångvårdsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, vattenfallsstyrelsen, medicinalstyrelsen och lotsstyrelsen funnos icke några maskiner, särskilt avsedda för statistiskt arbete, utan behövliga maskiner få vid behov lånas från andra verksamhetsgrenar.

Beträffande hålkortsmaskiner funnos 51 primärstansningsmaskiner, av vilka 24 voro av Hollerith- och 27 av Powertyp. Av dessa voro 29 ämbetsverkens egna och 22 förhyrda. Kontrollstansningsmaskiner funnos till ett antal av 5, samtliga av Hollerithtyp och förhyrda. Av sorterare disponerades 12, 6 av vardera typen, samt

av tabulatorer 7, varav 1 av Hollerith- och 6 av Powertypen. Beträffande såväl sorterare som tabulatorer gäller, att samtliga Hollerithmaskinerna voro förhyrda men Powermaskinerna ämbetsverkens egna. Utom det angivna antalet hålkortsmaskiner ägde domänstyrelsen bl. a. en sorterare och en tabulator, som användes under sammanlagt cirka 12 dagar för statistikens räkning.

2. Statistikens organisation hos statliga institutioner i övrigt.

Besparingsberedningens statistikkommitté har vid sin undersökning rörande förekomsten inom statliga ämbetsverk och myndigheter av statistiskt arbete, dettas omfattning, organisation och resultatens publicering i första hand uppmärksammat förhållandena inom ämbetsverk och myndigheter, som äga särskilda statistiska avdelningar eller utgiva publikationer i serien Sveriges officiella statistik.

Till dylika myndigheter höra ock arméns sjukvårdsstyrelse, chefen för flygvapnet, överfältveterinären och marinöverläkaren. Dessa avgiva nämligen årligen statistiska redogörelser, som ingå i ovan angivna statistiska publikationsserie, de 3 förstnämnda under rubriken Hälso- och sjukvård vid armén och flygvapnet samt veterinärvård vid armén, den sistnämnda under rubriken Hälso- och sjukvården vid marinen. Beträffande de ifrågakvarande myndigheternas statistik ha dock endast mera summariska uppgifter införskaffats. Dessa uppgifter framläggas i *tab. 11*.

För fullgörande av sitt uppdrag har kommittén emellertid utsträckt sin undersökning till att omfatta även statsdepartementen, ämbetsverk och myndigheter, som varken äga särskilda statistiska avdelningar eller utgiva publikationer i serien Sveriges officiella statistik, samt kristidskommissionerna.

Vid denna undersökning ha begärts uppgifter, huruvida något arbete av statistisk natur regelmässigt förekommer eller under år 1941 tillfälligt utförts. I dylikt fall skulle uppgivas statistikens ämnesområde, om särskilt material insamlas för ändamålet eller blott i annat sammanhang erhållet material sammanställs, arbetets ungefärliga omfattning genom angivande av om en eller flera kvalificerade tjänstemän eller biträden helt eller delvis sysselsättas med statistiskt arbete samt huruvida resultaten av det statistiska arbetet publiceras på något sätt — i särskild publikation, såsom del av förvaltningsberättelse, i tidskrift etc.

I *tab. 12* lämnas resultaten av undersökningen i fråga om statsdepartementen. Av denna framgår, att endast i handels- och finansdepartementen mera regelmässigt förekommer statistiskt arbete av någon betydelse. I handelsdepartementet är det för övrigt fråga om krisbetonad statistik (krigsmaterielinspektionen). Tillfälligt statistiskt arbete av ringa omfattning utfördes vidare år 1941 inom social- och finansdepartementen.

I *tab. 13* redogöres för undersökningsresultaten beträffande ämbetsverk och myndigheter, som icke äga särskilda statistiska avdelningar och ej heller utgiva publikationer i serien Sveriges officiella statistik. Tabellen visar, att inom statens meteorologisk-hydrografiska anstalt förekommer ett mycket omfattande statistiskt arbete, i det att 10 kvalificerade tjänstemän till minst hälften och 20 biträden till större delen syssla med dylikt arbete. Men även inom lantbruksstyrelsen och riksräkenskapsverket utföres ett betydande statistiskt arbete. Statistiskt arbete av mindre omfattning men dock ej betydelselöst är vidare att notera för patent- och registreringsverket, egnahemsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och statens institut för folkhälsan.

I *tab. 14* redogöres för omfattningen av den inom kriscommissionerna under år 1941 regelmässigt och tillfälligt handlagda statistiken. Det ligger i sakens natur, att denna statistik är underkastad mycket stora växlingar. Det har därför varit med stora svårigheter förenat att angiva den statistiska personalens storlek. I en del fall ha icke några precisa uppgifter lämnats, i andra fall har angivits personalen år 1941,

i åter andra fall personalen vid tidpunkten för uppgiftens avlämnande. Tabellen visar, att flertalet kristidskommissioner ha en ganska omfattande statistik. Särskilt gäller detta livsmedelskommissionen men i betydande grad även handels-, bränsle-, industri- och arbetsmarknadskommissionerna.

3. I Kungl. Maj:ts propositioner inrymd statistik.

Beträffande Kungl. Maj:ts propositioner åren 1936—40 har sammanställning verkställts av sådan statistik, som ej publicerats på annat håll. Här avses dels av departementen själva upprättad statistik (t. ex. rörande riksstatens utveckling), dels inom departementen verkställda sammanställningar av icke tryckta utredningar och redogörelser från ämbetsverk, andra myndigheter eller tillkallade sakkunniga, dels ock dylika utredningar och redogörelser, som i sin helhet bifogats. För de ifrågavarande åren var statistikens omfattning följande.

År	Antal sidor statistik	Därav antal sidor tabeller
1936.....	286	131
1937.....	289	166
1938.....	188	125
1939.....	148	97
1940.....	195	126
1936—40	1 106	645
Medeltal per år	221	129

Av ovanstående statistik var av departementen själva upprättad statistik av nedan angivna omfattning.

År	Antal sidor statistik	Därav antal sidor tabeller
1936.....	62	21
1937.....	42	22
1938.....	71	39
1939.....	6	6
1940.....	—	—
1936—40	181	88
Medeltal per år	36	18

Som synes ingår åtskillig statistik i propositionerna men endast en mindre del därav är upprättad av departementen själva.

4. Kommittéstatistik.

För att utröna omfattningen av den statistik, som utarbetas genom av Kungl. Maj:t tillkallade kommittéers och sakkunnigas försorg, har statistikkommittén låtit verkställa undersökning i detta hänseende av samtliga i serien Statens offentliga utredningar tryckta betänkanden åren 1936—40. Resultaten av undersökningen framläggas i bifogade tab. 15—17.

Vid undersökningen har uppdelning verkställts av betänkanden, som innehålla statistik, på dylika med relativt mycken och relativt obetydlig statistik. Till betänkanden med relativt mycken statistik ha därvid hänförts:

I regel betänkanden med minst 10 % av antalet sidor utgörande statistik, dock ej om antalet sidor statistik understigit 10. I de fall, antalet sidor statistik uppgått till

20 men ändock ej utgjort 10 % av hela antalet sidor i betänkandet, ha de likväl räknats till denna grupp. I händelse särskilda statistiska primäruppgifter införskaffats för utredningens räkning, ha betänkandena alltid hänförts till ifrågavarande grupp, så snart antalet sidor statistik uppgått till minst 10. Övriga betänkanden med statistik ingå bland dylika med relativt obetydlig statistik. Som synes har uppdelningen skett efter rent kvantitativ metod.

I *tab. 15* redovisas för de 5 ifrågavarande åren antalet betänkanden överhuvud taget, antalet betänkanden med statistik, fördelade på dylika med relativt mycken och obetydlig statistik, vidare hela sidantalet och antalet sidor statistik, med uppdelning på text och tabeller och de sistnämnda fördelade på texttabeller och tabeller i särskilda tabellbilagor.

Hela antalet under 5-årsperioden avgivna betänkanden uppgick till 266. Under de 3 första åren torde antalet ha varit något högre än vanligt beroende på en mångfald utredningar på befolknings- och det sociala området, men å andra sidan var antalet år 1939 och särskilt år 1940 relativt lågt på grund av att ett flertal kommittéer vid krigsutbrottet fingo nedlägga sin verksamhet åtminstone tills vidare. För perioden i dess helhet torde antalet därför kunna anses som tämligen normalt. Av hela antalet betänkanden innehöllo 160 eller 60 % statistik och av dessa 95 eller nära 60 % i relativt stor omfattning.

Av hela antalet sidor i de ifrågavarande betänkandena, 45 496, innehöllo 7 458 eller 16·4 % statistik, men beträffande betänkanden med statistik var motsvarande procenttal 22·4 och i fråga om dylika med relativt mycken statistik 31·9. Antalet sidor tabeller utgjorde något mer än hälften av statistiken, och av tabellsidorna voro omkring hälften bilagor. Hela den i texten inrymda statistiken uppgick till nära $\frac{3}{4}$ av hela antalet statistiksidor.

I *tab. 16* lämnas beträffande betänkandena med statistik, fördelade på dylika med relativt mycken och relativt obetydlig statistik, uppgifter om vem eller vilka som utarbetat statistiken. Det visar sig härvid, att statistiken i betänkanden med obetydlig statistik till övervägande delen, 83·1 %, utarbetats av sekreterare eller ledamot av kommittéerna. Beträffande betänkanden med omfattande statistik var detta fallet i fråga om 39 %. I 26·3 % av dessa betänkanden hade anlitats fackstatistiker, inom eller utom kommittén, och i 12·6 % ämbetsverk.

I *tab. 17* lämnas beträffande betänkanden med statistik, fördelade på dylika med relativt mycken och obetydlig statistik, uppgifter om källorna till statistiken. Vissa olikheter observeras även i detta avseende mellan de båda grupperna. Under det att för 50·6 % av betänkandena med mera omfattande statistik uppgifterna hämtats ur tryckta och otryckta officiella uppgifter eller båda delarna samt för 49·4 % ur antingen enbart särskilt införskaffade uppgifter eller dylika tillsammans med tryckta och otryckta officiella uppgifter, äro motsvarande procenttal i fråga om betänkanden med obetydlig statistik 81·6 resp. 18·4. De fall, då endast särskilda uppgifter använts, utgöra för de båda grupperna 24·2 resp. 13·8 %.

Som synes utföres ett icke ringa statistiskt arbete av kommittéer och sakkunniga, och i betydande omfattning sker detta utan att statistiskt utbildad ledning anlitas.

Tab. 1. Dagsverken och beräknad lönekostnad för olika ämbetsverk, år 1940.

Ämbetsverk	Dagsverken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Summa	Kvalificerad personal	Biträdespersonal
Ordinarie statistik.							
Statistiska centralbyrån	3 896	18 094	146 738	298 695	445 433	37-66	16-51
Socialstyrelsen	2 560	14 360	104 134	201 609	305 743	40-68	14-04
Järnvägsstyrelsen	4 761	9 320	169 403	173 034	342 437	35-58	18-57
Kommerskollegium	2 967	6 605	116 164	106 344	222 508	39-15	16-10
Generaltullstyrelsen	1 716	11 889	68 458	168 823	237 281	39-89	14-20
Pensionsstyrelsen	753	5 123	23 575	72 791	96 366	31-31	14-21
Skolöverstyrelsen	660	2 034	30 073	37 629	67 702	45-57	18-50
Generalpoststyrelsen	401	2 095	15 448	36 649	52 097	38-52	17-49
Telegrafstyrelsen	819	1 145	33 012	21 526	54 538	40-31	18-80
Domänstyrelsen	223	1 099	10 079	18 463	28 542	45-20	16-80
Kontrollstyrelsen	137	1 107	6 713	19 482	26 195	49-00	17-60
Vattenfallsstyrelsen	279	793	7 338	11 895	19 233	26-30	15-00
Medicinalstyrelsen	166	310	3 879	4 057	7 936	23-37	13-09
Försäkringsinspektionen	152	134	5 265	2 170	7 435	34-64	16-19
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	153	285	3 305	3 619	6 924	21-60	12-70
Fängvårdsstyrelsen	96	101	3 238	1 068	4 306	33-74	10-57
Lantmäteristyrelsen	30	137	941	1 877	2 818	31-37	13-70
Bank- o. fondinspektionen	24	54	400	1 880	2 280	16-67	34-81
Lotsstyrelsen	10	—	240	—	240	24-00	—
Summa	19 803	74 685	748 403	1 181 611	1 930 014	37-79	15-82
Specialutredningar.							
Statistiska centralbyrån	1 485	15 459	54 669	142 068	196 737	38-61	9-19
Socialstyrelsen	1 507	13 590	48 314	131 923	180 237	32-06	9-71
Kommerskollegium	384	933	14 731	15 021	29 752	38-36	16-10
Pensionsstyrelsen	181	411	9 227	5 847	15 074	50-98	14-23
Skolöverstyrelsen	19	12	720	222	942	37-89	18-50
Generalpoststyrelsen	109	143	6 572	2 625	9 197	60-29	18-33
Domänstyrelsen	45	40	2 434	672	3 106	54-09	16-80
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	12	—	286	—	286	23-83	—
Summa	3 742	30 588	136 953	298 378	435 331	36-60	9-63
Inalles.							
Statistiska centralbyrån	5 381	33 553	201 407	440 763	642 170	37-43	13-14
Socialstyrelsen	4 067	27 950	152 448	333 532	485 980	33-91	11-93
Järnvägsstyrelsen	4 761	9 320	169 403	173 034	342 437	35-58	18-57
Kommerskollegium	3 351	7 538	130 895	121 365	252 260	39-06	16-10
Generaltullstyrelsen	1 716	11 889	68 458	168 823	237 281	39-89	14-20
Pensionsstyrelsen	934	5 534	32 802	78 638	111 440	35-12	14-21
Skolöverstyrelsen	679	2 046	30 793	37 851	63 644	45-35	18-50
Generalpoststyrelsen	510	2 238	22 020	39 274	61 294	43-18	17-55
Telegrafstyrelsen	819	1 145	33 012	21 526	54 538	40-31	18-80
Domänstyrelsen	268	1 139	12 513	19 135	31 648	46-69	16-80
Kontrollstyrelsen	137	1 107	6 713	19 482	26 195	49-00	17-60
Vattenfallsstyrelsen	279	793	7 338	11 895	19 233	26-30	15-00
Medicinalstyrelsen	166	310	3 879	4 057	7 936	23-37	13-09
Försäkringsinspektionen	152	134	5 265	2 170	7 435	34-64	16-19
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	165	285	3 591	3 619	7 210	21-76	12-70
Fängvårdsstyrelsen	96	101	3 238	1 068	4 306	33-74	10-57
Lantmäteristyrelsen	30	137	941	1 877	2 818	31-37	13-70
Bank- o. fondinspektionen	24	54	400	1 880	2 280	16-67	34-81
Lotsstyrelsen	10	—	240	—	240	24-00	—
Summa	23 545	105 273	885 356	1 479 989	2 365 345	37-60	14-05

Tab. 2. Dagsverken och beräknad lönekostnad år 1940. Den procentuella fördelningen mellan kvalificerad och biträdespersonal samt mellan olika ämbetsverk.

Ämbetsverk	Dagsverken			Beräknad lönekostnad, kr.			Dagsverken		Beräknad lönekostnad, kr.		
	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Summa	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Summa	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Summa
Ordinarie statistik.											
Statistiska centralbyrån	17.7	82.3	100	32.9	67.1	100	19.7	24.2	19.6	25.3	23.1
Socialstyrelsen	15.1	84.9	100	34.1	65.9	100	12.9	19.2	13.9	17.1	15.8
Järnvägsstyrelsen	33.8	66.2	100	49.5	50.5	100	24.0	12.5	22.6	14.6	17.7
Kommerskollegium	31.0	69.0	100	52.2	47.8	100	15.0	8.8	15.5	9.0	11.5
Generaltullstyrelsen	12.6	87.4	100	28.9	71.1	100	8.7	15.9	9.2	14.3	12.3
Pensionsstyrelsen	12.8	87.2	100	24.5	75.5	100	3.8	6.9	3.2	6.2	5.0
Skolöverstyrelsen	24.5	75.5	100	44.4	55.6	100	3.3	2.7	4.0	3.2	3.5
Generalpoststyrelsen	16.1	83.9	100	29.7	70.3	100	2.0	2.8	2.1	3.1	2.7
Telegrafstyrelsen	41.7	58.3	100	60.5	39.5	100	4.1	1.5	4.4	1.8	2.8
Domänstyrelsen	16.9	83.1	100	35.3	64.7	100	1.1	1.5	1.4	1.6	1.5
Kontrollstyrelsen	11.0	89.0	100	25.6	74.4	100	0.7	1.5	0.9	1.7	1.4
Vattenfallsstyrelsen	26.0	74.0	100	38.2	61.8	100	1.4	1.1	1.0	1.0	1.0
Medicinalstyrelsen	34.9	65.1	100	48.9	51.1	100	0.8	0.4	0.5	0.3	0.4
Försäkringsinspektionen	53.2	46.8	100	70.8	29.2	100	0.8	0.2	0.7	0.2	0.4
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	34.9	65.1	100	47.7	52.3	100	0.8	0.4	0.4	0.3	0.4
Fängvårdsstyrelsen	48.7	51.3	100	75.2	24.8	100	0.5	0.1	0.4	0.1	0.2
Lantmäteristyrelsen	18.0	82.0	100	33.4	66.6	100	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2
Bank- o. fondinspektionen	30.8	69.2	100	17.5	82.5	100	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Lotsstyrelsen	100.0	—	100	100.0	—	100	0.1	—	—	—	—
Summa	21.0	79.0	100	38.8	61.2	100	100	100	100	100	100
Specialutredningar.											
Statistiska centralbyrån	8.8	91.2	100	27.8	72.2	100	39.7	50.6	39.9	47.6	45.2
Socialstyrelsen	10.0	90.0	100	26.8	73.2	100	40.3	44.4	35.3	44.2	41.4
Kommerskollegium	29.2	70.8	100	48.3	51.7	100	10.3	3.1	10.8	5.0	6.8
Pensionsstyrelsen	30.6	69.4	100	61.2	38.8	100	4.8	1.3	6.7	2.0	3.5
Skolöverstyrelsen	61.3	38.7	100	76.4	23.6	100	0.5	0.0	0.5	0.1	0.2
Generaltullstyrelsen	43.2	56.8	100	71.5	28.5	100	2.9	0.5	4.8	0.9	2.1
Domänstyrelsen	52.9	47.1	100	78.4	21.6	100	1.2	0.1	1.8	0.2	0.7
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	100.0	—	100	100.0	—	100	0.3	—	0.2	—	0.1
Summa	10.9	89.1	100	31.4	68.6	100	100	100	100	100	100
Inalles.											
Statistiska centralbyrån	13.8	86.2	100	31.4	68.6	100	22.9	31.9	22.8	29.8	27.2
Socialstyrelsen	12.7	87.3	100	31.4	68.6	100	17.3	26.6	17.2	22.5	20.5
Järnvägsstyrelsen	33.8	66.2	100	49.5	50.5	100	20.2	8.8	19.1	11.7	14.5
Kommerskollegium	30.8	69.2	100	51.9	48.1	100	14.2	7.1	14.8	8.2	10.7
Generaltullstyrelsen	12.6	87.4	100	28.9	71.1	100	7.3	11.3	7.7	11.4	10.0
Pensionsstyrelsen	14.4	85.6	100	29.4	70.6	100	4.0	5.3	3.7	5.3	4.7
Skolöverstyrelsen	24.9	75.1	100	44.9	55.1	100	2.9	1.9	3.5	2.6	2.9
Generalpoststyrelsen	18.6	81.4	100	35.9	64.1	100	2.2	2.1	2.5	2.7	2.6
Telegrafstyrelsen	41.7	58.3	100	60.5	39.5	100	3.5	1.1	3.7	1.5	2.3
Domänstyrelsen	19.0	81.0	100	39.5	60.5	100	1.1	1.1	1.4	1.3	1.4
Kontrollstyrelsen	11.0	89.0	100	25.6	74.4	100	0.6	1.1	0.8	1.3	1.1
Vattenfallsstyrelsen	26.0	74.0	100	38.1	61.9	100	1.2	0.7	0.8	0.8	0.8
Medicinalstyrelsen	34.9	65.1	100	48.9	51.1	100	0.7	0.3	0.4	0.3	0.3
Försäkringsinspektionen	53.2	46.8	100	70.8	29.2	100	0.6	0.1	0.6	0.1	0.3
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	36.7	63.3	100	49.8	50.2	100	0.7	0.3	0.4	0.2	0.3
Fängvårdsstyrelsen	48.7	51.3	100	75.2	24.8	100	0.4	0.1	0.4	0.1	0.2
Lantmäteristyrelsen	18.0	82.0	100	33.4	66.6	100	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Bank- o. fondinspektionen	30.8	69.2	100	17.5	82.5	100	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Lotsstyrelsen	100.0	—	100	100.0	—	100	—	—	—	—	—
Summa	18.3	81.7	100	37.4	62.6	100	100	100	100	100	100

Tab. 3. Specialutredningarna i procent av hela verksamheten med avseende på antalet dagsverken och beräknade lönekostnader, år 1940.

Ämbetsverk	Dagsverken		Beräknad lönekostnad, kr.		
	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Summa
Statistiska centralbyrån.....	27.6	46.1	27.1	32.2	30.6
Socialstyrelsen	37.1	48.6	31.7	39.6	37.1
Kommerskollegium	11.5	12.4	11.3	12.4	11.8
Pensionsstyrelsen	19.4	7.4	28.1	7.4	13.5
Skolöverstyrelsen	2.8	0.6	2.3	0.6	1.4
Generalpoststyrelsen	21.4	6.4	29.9	6.7	15.0
Domänstyrelsen	16.8	3.5	19.5	3.5	9.8
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	7.5	—	8.0	—	4.0
Summa	15.9	29.1	15.5	20.2	18.4

Tab. 4. Dagsverken och beräknad lönekostnad vid olika statistikgrenar, år 1940.

Ämbetsverk och arbetsgren	Antal dagsverken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Kvalificerad personal	Biträdespersonal	Summa	Kvalificerad personal	Biträdespersonal
Fångvårdsstyrelsen.							
Straffregistret	—	60	—	642	642	—	10.70
Centrala fångregistret	25	25	594	255	849	23.76	10.20
Bidrag till berättelsen om fångvården	5	—	222	—	222	44.40	—
Sociala avd., ang. villkorligt dömda	35	—	1 550	—	1 550	44.29	—
Ekonomisk statistik	15	5	422	53	475	28.13	10.60
Dagsverksstatistik	16	11	450	118	568	28.13	10.73
Summa	96	101	3 238	1 068	4 306	33.74	10.57
Socialstyrelsen.							
Byråchefer	522	—	29 964	—	29 964	57.21	—
Kanslier (4:e o. 5:e byråns).....	—	1 483	—	20 821	20 821	—	14.04
<i>4:e byrån.</i>							
Prisstatistiken	375	1 015	15 832	14 250	30 082	42.22	»
Konsumtionsundersökningar	345	1 255	9 947	17 620	27 567	23.04	»
Fattigvårdsstatistik	80	1 595	3 319	22 393	25 712	41.49	»
Kooperationsstatistik	42	250	1 888	3 510	5 398	44.95	»
Utlänningsstatistik	84	2 834	1 930	39 789	41 719	22.98	»
Biblioteket	—	364	—	5 110	5 110	—	»
Sociala Meddelanden	326	—	13 466	—	13 466	41.31	»
<i>5:e byrån.</i>							
Industriarbetarlönestatistik	110	1 877	5 620	26 353	31 973	51.09	»
Lantarbetarlönestatistik	67	538	1 593	7 553	9 146	23.78	»
Trädgårdsarbetarlönestatistik	30	206	713	2 892	3 605	23.78	»
Vägarbetarlönestatistik	6	36	143	505	648	23.78	»
Skogsarbetarlönestatistik	1	10	24	140	164	23.78	»
Sysselsättningsstatistik	287	2 475	6 909	34 749	41 658	24.22	»

Tab. 4 (forts.). Dagsverken och beräknad lönekostnad vid olika statistikgrenar, år 1940.

Ämbetsverk och arbetsgren	Antal dags- verken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Summa	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal
Byggnadsverksamhetsstatistik ...	89	357	2 580	5 012	7 592	28-99	14-04
Diverse	154	—	7 868	—	7 868	51-09	—
<i>Förlikningsmannarexpeditionen.</i>							
Statistik över arbetsinställelser o. kollektivavtal	42	65	2 338	912	3 250	53-31	14-04
Summa	2 560	14 360	104 134	201 609	305 743	40-68	14-04
Specialutredningar å 4:e byrån ..	541	1 163	22 667	11 290	33 957	35-11	9-71
D:o å 5:e byrån	966	12 427	25 647	120 633	146 280	26-55	9-71
Totalsumma	4 067	27 950	152 448	333 532	485 980	33-91	11-93
Riksförsäkringsanstalten.							
Pensionsstyrelsen.							
Sjukkasestatistik	460	1 085	11 319	12 261	23 580	24-61	11-30
Understödsföreningsstatistik	5	11	112	125	237	22-40	11-36
Pensionsavgifter	18	12	790	180	970	43-89	15-00
Kommunbidrag	132	2 500	4 068	37 500	41 568	30-82	15-00
Folkpensioner m. m.	125	1 400	6 937	21 000	27 937	55-50	15-00
Frivilliga avgifter	1	20	27	300	327	27-00	15-00
» pensioner	2	7	54	105	159	17-00	15-00
Premiereserv	10	88	268	1 320	1 588	26-80	15-00
Summa	753	5 123	23 575	72 791	96 366	31-31	14-21
Specialutredningar	181	411	9 227	5 847	15 074	50-98	14-23
Totalsumma	934	5 534	32 802	78 638	111 440	35-12	14-21
Medicinalstyrelsen.							
Sinnessjukvården	35	75	673	892	1 565	19-23	11-89
Veterinärväsendet	66	125	2 361	1 625	3 986	35-77	13-00
Allmän hälso- och sjukvård	65	110	845	1 540	2 385	13-00	14-00
Summa	166	310	3 879	4 057	7 936	23-37	13-09
Generalpoststyrelsen.							
<i>1:a byrån.</i>							
Uppgift å ledighetsdagar	—	43	—	845	845	—	19-65
Postförda km. å landsväg	—	57	—	1 120	1 120	—	19-65
Postdiligenstrafik	—	40	—	786	786	—	19-65
<i>4:e byrån.</i>							
Postanvisningsstatistik	—	303	—	5 389	5 389	—	17-80
<i>Bankavdelningen.</i>							
Postsparbanksstatistik	—	137	—	2 154	2 154	—	15-72
Postgirostatistik	—	528	—	8 300	8 300	—	15-72
Poststatistik i övrigt	—	14	—	220	220	—	15-72
<i>3:e byrån.</i>							
Poststatistik i allmänhet	401	973	15 448	17 835	33 283	38-52	18-33
Summa	401	2 095	15 448	36 649	52 097	38-52	17-49
Specialutredningar	109	143	6 572	2 625	9 197	60-29	18-33
Totalsumma	510	2 238	22 020	39 274	61 294	43-18	17-55

Tab. 4 (forts.). Dagsverken och beräknad lönekostnad vid olika statistikgrenar, år 1940.

Ämbetsverk och arbetsgren	Antal dags- verken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Summa	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal
Telegrafstyrelsen.							
Telefon-, telegraf- o. intern statistik	819	1 145	33 012	21 526	54 538	40-31	18-80
Järnvägsstyrelsen.							
<i>Statistiska kontoret.</i>							
Persontrafikstatistik	1 271	1 918	42 481	35 867	78 348	33-42	18-70
Varu- o. tariffstatistik	565	1 885	21 555	35 250	56 805	38-15	»
Lok- o. vagnstatistik samt allmän godsstatistik	612	2 942	21 890	55 015	76 905	35-77	»
SJ månadsstatistik	477	210	18 130	3 927	22 057	38-01	»
Allmän järnvägsstatistik o. järn- vägsstatistiska meddelanden...	702	122	25 734	2 281	28 015	36-66	»
SJ drifttjänststatistik	379	810	14 805	15 147	29 952	39-06	»
Allmänna arbeten (kansli m. m.).	365	933	11 837	17 447	29 284	32-43	»
Summa	4 371	8 820	156 432	164 934	321 366	35-79	18-70
<i>Kalkylationsavdelningen.</i>							
Kostnadsstatistik	348	80	11 472	1 296	12 768	32-97	16-20
Lokstatistik	42	420	1 499	6 804	8 303	35-69	16-20
Totalsumma	4 761	9 320	169 403	173 034	342 437	35-58	18-57
Väg- och vattenbyggnads- styrelsen.							
Vägtrafikräkningar	105	21	2 142	267	2 409	20-40	12-71
Civil luftfart 1940	12	12	284	152	436	23-67	12-67
Flygolyckor m. svenska civilplan	12	—	287	—	287	23-92	—
Drifttekniska rapporter (luftfart)	12	—	305	—	305	25-42	—
Flygskoleverksamheten	12	—	287	—	287	23-92	—
Vägunderhållskostnad	—	252	—	3 200	3 200	—	12-70
Summa	153	285	3 305	3 619	6 924	21-60	12-70
Specialutredningar	12	—	286	—	286	23-83	—
Totalsumma	165	285	3 591	3 619	7 210	21-76	12-70
Vattenfallsstyrelsen.							
Driftstörningsstatistik	195	50	4 834	750	5 584	24-79	15-00
Belastningsstatistik	78	678	2 368	10 170	12 538	30-36	»
Motorfordonsstatistik	6	30	136	450	586	22-67	»
Kraftförsäljningsstatistik	—	35	—	525	525	—	»
Summa	279	793	7 338	11 895	19 233	26-30	15-00
Statistiska centralbyrån.							
Chef	301	—	20 440	—	20 440	67-91	—
Statistisk årsbok	—	384	—	6 321	6 321	—	16-46
<i>1:a avd.</i>							
Befolkningsrörelsen	324	3 341	11 158	54 993	66 151	34-44	»
Kvartalsstatistik	35	411	1 289	6 765	8 054	36-83	»
Dödsorsakerna	49	639	1 938	10 518	12 456	39-55	»

Tab. 4 (forts.). Dagsverken och beräknad lönekostnad vid olika statistikgrenar, år 1940.

Ämbetsverk och arbetsgren	Antal dags- verken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Summa	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal
Folkmängden	72	266	2 495	4 378	6 873	34·65	16·46
Universitetsstatistik	81	256	2 809	4 214	7 023	34·68	»
Utländska diariet	—	95	—	1 564	1 564	—	»
Annat arbete	208	45	8 539	741	9 280	41·05	»
Summa	769	5 053	28 228	83 173	111 401	36·71	»
<i>2:a avd.</i>							
Jordbruk o. boskapsskötsel	106	486	4 176	8 000	12 176	39·40	16·46
Årsväxten	59	72	2 007	1 185	3 192	34·02	»
Årsväxt- o. skörderapporter	23	100	1 285	1 646	2 931	55·87	»
Galtstatistik	5	140	314	2 304	2 618	62·80	»
Mejerihantering	45	547	1 794	9 004	10 798	39·87	»
Fiske	54	509	1 827	8 378	10 205	33·83	»
Sparbanker	93	269	2 665	4 428	7 093	28·66	»
Jordbrukskassor	14	90	644	1 481	2 125	46·00	»
Övriga ärenden	68	88	3 889	1 448	5 337	57·19	»
Summa	467	2 301	18 601	37 874	56 475	39·83	»
<i>3:e avd.</i>							
Kommunernas finanser	555	3 279	15 772	53 972	69 744	28·42	»
Kommunala utdebiteringarna ...	15	147	413	2 420	2 833	27·53	»
Årsbok för Sveriges kommuner..	50	568	2 651	9 349	12 000	53·02	»
Skattetaxeringarna	58	195	3 588	3 210	6 798	61·86	»
Annat arbete	55	33	2 830	543	3 373	51·45	»
Summa	733	4 222	25 254	69 494	94 748	34·45	»
<i>4:e avd.</i>							
Processtatistik	131	1 178	5 558	19 390	24 948	42·43	»
Kriminalstatistik	149	807	6 162	13 283	19 445	41·36	»
Ekonomisk statistik	61	802	3 032	13 201	16 233	49·71	»
Statistik över vägtrafikolyckor..	54	854	2 792	14 057	16 849	51·70	»
Åktenskapsregistret	333	1 215	9 547	19 999	29 546	28·67	»
Summa	728	4 856	27 091	79 930	107 021	37·21	»
<i>5:e avd.</i>							
Biblioteket	301	531	11 258	8 740	19 998	37·40	»
<i>6:e avd.</i>							
Kansliet o. registratorn	597	145	15 866	2 387	18 253	26·58	»
Expeditionsvakter	—	602	—	10 776	10 776	—	17·90
Ordinarie arbetsgrenar, summa	3 896	18 094	146 738	298 695	445 433	37·66	16·51
Specialutredningar	1 485	15 459	54 669	142 068	196 737	36·81	9·19
Totalsumma	5 381	33 553	201 407	440 763	642 170	37·43	13·14
Bank- och fondinspektionen.							
Uppgift om banker, årsstatistik ...	24	6	400	210	610	16·67	35·00
» » » månadsstatistik	—	48	—	1 670	1 670	—	34·79
Summa	24	54	400	1 880	2 280	16·67	34·81
Kontrollstyrelsen.							
Systembolagsstatistik	34	300	1 666	5 280	6 946	49·00	17·60
Omsättnings- o. utskänkningskatt	13	49	637	862	1 499	49·00	»

Tab. 4 (forts.). Dagsverken och beräknad lönekostnad vid olika statistikgrenar, år 1940.

Ämbetsverk och arbetsgren	Antal dags- verken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Summa	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal
Fylleristatistik	16	67	784	1 179	1 963	49-00	17-60
Berättelsen över rusdrycksförsälj- ningen	34	372	1 666	6 547	8 213	49-00	»
Berättelsen över accispfiktiga nä- ringar	5	198	245	3 485	3 730	49-00	»
Restaurangbolagsstatistik	—	24	—	422	422	—	»
Teknisk spritstatistik	—	43	—	757	757	—	»
Fortlöpande statistik o. d.	35	54	1 715	950	2 665	49-00	»
Summa	137	1 107	6 713	19 482	26 195	49-00	17-60
Skolöverstyrelsen.							
Statistik rör. folkskolorna	301	1 210	14 130	22 385	36 515	46-94	18-50
» » högre skolväsendet ..	120	521	5 040	9 638	14 678	42-00	»
» » yrkesundervisningen	86	254	3 612	4 699	8 311	42-00	»
» » lärarutbildningen (folkskoleseminarierna)	93	49	4 771	907	5 678	51-30	»
» » lärarutbildningen (provårsinstitutionen)	60	—	2 520	—	2 520	42-00	—
Summa	660	2 034	30 073	37 629	67 702	45-57	18-50
Specialutredningar	19	12	720	222	942	37-89	18-50
Totalsumma	679	2 046	30 793	37 851	68 644	45-35	18-50
Domänstyrelsen.							
Årsberättelsen	223	1 099	10 079	18 463	28 542	45-20	16-80
Specialutredningar	45	40	2 434	672	3 106	54-09	»
Summa	268	1 139	12 513	19 135	31 648	46-69	16-80
Lantmäteristyrelsen.							
Statistik rörande lantmäteriverk- samheten	9	55	326	754	1 080	36-22	13-70
D:o rörande mätningväsendet ..	21	46	615	630	1 245	29-29	»
» » statsbidrag till lant- mäteriförrättningar	—	36	—	493	493	—	»
Summa	30	137	941	1 877	2 818	31-37	13-70
Kommerskollegium.							
Kommerseråd	254	—	15 468	—	15 468	61-38	—
Handelsstatistik, månads-	—	38	—	612	612	—	16-10
» » års-	89	1 011	3 536	16 277	19 813	39-73	»
Ekonomisk översikt	62	269	3 181	4 331	7 512	51-31	»
Prisindexen	150	216	4 685	3 478	8 163	31-23	»
Betalningsbalansen	47	—	2 411	—	2 411	51-30	—
Kolimportregleringen	—	315	—	5 072	5 072	—	16-10
Handelsstatistik, skrivelser, remis- ser m. m.	120	114	6 156	1 837	7 993	51-30	»
Diverse handelsstatistik	128	—	4 570	—	4 570	35-70	—
Sjöfartsstatistik, redarematerial ..	73	1 078	3 299	17 356	20 655	45-19	16-10
» » tullmaterial	106	527	4 499	8 485	12 984	42-44	»

Tab. 4 (forts.). Dagsverken och beräknad lönekostnad vid olika statistikgrenar, år 1940.

Ämbetsverk och arbetsgren	Antal dags- verken		Beräknad lönekostnad, kr.			Kostnad per dagsverke, kr.	
	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal	Summa	Kvali- ficerad perso- nal	Bi- trädes- perso- nal
Sjöfartsstatistik, hamn-, kanalav- gifter	94	198	4 041	3 188	7 229	42-99	16-10
» övrigt	47	—	2 411	—	2 411	51-30	—
Industristatistiken, industriberät- telsen	728	2 224	23 244	35 806	59 050	31-93	16-10
» bergverksberättelsen	96	133	3 091	2 141	5 232	32-20	»
» flottningsstatistik ..	11	28	354	451	805	32-18	»
» diverse arbeten	148	178	6 430	2 866	9 296	43-45	»
Kommersiella meddelanden	814	276	28 788	4 444	33 232	35-81	»
Summa	2 967	6 605	116 164	106 344	222 508	39-15	16-10
Specialutredningar	384	933	14 731	15 021	29 752	38-36	16-10
Totalsumma	3 351	7 538	130 895	121 365	252 260	39-06	16-10
Lotsstyrelsen.							
Ämbetsberättelsen o. uppgifter till statistisk årsbok	10	—	240	—	240	24-00	—
Försäkringsinspektionen.							
Statistik över enskilda försäkrings- anstalter	152	134	5 265	2 170	7 435	34-64	16-19
Generaltullstyrelsen.							
Års- o. månadsstatistik	1 226	2 391	47 900	33 952	81 852	39-07	14-20
Nederlagsstatistik	8	624	430	8 861	9 291	53-75	»
Länderstatistik o. kompl. till mån- statistik	258	1 042	9 645	14 796	24 441	37-38	»
Gemensamt för ovanstående	—	4 375	—	62 125	62 125	—	»
Statistik till enskilda	106	594	4 974	8 435	13 409	46-92	»
Diverse smärre uppgifter till stat- liga myndigheter	96	1 197	4 316	16 997	21 313	44-96	»
Vecko- o. 10-dagarsstatistik	8	120	430	1 704	2 134	53-75	»
Reimportstatistik	—	134	—	1 903	1 903	—	»
Statistik över tullfritt imp. o. re- exp. varor	—	4	—	57	57	—	»
Sjöfartsstatistik	8	290	430	4 118	4 548	53-75	»
Trafikstatistik	—	282	—	4 004	4 004	—	»
Tullbeloppsgranskning	—	460	—	6 532	6 532	—	»
Arbetsstatistik	—	376	—	5 339	5 339	—	»
Förvaltningsberättelse	6	—	333	—	333	55-50	—
Summa	1 716	11 889	68 458	168 823	237 281	39-89	14-20

Tab. 5. Antal statistiska befattningshavare i olika lönegrader, den 1 oktober 1941.

a) Kvalificerad personal.

Ämbetsverk	Lönegrad					E. o. amanuenser	Extra amanuenser	Tillfälliga tjänstemän	Summa kvalificerade befattningshavare
	A 30	A 28, 26, 24	A 21	A 18 —14	Eo 21 —19				
1 Statistiska centralbyrån..	2	4	4	1	2	7	2	—	22
2 Socialstyrelsen	¹ 2	4	4	—	—	5	¹ / ₂	2	17 ¹ / ₂
3 Järnvägsstyrelsen	—	1	1	13 ¹ / ₂	—	—	—	—	15 ¹ / ₂
4 Kommerskollegium	1	4	2	—	—	4 ¹ / ₂	—	—	11 ¹ / ₂
5 Generaltullstyrelsen	—	1	3	1	—	1	—	—	6
6 Pensionsstyrelsen	¹ / ₆₀	¹ / ₄	¹ / ₂₅	1 ⁴ / ₅	—	¹ / ₆	² / ₉	—	3 ¹ / ₂
7 Skolöverstyrelsen	—	1	1	—	—	—	—	—	2
8 Generalpoststyrelsen	—	1	—	1	—	—	—	—	2
9 Telegrafstyrelsen	—	1	1	1 ¹ / ₁₀	—	—	—	—	3
10 Domänstyrelsen	—	² / ₃	—	—	² / ₅	—	—	—	1
11 Kontrollstyrelsen	—	¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	¹ / ₂
12 Vattenfallsstyrelsen	—	—	—	¹ / ₃	¹ / ₅	¹ / ₂	—	—	1
13 Medicinalstyrelsen ⁸	—	⁴ / ₅	¹ / ₃	—	—	—	—	—	¹ / ₄
14 Försäkringsinspektionen ..	—	¹ / ₇	—	—	—	² / ₅	—	—	² / ₃
15 Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	—	—	—	—	—	¹ / ₄	² / ₅	—	² / ₃
16 Fångvårdsstyrelsen	—	—	¹ / ₃	¹ / ₁₀	—	—	—	—	² / ₅
17 Lantmäteristyrelsen	—	—	—	—	¹ / ₉	—	—	—	¹ / ₉
18 Bank- o. fondinspektionen	⁵ / ₁₀	—	—	—	—	—	—	—	¹ / ₁₀
Summa	5 ¹ / ₁₀	19 ⁴ / ₅	16 ¹ / ₂	19 ⁵ / ₆	2 ¹ / ₅	18 ⁵ / ₆	3 ¹ / ₁₀	2	88

b) Biträdespersonal.⁶

Ämbetsverk (se ovan)	Lönegrad										Tillfälliga tjänstemän vid		Årsbiträden ⁶	Summa biträdespersonal
	A 11	A 10, 9, 8	A 7	A 4	A 2	Eo 11	Eo 7	Eo 4	Eo 2	Ex. 4, 2	ord. arb.	spec. utredn.		
	1.....	4	—	14	17	6	—	3	6	21	31	—		
2.....	3	—	3	10	2	1	7	18 ¹ / ₂	13	15	6	17	—	95 ¹ / ₂
3.....	9	15	—	3	—	—	—	2	—	—	4	—	2	35
4.....	3	—	4	8	—	—	—	12	—	2	1	—	—	30
5.....	1	—	8	13	5	—	—	—	19	—	—	—	—	46
6.....	—	1	1	1	—	—	—	1	2	—	—	—	15	21
7.....	2	—	2	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9
8.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8
9.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
10.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 ¹ / ₅	4 ¹ / ₅
11.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
12.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
13.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₇	1 ¹ / ₇
14.....	—	—	—	—	—	—	¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₂
15.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₂	1
16.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	² / ₅	² / ₅
17.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	¹ / ₂	¹ / ₂
18.....	¹ / ₅	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	¹ / ₅
Summa	22 ¹ / ₅	16	32	56	14	1	10 ¹ / ₂	39 ¹ / ₂	55	48	11	133	43	481

¹ Därav 1 e. o. — ² E. o. i 26:e lönegraden, ordinarie i 24:e lönegraden. — ³ Utom de upptagna kvalificerade funnos 3 personer med arvoden i sammanlagt 96 dagar år 1940. — ⁴ E. o. — ⁵ 1:e byrånspektör i lönegrad C 5. — ⁶ I de fall uppdelning av biträdespersonalen på lönegrader ej kunnat ske, har densamma betecknats som årsbiträden.

Anm. Riksförsäkringsanstalten och lotsstyrelsen äro icke medräknade.

Tab. 6. Antalet dagsverken, fördelade på de olika månaderna, år 1940.

a) Kvalificerad personal.

Ämbetsverk	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	Summa
Ordinarie statistik.													
Stat. centralbyrån ..	299	309	302	373	350	325	300	309	316	367	350	296	3 896
Socialstyrelsen	218	244	223	246	247	171	206	158	197	255	220	175	2 560
Järnvägsstyrelsen ...	379	405	342	477	416	393	337	368	383	442	447	372	4 761
Kommerskollegium ..	230	245	230	207	240	228	237	256	261	303	290	240	2 967
Generaltullstyrelsen ..	148	162	142	172	145	114	123	116	111	171	171	141	1 716
Pensionsstyrelsen ...	37	20	58	89	111	80	82	87	59	52	46	32	753
Skolöverstyrelsen ...	73	75	62	78	67	65	28	38	49	47	48	30	660
Generalpoststyrelsen ..	39	36	33	27	49	46	28	33	29	27	26	28	401
Telegrafstyrelsen	69	81	62	78	74	72	69	41	59	81	80	53	819
Domänstyrelsen	21	28	36	28	14	11	40	17	5	6	6	11	223
Kontrollstyrelsen	11	10	8	9	10	13	8	16	14	19	11	8	137
Vattenfallsstyrelsen ..	20	14	19	38	26	18	18	19	35	33	24	15	279
Medicinalstyrelsen ..	10	10	10	20	—	—	5	5	10	42	44	10	166
Försäkringsinsp.	27	—	—	—	—	4	12	18	21	14	22	34	152
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen	4	4	4	4	4	4	29	19	4	19	29	29	153
Fångvårdsstyrelsen ..	7	4	5	4	3	3	3	3	18	8	14	24	96
Lantmäteristyrelsen ..	—	—	—	20	—	—	—	—	—	10	—	—	30
Bank- o. fondinsp. ...	—	—	18	6	—	—	—	—	—	—	—	—	24
Lotsstyrelsen	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Summa	1 592	1 647	1 554	1 886	1 756	1 547	1 525	1 503	1 571	1 896	1 828	1 498	19 803
Specialutredningar.													
Stat. centralbyrån ..	213	207	128	123	81	77	64	85	91	126	158	132	1 485
Socialstyrelsen	125	122	114	121	91	129	98	166	135	125	140	141	1 507
Kommerskollegium ..	33	31	31	23	65	17	5	19	84	40	24	12	384
Pensionsstyrelsen ...	11	15	15	15	15	14	11	11	18	27	13	16	181
Skolöverstyrelsen ...	1	—	—	4	—	—	—	—	7	6	1	—	19
Generalpoststyrelsen ..	9	10	4	1	—	—	—	—	21	23	23	18	109
Domänstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	8	11	14	12	45
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12
Summa	393	386	293	288	253	238	179	282	365	359	374	332	3 742
Inalles.													
Stat. centralbyrån ..	512	516	430	496	431	402	364	394	407	493	508	428	5 381
Socialstyrelsen	343	366	337	367	338	300	304	324	332	380	360	316	4 067
Järnvägsstyrelsen ...	379	405	342	477	416	393	337	368	383	442	447	372	4 761
Kommerskollegium ..	263	276	261	230	305	245	242	275	345	343	314	252	3 351
Generaltullstyrelsen ..	148	162	142	172	145	114	123	116	111	171	171	141	1 716
Pensionsstyrelsen ...	48	35	73	104	126	94	93	98	77	79	59	48	934
Skolöverstyrelsen ...	74	75	62	82	67	65	28	38	56	53	49	30	679
Generalpoststyrelsen ..	48	46	37	28	49	46	28	33	50	50	49	46	510
Telegrafstyrelsen	69	81	62	78	74	72	69	41	59	81	80	53	819
Domänstyrelsen	21	28	36	28	14	11	40	17	13	17	20	23	268
Kontrollstyrelsen	11	10	8	9	10	13	8	16	14	19	11	8	137
Vattenfallsstyrelsen ..	20	14	19	38	26	18	18	19	35	33	24	15	279
Medicinalstyrelsen ..	10	10	10	20	—	—	5	5	10	42	44	10	166
Försäkringsinsp.	27	—	—	—	—	4	12	18	21	14	22	34	152
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen	5	5	5	5	5	5	30	20	5	20	30	30	165
Fångvårdsstyrelsen ..	7	4	5	4	3	3	3	3	18	8	14	24	96
Lantmäteristyrelsen ..	—	—	—	20	—	—	—	—	—	10	—	—	30
Bank- o. fondinsp. ...	—	—	18	6	—	—	—	—	—	—	—	—	24
Lotsstyrelsen	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Summa	1 985	2 033	1 847	2 174	2 009	1 785	1 704	1 785	1 936	2 255	2 202	1 830	23 545

Tab. 6 (forts.). Antalet dagsverken, fördelade på de olika månaderna, år 1940.

b) Biträdespersonal.

Ämbetsverk	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	Summa
Ordinarie statistik.													
Stat. centralbyrån ..	1 591	1 598	1 395	1 763	1 460	1 408	1 242	1 361	1 600	1 746	1 580	1 350	18 094
Socialstyrelsen	1 444	1 210	1 172	1 252	1 236	1 158	1 184	1 114	1 141	1 298	1 265	886	14 360
Järnvägsstyrelsen ...	808	828	754	881	769	704	705	742	764	830	835	700	9 320
Kommerskollegium..	593	592	567	536	592	580	513	494	478	596	524	540	6 605
Generaltullstyrelsen ..	1 073	1 106	1 018	1 112	1 012	867	856	823	1 019	992	1 016	995	11 889
Pensionsstyrelsen ...	356	384	450	510	658	477	409	392	383	379	383	342	5 123
Skolöverstyrelsen ...	180	159	156	196	158	144	128	130	188	226	203	166	2 034
Generalpoststyrelsen.	170	185	163	176	166	176	163	195	185	183	177	156	2 095
Telegrafstyrelsen	102	94	107	104	90	97	89	66	94	87	96	119	1 145
Domänstyrelsen	104	90	73	124	107	109	99	82	76	78	80	77	1 099
Kontrollstyrelsen ...	100	123	106	128	116	94	69	94	94	89	65	29	1 107
Vattenfallsstyrelsen ..	60	58	58	76	91	84	60	50	64	66	66	60	793
Medicinalstyrelsen...	20	20	30	15	—	25	25	25	45	45	30	30	310
Försäkringsinsp.	30	—	9	11	7	4	1	6	5	8	27	26	134
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen	1	14	23	27	25	25	16	35	26	35	27	31	285
Fångvårdsstyrelsen ..	12	9	7	8	7	8	7	8	12	8	7	8	101
Lantmäteristyrelsen ..	3	3	3	29	28	28	3	13	13	8	3	3	137
Bank- o. fondinsp...	4	4	7	7	4	4	4	4	4	4	4	4	54
Lotsstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	6 651	6 477	6 098	6 955	6 526	5 992	5 573	5 634	6 191	6 678	6 388	5 522	74 685
Specialutredningar.													
Stat. centralbyrån ..	2 469	1 957	1 154	938	703	583	599	987	755	785	2 299	2 230	15 459
Socialstyrelsen	452	1 142	1 215	1 849	1 713	1 640	1 520	1 223	860	739	613	624	13 590
Kommerskollegium..	88	82	81	79	99	110	71	51	160	53	52	7	933
Pensionsstyrelsen ...	9	21	9	80	84	83	12	9	25	42	18	19	411
Skolöverstyrelsen ...	3	—	—	—	1	—	1	3	—	3	1	—	12
Generaltullstyrelsen ..	25	25	46	26	—	—	—	—	—	—	10	11	143
Domänstyrelsen	7	7	5	3	2	2	2	3	3	2	2	2	40
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	3 053	3 234	2 510	2 975	2 602	2 418	2 205	2 276	1 803	1 624	2 995	2 893	30 588
Inalles.													
Stat. centralbyrån ..	4 060	3 555	2 549	2 701	2 163	1 991	1 841	2 348	2 355	2 531	3 879	3 580	33 553
Socialstyrelsen	1 896	2 352	2 387	3 101	2 949	2 798	2 704	2 337	2 001	2 037	1 878	1 510	27 950
Järnvägsstyrelsen ...	808	828	754	881	769	704	705	742	764	830	835	700	9 320
Kommerskollegium..	681	674	648	615	691	690	584	545	638	649	576	547	7 538
Generaltullstyrelsen ..	1 073	1 106	1 018	1 112	1 012	867	856	823	1 019	992	1 016	995	11 889
Pensionsstyrelsen ...	365	405	459	590	742	560	421	401	408	421	401	361	5 534
Skolöverstyrelsen ...	183	159	156	196	159	144	129	133	188	229	204	166	2 046
Generalpoststyrelsen.	195	210	209	202	166	176	163	195	185	183	187	167	2 238
Telegrafstyrelsen	102	94	107	104	90	97	89	66	94	87	96	119	1 145
Domänstyrelsen	111	97	73	127	109	111	101	85	79	80	82	79	1 139
Kontrollstyrelsen ...	100	123	106	128	116	94	69	94	94	89	65	29	1 107
Vattenfallsstyrelsen ..	60	58	58	76	91	84	60	50	64	66	66	60	793
Medicinalstyrelsen...	20	20	30	15	—	25	25	25	45	45	30	30	310
Försäkringsinsp.	30	—	9	11	7	4	1	6	5	8	27	26	134
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen	1	14	23	27	25	25	16	35	26	35	27	31	285
Fångvårdsstyrelsen ..	12	9	7	8	7	8	7	8	12	8	7	8	101
Lantmäteristyrelsen ..	3	3	3	29	28	28	3	13	13	8	3	3	137
Bank- o. fondinsp...	4	4	7	7	4	4	4	4	4	4	4	4	54
Lotsstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	9 704	9 711	8 608	9 930	9 128	8 410	7 778	7 910	7 994	8 302	9 338	8 415	105 273

Tab. 7. Antalet dagsverken, procentuellt fördelade på de olika månaderna, år 1940.

a) Kvalificerad personal.

Ämbetsverk	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	Summa
Ordinarie statistik.													
Stat. centralbyrån ..	7.7	7.9	7.7	9.7	9.0	8.3	7.7	7.9	8.1	9.5	9.0	7.5	100
Socialstyrelsen	8.5	9.6	8.7	9.5	9.7	6.7	8.2	6.1	7.7	9.8	8.6	6.9	100
Järnvägsstyrelsen ..	8.0	8.5	7.2	10.0	8.7	8.3	7.1	7.7	8.0	9.3	9.4	7.8	100
Kommerskollegium ..	7.8	8.3	7.8	7.0	8.0	7.7	8.0	8.6	8.8	10.2	9.8	8.0	100
Generaltullstyrelsen ..	8.6	9.4	8.2	10.0	8.5	6.6	7.2	6.8	6.5	10.0	10.0	8.2	100
Pensionsstyrelsen ...	4.9	2.7	7.7	11.8	14.7	10.6	10.9	11.6	7.8	6.9	6.1	4.3	100
Skolöverstyrelsen ...	11.0	11.4	9.4	11.8	10.1	9.9	4.2	5.8	7.4	7.1	7.3	4.6	100
Generalpoststyrelsen ..	9.8	9.0	8.2	6.7	12.2	11.5	7.0	8.2	7.2	6.7	6.5	7.0	100
Telegrafstyrelsen	8.4	9.9	7.6	9.5	9.0	8.8	8.4	5.0	7.2	9.9	9.8	6.5	100
Domänstyrelsen	9.4	12.6	16.2	12.6	6.3	4.9	17.9	7.6	2.2	2.7	2.7	4.9	100
Kontrollstyrelsen	8.0	7.3	5.9	6.6	7.3	9.5	5.8	11.7	10.2	13.9	8.0	5.8	100
Vattenfallsstyrelsen ..	7.2	5.0	6.8	13.6	9.3	6.5	6.5	6.8	12.5	11.8	8.6	5.4	100
Medicinalstyrelsen ...	6.0	6.0	6.0	12.1	—	—	3.0	3.0	6.0	25.3	26.5	6.1	100
Försäkringsinsp.	17.8	—	—	—	—	2.6	7.9	11.8	13.8	9.2	14.5	22.4	100
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	19.0	12.4	2.6	12.4	19.0	19.0	100
Fångvårdsstyrelsen ..	7.3	4.2	5.2	4.2	3.1	3.1	3.1	3.1	18.8	8.3	14.6	25.0	100
Lantmäteristyrelsen ..	—	—	—	66.7	—	—	—	—	—	33.3	—	—	100
Bank- o. fondinsp. ...	—	—	75.0	25.0	—	—	—	—	—	—	—	—	100
Lotsstyrelsen	—	—	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—	100
Samtliga	8.0	8.3	7.9	9.5	8.9	7.8	7.7	7.6	7.9	9.6	9.2	7.6	100
Specialutredningar.													
Stat. centralbyrån ..	14.4	13.9	8.6	8.3	5.5	5.2	4.3	5.7	6.1	8.5	10.6	8.9	100
Socialstyrelsen	8.3	8.1	7.6	8.0	6.0	8.6	6.5	11.0	9.0	8.3	9.3	9.3	100
Kommerskollegium ..	8.7	8.2	8.1	6.2	16.6	4.2	1.2	4.7	22.3	10.4	6.4	3.0	100
Pensionsstyrelsen ...	6.0	8.3	8.3	8.3	8.3	7.7	6.1	6.1	9.9	15.0	7.2	8.8	100
Skolöverstyrelsen ...	5.3	—	—	21.0	—	—	—	—	36.8	31.6	5.3	—	100
Generalpoststyrelsen ..	8.2	9.2	3.7	0.9	—	—	—	—	19.3	21.1	21.1	16.5	100
Domänstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	17.8	24.4	31.1	26.7	100
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	8.3	8.3	8.3	8.3	8.3	8.3	8.3	8.3	8.4	8.4	8.4	8.4	100
Samtliga	10.5	10.3	7.8	7.7	6.8	6.3	4.8	7.5	9.9	9.6	10.0	8.8	100
Inalles.													
Stat. centralbyrån ..	9.5	9.6	8.0	9.3	8.0	7.5	6.8	7.3	7.5	9.2	9.4	7.9	100
Socialstyrelsen	8.4	9.0	8.3	8.9	8.3	7.4	7.5	8.0	8.2	9.3	8.9	7.8	100
Järnvägsstyrelsen ...	8.0	8.5	7.2	10.0	8.7	8.3	7.1	7.7	8.0	9.3	9.4	7.8	100
Kommerskollegium ..	7.8	8.2	7.8	6.9	9.1	7.3	7.2	8.2	10.4	10.2	9.4	7.5	100
Generaltullstyrelsen ..	8.6	9.4	8.2	10.0	8.5	6.6	7.2	6.8	6.5	10.0	10.0	8.2	100
Pensionsstyrelsen ...	5.1	3.8	7.8	11.1	13.5	10.1	10.0	10.5	8.2	8.5	6.3	5.1	100
Skolöverstyrelsen ...	10.9	11.1	9.1	12.1	9.9	9.6	4.1	5.6	8.2	7.8	7.2	4.4	100
Generalpoststyrelsen ..	9.4	9.0	7.3	5.5	9.6	9.0	5.5	6.5	9.8	9.8	9.6	9.0	100
Telegrafstyrelsen	8.4	9.9	7.6	9.5	9.0	8.8	8.4	5.0	7.2	9.9	9.8	6.5	100
Domänstyrelsen	7.8	10.5	13.4	10.5	5.2	4.1	14.9	6.3	4.9	6.3	7.5	8.6	100
Kontrollstyrelsen	8.0	7.3	5.9	6.6	7.3	9.5	5.8	11.7	10.2	13.9	8.0	5.8	100
Vattenfallsstyrelsen ..	7.2	5.0	6.8	13.6	9.3	6.5	6.5	6.8	12.5	11.8	8.6	5.4	100
Medicinalstyrelsen ...	6.0	6.0	6.0	12.1	—	—	3.0	3.0	6.0	25.3	26.5	6.1	100
Försäkringsinsp.	17.8	—	—	—	—	2.6	7.9	11.8	13.8	9.2	14.5	22.4	100
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	18.2	12.2	3.0	12.2	18.2	18.2	100
Fångvårdsstyrelsen ..	7.3	4.2	5.2	4.2	3.1	3.1	3.1	3.1	18.8	8.3	14.6	25.0	100
Lantmäteristyrelsen ..	—	—	—	66.7	—	—	—	—	—	33.3	—	—	100
Bank- o. fondinsp. ...	—	—	75.0	25.0	—	—	—	—	—	—	—	—	100
Lotsstyrelsen	—	—	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—	100
Samtliga	8.4	8.6	7.9	9.2	8.5	7.6	7.2	7.6	8.2	9.6	9.4	7.8	100

Tab. 7 (forts.). Antalet dagsverken, procentuellt fördelade på de olika månaderna, år 1940.

b) Biträdespersonal.

Ämbetsverk	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	Summa
Ordinarie statistik.													
Stat. centralbyrån ..	8.8	8.8	7.7	9.7	8.1	7.8	6.9	7.5	8.8	9.7	8.7	7.5	100
Socialstyrelsen	10.1	8.4	8.1	8.7	8.6	8.1	8.3	7.8	8.0	9.0	8.8	6.1	100
Järnvägsstyrelsen ...	8.6	8.9	8.1	9.4	8.3	7.5	7.6	8.0	8.2	8.9	9.0	7.5	100
Kommerskollegium..	9.0	9.0	8.6	8.1	9.0	8.8	7.7	7.5	7.2	9.0	7.9	8.2	100
Generaltullstyrelsen .	9.0	9.3	8.6	9.3	8.5	7.3	7.2	6.9	8.6	8.3	8.6	8.4	100
Pensionsstyrelsen ...	6.9	7.5	8.8	9.9	12.8	9.3	8.0	7.7	7.5	7.4	7.5	6.7	100
Skolöverstyrelsen ...	8.8	7.8	7.7	9.6	7.8	7.1	6.3	6.4	9.2	11.1	10.0	8.2	100
Generalpoststyrelsen.	8.1	8.8	7.8	8.4	7.9	8.4	7.8	9.3	8.8	8.7	8.5	7.5	100
Telegrafstyrelsen....	8.9	8.2	9.4	9.1	7.9	8.5	7.8	5.8	8.2	7.6	8.4	10.2	100
Domänstyrelsen.....	9.4	8.1	6.6	11.5	9.9	10.1	8.9	7.4	6.9	7.1	7.2	6.9	100
Kontrollstyrelsen....	9.0	11.1	9.6	11.6	10.5	8.5	6.2	8.5	8.5	8.0	5.9	2.6	100
Vattenfallsstyrelsen .	7.5	7.3	7.3	9.6	11.5	10.6	7.6	6.3	8.1	8.3	8.3	7.6	100
Medicinalstyrelsen...	6.5	6.4	9.7	4.8	—	8.1	8.0	8.1	14.5	14.5	9.7	9.7	100
Försäkringsinsp.	22.3	—	6.7	8.2	5.2	3.0	1.0	4.4	3.7	6.0	20.1	19.4	100
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen.....	0.3	4.9	8.0	9.5	8.8	8.8	5.6	12.3	9.1	12.3	9.5	10.9	100
Fångvårdsstyrelsen..	11.9	8.9	6.9	7.9	6.9	7.9	6.9	7.9	11.9	8.0	6.9	8.0	100
Lantmäteristyrelsen .	2.2	2.2	2.2	21.2	20.4	20.4	2.2	9.5	9.5	5.8	2.2	2.2	100
Bank- o. fondinsp... Lotsstyrelsen	7.4	7.4	13.0	13.0	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	100
Samtliga	8.9	8.7	8.2	9.3	8.7	8.0	7.5	7.5	8.3	8.9	8.6	7.4	100
Specialutred- ningar.													
Stat. centralbyrån ..	16.0	12.6	7.5	6.1	4.6	3.7	3.9	6.4	4.9	5.0	14.9	14.4	100
Socialstyrelsen	3.3	8.4	8.9	13.6	12.6	12.1	11.2	9.0	6.3	5.5	4.5	4.6	100
Kommerskollegium..	9.4	8.8	8.7	8.4	10.6	11.8	7.6	5.5	17.1	5.6	5.5	1.0	100
Pensionsstyrelsen ...	2.2	5.1	2.2	19.5	20.4	20.2	2.9	2.2	6.1	10.2	4.4	4.6	100
Skolöverstyrelsen ...	25.0	—	—	—	8.3	—	8.3	25.0	—	25.0	8.4	—	100
Generaltullstyrelsen.	17.5	17.4	32.2	18.2	—	—	—	—	—	—	7.0	7.7	100
Domänstyrelsen.....	17.5	17.5	12.5	7.5	5.0	5.0	5.0	7.5	7.5	5.0	5.0	5.0	100
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga	10.0	10.6	8.2	9.7	8.5	7.9	7.2	7.4	5.9	5.3	9.8	9.5	100
Inalles.													
Stat. centralbyrån ..	12.2	10.7	7.6	8.1	6.5	6.0	5.5	7.0	7.1	7.6	11.6	10.1	100
Socialstyrelsen	6.8	8.4	8.5	11.1	10.6	10.0	9.7	8.4	7.1	7.3	6.7	5.4	100
Järnvägsstyrelsen ...	8.6	8.9	8.1	9.4	8.3	7.5	7.6	8.0	8.2	8.9	9.0	7.5	100
Kommerskollegium..	9.0	8.9	8.6	8.2	9.2	9.1	7.8	7.2	8.5	8.6	7.6	7.3	100
Generaltullstyrelsen .	9.0	9.3	8.6	9.3	8.5	7.3	7.2	6.9	8.6	8.3	8.6	8.4	100
Pensionsstyrelsen ...	6.6	7.3	8.3	10.7	13.4	10.1	7.6	7.3	7.4	7.6	7.2	6.5	100
Skolöverstyrelsen ...	8.9	7.8	7.6	9.6	7.8	7.0	6.3	6.5	9.2	11.2	10.0	8.1	100
Generalpoststyrelsen.	8.7	9.4	9.3	9.0	7.4	7.9	7.3	8.7	8.3	8.2	8.4	7.4	100
Telegrafstyrelsen....	8.9	8.2	9.4	9.1	7.9	8.5	7.8	5.8	8.2	7.6	8.4	10.2	100
Domänstyrelsen.....	9.7	8.4	6.8	11.4	9.7	9.9	8.8	7.4	6.9	7.0	7.1	6.9	100
Kontrollstyrelsen....	9.0	11.1	9.6	11.6	10.5	8.5	6.2	8.5	8.5	8.0	5.9	2.6	100
Vattenfallsstyrelsen .	7.5	7.3	7.3	9.6	11.5	10.6	7.6	6.3	8.1	8.3	8.3	7.6	100
Medicinalstyrelsen...	6.5	6.4	9.7	4.8	—	8.1	8.0	8.1	14.5	14.5	9.7	9.7	100
Försäkringsinsp.	22.3	—	6.7	8.2	5.2	3.0	1.0	4.4	3.7	6.0	20.1	19.4	100
Väg- o. vattenbygg- nadsstyrelsen.....	0.3	4.9	8.0	9.5	8.8	8.8	5.6	12.3	9.1	12.3	9.5	10.9	100
Fångvårdsstyrelsen..	11.9	8.9	6.9	7.9	6.9	7.9	6.9	7.9	11.9	8.0	6.9	8.0	100
Lantmäteristyrelsen .	2.2	2.2	2.2	21.2	20.4	20.4	2.2	9.5	9.5	5.8	2.2	2.2	100
Bank- o. fondinsp... Lotsstyrelsen	7.4	7.4	13.0	13.0	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	100
Samtliga	9.2	9.2	8.2	9.4	8.7	8.0	7.4	7.5	7.6	7.9	8.9	8.0	100

Tab. 8. Användning (ungefärligt antal dagar) av maskiner för statistiskt arbete under ett år¹ inom olika ämbetsverk.

Ämbetsverk	Effektiva användningsdagar å				
	Additions- maskiner	Andra räknema- skiner	Stans- ningsma- skiner	Sorterare	Tabula- torer
Statistiska centralbyrån.....	6 912	1 742	750	150	140
Socialstyrelsen	2 591	3 385	2 577	779	321
Järnvägsstyrelsen	1 060	3 325	1 513	350	354
Kommerskollegium	2 055	1 192	—	—	—
Generaltullstyrelsen.....	557	622	1 326	406	350
Pensionsstyrelsen	635	1 409	—	—	—
Skolöverstyrelsen	147	—	—	—	—
Generalpoststyrelsen	618	51	—	—	—
Telegrafstyrelsen	579	263	—	—	—
Domänstyrelsen	725	60	—	—	12
Kontrollstyrelsen	145	70	—	—	—
Vattenfallsstyrelsen	66	20	—	—	—
Medicinalstyrelsen	170	20	—	—	—
Försäkringsinspektionen.....	40	45	—	—	—
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	123	90	—	—	—
Fångvårdsstyrelsen	10	25	—	—	—
Lantmäteristyrelsen	6	—	—	—	—
Bank- o. fondinspektionen.....	26	16	—	—	—
Lotsstyrelsen	—	—	—	—	—
Summa	16 465	12 335	6 166	1 685	1 177

¹ Senaste årgång.

Tab. 9. Antalet additions- och multiplikationsmaskiner, avsedda för statistiken i olika ämbetsverk, den 1 oktober 1941.

Anm. I fångvårds-, lantmäteri-, vattenfalls-, medicinal- och lotsstyrelserna funnos icke några för statistiken särskilt avsedda maskiner. — Riksförsäkringsanstalten ej medräknad.

Maskintyp och ålder	Stat. central- byrån	Socialstyrelsen	Järnvägssstyrelsen	Kommerskollegium	Generaltullstyrelsen	Pensionsstyrelsen	Skolöverstyrelsen	Generalpoststyrelsen	Telegrafstyrelsen	Domänstyrelsen	Kontrollstyrelsen	Försäkringsinspektionen	Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	Bank- o. fondinspektionen	Summa ¹
Additionsmaskiner.															
<i>Handdrivna.</i>															
0—5 år	—	—	—	—	—	·	·	—	—	3	·	·	·	—	·
6—10 »	—	—	—	2	—	·	·	—	—	—	·	·	·	1	·
11—20 »	—	—	6	—	—	·	·	—	1	—	·	·	·	—	·
20— »	1	—	—	—	—	·	·	—	—	—	·	·	·	—	·
Ej angiven ålder	—	6	—	—	—	·	·	—	—	—	·	·	·	—	6
Summa	1	6	8	—	—	·	·	·	1	3	·	·	·	1	·
<i>Elektriska.</i>															
0—5 år	18	—	1	7	—	·	·	—	4	—	·	·	·	—	·
6—10 »	4	—	1	2	1	·	·	—	2	2	·	·	·	—	·
11—20 »	—	—	3	—	4	·	·	·	2	1	·	·	·	—	·
20— »	2	—	3	2	—	·	·	—	1	—	·	·	·	—	·
Ej angiven ålder	—	17	—	—	—	·	·	—	—	—	·	·	·	—	17
Summa	24	17	8	11	5	·	·	·	9	3	·	·	·	—	·
<i>Samtliga.</i>															
0—5 år	18	—	1	7	—	9	1	—	4	3	1	1	2	—	47
6—10 »	4	—	1	4	1	2	—	—	2	2	1	1	—	1	19
11—20 »	—	—	3	—	4	—	1	3	3	1	—	—	—	—	28
20— »	3	—	3	2	—	1	1	2	1	—	—	1	—	—	14
Ej angiven ålder	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
Summa	25	23	8	19	5	19	3	5	10	6	2	3	2	1	131
Multiplikationsmaskiner.															
<i>Handdrivna.</i>															
0—5 år	26	—	4	—	7	·	·	—	—	—	·	·	·	—	·
6—10 »	8	—	4	5	5	·	·	—	4	2	·	·	·	1	·
11—20 »	11	—	14	8	—	·	·	—	1	—	·	·	·	—	·
20— »	—	—	10	7	—	·	·	—	1	—	·	·	·	1	·
Ej angiven ålder	—	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
Summa	45	51	32	20	12	·	·	·	6	2	·	·	·	2	·
<i>Elektriska.</i>															
0—5 år	1	—	—	3	—	·	·	—	1	—	·	·	·	—	·
6—10 »	—	—	—	—	—	·	·	—	1	—	·	·	·	—	·
11—20 »	—	—	—	—	—	·	·	—	—	—	·	·	·	—	·
20— »	—	—	—	—	—	·	·	—	—	—	·	·	·	—	·
Ej angiven ålder	—	—	—	—	—	·	·	—	—	—	·	·	·	—	·
Summa	1	—	—	3	—	·	·	·	2	—	·	·	·	—	·

¹ Statistiska centralbyrån förhörde dessutom 27 elektriska additionsmaskiner och 6 handdrivna multiplikationsmaskiner.

Tab. 9 (forts.). Antalet additions- och multiplikationsmaskiner, avsedda för statistiken i olika ämbetsverk, den 1 oktober 1941.

Maskintyp och ålder	Stat. central- byrån	Socialstyrelsen	Järnvägsstyrelsen	Kommerskollegium	Generalullstyrelsen	Pensionsstyrelsen	Skolöverstyrelsen	Generaldirektoriet	Telegrafstyrelsen	Domänstyrelsen	Kontrollstyrelsen	Försäkringsinspektionen	Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	Bank- o. fondinspektionen	Summa
<i>Samtliga.</i>															
0—5 år	27	—	4	3	7	4	1	1	1	—	1	2	1	—	52
6—10 »	8	—	4	5	5	4	2	—	5	2	1	—	—	1	39
11—20 »	11	—	14	8	—	3	1	1	1	—	1	—	—	1	41
20— »	—	—	10	7	—	—	1	3	1	—	—	—	—	—	23
Ej angiven ålder	—	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
Summa	46	51	32	23	12	11	5	5	8	2	3	5	1	2	206
Andra räknemaskiner.															
0—5 år	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
6—10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—20 »	1	—	2	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	6
20— »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	2	—	2	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	7

Tab. 10. Antalet hålkortsmaskiner, avsedda för statistiken i olika ämbetsverk, den 1 oktober 1941.

Anm. Riksförsäkringsanstalten ej medräknad. — Å domänstyrelsens bokföringsavdelning funnos 3 automatiska och 2 handstansmaskiner, 1 summastansmaskin, 1 kontrollstansmaskin, 1 kontrollmaskin, 1 sorterare och 1 tabulator, alla av systemet Power (2 å 3 år gamla). Sorteraren och tabulatorn användes år 1940 under sammanlagt c:a 12 dagar för statistikens räkning.

Maskintyp och ålder	Stat. centralbyrån		Socialstyr.	Järnv. styr.	General-tullstyr.	General-poststyr.	Summa		
	egna	för-hyrda	för-hyrda	egna	egna	egna	egna	för-hyrda	Summa
Primärstansmaskiner.									
<i>Hollerith.</i>									
0—5 år	1	2	—	—	—	—	2	6	8
6—10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—20 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20— »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ej angiven ålder	—	16	—	—	—	—	—	16	16
Summa	1	2	16	2	6	—	2	22	24
<i>Power.</i>									
0—5 år	—	—	—	1	4	16	17	—	17
6—10 »	—	—	—	3	—	—	3	—	3
11—20 »	—	—	—	4	—	—	4	—	4
20— »	—	—	—	—	—	3	3	—	3
Summa	—	—	—	8	4	16	27	—	27
Kontrollstansmaskiner.									
<i>Hollerith.</i>									
0—5 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6—10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—20 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20— »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ej angiven ålder	—	—	5	—	—	—	—	5	5
Summa	—	—	5	—	—	—	—	5	5
<i>Power</i>									
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sorterare.									
<i>Hollerith.</i>									
0—5 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6—10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—20 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20— »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ej angiven ålder	—	3	3	—	—	—	—	6	6
Summa	—	3	3	—	—	—	—	6	6
<i>Power.</i>									
0—5 år	—	—	—	1	3	—	4	—	4
6—10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11—20 »	—	—	—	1	—	—	1	—	1
20— »	—	—	—	—	—	1	1	—	1
Summa	—	—	—	2	3	1	6	—	6

¹ Elektriska. — ² Därav 5 elektriska. — ³ Elektriska. — ⁴ Därav 15 elektriska.

Tab. 11. Myndigheter, som utarbete statistiken rörande hälso- och sjukvården vid

Myndighet	Statistikens ämnesområde	Särskilt insamlat stat. material	I annat sammanhang erhållet material
Arméns sjukvårdsstyrelse	Hälso- och sjukvård vid armén	Ja	—
Chefen för flygvapnet	Hälso- och sjukvård vid flygvapnet	Ja	—
Överfältveterinären	Veterinärvård vid armén	Ja	—
Marinöverläkaren	Hälso- och sjukvård vid marinen	Ja	—

Tab. 12. Statsdepartementen. Regelmässig

Departement	Statistikens ämnesområde	Särskilt insamlat stat. material	I annat sammanhang erhållet material
<i>Justitiedept.</i> Regelmässig stat.	Ang. personer, som förvärvat svenskt medborgarskap	—	Ja
<i>Utrikesdept.</i> Regelmässig (handelsavd.) stat.	Månadsstat. över Sveriges varuutbyte m. en del andra länder	Ja	—
<i>Försvarsdept.</i>	Intet stat. arbete år 1941	—	—
<i>Socialdept.</i> 1) Regelmässig stat. fr. 1 juli 1941	Uppgifter fr. länsstyrelserna månads- o. kvartalsvis ang. vissa personalgrupper	Ja	—
2) Tillf. stat. 1941	Bearbetning av uppgifter om arbetslöshet, hjälpsökande m. m.	—	Ja
<i>Kommunikationsdept.</i>	Intet stat. arbete år 1941	—	—
<i>Finansdepartementet</i>			
1) Regelmässig stat.	Sammanställningar av debiteringarna samt undersökning avsedd för skatteutjämningsarna	Ja	—
2) Tillf. stat. 1941	Undersökning rör. utvecklingen av statens utbetalningar o. intäkter, penningförsörjningen och partipriserna	Ja	—
<i>Ecklesiastikdepartementet</i>	Intet stat. arbete år 1941	—	—
<i>Jordbruksdepartementet</i>	Intet stat. arbete år 1941	—	—
<i>Handelsdepartementet</i> (krigsmaterielinspekt.)	Kortföring av beställn. o. leveranser av krigsmateriel samt kvartalsvis gjorda sammandrag av uppg. Vidare kortföring av försäljning av gasskyddsmateriel	Ja	—
<i>Folkhushållningsdept.</i>	Intet stat. arbete år 1941	—	—

försvarsväsendets olika grenar. Under år 1941 utarbetad regelmässig statistik.

Kvalificerade tjänstemän	Biträdespersonal	Publikation i serien Sveriges officiella statistik
1 utomstående kvalificerad tjänsteman under c:a 1 mån.	1 biträde c:a 11 mån.	Hälso- och sjukvård vid armén och flygvapnet samt veterinärvård vid armén
1 utomstående kvalificerad tjänsteman under c:a en vecka	—	D:o D:o Hälso- och sjukvård vid marinen

samt under år 1941 tillfälligt utförd statistik.

Kvalificerade tjänstemän	Biträdespersonal	Publicering
1 amanuens 2—3 dagar årligen	—	En tabell i Statistisk årsbok
—	Uppgift om omfattning ej lämnad (sannolikt obetydlig)	—
—	—	—
—	Ingen uppgift om omfattningen (obetydlig)	—
En aktuarie hos statens arbetsmarknadskommission för ett arvode å 200 kr.	—	Publicerad i Kungl. Maj:ts proposition nr 285/1941
—	—	—
En kanslisekreterare $\frac{1}{2}$ mån., en amanuens 2 à 3 dagar	C:a $1\frac{1}{2}$ månad	—
En kanslisekreterare 2 à 3 veckor	2 à 3 veckor	Bilaga t. Kungl. Maj:ts proposition nr 217/1941
—	—	—
—	—	—
En tjänsteman huvudsakligen under år 1941	Ett kontorsbiträde i stor utsträckning under år 1941	—
—	—	—

Tab. 13. Andra ämbetsverk och myndigheter än dylika med särskilda statistiska Regelmässig samt under år 1941

Ämbetsverk eller myndighet	Regelmässig statistik	Tillf. stat. år 1941	Statistikens ämnesområde
Arbetsrådet	Ja	—	Avgjorda ärenden, antal berörda arbetare, antal över-tidstimmar
Arbetsdomstolen	Ja	—	Uppgörande av rättsstat. uppgifter ang. inkomna och avgjorda mål
Försäkringsrådet	Ja	—	Avgjorda mål och ärenden
Statens institut för folkhälsan	—	Ja	1) Bearbetning av socialstyrelsens fortlöpande konsumtionsundersökningar 1940 och 1941 ur näringshygienisk synpunkt 2) Specialundersökningar i samband med konsumtionsundersökningarna exempelvis ang. hushållens konsumtion av grönsaker o. rotfrukter, hushållens inköpsvanor samt de senares förändringar under krisen 3) Undersökning av måltidsförhållanden bland industriarbetare 4) Undersökning av bostadsförhållanden inom vissa hushåll
Statens byggnads-lånebyrå	Ja	—	Kvartalsvisa statistiska sammanställningar rörande fon-der, lån och anslag, vidare statistik rörande barnrike-hus och pensionärshem [1942 verkställdes dessutom en del särskilda undersök-ningar]
Byggnadsstyrelsen	Ja	—	Sammanställning av primäruppgifter rör. bränsleför-brukning, bränslekostnader, inspektionsverksamhet m. m. beträffande de av byggnadsstyrelsens bränsle-kontrollerande verksamhet anslutna anläggningarna
Kammarkollegium	—	—	—
Statskontoret	—	—	—
Mynt- o. justerings- verket	Ja	—	Utdrag och sammanställningar ur räkenskaper och journaler
Kammarrätten	—	—	—
Sparbanksinspek- tionen	—	—	—
Riksräkenskaps- verket	Ja	—	Statens inkomster, utgifter och kassaställning; influtna skatter m. m.; de större aktiebolagens inkomst- och skatteförhållanden
Statens pensions- anstalt	—	—	—
Lantbruksstyrelsen	Ja	—	1) I förvaltningsberättelsen ingående sammanfattningar, som visa de statsunderstödda åtgärderna inom jord-bruk och fiske 2) Undersökning av det svenska jordbrukets lönsamhet
Rikets allmänna kartverk	—	—	—

avdelningar eller utgivande publikationer i serien Sveriges officiella statistik.
tillfälligt utförd statistik.

Särskilt insamlat stat. material	I annat sammanhang erhållet material	Kvalificerade tjänstemän	Biträdespersonal	Publicering
—	Ja	1 amanuens delvis under årets första månader	—	—
—	Ja	.	.	Ingår i »Arbetsdomstolens domar»
—	Ja	1 amanuens 4 timmar per vecka	—	—
—	Ja	.	.	Föreligger i korrektur
—	Ja	.	.	Sociala meddelanden nr 11 år 1941
Ja	—	.	.	Sociala meddelanden nr 2 år 1942
Ja	—	.	.	Sociala meddelanden nr 1 år 1942
—	Ja	En ledamot i styrelsen c:a 5 dagar per år	Ett biträde ett par dagar pr år	—
—	Ja	—	$\frac{1}{3}$ biträde	—
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	Ja	En del tjänstemän obetydligt	—	Ingen publikation sedan 1932
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	Ja	Byråchef el. byrådirektör har överinseendet	Biträden utföra arbetet. Uppgift saknas om omfattningen	Riksräkenskapsv:s årsbok (utg. t. o. m. 1938/39). Inkomstberäkning (ingår i statsv.-prop.). Spec. av Statens allm. fastighetsfonds o. försvarsväsendets fastighets- o. värde-minskningskonton m. m. Stat. tablåer m. m. t. belysning av statens affärsverksamhet. Post- o. Inrikes Tidningar
—	—	—	—	—
—	Ja	En byrådirektör 3 à 4 veckor pr år, en amanuens c:a $4\frac{1}{2}$ månader	$2\frac{1}{2}$ à 3 mån.	Lantbruksstyrelsens berättelse (ej tryckt sedan 1939)
Ja	—	Prof. Nannesson c:a 2 mån. årl. + 12 mån. övrig kval. arbetskraft	30 månader	Räkenskapsresultat från svenska jordbruk
—	—	—	—	—

**Tab. 13 (forts). Andra ämbetsverk och myndigheter än dylika med särskilda sta-
statistik. Regelmässig samt under**

Ämbetsverk eller myndighet	Regelmässig statistik	Tillf. stat. år 1941	Statistikens ämnesområde
Stat:s meteorologisk-hydrografiska anstalt	Ja	—	Meteorologiska och hydrografiska observationer
Egnahemsstyrelsen	Ja	—	Uppgifter rörande lån och bidrag samt om resultaten från uppbördsterminerna för räntor och amorteringar
Sveriges geologiska undersökning	Ja	—	Uppgifter till kommerskollegii bergverksstat. om malmfångst m. m. samt till socialstyrelsen om arbetstider o. avlöningar åt arbetare vid undersökningens grubarbeten
Patent- o. registreringsverket	Ja	—	Statistik över handlagda ärenden, registrerade aktiebolag och dessas aktiekapital m. m.

tistiska avdelningar eller utgivande publikationer i serien Sveriges officiella år 1941 tillfälligt utförd statistik.

Särskilt insamlat stat. material	I annat sammanhang erhållet material	Kvalificerade tjänstemän	Biträdespersonal	Publicering
—	Ja	10 kval. tjänstemän till minst hälften	20 bitr. till större delen	Årsberättelse, årsbok (i flera häften), 2 serier Meddel. (i flera häften)
—	Ja	Ej någon tjänsteman någon mera avsevärd del av dennes tjänstgöring	Icke någon helt sysselsatt med statistiskt arbete	Årsberättelser
—	Ja	.	.	—
—	Ja	—	Nära 3 månader	—

Tab. 14. **Kriskommissionerna. Under år 1941**

Kommission	Regelmässig eller tillfällig statistik	Statistikens ämnesområde
<i>Statens arbetsmarknadskommission</i>	1) Regelmässig statistik 2) Tillfälliga undersökningar år 1941	Månads- och årsstatistik över arbetsförmedlingsverksamheten, arbetslösheten inom fackförbunden, anställande o. entledigande av arbetskraft, hjälpsökande arbetslösa Inventering av arbetskraft inom industri och hantverk, beredskapsmönstring, inventering av arbetskraft för brännvedsförsörjningen m. m., undersökning rör. militärtjänstgöringens inverkan på universitets- o. högskoleungdomens studier och ekonomiska förhållanden
<i>Statens utrymn.-kommission</i> <i>Statens industrikommission</i>	Undersökningar år 1941 Undersökningar år 1941	Uppgifter ang. befolkningen i utrymningsorter o. inkvarteringsutrymmen i inkvarteringsorter Fortlöpande registrering och kontroll av förbrukning, produktion o. lager beträffande industrivaror Specialundersökningar rör. lagerställning, normalt och kommande behov av olika varor, rör. produktion av vissa varor, sysselsättning inom vissa branscher, bearbetning av beslagsinventeringar o. vissa licenser, vissa konsumtionsberäkningar m. m. [De fortlöpande liksom de större engångsundersökningarna ha bearbetats genom halkort. Kostnaden härför uppgick till 42 064 kr. år 1941]
<i>Statens livsmedelskommission</i>	Undersökningar år 1941	Livsmedels- o. beslagsinventeringar, utredning rör. arbetskraften inom jordbruket rör. vissa tilldelningar, rör. industripersonal inom livsmedelsområdet, arealinventering, svinräkning m. m.
<i>Statens handelskommission</i>	1) Regelmässig statistik 2) Tillfälliga undersökn. år 1941	Licensgivning betr. export och import Undersökningar rör. licensgivning för viss import och export
<i>Statens priskon-trollnämnd</i>	Undersökningar år 1941	Prisuppgifter
<i>Statens bränslekommission</i>	1) Regelmässig statistik 2) Tillfälliga undersökn. år 1941	Import av stenkol o. koks, produktion o. avverkning, förbrukning, leveranser, kokslicenser, registrerade motorfordon Kol- o. koksbehovets geografiska fördelning samt transportvägarna för dessa bränslen. [Hålkortsbearbetning]
<i>Statens trafikkommission</i>	1) Regelmässig statistik 2) Tillfällig undersökning år 1941	a) Statistik över förbrukningen av gengasbränsle för bilar o. bussar. [Bearbetn. sker genom halkortsmetod. Bearbetn. utfördes tidigare av AB. Svenska Watson men ombesörjes numera av det till arméförvaltningens tygdepartement hörande militärregistret] b) Statistik över tilldelning av flytande bränslen till motorseglare i inrikes sjöfart o. av dessa transporterad last, över driv- o. smörjmedel o. vissa fartygsförnödenheter för fartyg i utrikes sjöfart, över fasta o. flytande bränslen till rälsbundna fordon samt över å järnväg transporterade fasta bränslen c) Statistik över motorfordonsbeståndets storlek samt åtgången av smörjmedel Statistik över beskaftenheten av i beredskapsförteckningen upptagna lastautomobiler. [Hålkortsbearbetning utförd av militärregistret]

regelmässigt och tillfälligt utförd statistik.

Särskilt insamlat stat. material	I annat sammanhang erhållet material	Kvalificerade tjänstemän	Biträdespersonal	Publicering
—	Ja	<i>Personal med statistiskt arbete den 1 september 1942</i>		Sociala meddelanden
Ja	—	Endast statistiskt arbete 1 aktuarie o. 1 amanuens	7	—
—	Ja	Delvis statistiskt arbete 1 sekr., 1 aktuarie o. 1 amanuens	11	—
Ja	Ja	Antalet med statistiskt arbete sysselsatta personer kan ej uppgivas <i>Med statistiskt arbete sysselsatt personal i juni 1942</i>	6	Resultaten av en undersökning publicerad i Meddelande från konjunkturinstitutet
Ja	Ja	<i>Statistiska byråns personal under 1941 4 à 5</i>	38—46	—
—	Ja	<i>Vid statistisk avdelning anställd personal under juni 1942</i>	8	—
Ja	Ja	På utrednings- o. planlägningsbyrån, som bl. a. sysslar m. statistiskt arbete, äro utom chefen anställda 4 manliga o. 2 kvinnliga befattningshavare		—
—	Ja	<i>Statistiska kontorets personal under senare hälften av år 1941</i>		—
—	Ja	4	13	—
Ja	—	<i>Personal med statistiskt arbete i medeltal år 1941</i>		—
Ja	—	—	2 biträden	
Ja	—			
Ja	—			

Tab. 15. Statens offentliga utredningar 1936—40. Kommittébetänkanden med statistik.

År	Betänkanden	Antal	Hela antalet sidor	Därav statistik				Ant. sidor statistik i % av hela ant. sidor	Ant. sidor tabeller i % av hela ant. sidor	
				I texten	Därav tabeller	I tabell-bilagor	S:a sidor statistik			Därav sidor tabeller
1936	Samtliga betänkanden	59	9 501	1 308	478	358	1 666	836	17.5	8.8
	därav m. rel. mycken statistik	17	3 369	1 294	475	277	1 571	752	46.6	22.3
	» » obetydlig statistik	10	1 488	14	3	81	95	84	6.4	5.6
1937	Samtliga betänkanden med statistik	27	4 857	1 308	478	358	1 666	836	34.3	17.2
	Samtliga betänkanden	57	9 386	1 140	452	403	1 543	855	16.4	9.1
	därav m. rel. mycken statistik	26	6 087	1 067	418	394	1 461	812	24.0	13.3
1938	» » obetydlig statistik	9	1 477	73	34	9	82	43	5.6	2.9
	Samtliga betänkanden med statistik	35	7 564	1 140	452	403	1 543	855	20.4	11.3
	Samtliga betänkanden	60	13 667	1 866	674	782	2 648	1 456	19.4	10.7
1939	därav m. rel. mycken statistik	25	7 172	1 805	650	716	2 521	1 366	35.2	19.0
	» » obetydlig statistik	16	4 161	61	24	66	127	90	3.1	2.2
	Samtliga betänkanden med statistik	41	11 333	1 866	674	782	2 648	1 456	23.4	12.8
1940	Samtliga betänkanden	51	7 632	682	253	271	953	524	12.5	6.9
	därav m. rel. mycken statistik	16	3 480	648	235	217	865	452	24.9	13.0
	» » obetydlig statistik	17	2 646	34	18	54	88	72	3.3	2.7
1940	Samtliga betänkanden med statistik	33	6 126	682	253	271	953	524	15.6	8.6
	Samtliga betänkanden	39	5 310	507	180	141	648	321	12.2	6.0
	därav m. rel. mycken statistik	11	1 831	447	142	132	579	274	31.6	15.0
1936—40	» » obetydlig statistik	13	1 650	60	38	9	69	47	4.2	2.8
	Samtliga betänkanden med statistik	24	3 481	507	180	141	648	321	18.6	9.2
	Samtliga betänkanden	266	45 496	5 503	2 037	1 955	7 458	3 992	16.4	8.8
1936—40	därav m. rel. mycken statistik	95	21 939	5 261	1 920	1 736	6 997	3 656	31.9	16.7
	» » obetydlig statistik	65	11 422	242	117	219	461	336	4.0	2.9
	Samtliga betänkanden med statistik	160	33 361	5 503	2 037	1 955	7 458	3 992	22.4	12.0

Tab. 16. Statens offentliga utredningar åren 1936—40. Betänkannden med statistik, fördelade efter statistikens omfattning och upphovsman.

Statistiken utarbetad av	År 1936			År 1937			År 1938			År 1939			År 1940			Åren 1936—40					
	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa	Betänkanden med i kvant. hänseende rel.		Betänkanden med i kvant. hänseende rel.		Samtliga				
	mycken stat. stat.	obetydlig stat. stat.	antal	mycken stat. stat.	obetydlig stat. stat.	antal	mycken stat. stat.	obetydlig stat. stat.	antal	mycken stat. stat.	obetydlig stat. stat.	antal	mycken stat. stat.	obetydlig stat. stat.	antal	mycken stat. stat.	obetydlig stat. stat.	antal	%		
	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	antal	%		
Ämbetsverk	4	1	5	3	1	4	3	2	2	—	3	2	—	—	1	12	12·6	3	4·6	15	9·4
Fackstatistiker	—	—	—	2	1	3	6	2	1	—	8	1	—	—	4	13	13·7	3	4·6	16	10·0
Sekr. el. annan kommittéled.	5	7	12	15	7	22	6	14	7	15	20	7	—	—	15	37	39·0	54	33·1	91	56·9
Annan person	1	2	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	1·1	4	6·2	5	3·1
Ämb.v. + fackst. + sekr. + annan	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1·1	—	—	1	0·6
Ämb.v. + fackst. + sekreteraren	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	1·0	—	—	1	0·6
Ämb.v. + sekr.	—	—	—	1	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	4	4·2	—	—	4	2·5
Fackst. + sekr.	1	—	1	3	—	3	1	—	1	—	—	1	—	—	—	6	6·3	1	1·5	7	4·4
Fackst. + annan	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2·1	—	—	2	1·2
Sekr. el. kommittéled., som samtidigt är fackstatistiker	4	—	4	1	—	1	6	—	—	—	6	—	—	—	1	12	12·6	—	—	12	7·5
Sekr. + annan	1	—	1	—	—	—	3	—	1	—	3	1	—	—	1	6	6·3	—	—	6	3·8
Samtliga	17	10	27	26	9	35	25	16	16	17	41	16	17	33	11	95	100	65	100	160	100

Tab. 17. Statens offentliga utredningar åren 1936—40. Betänkanden med statistik, fördelade efter statistikens omfattning och källa.

Källan till statistiken utgöres av	År 1936			År 1937			År 1938			År 1939			År 1940			Åren 1936—40					
	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa mycken tydl. stat. antal	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa mycken tydl. stat. antal	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa mycken tydl. stat. antal	Betänk. m. i kvant. hänseende rel.		Summa mycken tydl. stat. antal	Betänkanden med i kvant. hänseende rel.		mycken obetydl. stat. antal		Samtliga				
	antal	%		antal	%		antal	%		antal	%		antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%			
Tryckta officiella uppgifter	—		4	4	3	3	2	1	3	6	—	6	—	1	1	5	15	23.1	20	12.5	
Otryckta officiella uppgifter	4	2	6	4	3	7	7	6	13	2	2	6	2	4	6	19	20.0	21	32.3	40	25.0
För ändamålet särsk. införskaff. uppg. . .	7	—	7	5	2	7	6	3	9	2	2	4	3	2	5	23	24.2	9	13.8	32	20.0
Tryckta + otryckta särsk. uppg.	1	—	1	—	1	1	3	—	3	5	—	5	1	—	1	10	10.5	1	1.5	11	6.9
Tryckta + otryckta uppgifter	3	3	6	8	—	8	5	5	10	4	3	7	4	6	10	24	25.3	17	26.2	41	25.6
Tryckta + särskilda uppgifter	1	1	2	5	—	5	2	1	3	2	—	2	—	—	—	10	10.5	2	3.1	12	7.5
Otryckta + särskilda uppgifter	1	—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	1	4	4.2	—	—	4	2.5
Samtliga	17	10	27	26	9	35	25	16	41	16	17	33	11	13	24	95	100	65	100	160	100

1936-40. Statens offentliga utredningar. Tab. 17. Statens offentliga utredningar åren 1936-40. Betänkanden med statistik, fördelade efter statistikens omfattning och källa.

Omfattningen av och kostnaderna för de under åren 1931—40 i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationerna.

Kommittén har från de olika ämbetsverken införskaffat uppgifter om de under åren 1931—40 i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationerna, i vad avser hela antalet sidor, med fördelning på antalet textsidor och antalet sidor i tabellbilagorna, samt tryckningskostnaderna. Undantag gjordes emellertid för de myndigheter, som utarbete statistiken över hälso- och sjukvården vid försvarsväsendets olika grenar. För av dessa myndigheter under år 1940 utgivna publikationer lämnas emellertid uppgifter beträffande antalet sidor och kostnaderna, varför totalsiffror kunna erhållas för sistnämnda år för hela den ifrågavarande statistikserien.

I bilagda tabell framlägges en sammanställning av uppgifterna för de olika ämbetsverken resp. myndigheterna. Vad då först angår de ämbetsverk, för vilka fullständiga uppgifter inhämtats, uppgick hela antalet trycksidor under 10-årsperioden 1931—40 till 56 255, varav 23 543 i texten och 32 712 i tabellbilagor. Emellertid observeras stora skillnader mellan de olika åren, beroende huvudsakligen på variationer för de största statistiska ämbetsverken, statistiska centralbyrån, socialstyrelsen och kommerskollegium. Särskilt inom de två förstnämnda verken äro intermitenta och tillfälliga undersökningar av stor betydelse. Av hela antalet trycksidor kommo 61.1 % på de nämnda ämbetsverken och på statistiska centralbyrån ensam 34.2 %. Att märka är dock, att under årtiondet ifråga omfattande befolknings- och socialstatistiska utredningar ägde rum, vilka utfördes av centralbyrån och socialstyrelsen.

Tryckningskostnaderna för årtiondet uppgingo till 1 356 884 kr., och även ifråga om dessa äro skillnaderna betydande mellan de olika åren. Av tryckningskostnaderna utgjorde de 3 största statistiska ämbetsverkens 64.6 och statistiska centralbyråns ensam 36.4 %.

Vad angår statistiken över hälso- och sjukvården vid försvarsväsendet, uppgick antalet trycksidor år 1940 till 163. Hela antalet sidor i serien Sveriges officiella statistik utgjorde nämnda år 5 315. Motsvarande siffror för tryckningskostnaderna äro 3 861 resp. 136 790 kr. Året 1940 låg emellertid något under medeltalet för 10-årsperioden 1931—40 beträffande såväl antalet trycksidor som tryckningskostnader.

Under åren 1931—40 i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationer.

Ämbetsverk eller myndighet	U t g i v n i n g s å r											
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1931—40	
Hela antalet trycksidor.												
Fångvårdsstyrelsen	77	76	76	75	76	77	78	—	—	—	—	535
Socialstyrelsen	967	298	489	462	280	746	98	2 082	551	535	535	6 508
Riksförsäkringsanstalten...	88	82	304	82	79	83	83	80	234	59	59	1 174
Pensionsstyrelsen	35	17	17	17	17	19	—	20	26	34	34	202
Medicinalstyrelsen	189	195	110	160	184	379	76	360	73	347	347	2 073
Generalpoststyrelsen	197	183	193	193	197	217	207	207	215	215	215	2 024
Telegrafstyrelsen	222	222	220	222	224	234	238	248	254	264	264	2 348
Järnvägsstyrelsen	629	414	408	390	646	432	402	400	659	328	328	4 708
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	127	94	116	30	29	88	35	30	33	33	33	615
Vattenfallsstyrelsen	—	59	57	54	58	54	55	56	59	60	60	512
Statistiska centralbyrån ...	1 044	1 283	1 381	1 493	1 458	3 389	2 340	2 107	3 065	1 691	1 691	19 251
Bank- o. fondinspektionen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kontrollstyrelsen	142	142	140	139	143	141	142	142	164	96	96	1 391
Skolöverstyrelsen	176	138	—	—	—	—	—	—	475	114	114	903
Domänstyrelsen	180	395	192	198	302	—	344	282	145	138	138	2 176
Lantmäteristyrelsen	41	40	40	40	25	25	27	27	27	27	27	319
Kommerskollegium	608	1 391	810	816	869	887	967	338	1 007	929	929	8 622
Lotsstyrelsen	37	29	31	29	32	30	34	35	34	—	—	291
Försäkringsinspektionen ...	264	178	251	259	265	267	274	280	283	282	282	2 603
Generaltullstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	5 023	5 236	4 835	4 659	4 884	7 068	5 400	6 694	7 304	5 152	5 152	56 255
Arméns sjukvårdsstyrelse..	}
Chefen för flygvapnet												
Överfältveterinären												
Marinöverläkaren	45	45	.
Totalsumma	5 315	5 315	.
Antal textsidor.												
Fångvårdsstyrelsen	42	42	42	41	42	43	44	—	—	—	—	296
Socialstyrelsen	844	290	423	454	272	653	98	1 847	486	455	455	5 822
Riksförsäkringsanstalten...	41	39	81	40	39	41	41	40	80	18	18	460
Pensionsstyrelsen	29	14	14	14	14	16	—	17	23	29	29	170
Medicinalstyrelsen	83	87	52	78	90	190	39	179	35	178	178	1 011
Generalpoststyrelsen	132	118	118	120	122	140	126	126	130	130	130	1 262
Telegrafstyrelsen	102	100	98	98	98	106	106	112	116	124	124	1 060
Järnvägsstyrelsen	102	58	61	71	83	102	70	72	79	36	36	734
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	47	58	73	24	23	28	27	24	26	26	26	356
Vattenfallsstyrelsen	—	42	41	38	42	40	41	42	44	45	45	375
Statistiska centralbyrån ...	402	482	492	533	418	990	760	907	1 192	609	609	6 785
Bank- o. fondinspektionen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kontrollstyrelsen	108	108	106	105	109	105	106	106	126	76	76	1 055
Skolöverstyrelsen	69	51	—	—	—	—	—	—	292	74	74	486
Domänstyrelsen	75	87	85	93	143	—	90	128	69	62	62	832
Lantmäteristyrelsen	31	30	30	30	17	17	17	17	17	17	17	223
Kommerskollegium	253	206	174	175	179	181	196	161	200	154	154	1 879
Lotsstyrelsen	25	19	20	18	20	19	22	23	22	—	—	188
Försäkringsinspektionen ...	38	27	52	63	58	59	59	64	66	63	63	549
Generaltullstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	2 423	1 858	1 962	1 995	1 769	2 730	1 842	3 865	3 003	2 096	2 096	23 543
Arméns sjukvårdsstyrelse..	}
Chefen för flygvapnet												
Överfältveterinären												
Marinöverläkaren	13	13	.
Totalsumma	2 160	2 160	.

Ämbetsverk eller myndighet	U t g i v n i n g s å r											
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1931—40	
Antalet sidor i tabellbilagor.												
Fångvårdsstyrelsen . . .	35	34	34	34	34	34	34	—	—	—	—	239
Socialstyrelsen	123	8	66	8	8	93	—	235	65	80	—	686
Riksförsäkringsanst. . .	47	43	223	42	40	42	42	40	154	41	—	714
Pensionsstyrelsen	6	3	3	3	3	3	—	3	3	5	—	32
Medicinalstyrelsen	106	108	58	82	94	189	37	181	38	169	—	1 062
Generalpoststyrelsen . . .	65	65	75	73	75	77	81	81	85	85	—	762
Telegrafstyrelsen	120	122	122	124	126	128	132	136	138	140	—	1 288
Järnvägsstyrelsen	527	356	347	319	563	330	332	328	580	292	—	3 974
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	80	36	43	6	6	60	8	6	7	7	—	259
Vattenfallsstyrelsen	—	17	16	16	16	14	14	14	15	15	—	137
Stat. centralbyrån	642	801	889	960	1 040	2 399	1 580	1 200	1 873	1 082	—	12 466
Bank- o. fondinspekt. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kontrollstyrelsen	34	34	34	34	34	36	36	36	38	20	—	336
Skolöverstyrelsen	107	87	—	—	—	—	—	—	183	40	—	417
Domänstyrelsen	105	308	107	105	159	—	254	154	76	76	—	1 344
Lantmäteristyrelsen	10	10	10	10	8	8	10	10	10	10	—	96
Kommerskollegium	355	1 185	636	641	690	706	771	177	807	775	—	6 743
Lotsstyrelsen	12	10	11	11	12	11	12	12	12	—	—	103
Försäkringsinspekt.	226	151	199	196	207	208	215	216	217	219	—	2 054
Generaltullstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	2 600	3 378	2 873	2 664	3 115	4 338	3 558	2 829	4 301	3 056	—	32 712
Arméns sjukvårdsst. } Chefen för flygvapnet } Överfältveterinären . . . } Marinöverläkaren }	67
Totalsumma	3 155
Tryckningskostnader kr.												
Fångvårdsstyrelsen	—	—	1 350	1 363	1 385	—	1 415	—	—	—	—	5 513
Socialstyrelsen	22 206	5 611	10 731	7 799	5 329	16 478	2 398	46 270	12 057	12 473	—	141 347
Riksförsäkringsanst.	1 437	1 017	6 308	1 404	1 437	1 444	1 471	1 575	5 336	1 242	—	22 671
Pensionsstyrelsen	839	414	405	402	415	443	—	470	615	751	—	4 754
Medicinalstyrelsen	5 364	5 498	3 030	4 673	4 663	10 625	2 117	9 919	2 382	9 807	—	58 078
Generalpoststyrelsen	3 500	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	5 230	3 900	—	33 630
Telegrafstyrelsen	5 109	4 895	4 760	4 801	4 732	5 123	5 172	5 537	5 886	6 495	—	52 510
Järnvägsstyrelsen	17 442	9 254	7 420	7 861	18 754	8 561	7 960	8 626	23 056	8 244	—	117 178
Väg- o. vattenbyggnadsstyrelsen	2 137	1 415	1 629	823	539	1 893	720	752	798	838	—	11 544
Vattenfallsstyrelsen	—	1 276	1 248	1 148	1 180	1 172	1 200	1 229	1 465	1 597	—	11 515
Stat. centralbyrån	25 358	29 699	32 212	32 993	38 190	87 261	64 876	51 468	86 990	44 983	—	494 030
Bank- o. fondinspekt.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kontrollstyrelsen	2 630	2 621	2 565	2 537	2 651	2 663	2 653	2 862	3 305	2 156	—	26 643
Skolöverstyrelsen	3 500	3 548	—	—	—	—	—	—	11 047	2 635	—	20 730
Domänstyrelsen	3 789	9 170	4 108	3 958	6 389	—	7 135	6 543	3 521	3 466	—	48 079
Lantmäteristyrelsen	814	777	765	772	550	550	567	625	652	669	—	6 741
Kommerskollegium	27 751	37 779	20 259	20 398	22 330	22 678	25 148	8 814	28 289	27 273	—	240 719
Lotsstyrelsen	719	601	525	452	473	476	530	614	590	—	—	4 980
Försäkringsinspekt.	7 050	3 796	6 296	5 128	5 118	5 165	5 516	5 545	6 208	6 400	—	56 222
Generaltullstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	129 645	120 371	106 611	99 512	117 135	167 532	131 873	153 849	197 427	132 929	—	135 6884
Arméns sjukvårdsst. } Chefen för flygvapnet } Överfältveterinären . . . } Marinöverläkaren }	2 494
Totalsumma	136 790

P. M.

angående en »Statistisk kår».

Den administrativa statistiken i Sverige har liksom i de flesta andra länder framvuxit successivt. Det ena ämbetsverket efter det andra har utrustats med statistisk personal, vid ett flertal verk i form av särskilda statistiska avdelningar eller byråer. Detta decentraliserade system är alltså historiskt betingat. Emellertid har det med åren allt mera tydligt framkommit, att det decentraliserade systemet har vissa icke obetydliga brister, och att det medför onödigt stora kostnader för det statistiska arbetets utförande. Ett sammanförande av något slag av det statistiska arbetet i olika ämbetsverk torde utan tvivel medföra »stordriftens» billigare och effektivare arbetssätt, eventuellt dubbelarbete kan undvikas och större enhetlighet kan genomföras. På en del håll torde även statistikens kvalitet kunna höjas. Tid efter annan har också statistikens organisation varit under omprövning. Därvid framkomna förslag hava emellertid alltid starkt kritiserats. Mot tanken på en total centralisation har bl. a. anförts, att den erforderliga kontakten mellan de centrala ämbetsverken och det statistiska arbetet på respektive verks arbetsområden icke i tillfredsställande omfattning skulle kunna upprätthållas.

I denna promemoria skall uppskisseras en organisationsform, vilken på samma gång söker taga hänsyn till decentralisationens som till centraliseringens såväl fördelar som nackdelar. I det att huvudsyftet är att begränsa kostnaderna — utan att därigenom försämrade, snarare i stället höja, statistikens kvalitet och med bibehållande av statistikens kvantitet i en för administrationen och näringslivet erforderlig omfattning — har särskilt beaktats, att principen om »de höga lönernas ekonomi» icke nödvändigtvis fordrar i och för sig särskilt höga löner utan lika väl kan tillämpas genom upprätthållande av betryggande anställningsformer med rätt till vissa pensionsförmåner etc. och genom att organisationen tillåter avancemang efter duglighet och förtjänst, så att tillfälligheterna härvidlag lämnas minsta möjliga spelrum. Detta gäller icke endast den kvalificerade utan i lika hög grad biträdespersonalen.

Huvudprincipen i organisationen är att med bibehållande av decentralisation ur lokal synpunkt den statistiska såväl manliga som kvinnliga personalen sammanföres till en statistisk kår, vars ledning skulle utgöras av ett statistiskt råd eller ett statistikkollegium.

Kåren skulle alltså bestå av tjänstemän och biträdespersonal i första hand hos Statistiska centralbyrån, Kommerskollegii statistiska byrå, Socialstyrelsens statistiska och utredningsbyråer, Generaltullstyrelsens statistiska avdelning och Skolöverstyrelsens statistiska avdelning samt kanske även hos Kontrollstyrelsens statistiska avdelning och i andra hand möjligen hos Domänstyrelsens, Järnvägsstyrelsens, Generalpoststyrelsens, Telegrafstyrelsens samt Pensionsstyrelsens statistiska avdelningar. Till kåren kan därjämte eventuellt tänkas ansluten statistisk personal hos Riksförsäkringsanstalten och Vattenfallsstyrelsen, ehuru vid dessa verk nu inga särskilda statistiska avdelningar finnas. Slutligen skulle av kårens personal även utföras allt statistiskt arbete för vissa andra ämbetsverk samt kommittéer och kommissioner. I vissa fall bildas då särskilda avdelningar på extra (i enstaka fall på ordinarie) stat på likartat sätt, som nu förfäres vid folkräkningar, företagsräkningar o. d.

Till kårens disposition skulle stå ett antal ordinarie befattningar — en chef, riksstatistikern, ett antal statistikråd i byråchefs grad, förste aktuarier i 26:e lönegraden (alternativt överaktuarier i 27:e lönegraden), förste aktuarier i 24:e lönegraden, aktuarier i 21:a lönegraden och 1 registrator i 14:e lönegraden samt ett antal biträdesbefattningar i 11:e, 9:e, 7:e och 4:e lönegraderna — varjämte kåren skulle disponera medel till avlöning av extra ordinarie och tillfällig dels kvalificerad dels biträdespersonal. Tjänstemännen och biträdena skulle vara anställda i kåren och avancera i denna. De olika befattningarna skulle emellertid *icke* vara bundna vid några bestämda arbetsuppgifter utan kårens ledning — rådet eller kollegiet, som i första hand skulle utgöras av riksstatistikern och statistikråden — skulle hava frihet att åt tjänstemännen och biträdena anvisa de arbetsuppgifter, vartill de bäst lämpade sig. Arbetet skulle förutom på ett kansli utföras på olika avdelningar, och för varje sådan avdelning utses av rådet en av tjänstemännen att tillsvidare vara chef, varjämte övriga tjänstemän och biträdespersonal fördelas på de olika avdelningarna, allt efter som det vid varje särskilt tillfälle bäst lämpar sig för arbetet. Härigenom möjliggöres koncentrationsarbete, som torde kunna såväl minska kostnaderna som låta statistiken komma fram snabbare. Två av statistikråden skulle jämte riksstatistikern utgöra den kontinuerliga kärnan i ett rådet (kollegium) underställt arbetsutskott, och dessa statistikråd skulle vara chefer för var sin byrå i arbetsutskottets kansli, den ena bestående av en planlägnings-, en upplysnings- och en publikationsavdelning och den andra av en personal- och en maskinavdelning samt ett registratorkontor. På kansliet skulle, som framgår av de nämnda beteckningarna på där förlagda avdelningar, allt av kåren utfört arbete planeras, och därifrån skulle personalen och all maskinbearbetning dirigeras. Där skulle vidare vara placerat biblioteket och arkivet, varifrån alla tillgängliga statistiska uppgifter skulle kunna lämnas. Kansliets publikationsavdelning slutligen skulle dels handhava utgivande av Statistisk årsbok och eventuellt en allmän statistisk tidskrift, dels dirigera tryckning av alla statistiska publikationer och blanketter.

Övriga statistikråd skulle vara avdelningschefer dock med den skillnaden jämfört med andra avdelningschefer, att de äro ledamöter av rådet (kollegium). En av de avdelningar, som nu — och även framdeles lokalt — äro placerade på Socialstyrelsen, skulle förestås av ett statistikråd, som gentemot styrelsen representerade alla dessa avdelningar. Detta statistikråd skulle *icke* få omplaceras eller utnännas utan hörande av Socialstyrelsen och skulle även vara extra ledamot av styrelsen (på samma sätt som chefen för Telegrafstyrelsens militärbyrå är av Telegrafstyrelsen) och där deltaga vid behandling av frågor av statistisk natur. Vad som sagts om Socialstyrelsens statistik skulle på motsvarande sätt gälla om Kommerskollegii statistik, vartill kom att under detta statistikråd jämväl skulle höra Generaltullstyrelsens och eventuellt Lotsstyrelsens statistik. De avdelningar, vilka nu höra till Statistiska Centralbyrån skulle vidare — eventuellt tillsammans med Skolöverstyrelsens statistiska avdelning — utgöra en motsvarande enhet med en av avdelningscheferna (ett statistikråd) som representant i rådet (kollegium). Vid avdelningar, som utgöra enda avdelningen vid ett ämbetsverk, skulle ett likartat förhållande råda beträffande avdelningschefen. Regel skulle vara, att de olika ämbetsverken bestämma *vad* som skall statistiskt belysas och avhandla denna fråga med statistikrådet respektive avdelningschefen ifråga, men denne har att inhämta i större frågor rådets och i mindre frågor arbetsutskottets eller riksstatistikerns godkännande av *hur* arbetet skall utföras.

Orsaken till att tjänsterna *icke* skulle vara sammankopplade med arbetsuppgifterna är den, att å ena sidan hör — för att få fram bästa möjliga arbetsresultat — alltid varje arbetsuppgift tilldelas den tjänsteman, som bäst kan sköta den — givetvis med hänsyn taget till om han *icke* ännu bättre behöves på en annan plats — och å andra sidan bör avancemang ske efter skicklighet och förtjänst, ej efter tillfälligheter beroende på de olika tjänstemännens specialisering. Det må dock fram-

hållas, att vid utnämningar hänsyn bör tagas till de arbetsuppgifter, som de olika tjänstemännen haft, och framför allt *huru* de utfört dem. I stället för att nu en bestämd arbetsuppgift ofta medför högre tjänsteställning och därmed högre avlöning skulle en väl slutförd arbetsuppgift föranleda avancemang vid uppstående ledigheter. Frågan uppkommer då, hur det skall förfaras med förordnanden. Beträffande s. k. ströförordnanden vid semestrar och kortare sjukdom skulle sådana alltså icke behöva förekomma, medan å andra sidan s. k. Kungl. Maj:t-förordnanden — d. v. s. längre tids förordnanden med full lön — fortfarande skulle finnas, dock så att den, som finge förordnandet ifråga, därför icke skulle behöva sköta samma arbetsuppgift, som den tjänsteman haft, på vars befattning förordnandet äger rum. Vad avser de högre befattningarna, riksstatistikern och statistikråden, skulle det ligga något annorlunda till, i det att dels för riksstatistikern ett av de statistikråd, som äro byråchefer på kansliet, skulle vara ställföreträdare, dels för statistikråden en förste aktuarie, alternativt överaktuarie, tillsvidare skulle vara ställföreträdare, varvid ställföreträdarskapet liksom statistikrådsbefattningen skulle vara knuten till vilken som helst av vissa bestämda arbetsuppgifter (chefskap för vissa avdelningar).

Med införande av ett här uppskisserat kårssystem skulle möjligen kunna tänkas följa, att det av ordinarie tjänstemän endast behövdes en chef och ett antal tjänstemän i en och samma grad, men häremot må anföras, att utan avancemangsmöjligheter skulle det icke vara möjligt att erhålla skicklig arbetskraft att dels söka sig till kåren, dels stanna i kåren utan att söka sig till annat, bättre avlönat arbete. Den dugligaste arbetskraften skall därför avancera så att av dem, som bleve aktuarier, endast de skickligaste skulle bliva förste aktuarier (eller överaktuarier) och av dessa endast de allra skickligaste statistikråd. Å ena sidan skulle alla amanuenser, som tillfredsställande utfört vissa arbetsuppgifter, bliva aktuarier i tur och ordning utan överhoppningar, medan å andra sidan antal tjänsteår icke skulle få bliva avgörande för högre utnämningar. Som en följd härav skulle i regel eller i varje fall i första hand förste aktuarier (eller överaktuarier) vara chefer för de avdelningar, vilka icke förestodes av statistikråd.

Omorganisationen såsom sådan skulle icke innebära inrättandet av några nya tjänster, men däremot medföra, att så småningom en nedskärning i antalet extra ordinarie biträden skulle kunna äga rum. Realiter innebär nämligen förslaget en omorganisation av Statistiska centralbyrån, vars chef blir utbytt mot riksstatistikern, och Statistiska Tabellkommissionen, som blir en effektiv överstyrelse. Denna, rådet eller kollegiet, får sig underordnat dels ett kansli för de centraliserade delarna av arbetet, dels en byrå, som i det stora hela motsvarar nuvarande centralbyrån, dels slutligen personalen på statistiska byråer och avdelningar på andra ämbetsverk. Genom att arbetet på kansliet i huvudsak blir ett sammanförande av arbete, som nu utföres på skilda håll, komma de därför inrättade kvalificerade tjänsterna att kunna besättas med personer, vars nuvarande tjänster i stället indragas. Sålunda skulle på Statistiska centralbyrån finnas endast en byråchef, ingen bibliotekarie och ingen aktuarie som chef för kansliet, varigenom frigöres en byråchef och en aktuarie, på Kommerskollegii statistiska byrå byråchefen samtidigt vara chef för en avdelning varjämte dels redaktören bortgår, dels handelsstatistiska avdelningen får gemensam chef med Generaltullstyrelsens statistiska avdelning, varigenom frigöres tre första aktuarier, och på Socialstyrelsen finnas endast en byråchef, som samtidigt skulle vara chef för en av avdelningarna, varjämte redaktören och amanuensen på maskinavdelningen bortgå, varigenom frigöres en byråchef och två förste aktuarier samt en amanuens. Den sammanlagda besparingen — 2 byråchefer, 5 förste aktuarier, 1 aktuarie och 1 amanuens — skulle just motsvara den erforderliga uppsättningen kvalificerade tjänstemän på kansliet. (Jfr bihang.)

Efter ett visst antal år väl vitsordad anställning som extra befattningshavare och e. o. amanuens — t. ex. ett år som extra befattningshavare, 3 år som e. o. i 15:e

lönegraden och 2 år som e. o. i 18:e lönegraden — skulle som regel utnämning till e. o. aktuarie äga rum — på så sätt tvingas ledningen att i god tid avskeda olämplig personal. Under dessa sex år skulle amanuenserna flyttas runt på de olika avdelningarna så att varje aktuarie eller e. o. aktuarie skulle behärska ett visst register d. v. s. vara insatt i arbetet på vissa avdelningar, varigenom förhindras alltför långt driven specialisering och möjliggöres vid tillsättandet av avdelningschefer alltid ett visst urval mellan olika därtill kompetenta tjänstemän.

För att den nya överledningen — rådet eller kollegium — skall kunna helt fylla sin uppgift bör inom denna utom de ovan nämnda — riksstatistikern och statistikråden — även finnas personer utanför de statistiska ämbetsmännens krets, främst en representant för den statistiska vetenskapen. Representanter för näringslivet och de sociala intressena torde däremot lämpligast höra hemma i arbetsutskottet, så att deras sakkunskap kan göra sig hörd på ett tidigt stadium och utan att detta skall föranleda att organisationsformen blir alltför tungrodd.

För att på ett överskådligt sätt belysa de olika organens sammansättning, beslutanderätt och arbetsuppgifter ha dessa sammanförts i nedanstående uppställning:

Riksstatistikern:

Chef för kåren med beslutanderätt i löpande ärenden, ordförande i rådet (kollegium) och i arbetsutskottet, i båda fallen med 2 röster och utslagsröst.

Statistiska rådet (Statistikkollegium):

Övriga ledamöter: Statistikråden och två av Kungl. Maj:t utsedda personer, varav den ene skall vara professor i statistik.

Högsta beslutanderätten.

Behandlar själv: Större nyuppläggningar, betydelsefulla omläggningar, alla principfrågor, remisser, förslag till Kungl. Maj:t-utnämningar, utnämningar av aktuarier, e. o. aktuarier och ordinarie biträdespersonal samt anslagsäskanden.

Sammanträder minst 2 gånger årligen, som regel 4 å 6 gånger.

Föredragande och sekreterare: Avdelningscheferna å kansliet i respektive ärenden (kortfattade diskussionsprotokoll).

Arbetsutskottet:

Övriga ständiga ledamöter: De två statistikråd, som äro byråchefer på kansliet, och föredragande avdelningschef (såvida dennes statistikråd är närvarande utan rösträtt).

Adjungerade ledamöter:

Föredragande avdelningschefens statistikråd,	med rösträtt
Annan avdelningschef	» »
Kungl. Maj:ts båda representanter i rådet	» »
En utsedd representant för Landsorganisationen	utan »
» » » » Arbetsgivareföreningen	» »
» » » » Konjunkturinstitutet	» »
» » » » Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap	» »

Tillfälliga representanter för andra ämbetsverk och institutioner, kommittéer och kommissioner samt Industriförbundet, Exportföreningen, Lantbruksförbundet, handelskammare o. s. v. utan rösträtt

Förbereder och uppgör förslag i *alla* ärenden, som behandlas av rådet.

Beslutar självt: Mindre nyuppläggningar (främst kommittéstatistik), omläggningar av mindre betydelse, om årlig statistik skall utarbetas oförändrad, utnämningar av amanuensers och e. o. biträdespersonal, anställning av extra och tillfällig personal, arbetsuppgifter för ordinarie kvalificerad personal, tjänstledigheter för längre tid.

Sammanträder så ofta ärendena det påkalla. Adjungerade ledamöter tillkallas då deras ämnesområden beröras och hava egen initiativrätt i dylika frågor samt rätt att få reservationer till protokollet.

Sekreterare: Föredraganden (endast beslutsprotokoll).

Statistikråden:

Chefen för planläggnings- m. fl. avdelningar: Beslutar i underhandsöverenskommelser rörande detaljer.

Chefen för personal- m. fl. avdelningar: Beslutar om arbetsuppgifter för e. o. kvalificerad personal och all biträdespersonal, om kortare tjänstledigheter och semestrar samt om viktigare detaljer i maskinbearbetningen.

Representanterna för Statistiska centralbyråns, Kommerskollegii respektive Socialstyrelsens nuvarande avdelningar: Besluta i interna frågor inom sina områden och — de båda senare — upprätthålla förbindelserna mellan verket ifråga och statistiska rådet (kollegium). Samma gäller avdelningschefer, som icke äro underordnade statistikråd.

Conrad Ankarcrona.

Bihang till P. M. angående en »Statistisk kår».

Det har i promemorian framhållits att inga nya tjänster skulle behöva inrättas. Då det — emedan tjänsterna icke skola vara knutna till de olika arbetsuppgifterna — är viktigt, att kårens sammansättning såväl (ur ekonomisk synpunkt) för statsmakterna som (ur rekryteringssynpunkt) för tjänstemännen är acceptabel med hänsyn till beföringsmöjligheterna, kan det vara av intresse att se, vilken beföringspyramid, som kommer att föreligga för den kvalificerade personalen, vid en begränsning av kårens omfattning till personalen hos Statistiska centralbyrån, Kommerskollegii statistiska byrå, Socialstyrelsens statistiska och utredningsbyråer, Generatullstyrelsens statistiska avdelning och Skolöverstyrelsens statistiska avdelning. Inom dessa verk erfordras för närvarande följande minimum av kvalificerade befattningar.

Lönegrad	B 2	A (eo) 30	A 26	A 24	A 21	eo 21 —19	aman. etc.	summa
Statistiska centralbyrån ...	1	2	3	1	4	2	6	19
Kommerskollegium	—	1	—	4	2	—	4	11
Socialstyrelsen	—	2	2	2	4	—	5	15
Generatullstyrelsen	—	—	1	—	3	—	2	6
Skolöverstyrelsen	—	—	1	—	1	—	—	2
Summa	1	5	7	7	14	2	17	53

Med en ur rekryteringssynpunkt nödvändig uppflyttning av vissa amanuéstjänster till extra ordinarie och ordinarie auktuarietjänster skulle avancemang inom kåren under vissa fullt verklighetstroga förutsättningar genomsnittligen under 12 år kunna tänkas ungefärligen följa schemat å sid. 144 (grafiskt framställt å sid. 143). De förutsättningar, som härvid utgått från äro i huvudsak följande: 1) Genomsnittsålder vid antagning till provtjänstgöring 25 år. 2) Under de första anställningsåren lämnar genomsnittligt var sjunde till provtjänstgöring antagen tjänsteman kåren på grund av att han icke håller måttet och/eller övergår till annan verksamhet. 3) Av de till amanuenser i 18:e lönegraden och alltså senare till aktuarier utnämnda tjäns-

Tablå öfver de olika kvalificerade tjänsterna och genomsnittsålder vid utnämningar
(uppställd på 12 år).

Löne-grad	Antal utnämningar på 12 år	Antal år i tjänsten			Antal tjänster	Ålder vid utnämning	Befattningen lämnas		
		antal personer	antal år	summa tjänste-år			antal pers.	form	ålder
Extra	c:a 21	21 × 1 =		21	c:a 2	25	1	avsked	26
eo 15	20	20 × 3 =		60	5	26	2	avancemang	26
eo 18	18	18 × 2 =		36	3	29	18	avsked	29
eo 21	18	18 × 4 =		72	6	31	18	avancemang	29
A 21	18	3 × 8 = 24	204	17	35	3	18	3	43
		5 × 30 = 150							
		10 × 3 = 30							
A 24	10	1 × 16 = 16	84	7	38	1	2	5	65
		2 × 27 = 54							
		7 × 2 = 14							
A 26(27)	7	1 × 14 = 14	84	7	40	1	2	4	54
		2 × 25 = 50							
		4 × 5 = 20							
A 30	4	1 × 12 = 12	60	5	45	1	2	1	65
		2 × 20 = 40							
		1 × 8 = 8							
B 3	1	1 × 12 =	12	1	53	1	1	avancemang	53
				Σ 53			1	pension	65

respektive ökas till 20 — såvida denna variation i utnämningens åldrar kan riskeras bliva större respektive kan antagas säkert bliva mindre än här förutsatts. Följden härav skulle endast bliva, att den genomsnittliga åldern för utnämning till ordinarie aktuarie skulle stiga till 37 respektive sjunka till 33 år.

Utlåtande av professor T. Sällfors.

Undertecknad, som tagit del av besparingsberedningens statistikkommittés betänkande, har blivit ombedd att särskilt yttra mig angående det av kommittén framlagda förslaget till upprättande av ett centralt statistikkollegium. Mitt yttrande skulle därvid särskilt gälla, huruvida ett centralt statistikorgan skulle kunna tänkas bli mera ekonomiskt ur driftssynpunkt, än om förhållandena beträffande statistikarbetet inom statsförvaltningen skulle bibehållas med nuvarande dominerande decentralisation. Med anledning härav får jag anföra följande.

Kommitténs förslag till statistikkollegium synes mig ur alla synpunkter vara utmärkt. Kommittén har ej föreslagit en fullständig centralisering av all statistik inom statsförvaltningen med särskild tanke på *dels* de redan befintliga större statistikorganen, *dels* att i vissa fall särskilt intim kontakt fortfarande blir önskvärd mellan de statistikbearbetande organen och vissa verk. Kommittén har emellertid genom sitt förslag enligt min mening strävat att framskapa de bästa möjligheter för en central överblick över och ändamålsenlig planering av allt viktigt statistikarbete inom statsförvaltningen. Förslagen om en för ämbetsverken central disposition av en viss del av arbetskraften i en gemensam reservkår liksom av den maskinella utrustningen synas vara väl övervägda och ur driftsekonomisk synpunkt betydelsefulla. Därjämte bör god driftsekonomi kunna åstadkommas genom kommitténs förslag att till gemensamma lokaler förlägga de största nuvarande statistikinstitutionerna, varigenom såväl personalanvändningen som lokalutrymmena kunna planeras på ett ekonomiskt sätt.

Följande speciella ekonomiska fördelar, som i allmänhet gälla för drift i större skala, böra resultera genom kommitténs förslag.

1. Genom den centrala översikt, som statistikkollegium erhåller över allt statistikarbete, kan det verka för samordnande av olika statistikgrenars innehåll, varigenom dubbelarbeten av olika slag undvikas och större enhetlighet och jämförbarhet åstadkommes.

2. Bättre möjligheter till noggranna kostnadsberäkningar för såväl löpande statistikarbete som särskilda utredningar uppkomma, *dels* genom den större sakkunskap och erfarenhet, som står till förfogande i centralen, *dels* också genom att mera enhetliga metoder kunna tillämpas för arbetets utförande.

3. Genom den föreslagna centraliseringen av statistikarbetet möjliggöres en mera ekonomisk uppdelning på personalen av ansvarsarbete och rutinarbete. Detta medför, att mera kvalificerade statistikutbildade personer i största möjliga utsträckning kunna få ägna sin tid åt sådant arbete, som deras utbildning och erfarenhet gör dem mest ekonomiskt lämpade för. De mera rutinmässiga arbetsuppgifterna åter kunna helt utföras av mindre utbildad och erfaren och sålunda lägre avlönad personal.

4. Genom centralisering till en större enhet ökas möjligheten för specialisering av de olika personernas arbetsuppgifter, så att en viss person under hela dagen eller en större del av denna kan sysselsättas med ett visst arbete. Härigenom bortfaller sådana improduktiva tider i arbetet, som uppkomma, då övergångar måste göras under dagens lopp från den ena arbetsuppgiften till den andra. Detta gäller särskilt vid jämförelser med nuvarande arbetsförhållanden beträffande statistikarbetet i de mindre verken.

5. Genom centralisering och specialisering av statistikarbetet möjliggöres en högre grad av mekanisering av stora delar av detta. Moderna statistikmaskiner av mest

arbetsbesparande slag kunna ständigt komma till användning. Detta måste resultera i ej oväsentliga årliga besparingar i jämförelse med de arbetsmetoder, som för närvarande måste användas i det stora flertalet av verken, där volymen av statistikarbetet ej är tillräckligt stor för att motivera exempelvis hålkortsmaskiner, utan mera handarbetsmässiga metoder för sortering och bearbetning av statistikmaterialet medelst additionsmaskiner och dylikt måste begagnas.

6. Även utnyttningsgraden av den maskinella utrustningen måste komma att ökas genom centraliseringen, vilket resulterar i bättre maskinekonomi. Därjämte ernås större möjligheter till ständigt vidmakthållande av en maskinutrustning, som står på toppen av modernitet, vilket ej alltid av ekonomiska skäl låter sig göra vid drift i mindre skala.

7. Säsongsbelastningarna och toppbelastningarna under olika delar av året i statistikarbetet kunna lättare utjämnas, vilket resulterar i bättre ekonomi beträffande såväl personal som maskiner.

8. Genom att bästa möjliga statistiska sakkunskap och erfarenhet ständigt finnes tillgänglig i det dagliga arbetet uppkommer även en mera ekonomisk dirigerering av arbetet.

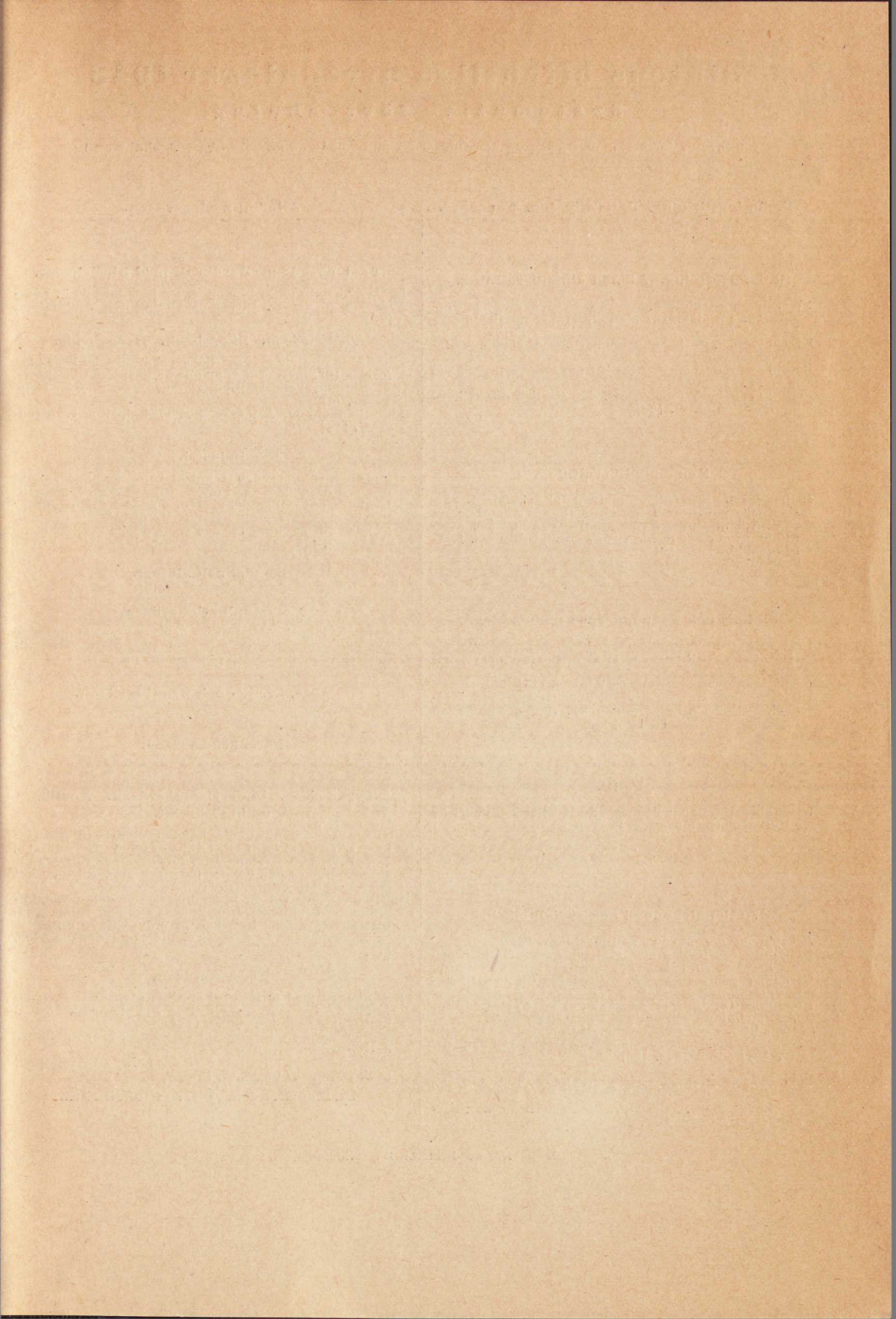
9. Även lokalkostnaderna böra såsom kommittén framhåller i sitt betänkande bli lägre genom centraliseringen.

Beträffande de kostnadsbesparingar, som på längre sikt kunna uppnås genom den föreslagna centraliseringen av statistikarbetet, är det ju ej möjligt att göra någon exakt beräkning på grund av de många olika faktorer, som inverka på kostnaderna. Erfarenheter från rationalisering av kontorsarbeten av de slag, som det här gäller, vilka finnas såväl från statsförvaltningen som från olika grenar av det privata näringslivet, ge emellertid vid handen, att man bör kunna räkna med en kostnadsbesparing på mellan 10 och 30 ⁰/₀, i vissa fall t. o. m. mer.

Stockholm den 15 december 1942.

C. Tarras Sällfors.

Professor i industriell ekonomi och organisation
vid Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm.

Statens offentliga utredningar 1943

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Flyttningersättningssakkunniga. Betänkande med förslag till författningar ang. ersättning för flyttningsskostnad. [2]
Utredning och förslag ang. pappersformaten inom statsförvaltningen. [6]
Betänkande med förslag till lag om redovisningsmedel m. m. [24]
Betänkande med förslag ang. den statliga statistikens organisation m. m. [25]

Kommunalförvaltning.

- 1940 års civila byggnadsutredning. Betänkande 1. Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts byggnadsstadga samt till föreskrifter rörande planläggning och utförande av byggnad för vissa vårdanstalter och folk- tandpolikliniker. [10]

Statens och kommunernas finansväsen.

- 1941 års familjebeskattnings-sakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade grunder för familjebeskattningen. [3]
Besparingsberedningens slututlåtande. [13]
Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. [23]

Politi.

- Utredning rörande polismäns anslutning till politiska ytterlighetsriktningar m. m. [5]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Betänkande ang. levnadskostnadsindex. [8]
Utredning och förslag ang. statsbidrag till daghem och lekskolor m. m. [9]
Utredning och förslag ang. statsbidrag till social hemhjälpssverksamhet. [15]
Utredning och förslag ang. planmässigt sparande för familjebildning och statens bosättningslån. [18]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 3. Tiden juli 1941—juni 1942. [25]

Hälso- och sjukvård.

- Betänkande med förslag ang. omorganisation av rättsmedicinalväsendet i riket. [20]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Ladugårdsbyggnads-sakkunniga. Meddelande nr 1. Djurstallars planering, värmehushållning och ventilation. [26]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

- Utredning rörande skogsnäringens ekonomiska läge med förslag till åtgärder för höjande av näringens bärkraft. 3. Skogsbrukets transportfrågor: Vägar och järnvägar. [4]
Betänkande ang. åtgärder mot spekulation i vattenkraft. [14]

Industri.

- Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 4. Förslag till åtgärder för textil-forskningens ordnande. [11] 5. Förslag till åtgärder för järn- och metallforskningens ordnande. [16] 6. Förslag till åtgärder för den geotekniska forskningens ordnande. [22]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Betänkande med författnings- och organisationsförslag för genomförande av ett förstärkt förhållande av den allmänna väghållningen på landet m. m. [1]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 1. Hygieniska förutsättningar för skolarbetet. [7] Bilaga 2. Den psykologiska forskningens nuvarande ståndpunkt i fråga om den psykiska utvecklingen hos barn och ungdom m. m. [19]
Tillströmningen till de fria fakulteterna och arbetsförhållandena närmast efter avlagd examen samt militärtjänstgöringens inverkan på universitets- och högskoleungdomens studier och ekonomiska förhållanden. [17]

Försvarsväsen.

- Betänkande med förslag till statliga åtgärder för stöd-jande av den privata motorlösa flygningens och modellflygningens utveckling. [12]
Betänkande med förslag till reglering av det militära arvodesväsendet. [21]
Betänkande med förslag till lag om folkskyddsväsendet (folkskyddslag) m. m. [27]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.